

પરોપકારાય સના વિશ્રૂતય

શ્રી

પૃથ્વિસંગ્રહણી પ્રકરણસાર્ય

શબ્દાર્થ, ગાથાર્થ, ઉપયોગી વિવેચન, પ્રશ્નો,
૪ ચિત્રો, ૭૦ યત્રો, મૂલ્ય ગાથા અને
અઢી દ્વીપના નકશા મહિત,

卐

ભાષાન્તર કરીને પ્રસિદ્ધ નર્તી
શ્રાવક અમૃતલાલ પુરપોત્તમદાસ.
દોશીવાડાની યોજા—અમદાવાદ

આવૃત્તિ પહેલી સર્વ હક્ક રનાધીન સનત ૧૯૬૨

મુલ્ય ૧-૮-૦

મુદ્ર- પૃથ્વિ ૨૦૬ થી ૩૦૬ સુધી ધીગજલાન ટોચની સાદ
લ્યોનિ મુદ્રણાનય ગાધીરા-અમ ૧૧૦

તે ગીવાય—મગનનાન મકાગભાર્ત પોવ
સર્વપ્રમાય પ્રી પ્રેસ પાનકોગ ના ૧-અમદાવાદ

પુસ્તકને જેમ તેમ રખડતું મૂકી આશાતના કરવી નહિ.

પ્રસ્તાવના.

દેવક મનુષ્યે સર્વજ્ઞ ભાષિત જ્ઞાન (ધાર્મિક જ્ઞાન) મેળવવાનો અવશ્ય ઉદ્ધમ કર્યો, કારણકે તે જ્ઞાતૃગ્રાન્થા લોકલોકમા રહેલા સર્વ દ્રવ્યો જાણી શકે છે, એટલુંજ નહિ પણ નદનુસાર વર્તન કરી કર્મ ખપાવી આત્મા અમૃતપદ (મોક્ષ) મેળવે છે.

એક ધર્માભિલાષિણી શ્રાવિકા તરફથી આ બૃહત્સપ્તશ્લોકી પ્રકરણનું લાપાન્તર કરી પ્રસિદ્ધ કરાવવાનું કામ મને સોંપવામાં આવ્યું, તે મેં મારી યથામતિ અત્યાર સુધી જાપાગેલ પુસ્તકોથી જુદી ગેલીએ તેનું લાપાન્તર કરી સજીનારને અત્યંત સરળ પડે, તેવી રીતે ગાથા, છંદા શબ્દાર્થ, ગાથાર્થ, વિવેચન, ૭૦ યત્રો અને પ્રશ્નો સહિત પ્રેસ કોપી તૈયાર કરી જાપાવીને પ્રસિદ્ધ કર્યું છે.

આ બૃહત્સપ્તશ્લોકી પ્રકરણમા દેવ નારકી મનુષ્ય અને તિર્યચ ગતિના જીવોના આયુષ્ય, અવગાહના, ઉપપાત વિરહ, અવન વિરહ, ઉપપાત સખ્યા, અવન સખ્યા, ગતિ, આગતિ તથા દેવ અને નારકીના ભવન, તેમજ તે ઉપરાંત દેવાદિકનાં ચિન્હ, શરીરનો વર્ણ, સામાનિક, આત્મરક્ષક, ૩ પર્વદા, ૭ પ્રકારના સૈન્ય, અવધિ જ્ઞાન. લેશ્યા, ત્રણ પ્રકારના અંગુલનું સ્વરૂપ, વેદ, યોનિ, કુલકોડી, આયુષ્ય સંબંધી ૭ બોલ, પર્ચાપ્તિ અને ૨૪ દંડક વિગેરે અનેક બાબતોનું સ્વરૂપ જણાવવામા આવ્યું છે. તે અનુક્રમશિકા વાચવાથી આપને મારુમ પડશે.

મતિ મદતાથી કે પ્રેસ કોપથી કાઈ ભૂલચૂક કે અશુદ્ધિ થઈ હોય, તે માટે ત્રિકરણ યોગે મિથ્યા દુષ્ટત દઉં છું, તથા સજ્જનો સુધારીને વાચશો અને જણાવવા કૃપા કરશો. તા ૧-૭-૩૬

દોશીવાડાની પોળ,

અમદાવ દ.

પ્રસિદ્ધ કર્તા

શ્રાવક અમૃતલાલ પુરષોત્તમદાસ.

અનુક્રમણિકા

વિષય

પૃષ્ઠ

મંત્રાચરણ અભિધેય (૩૪ ક્ષાત્ર) પ્રયોજન, મધ્યમ

અને અધિારી

૧

૧ દેવોનુ આયુષ્ય ક્ષાર (૭ નાધિકાર)

ભવનપતિનુ જન્ય આયુષ્ય

૭

ભવનપતિના દેવ અને દેવીનુ ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય

૩

ભવનપતિના દેવ દેવીઓનુ આયુ સજવી યત્ર ૧

૫

વ્યતરના દેવ દેવીઓનુ જન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય

૫

નુ યત્ર ૨

૫

જ્યોતિષી

ઉત્કૃષ્ટ

જન્ય આયુષ્ય

૬

—પ્રશ્નો ૪

૭

જ્યોતિષી દેવ દેવીઓનુ ઉત્કૃષ્ટ અને જન્ય આયુષ્યનુ યત્ર ૮

૮

વૈમાનિક દેવોનુ ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય

૮

વૈમાનિક દેવોનુ જન્ય આયુષ્ય

૧૦

વૈમાનિક દેવોના ઉત્કૃષ્ટ અને જન્ય આયુષ્ય યત્ર ૪

૧૧

વૈમાનિક દેવીઓનુ જન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય

૧૨

સૌધર્મ ઇશાન દેવોદ્ધ દેવીઓનુ જન્ય ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય યત્ર ૫

૧૩

૫૬ ઇન્દ્રોની ૨૭૦ પદગણીઓ

૧૩

ભવનપત્યાંના ઇન્દ્રોની અગ્રમહિષીઓની સંખ્યાનુ યત્ર ૬

૧૪

વૈમાનિક દેવોત્ક્રાંત ૬૨ પ્રતરો

૧૫

સૌધર્મના તેરે પ્રતરની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ

૧૬

સૌધર્મ અને શિવ દેવોત્ક્રાંત તેરે પ્રતરનુ ઉત્કૃષ્ટાયુનુ યત્ર ૭

૧૬

સનતકુમારિ દેવોત્ક્રાંત દરે પ્રતરના દેવોનુ ઉત્કૃષ્ટાયુ

૧૭

સનતકુમાર અને માહેદ દેવોત્ક્રાંતના બારે પ્રતરનુ ઉત્કૃષ્ટાયુનુ યત્ર ૮

૧૮

ક્ષત્ર દેવોત્ક્રાંત ૬ પ્રતરનુ ઉત્કૃષ્ટાયુનુ યત્ર ૯

૧૯

સાત દેવોત્ક્રાંત ૫ પ્રતરનુ ઉત્કૃષ્ટાયુનુ યત્ર ૧૦

૧૯

મહાશુક્ર દેવલોકના ૪ પ્રતરનું ઉત્કૃષ્ટાયુનું યંત્ર ૧૧.	૧૯
સહસ્રાર દેવલોકના ૪ પ્રતરનું ઉત્કૃષ્ટાયુનું યંત્ર. ૧૨.	૧૯
આનંત પ્રાણુતના ૪ પ્રતરનું ઉત્કૃષ્ટાયુનું યંત્ર. ૧૩.	૨૦
આરણુ અચ્યુતના ૪ પ્રતરનું ઉત્કૃષ્ટાયુનું યંત્ર ૧૪.	૨૦
૯ ઐવેયકના ૯ પ્રતરનું ઉત્કૃષ્ટાયુનું યંત્ર. ૧૫. ...	૨૦
અનુત્તર વિમાનના ૧ પ્રતરના આયુષ્યનું યંત્ર. ૧૬. .	૨૦
વૈમાનિક ઇંદ્ર અને લોકપાલોનું સ્થાન. ...	૨૧
ચારે લોકપાલોનું આયુષ્ય	૨૨
—પ્રશ્નો ૫	૨૨

૨. ભવન દ્વાર.

ભવનપતિની ૧૦ નિકાયના નામો	૨૩
ભવનપતિની ૧૦ નિકાયના ૨૦ ઇંદ્રોના નામો ...	૨૩
દક્ષિણ દિશાના ઇંદ્રોના ભવનો .. .	૨૫
ઉત્તર દિશાના ઇંદ્રોના ભવનો	૨૫
ભવનપતિના ઇંદ્રોના નામ અને ભવનોનું યંત્ર ૧૭ ...	૨૬
ભવનપતિના ભવનોનું સ્થાન અને પ્રમાણ. ..	૨૭
દશે ભવનપતિના ગ્રિહો.	૨૮
દશે ભવનપતિના શરીરનો વર્ણ.	૨૯
અમુરકુમારાદિકના વસ્ત્રનો વર્ણ.	૨૯
અમુર કુમારાદિકના સામાનિક અને આત્મરક્ષકો ...	૩૦
ભવનપતિના ગ્રિહ, શરીર અને વસ્ત્રનો વર્ણ, સામાનિક અને આત્મરક્ષકનું યંત્ર ૧૮.	૩૧

—પ્રશ્નો ૨	૩૨
વ્યતરેના નગરો કેટલા અને કયા આવ્યાં ? ...	૩૨
ભવનપતિ અને વ્યતરના ઇંદ્રોના ભવનોનો આકાર...	૩૨
વ્યતરેના કાળનું વ્યતીતપણું	૩૩
વ્યતરના ભવનોનું પ્રમાણ અને તેના ૮ ભેદો ...	૩૪
વ્યતરના ૧૬ ઇંદ્રોના નામો	૩૫

અનંત વિષે વ્યતર દેવોના ચિહ્નો	૩૫
અતર દેવોના શરીરનો વર્ણ	૩૬
વાયુવ્યતરના ૮ ભેદ અને તેમનું સ્થાન	૩૭
વાયુઅતરના ૧૬ ઈંદ્રોના નામો	૩૭
અનંત અને જ્યોતિષીના ઇંદ્રાના સામાનિક અને આત્મરક્ષક દેવો	૩૯
વ્યતરના ઇંદ્ર, ચિન્હ, વર્ણ, સામાનિક અને આત્મરક્ષકની સખ્યાનું યત્ર ૧૯	૩૯
વાયુઅતરના ઈંદ્રો, સામાનિક અને આત્મરક્ષકનું યત્ર ૨૦	૪૦
—પ્રશ્નો ૩	૪૦
૨૧ પ્રશ્નના દેવો	૪૧
માત પ્રકારનું સૈન્ય	૪૧
ઇંદ્રના ત્રાયવિંશક પર્વદા અને લોકપાલાદિની સખ્યા	૪૨
અતર અને જ્યોતિષીના ૮ પ્રશ્નના દેવો	૪૩
જ્યોતિષી દેવોનું સ્થાન	૪૩
સમજૂતનાથી જ્યોતિષી દેવોના વિમાનો કેટલા દુ છે ?	૪૪
અમબૂતનાથી જ્યોતિષી વિમાનોના અતરનું યત્ર ૨૧	૪૬
—પ્રશ્નો ૩	૪૬
મેઝ પર્વત અને અનોકથી જ્યોતિષી વિમાનનું અતર	૪૭
જ્યોતિષી વિમાનોનો આશ્ર અને તે કેટલા ?	૪૭
જ્યોતિષીનાં વિમાનો મના છે ?	૪૮
અર જ્યોતિષીના વિમાનોની લગ્નાર્ધ પહોળાઈ અને ઉંચાઈ	૪૯
મનુઅરોત્રનું પ્રમાણ અને સ્થિર જ્યોતિષીના વિમાનોની લગ્નાર્ધ પહોળાઈ અને ઉંચાઈ	૫૧
જ્યોતિષી દેવોની ગતિ સદિ તથા તેના વિમાનને વડન કરનાર દેવોના નિકર્ષણ શક્તિ રૂપો	૫૨
—પ્રશ્નો ૪	૫૪
જ્યોતિષીના વિમાનોનું પ્રમાણ અને વિમાન વાદ્યની સખ્યાનું યત્ર ૨૨	૫૫

એક ચંદ્રનું સેન્ય	૫૫
મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં તારાના વિમાનોની				
સંખ્યાના સમાવેશનું સમાધાન.	..			૫૬
રાહુના વિમાનનું વર્ણન		૫૭
મેરૂ પર્વતના વ્યાધાતે તારાના વિમાનનું ઉત્કૃષ્ટ અંતર				૫૮
મેરૂની વ્યાધાતે તારાના વિમાનનું ઉત્કૃષ્ટ અંતરનું ચંત્ર. ૨૩.				૫૯
જ્યોતિષીનાં વિમાનોને પર્વતના વ્યાધાતે જ્ઞાન્ય અંતર				
તથા નિર્વ્યાધાતે ઉત્કૃષ્ટ અને જ્ઞાન્ય અંતર				૬૦
મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં વ્યાધાત અને નિર્વ્યાધાતે તારાના વિમાનનું				
જ્ઞાન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અંતરનું ચંત્ર ૨૪. ...				૬૧
નિષધ પર્વતની વ્યાધાતે તારાના વિમાનનું જ્ઞાન્ય				
અંતરનું ચંત્ર. ૨૫. ...				૬૨
સ્થિર ચંદ્ર અને સૂર્યના વિમાનોનું પરસ્પર અંતર.				૬૨
સ્થિર ચંદ્રથી ચંદ્રના અને સૂર્યથી સૂર્યના				
વિમાનનું પરસ્પર અંતર	..			૬૩
સ્થિર ચંદ્ર અને સૂર્યના વિમાનના અંતરનું ચંત્ર ૨૬.				૬૪
સ્થિર ચંદ્ર અને સૂર્યની ઓળખાણ				૬૪
—પ્રશ્નો ૪.			...	૬૫
દ્વીપ સમુદ્રો કેટલા, કેવડા અને કેવા આકારના ..				૬૫
પહેલો દ્વીપ અને છેલ્લો સમુદ્ર કયો ?		...		૬૬
દ્વીપોના નામ	૬૭
સમુદ્રોનાં નામો	૬૮
કેટલાક દ્વીપ સમુદ્રોનાં નામો		૭૦
સમુદ્રોના પાણી અને મત્સ્યનું પ્રમાણ...			...	૭૩
સમુદ્રના પાણી અને મત્સ્યના પ્રમાણનું ચંત્ર ૨૭ ..				૭૫
દ્વીપ અને સમુદ્રને વિષે ચંદ્ર સૂર્યની ગણતરી		...		૭૬
અઢી દ્વીપ અને બે સમુદ્રના ચંદ્રાદિકની સંખ્યાનું ચંત્ર. ૨૮. ૭૭				

મનુષ્યક્ષેત્રમા ચદ્ર અને સૂર્યની પશ્ચિમી સખ્યા	૭૮
મનુષ્યક્ષેત્રમા ગ્રહાલિપ્તી પશ્ચિમી સખ્યા	૭૯
—પ્રશ્નો ૪	૮૦
ચદ્ર અને સૂર્યના માહત્તા અને તેમનું ચાગ્ર ક્ષેત્ર	૮૦
ચદ્ર અને સૂર્યના દરેક મહત્ત્વ અતર	૮૧
જળદ્વીપ અને લવણ સમુદ્રમા ચદ્ર સૂર્યના માહત્તા કેટલા	૮૨
લવણ સમુદ્રમા અને જળદ્વીપમા ચદ્ર સૂર્યને ફરનાનું ક્ષેત્ર	૮૪
દ્વીપ સમુદ્રમા ગ્રહ નક્ષત્ર અને તારાની સખ્યા જાણવાનો ઉપાય	૮૫
—પ્રશ્નો ૨	૮૬
વમાનિક દેવોના વિમાનોની સખ્યા	૮૬
ઉર્ધ્વલોખમા વિમાનોની સખ્યા તથા મધ્યમા	
ધ્રુવક વિમાનોની સખ્યા	૮૮
પ્રતરે પ્રતરે રેખા દિશામા પશ્ચિમી વિમાનોની સખ્યા	૮૯
પશ્ચિમી વિમાનો ત્રિખુણા આદિ વિમાનોનો ક્રમ	૯૦
પશ્ચિમી વિમાનો ત્રિખુણા આદિ વિમાનોના ક્રમની રચાપના	૯૧
પરેના પ્રત ના ધ્રુવક વિમાનોની ચારે દિશાએ	
૧૦ વિમાનોની પશ્ચિમી રચાપના	૯૧
ઉપરના દરેક પ્રતરોમા વાટનાદિ વિમાનોની સમગ્રેણી	૯૨
ઉર્ધ્વલોખ એ દિશામા શ્રેણિગત વિમાનોની રચાપના	૯૩
વાટનાદિ વિમાનોના ક્રમ	૯૪
કયા વિમાનોને ગ અને કયા વિમાનોને વેદિમા રાખે ?	૯૪
એક દરવાજાવાળા ગોળા વિમાનોની ફરતા ગતિની રચાપના	૩૧ ૯૫
ચાગ્ર દરવાજાવાળા ગોળા વિમાનોની ફરતી પશ્ચિમી રચાપના	૩૨ ૯૫
ત્રિખુણા વિમાનોની કદ બાજુએ ૧૮ અને ૨૦ બાજુએ વેદિમા	૯૬
પ્રશ્નો ૩	૯૬
ત્રણ રંગના ત્રણા ત્રિખુણા વિમાનોની રચાપના	૯૭
પશ્ચિમી તથા પુષ્પાસકીર્તિ વિમાનોની અતર	૯૭

વિમાનોનું રમણિકપણ...	૯૮
ક્યા ઇંદ્રનાં કંઠ દિશાના પંક્તિગત વિમાનો	૯૮
દરેક દેવલોકે શ્રેણિનાં વિમાનોની સંખ્યા જાણવાનો ઉપાય.	૧૦૦
પ્રશ્ન ૧	૧૦૧
ઉર્ધ્વલોકના દરેક દેવલોકનાં શ્રેણિગત વિમાનોની
સંખ્યાનું ચંત્ર ૩૪.	૧૦૨
દેવલોકના દરેક પ્રતરનાં પંક્તિગત વાટલાદિક વિમાનોની
સંખ્યા કરવાનો ઉપાય.	૧૦૩
દેવલોકના દરેક પ્રતરના પંક્તિગત વિમાનોની સંખ્યાનું ચંત્ર. ૩૫.	૧૦૪
સૌધર્માદ્રના વાટલા ત્રિખુણાં અને ચોખુણાં
વિમાનોની સંખ્યા.	૧૦૭
ઇશાનેદ્રના વાટલા ત્રિખુણા અને ચોખુણા વિમાનોની સંખ્યા.	૧૦૭
દેવલોકનાં ત્રિખુણા આદિ વિમાનોની સંખ્યા જાણવાનું
ચંત્ર. ૩૬.	૧૦૮
પ્રશ્ન ૧	૧૦૮
તમસ્કાયનુ સ્વરૂપ	૧૦૯
બાહર અને અંદરની કૃષ્ણરાજી તથા લોકાન્તિકનુ સ્વરૂપ.	૧૧૦
વૈમાનિકના ૧૦ ઇંદ્રોના સામાનિક અને આત્મરક્ષકો.	૧૧૨
પ્રશ્ન. ૧	૧૧૨
આકે કૃષ્ણરાજીની સ્થાપના ૩૭.	૧૧૩
સૌધર્માદિ બાર દેવલોકના દેવોના ચિહ્નો.	૧૧૩
ઉર્ધ્વલોકના વિમાનો કાને આધારે રહ્યા છે? તે કહે છે.	૧૧૪
વૈમાનિક દેવલોકે પૃથ્વીનો પિડ અને વિમાનની ઉચ્ચાઈ	૧૧૬
દેવોનાં વિમાનો અને ભવનોનો વણ	૧૧૮
પ્રશ્ન ૧	૧૧૯
સૌધર્માદિકના સામાનિક, આત્મરક્ષક, ચિહ્ન, વિમાનો
આધાર, પૃથ્વીપિડ, વિમાનની ઉચ્ચાઈ અને વર્ણનુ ચંત્ર. ૩૮.	૧૨૦

સૌધર્માદિ મા વિમાનનું લાગપણ, પહોળપણ, માહેની
અને બહારની પરિધિ માપવાની રીતિ ૧૦૦

વિમાનનું પ્રમાણ માપવા માટે કરવાના ઝરેલી દેવોની
ગતિનું ય ૧ ૩૬ ૧૨૩

પ્રશ્ન ૧ ૧૨૬

પહેલા અને છેલા ઇંદ્રક વિમાનની લબાઈ અને પહોળાઈ ૧૨૭

૬૨ પ્રતગ્ના મધ્ય ભાગે ૬૨ ઇંદ્રક વિમાનોના નામો ૧૨૭

૪૫ લાખ યોગ્ય અને ૧ નાખ યોગ્ય પ્રમાણનું શુ શુ ૧૩૧

૧૪ ગજલોની ગણતરી ૧૩૨

જ્યાં જોવા કેટલા ગજલો-સ્પર્શ તથા ૧૪ ગજલોની
ન્યવચ્ચા ૧૩૩

૩ અવગાહના દ્વાર

દેવોની અવગાહના ૧૦૫

સનતકુમારાદિ દેવો વિશે સ્થિતિ તથા ઐશ્વર્ય- સાગરોપમની
વૃદ્ધિએ શરીરનું પ્રમાણ ૧૩૬

પ્રશ્નો ૩ ૧૦૮

૭૨ સાગરોપમે વૈમાનિક દેવોના શરીરના પ્રમાણનું ય ૧ ૪૦ ૧૩૬

વિકુચેલ રૂક્ષિય શરીરનું ઉત્કૃષ્ટ પ્રમાણ ૧૦૯

મૂલ રૂક્ષિય અને વિકુચેલ રૂક્ષિય શરીરનું જથ્થાનું પ્રમાણ ૧૪૦

દેવગત્યાદિનો વિશે ઉત્કૃષ્ટથી ઉપપાત અને અનન
વિગદ્ધમાય ૧૪૧

ભવનપત્યાદિ દેવોને વિશે ઉત્કૃષ્ટથી ઉપપાત વિરહ માલ ૧૪૨

દેવોનો જથ્થાનું ઉપપાત અને ન્યવન વિગદ્ધમાય તથા
ઉપપાત અને અનન મ અખ્યા ૧૪૩

પ્રશ્ન ૧ ૧૪૪

દેવોના ઉપપાત વિગદ્ધ અને અનન વિગદ્ધમાયનું ય ૧ ૪૧ ૧૪૫

દેવતાની આગતિ	૧૪૬
ક્યા જીવો દેવગતિજ પામે. ;	૧૪૭
સમૃદ્ધિમ તિર્યચો મરીને ભવનપતિ અને વ્યંતરમાં કેટલા આયુષ્યે ઉપજે	૧૪૮
જીવ ક્યા કારણોથી ભવનપતિમા ઉપજે, ..	૧૪૯
જીવ ક્યા કારણોથી વ્યંતરમાં ઉપજે...	૧૫૦
પ્રશ્ન ૨	૧૫૦
ક્યા જીવો ઉત્કૃષ્ટથી ક્યા દેવલોક સુધી જાય .	૧૫૧
મિથ્યાદષ્ટિનું લક્ષણ	૧૫૨
કોનું કોનું રચેલું સૂત્ર કહેવાય. ...	૧૫૨
છદ્મસ્થ સાધુઓની ઉત્કૃષ્ટથી ઉત્પત્તિ અને તેમના શ્રાવકોની જઘન્યથી ઉત્પત્તિ ક્યા દેવલોક સુધી	૧૫૩
ચૌદ્ધર્મી અને તાપસોની જઘન્યથી ઉત્પત્તિ ક્યા દેવો સુધી હોય ?	૧૫૪
પ્રશ્નો ૨	૧૫૫
૬ સધયણુનું સ્વરૂપ	૧૫૫
ક્યા ક્યા જીવોને કેટલા સધયણ હોય ? ...	૧૫૬
ક્યા સધયણથી મરીને ઉત્કૃષ્ટથી ક્યા દેવલોક સુધી ગતિ હોય ?	૧૫૭
૬ સસ્થાનનું સ્વરૂપ અને ક્યા જીવોને કેટલા સસ્થાન હોય ?	૧૫૮
દેવતાની ગતિ	૧૬૦
દેવોને દેવીઓની સાથે જે રીતે સભોગ છે અથવા સર્વથા નથી તે પ્રકાર કહે છે.	૧૬૨
વીતરાગનું મુખ	૧૬૪
દેવીઓની ઉત્પત્તિ તથા દેવી અને દેવોનું ગમનાગમન	૧૬૪
કિંદ્રીપિયાનું આયુષ્ય અને ઉત્પત્તિ સ્થાન ...	૧૬૬
સૌધર્મમાં અપરિગૃહીતા દેવીના વિમાન, આયુષ્ય અને તે દેવી ક્યા દેવોને ઉપભોગ યોગ્ય.	૧૬૭

પ્ર ૧ ૧

૧૬૮

ઈશાનમા અપરિગૃહીતા દેવીના વિમાન, આયુષ્ય અને
તે દેવી જ્યાં દેવોને ઉપભોગ યોગ્ય ૧૬૯

૬ લેશ્યામાથી કયા દેવોને ડેટલી લેશ્યા હોય ? તથા
વૈમાનિક દેવોના શરીરનો વર્ણ ૧૭૦

સોધર્મ અને ઈશાનમા કેટલા આયુષ્યવાળા
અપરિગૃહીતા જ્યાં દેવોને કેરી રીતે ભોગ્ય તથા વૈમાનિક
દેવોને લેશ્યા અને શરીરના વર્ણનું યત્ર ૪૨ ૧૭૧

પ્ર ૧ ૨

૧૭૩

જલન્ય આયુષ્યવાળા દેવોને આહાર અને શ્વાસોશ્વાસનું સ્વરૂપ ૧૭૩

મુક્ત અને અહોરાત્રિના શ્વાસોશ્વાસ કેટલા ? તથા સાગરોપમ

આયુષ્યવાળા દેવોને શ્વાસોશ્વાસ અને આહારનું સ્વરૂપ ૧૭૪

કાળના પ્રમાણનું પ્રશ્નક ૪૩ ૧૭

જલન્ય આયુષ્યથી અધિક અને સાગરોપમથી ન્યૂન

આયુષ્યવાળા દેવોને આહાર અને શ્વાસોશ્વાસનું સ્વરૂપ ૧૭૫

સોધર્મના લોભાનોનું કર્તવ્ય માથા ૧૮ મીનો વધારો ૧૭૭

—પ્રશ્નો ૨

૧૭૭

દેવોને આયુષ્ય દિવસ આહાર અને ઉત્પ્રાપ્તિના પ્રમાણનું
યત્ર ૪૪ ૧૭૮

આહારના ૩ ભેદ ૧૭૯

૫૭૦ આહાર યા જીવોને કઈ અવસ્થાને વિશે તેમ ૧૮૦

ખીજી રીતે ૩ પ્રકારના આહાર ૧૮૧

વિ લેદ્રિય નાગ્ય તિર્થિય અને મનુષ્યને આહારને વિશે
કાનનું પ્રમાણ ૧૮૨

કયા જીવો અજ્ઞાતારી ને કયા જીવો આતારી ૧૮૪

દેવોનું સ્વરૂપ ૧૮૪

કયા દાગોથી દત્તના મનુષ્યલોભમાં આવે ૧૮૭

ક્યા કારણોથી દેવતા મનુષ્યલોકમાં ન આવે. . .	૧૮૮
મનુષ્ય લોકની દુર્ગંધ કેટલા યોજન સુધી ઉચે ઉછળે ?	૧૮૯
વૈમાનિક દેવો અવધિ જ્ઞાનથી ઉત્કૃષ્ટ કેટલું ક્ષેત્ર દેખે ?	૧૯૦
ઐવેયક અને અનુત્તર દેવોનું અવધિ જ્ઞાન ...	૧૯૧
ભવનપત્યાદિ દેવોનું અવધિજ્ઞાન. ...	૧૯૨
અવધિજ્ઞાનનું જઘન્ય વિષયક્ષેત્ર તથા નારકી અને દેવોને અવધિજ્ઞાનનો આકાર	૧૯૩
ક્યા જીવો અવધિજ્ઞાનથી કંઈ દિશા તરફ વધુ જુએ ..	૧૯૫
ગાથા ૪૪ અને ૫૫ નો વધારો ...	૧૯૬
ભવનપત્યાદિ દેવોના ભવપ્રત્યયિક અવધિજ્ઞાનના ક્ષેત્રાદિકનું યંત્ર. ૪૫.	૧૯૭

(નરકાધિકાર) ૧. આયુષ્ય દ્વાર.

સાતે નરક પૃથ્વીના નારકીનું ઉત્કૃષ્ટ અને જઘન્ય આયુષ્ય	૧૯૮
” ” ” ” ” જઘન્યાયુનું યંત્ર ૪૬.	૧૯૯
રત્નપ્રભાના ૧૩ પ્રતરના નારકીનું ” ” પ્રમાણ	૧૯૯
” ” ” ” ” પ્રમાણનું યંત્ર. ૪૭.	૨૦૦
શર્કરા પ્રભા આદિ નરક પૃથ્વીને વિષે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ જાણવાને માટે કરણ	૨૦૧
—પ્રશ્નો ૪ ...	૨૦૨
શર્કરા પ્રભા આદિ પૃથ્વીના દરેક પ્રતરનું ઉત્કૃષ્ટ જઘન્યાયુ યંત્ર. ૪૮.	૨૦૩
૧૦ પ્રકારની ક્ષેત્ર વેદના, ...	૨૦૪
ખીજી રીતે ૧૦ પ્રકારની ક્ષેત્ર વેદના ...	૨૦૫
૩ વેદનામાંથી કંઈ વેદના કેટલી નરક સુધી હોય ...	૨૦૭
૨. ભવન દ્વાર.	
સાતે નરક પૃથ્વીમાં ગોત્ર ...	૨૦૯
સાતે નરકનાં નામ તથા આકાર ...	૨૧૦

આતે નરક પૃથ્વીનો પિંડ તથા તેનો આધાર	૨૧૧
—પ્રશ્નો ૩	૨૧૨
નગ્નના નામ જોત પૃથ્વીપિંડ મધ્યભાગે ધનોદધિ આદિ વનયોના પ્રમાણનું યત્ર ૪૯	૨૧૩
નગ્ન પૃથ્વીના છેડે ચારે દિશાએ ધનોદધિ આદિ ૩ વનયોના વિસ્તાર	૧૩
દરેક નગ્ન પૃથ્વીના નગ્નવામા	૨૧૫
ત્રેક પૃથ્વીના પ્રતરો	૨૧૬
નરક પૃથ્વીની ચારે દિશાએ છેડે ધનોદધિ આદિ ૩ વનયના વિસ્તારનું યત્ર ૫૦	૨૧૭
ઈદ્ર નરકવાસા યમી નીચેલી ૮ શ્રેણીઓને વિશે નગ્નવામા	૨૧૮
દરેક પ્રતરે િશિ વિશિની શ્રેણીના મળેના સર્વ નરકવાસાની અખ્યા જાણવાનો ઉપાય	૧૯
પહેલી પૃથ્વીના દિશિ વિદિશિના પશ્ચિમન નગ્નવામાનું યત્ર ૫૧	૨૨૧
બીજી , , , , , , , , ૫૨	૨૨૨
ત્રીજી અને ચોથી , , , , , , , , ૫૩	૨૨૩
પાંચમી છઠી અને સાતમી , , , , , , , , ૫૪	૨૨૪
આતે પૃથ્વીના પશ્ચિમન નગ્નવામાની જાણીતી , , ૫૫	૨૨૫
આવતિકાગત નગ્નવાસા અને પુરુષાવબીર્થ નગ્નવાસા	૨૨૬
સાતે નગ્નના નગ્નવાસાની કુલ સંખ્યાનું યત્ર ૫૬	૨૨૭
નગ્નવાસાનું ઉચપણ પહોળપણ અને લાંબપણ	૨૨૮
સાતે નરક પૃથ્વીને વિશે નગ્નવાસા ગદિન ક્ષેત્ર	૨૨૮
નરક પૃથ્વીના દરેક પ્રતરનું અંતર	૨૨૯
નરક પૃથ્વીના પિંડના આતરની જાણીતી યત્ર ૫૭	૨૩૩
ગનપ્રમા પૃથ્વી પિંડની જાણીતી યત્ર ૫૮	૨૪—૨૩૫

૩ જી અવગાહના દ્વારે

સાતે નરક પૃથ્વીને વિષે નારકીઓના શરીરનું ઉત્કૃષ્ટ પ્રમાણ	૨૩૬
રત્નપ્રભાના ૧૩ પ્રતરના નારકીનું ઉત્કૃષ્ટ દેહમાન	... ૨૩૬
, , , , , નું યત્ર. ૫૯.	૨૩૭
પ્રશ્ન ૧. ૨૩૭
શર્કરાપ્રભા વિગેરેના દરેક પ્રતરે નારકીના ઉત્કૃષ્ટ શરીરનું પ્રમાણ	૨૩૮
પ્રશ્ન. ૧. ૨૪૦
શર્કરાદિક પૃથ્વીના દરેક પ્રતરે નારકીના ઉત્કૃષ્ટ દેહમાનનું યત્ર. ૬૦.	૨૪૧
નારકીના ઉત્તર વૈક્રિય શરીરનું જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પ્રમાણ તથા મૂલ શરીરનું જઘન્ય પ્રમાણ.	૨૪૨
સાતે નારકીના ઉત્કૃષ્ટ અને જઘન્ય ઉપપાત વિરહ અને વ્યવનવિરહ, ઉપપાત અને વ્યવનસંખ્યા તથા આગતિ	૨૪૨
કયા કારણોથી જીવ નરકાયુ બાધે	૨૪૪
સાતે નરક પૃથ્વીના નારકીનું શરીર, વિરહકાલ, ઉપપાત સંખ્યા, વ્યવન સંખ્યા અને ગત્યાગતિનું યત્ર. ૬૧.	૨૪૫
કયા જીવો ઉત્કૃષ્ટથી મરીને કેટલી નરક સુધી જાય.	૨૪૬
કેટલાક તિર્થ યોની પ્રાપ્ત આગતિ અને ગતિ	.. ૨૪૭
કયા સધનણવાળો મરીને કેટલી નરક સુધી જાય ? તથા નારકીને લેશ્યા કેટલી ?	૨૪૮
રત્નપ્રભાદિ પૃથ્વીના નારકીને વિષે લેશ્યા	.. ૨૪૯
દ્રવ્ય અને ભાવ લેશ્યાનું સ્વરૂપ અને તે લેશ્યા ચારે ગતિમા કેવી રીતે હોય ?	૨૫૦
નારકીની ગતિ અને આગામી ભવમા વધુમાં વધુ પ્રાપ્તિ	૨૫૨
સાતે નારકીનું ઉત્કૃષ્ટ અને જઘન્યથી અવધિ ક્ષેત્ર	૨૫૪
નારકીને લેશ્યા અવધિક્ષેત્ર ગતિ અને લઘિધનું યત્ર. ૬૨.	૨૫૫
પ્રશ્નો ૪ ૨૫૬

મનુષ્યાધિકાર

મનુષ્યનુ આયુષ્ય અને અવગાહના દ્વાર	૨૫૬
મનુષ્યનો ઉત્કૃષ્ટ અને જન્ય ઉપપાત અને ન્યન	
નિરુદ્ધાણ તથા ઉપપાત અને અવન મન્યા	૨૫૭
મનુષ્યની આગતિ	૨૫૮
મનુષ્યના ૮ દારુ યજ્ઞ ૬૩	૨૫૯
અકવર્તિ બનદેવ વાસુદેવ અને અગ્નિહતની આગતિ	૨૬૦
૧૮ રત્નોની આગતિ	૨૬૧
૧૪ રત્નોના નામ અને પ્રમાણ	૨૬૨
વાસુદેવના ૩૩ રત્નોના નામ	૨૬૫

પ્રશ્ન ૧

૨૬૫

અહીં અને વાસુદેવના રત્નોના નામ તથા અહીં દ્વીપમા જન્ય અને ઉત્કૃષ્ટથી એમી વખતે થયે નીતિય મરદિની સખ્યાનુ યન ૬૪ ૧
 મનુષ્યની ગતિ અને ૧ સમયે મોક્ષમા કેટલા જાણ ? ૨૬૭
 - વે અને ૩ લિંગને આશ્રયીને ૧ સમયે મોક્ષમા કેટલા જાણ ? ૨૬૭
 અવગાહના દિશા અને જન્યો આશ્રયીને ૧ સમયે
 મોક્ષમા કેટલા જાણ ? ૨૬૮

દર ગતિ આશ્રયી આવેના ૧ સમયે મોક્ષે કેટલા જાણ ? ૨૬૯

પ્રશ્નો ૨

૨૭૧

વે આશ્રયીને ૬ ભાગામાથી કયા ભાગે કેટલા મોક્ષે જાણ ? તથા
 મિદ્ધિ મનિને વિશે જન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ઉપપાત વિરુદ્ધાત ૨૭૩
 કેટલા મમય સુધી કેટલા એવા નિગતર મોક્ષમા જાણ

અને પાંડી અતર ૫૮ ૨૭૪

મનુષ્યમાથી ૧ સમયે ઉત્કૃષ્ટથી કેટલા મિદ્ધિ થાય તેનુ યન ૬૫ ૨૭૫
 નિગતર મિદ્ધિ થાય તેનુ યન ૬૬ ૭૮

નિદ્ધનુ દોષ

૨૭૮

પ્રશ્નો ૩

૨૭૯

(તિર્યગાધિકાર) આયુષ્ય દ્વાર.

એકેન્દ્રિય વિકલેન્દ્રિય અને પંચેન્દ્રિય તિર્યચની ઉત્કૃષ્ટ મિથિનિ	૨૮૦
પૃથ્વીકાયના ભેદો અને તેમનું ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય	૨૮૧
ગર્ભજ પંચેન્દ્રિય તિર્યચના ભેદોનું ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય ...	૨૮૧
પૂર્વનું પ્રમાણ	૨૮૨
સમૂર્ચ્છિમ પંચેન્દ્રિય તિર્યચોનું ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય ...	૨૮૩
પૃથ્વીકાયાદિ ચારની કાયસ્થિતિ	૨૮૪
વનસ્પતિ વિકલેન્દ્રિય પંચેન્દ્રિય તિર્યચ અને મનુષ્યની કાયસ્થિતિ	૨૮૫
સર્વની જઘન્ય ભવસ્થિતિ અને કાયસ્થિતિ તથા તિર્યચ	

ગતિવાળા જીવોના ઉત્કૃષ્ટ શરીરનું પ્રમાણ	૨૮૬
એકેન્દ્રિય જીવોની ઉત્કૃષ્ટ અવગાહના	૨૮૭
વનસ્પતિકાયનું ઉત્કૃષ્ટ દેહમાન ક્યાં હોય ? તે કહે છે.	૨૮૮
વિકલેન્દ્રિય અને સમૂર્ચ્છિમ તિર્યચોનું ઉત્કૃષ્ટ દેહમાન.	૨૮૯
ગર્ભજ તિર્યચ જીવોના શરીરનું પ્રમાણ. ...	૨૯૦
અને પ્રકારના ખેચરનું ઉત્કૃષ્ટ દેહમાન અને તિર્યચ	
જીવોનું જઘન્ય દેહમાન	૨૯૦

વિકલેન્દ્રિય અસંજી અને ગર્ભજ જીવોનો ઉત્કૃષ્ટ અને	
જઘન્ય વિરહકાળ તથા સંખ્યા	૨૯૦
પ્રાણો. ૨	૨૯૧
એકેન્દ્રિયાદિ જીવોનો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ઉપપાત વિરહ	
અને અવન વિરહકાલનું યંત્ર ૬૭.	૨૯૨
એકેન્દ્રિય જીવોની ઉપપાત અને અવન સંખ્યા ..	૨૯૩
નિગોદનું સ્વરૂપ	૨૯૪
ક્યા કર્મથી જીવ એકેન્દ્રિયપણું પામે ? ...	૨૯૬
તિર્યચની આગતિ તથા દેવતા અને નારાટીની ગતિ	૨૯૬

તિર્યચની ગતિમાથી મરણ પામીને ક્યા ઉપજે અને ત્યાં	
તેમને શી પ્રાપ્તિ થઈ શકે ?	૨૯૮

તિર્થ ચ ગતિ અને મનુષ્ય ગતિને વિષે લેશ્યા	૧૯૯
ક્યા ભરની લેશ્યા વડે જીવ મ જ પામે ?	૩૦૦
તિર્થચગતિ અને મનુષ્યગતિને વિષે ૭ દારાનુ યત્ર ૬૮	૩૦૨
તિર્થચ અને મનુષ્યને વિષે લેશ્યાની રિચિતિ	૩૦૪
પ્રત ૨	૩૦૪

ગત્યાદિ મા ગહેલા જીવાને ૧૦ કેટલા ? તે કહે છે	૩૦૫
ત્રણ નાગના અગુલે કરીને શુ માપી શકાય ? તે કહે છે	૩૦૬
સૂક્ષ્મ પગમાણુનુ સ્વરૂપ	૩૦૭
ઉત્તમેધાગુનાદિનુ સ્વરૂપ	૩૦૮
પ્રમાણુનુ અને આત્માગુણનુ સ્વરૂપ	૩૦૯
૮૪ લાખ ધોનિમાધી કા જીવોની કેટલી થોનિ ?	૩૧૦
થોનિમા કુલમાત્રી	૩૧૧

પ્રત ૧	૩૧૨
પૃથ્વી પાદિ જીવોની થોનિ અને દુન કોડીનુ યત્ર ૬૮	૩૧૩
નજી રીતે ૩ પ્રકારે થોનિ કહે છે	૩૧૪
મનુષ્યજીવીની ૩ પ્રકારે થોનિ	૩૧૭

આયુષ્ય મમથી ૭ ભાગ	૩૧૮
આયુષ્યનો બધમાત્ર	૩૧૯
આયુષ્યનો અમાધામણ અને અત સમયે ગતિ	૩૨૦
રજુગતિમા આહારનો ઉદય ક્યા સમયે ? અને મને ગતિમા	
પગલવના આયુષ્યનો ઉદય ક્યા સમયે ?	૩૨૧
વક્રગતિમા પગલવનો આહાર ક્યા સમયે હોય ? તથા કેટલા	
સમય સુધી જીવ અણુદારી હોય ?	૩૨૨

અપવન નીચ આયુષ્ય	૩૨૪
અનપવનનીચ આયુષ્ય	૩૨૫

સોપક્રમ અને નિરૂપક્રમના કારણ	૩૨૭
સોપક્રમી જીવોનાં આયુષ્ય ૭ પ્રકારે થયે, તે કહે છે.	...	૩૨૮
સર્વ જીવોને પર્યાપ્તિ કહે છે.	...	૩૨૯
પર્યાપ્તિનું લક્ષણ	૩૩૦
એકદ્રિયાત્મિક જીવોને પ્રાણ કટલા ? તે કહે છે.	...	૩૩૦
આ અંચ કયા અંચમાથી ઉદ્ધર્યો, તે કહે છે.	...	૩૩૧
ચોનીશ દાર.	૩૩૨
૨૪ દંડકને વિષે ૨૪ દારનું ચંત્ર ૭૦	...	૩૩૪
આ અથના રચનાર કોણ ? તે કહે છે...	...	૩૩૬
—પ્રશ્નો ૧૦.	૩૩૭
પ્રક્ષેપ ગાથાઓ ૧૮	...	૩૩૮
ગૃહસ્થઅહણી મૂલ	...	૧ થી ૩૨

શુદ્ધિ પત્રક.

ખાતું.	લીટી.	અશુદ્ધિ.	શુદ્ધિ.
૪	૨૨	આધક	અધિક
૮	૨	અદ્રના	અંદના
૯	૮	અવેયકે	અવેયકે
૧૦	૧૬૦૪નાકર્ષ		૦૪૬૦કર્ષ
૧૦	૨૪	સર્વાર્થ	સર્વાર્થ
૧૩	૮	પ૦ પદ્યા૦	પ૦ પદ્યો૦
૧૪	૧૭	નાગકુમારના	નાગકુમારાદિના
૨૨	૧૫	દિશાનો	દિશાનો
૨૨	૨૫	ઈદ્રા	ઈદ્રો
૨૭	૬	હિ હુવરિ	હિટ્ટુવરિ
૪૩	૨૨	અટહિં	અટહિં

૪૪	૧૦	૪ ઉપર અને ૪ મધ્ય ભાગે	મધ્ય ભાગે ૪ ઉપર અને ૪
૪૬	૩	સમુદ્રમા	સમુદ્રમા
૫૪	૧૩	અત્યંત	અત્યંત
૫૫	૧	પહોળાઈ	પહોળાઈ
૫૭	૧૨	હિટા	હિટા
૬૭	૨૩	કૌચવરાવભાસ	કૌચવરાવભાસ
૬૯	૧૯	અત્યંત	અત્યંત
૭૦	૨	અને કોપ	કોપ અને
૭૬	૨૪	૮ છે	૭
૭૭	૧	મુખે	મુખે
૭૭	૭	પૂવના	પૂર્વના
૮૧	૭	(માડલ)	(મા. ૧૧)
૮૭	૬	તિગે તિંગ	તિગે હિટા
૮૭	૧૦	સતુતુર	સતુતાર
૮૭	૧૬	ગાળદાથ-સાધર્મીક	ગાળદાર્થ- સૌધર્મીક
૮૮	૭	અવેયના	અવેયના
૧૦૦	૪	પાટોમેણ	પટિભેણ
૧૦૧	૧૭	સાધમન્દના	સૌધમન્દના
૧૧૧	૯	ખુલાયા	ખુલાયી
૧૧૬	૫	વર્ષ	વર્ષ
૧૧૭	૨૪	અવેયક પૃથ્વીપદ	અવેયક પૃથ્વીપદ
૧૩૦	૧૩	તત્તો	તત્તો
૧૪૦	૩	અવેયક	અવેયક
૧૫૨	૭	ઉક્કાસ	ઉક્કોસ
૧૫૮	૦	અગ્રોધ	અગ્રોધ

૧૫૮	૨૨	સવ	સર્વ
૧૬૧	૧	એગિદિએસુ	એગિદિએસુ
૧૬૨	૬	દેવે. (આનતાદિ)	દેવો. (આનતાદિ)
૧૬૫	૧૮	(અવેયકાદિકમા)	(અવેયકાદિકમા)
૧૬૬	૧૮	સાધર્મ	સૌધર્મ
૧૬૯	૩	આહુય	અહિય
૧૮૦	૧૭	થી માંડીને	પૂરી થયા પછી
૧૮૬	૧૪	સમ્યક્ત	સમ્યક્ત્વ
૧૮૬	૧૫	પે	વિષે
૧૯૦	૧૧	ચ ચ	ચોથી
૧૯૯	૧૫	જિટા,	જિઠા,
૨૧૨	૧૯	પ્રકા ની	પ્રકારની
૨૨૯	૧૮	ભ ઈયા	ભાઈયા
૨૩૫	૧૯	૧૧૫૮ ^૧ / _૬	૧૧૫૮ ^૧ / _૬
૨૪૨	૨૩	નરસુએ	નરએસુ
૨૪૩	૭	ચાસ	માસ
૨૪૮	૩	સંધયણે	સંધયણે
૨૫૬	૧૮	જહનેણુ	જહનેણુ
૨૬૪	૮	કમ	કામ
૨૬૭	૧૮	એગસમએણુ	એગસમએણુ
૨૭૯	૧૬	૩૩૩ ^૧	૩૩૩ ^૧
૨૯૮	૩	પાણુદિય	પણિદિય
૩૦૦	૧૮	પરિણુયાહિ	પરિણુયાહિ
૩૨૭	૧૧	ઈયગેણાવિ	ઈયરગેણાવિ
૩૨૯	૨૦	સણુત્રી	સત્રીણુ
૩૩૩	૨૪	શ્રુત	શ્રુત

અવગ્રહ વાચો અને બીજાને શુદ્ધ પુસ્તકમાથી
લાણવાનું જણાવો, કારણકે અશુદ્ધ લાણવાથી
જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બધાય છે અને લાભને બદલે
નુકસાન થાય છે

બૃહત્સ અહણી સાર્થ-૭૦ ચત્રો, ૪ ચિત્રો અને
અઢીદીપના નકશા સાથે ૧-૮-૦

સ્વાધ્યાય સ્તોત્રાદિ સ અહ મૂળ-જેમા નવરમ
રણ, સ્તોત્રો, ચઉસરણ પચતો, આઠર પચ્ચક્રખાણ, શત્રુ
જય લઘુકટપ, ઘટાકર્ણુ, અહશાન્તિ, જીવવિચારાદિ ચાર
પ્રકરણ, ત્રણભાષ્ય, ૭ કર્મત્રય, સિદ્ધર પ્રકર, યોગશાસ્ત્ર
સર્ગ-૩, વૈરાગ્ય શતક, ઈન્દ્રિય પરાજય શતક, બૃહત્સ અહણી,
ક્ષેત્ર સમાસ, તત્ત્વાર્થાધિગમસૂત્ર, કુલકો, દશવૈકાલિક, સાધુના
આવશ્યક સૂત્રો, પચ્ચક્રખાણો વિગેરે અગાઉથી શ્રાહક થનાર
માટે કીમત ૧-૦-૦

પચ્ચત્તિક્રમણ સાર્થ-અનેક ઉપયોગી બાબતે
મહિત બહાર પડશે અગાઉથી શ્રાહક થનાર માટે ૧-૦-૦

પ્રાકૃત ભાષામા ભેડાક્ષરો બાવન નીચે મુજબજ
આવે છે

ક ક ખ ગ ગ ડ કે દ ળ દૂઝ દંધ રચ
રછ રજ રઝ રચ રછ રજ રઝ દ દ
દ દ દટ દક દક દદ દણ દહ ત ત્ય
દ ળ ના ન્ય નદ નં નધ જ નહ રપ
રક જખ જલા રપ રક રખ રલા રમ રહ
રહ રહ રહ રવ રમ

અશુદ્ધ પુસ્તકોની ગાથાઓના કેટલાક ભેડાક્ષરો ખખ દૂ રચ

શ્રી શત્રુંજય ગિરિ અને પદકાય.

આ શત્રુંજયના ચિત્રમાં ૧. પૃથ્વીકાય, ૨. અપકાય ૩. તેઉકાય ૪. વાઉકાય ૫. વનસ્પતિકાય અને ૬. ત્રસકાય બતાવવામાં આવી છે જેમકે:—

૧. આ શત્રુંજયાદિ પર્વત તથા જમીન તે પૃથ્વીકાય. ૨. શત્રુંજી નદીનું જળ, તથા શત્રુંજી નદી સમુદ્રને મળે છે. તે સમુદ્રનું પાણી અપ્કાય છે. ૩. તેમાં ઉગેલાં વૃક્ષો તે વનસ્પતિકાય છે. ૪. સુકું ઘાસ અને સળગતાં લાકડાં લાલ રંગનાં દેખાય છે તે અગ્નિકાય છે. ૫. સમુદ્રમાં વહાણુ વાયુને લીધે ચાલે છે તથા અગ્નિનો ધુમાડો વાયુને લીધે અમુક દિશા તરફ જાય છે ૬. પર્વત ઉપર ચાલતાં મનુષ્ય, તેમજ ઉડતાં પક્ષી એ ત્રસકાય છે.

જ્યાં પૃથ્વી હોય ત્યાં જળ અવશ્ય હોય, અને જ્યાં પૃથ્વી અને જળ હોય ત્યાં અવશ્ય વનસ્પતિ ઉગે, અને જ્યાં વનસ્પતિ હોય ત્યાંજ અગ્નિ પ્રગટે છે. અને જ્યાં અગ્નિ હોય. ત્યાં તેને વૃદ્ધિ કરનાર વાયુ પણ સાથે હોય છે.

શત્રુંજયનો ખ્વેક પ્રસિદ્ધ કર્તોએ થરા નિવામી પોતાના પિતાશ્રી પુરુષોત્તમદાસ નથુભાઈના સ્મરણાર્થે કરાવ્યો છે, પિંડલેદ્રિય અને પચેંદ્રિયના ખ્વેકો અમદાવાદ નિવામી ગવસાહેબ મોહનલાલભાઈ વાડીલાલની આર્થિક સહાયતાથી પ્રકાશકે કરાવ્યા છે તેથી તેમનો આભાર માનવામાં આવે છે.

છવવિચાર સાર્થ સચિત્ર.

૦-૩-૦

નવ તત્ત્વ સાર્થ અઢી દ્વીપના નકશા સાથે.

૦-૫-૦

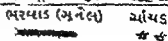
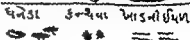
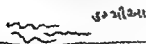
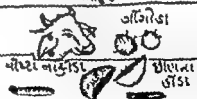
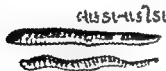
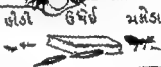
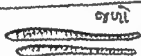
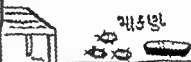
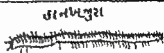
દંડક અને લઘુ સંગ્રહણી સાર્થ અઢી દ્વીપના નકશા સાથે. ૦-૫-૦

છવવિચારાદિ ચાર પ્રકરણુ સાર્થ ચિત્રો અને અઢી દ્વીપના નકશા સાથે પાકું પુંડું. } ૦-૧૩-૦

ખૂહત્સંગ્રહણી સાર્થ જેમાં મૂલગાથા, શબ્દાર્થ, વિવેચન, કોષ્ટકો, પ્રશ્નો વિગેરે સહિત કિંમત રૂા ૧-૪-૦ પાકું પુંડું અને ઉંચા ખ્વેક કાગળમાં તૈયાર થશે અગાઉથી ગ્રાહક થવા ચૂકશે નહિ આવક અમૃતલાલ પુરુષોત્તમદાસ. દોશીવાડાની પોળ, અમદાવાદ.

બે ઈંદ્રિય જીવો

તે ઈંદ્રિય જીવો

વીંછી

ચઉરિંદ્રિય જીવો

કાંસ

બગાઈ

મગધર

મમરો

કંસારી

કરોળીયો

ભમરી

તીડ

ખડમાંકડી

માંખી

પતંગીયુ

PP
PAVAL

મકાલાક,
શ્રાવકચમૃતલાલ.યુરુષોત્તમદાસ.

નારકી પચેદિયજીવો

ગામ(ચતુષ્પદ)

સર્પ (હાપદિસર્પ)

નોખીઓ (હુબ પાસપા)

પોપટ (ખેચર) પાખાચીડીયુ

મહુચ

દેવ

(જલચર) સુસુમાર

મનુચ

કાચબો

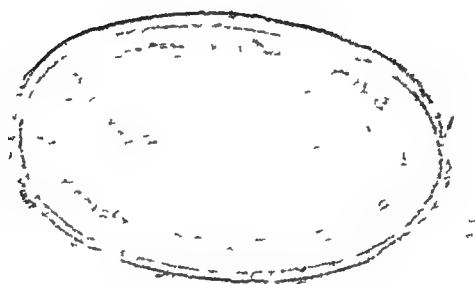

ઝૂડ

મગર

શ્રી

પૂહત્ સંગ્રહણી પ્રકરણ સાર્થ.

મ ગળાયરણ અને ૩૪ દ્વાર

નમિઉ અરિહ તાઈ, ઠિઈ ભવણો-ગાહણા ય પત્તેય
સુર-નારયાણુ લુચ્છ, નર તિરિયાણુ વિણા ભવણુ ૧
ઉવવાય-ચવણુ વિરહ, સ ખ ઇગ-સમધય ગમા-ગમણુ

નમિઉ-નમસ્કાર કરીને

અરિહ તાઈ-અરિહત ભગ

વાન વિગેરેને

ઠિઈ-સ્થિતિ, આયુધ્ય

ભવણુ-ભવન કે વિમાન.

ગોગાહણા-શરીરનું પ્રમાણ

પત્તેય-હરેકની.

સુર નારયાણુ-દેવ અને

નારકીનું

લુચ્છ-ઢહીશ

નરતિરિયોણુ-મનુષ્ય અને

તિર્યચોને

વિણા ભવણુ-ભવન વિના

ઉવવાય-ઉત્પાત, જન્મ

ચવણુ-ચવન, મરણ

વિરહ-વિરહ

મ ખ-સ ખ્યાએ ગણતા.

ઇગ સમધય-એકસમયે

ગમાગમણુ-ગતિ અને

આગતિ.

શબ્દાર્થ—અરિહત ભગવાન વિગેરેને નમસ્કાર
કરીને દેવતા અને નારકીનું, ૧ આયુધ્ય. ૨ ભવન ૩
અવગાહના. અને મનુષ્ય અને તિર્યચને ભવન વિના
(બે દ્વાર). ૪ ઉપપાત વિરહ. ૫ ચવન વિરહ ૬ એક

૩ સમ્યક્ જો પ્રકારે—સાધ્ય સાધન અને ગુરુ પર્વક્રમ
લક્ષણ તેમા આ સગ્રહણી ગ્રંથ તે સાધન અને તેથી થતું
જ્ઞાન તે સાધ્ય તથા ગુરુ પર્વ ક્રમ લક્ષણ તે આ ગ્રંથ
અર્થથી મહાવીર સ્વામીએ ઠહો તથા સુધર્માસ્ત્રિવામીએ
દ્વાદશાગીમા ગુચ્છો તેમાથી શ્યામાચાર્યાદિકે પત્રવણાદિ
સૂત્રોમા ઉદ્ધર્યો, તેમાથી જિનભદ્રગણી ક્ષમાશ્રમણે મોટી
સગ્રહણીમા ઠહો તેમા અન્ય અન્ય ગાથા નાખવા વડે
૪૦૦-૫૦૦ ગાથા વાળી થઈ તેથી ચદ્રસૂરિએ તે અર્થને
સક્ષેપીને અ પશુદ્ધિવાળાઓને માટે આ સગ્રહણી રચી

૪ અધિકારી—આ સગ્રહણીને જાણવાની ઇચ્છાવાળા
ચતુર્વિધ સઘ

ભવનપતિનું જઘન્ય આયુષ્ય

હસ વાસ સહસ્ત્રાઈ, ભવણવધણુ જહન ઠિઈ. ૨

હસ-હસી

વાસ-વર્ષ

સહસ્ત્રાઈ-હજાર.

ભવણવધણુ-ભવનપતિની

જહન-જઘન્ય

ઠિઈ-સ્થિતિ

શબ્દાર્થ—ભવનપતિનું જઘન્ય આયુષ્ય ૧૦ હજાર
વર્ષનું હોય છે

વિવેચન—ભવનપતિના દશે નિકાયના દેવો તથા
દેવીઓનું જઘન્ય આયુષ્ય હથ હજાર વર્ષનું હોય છે

ભવનપતિ દેવ અને દેવીનું ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય

ચમર બલિ સાર-મહિય, તદ્દેવીણુ તુ તિનિ ચત્તારિ
પલિયાઈ સઠ્ઠાઈ, સેસાણુ નવનિકાયાણુ ૩

હાહિણુ દિવઠ પલિય, ઉત્તરચો હુન્તિ હુન્તિ દેસૂણા

તદ્દેવી-મદ્દ પલિય, દેસૂણુ આઉ-મુક્કોસ. ૪

ચમર બલિ-ચમરેંદ્ર અને
બલીંદ્રનું.
સાર-સાગરોપમ.
અહિય-અધિક.
તદેવીણુ-તેઓની દેવીઓનું.
તુ-વળી.
તિન્નિ-ત્રણ.
ચત્તારિ-ચાર.
પલિયાઈ-પલ્યોપમ.
સઢાઈ-અઠધા સહિત.
સેસાણુ-ખાકીના.
નવનિકાયાણુ-નવનિકાયોનું

દાહિણુ-દક્ષિણના.
દિવર્દ પલિય-દોઢ પલ્યોપમ.
ઉત્તરઓ-ઉત્તરનાનું.
હુન્તિ-હોય છે.
હુન્નિ દેસૂણા-કાંઈક ઓછા
ખે પલ્યોપમ.
તદેવીમ-તેની (દક્ષિણ નવ-
નિકાયની દેવીનું)
અર્ધ પલિય-અર્ધ પલ્યોપમ
દેસૂણુ-દેશે ઉણું ૧ પલ્યોપમ.
આઉ-મુકોસ-ઉત્કૃષ્ટ
આયુષ્ય.

શબ્દાર્થ-ચમરેંદ્ર અને બલીંદ્રનું આયુષ્ય અનુક્રમે
૧ સાગરો અને ૧ સાગરો થી અધિક છે. તેઓની
દેવીઓનું આયુષ્ય અનુક્રમે ૩૦ પલ્યોપમ અને ૪૦ પલ્યોપમ
છે, ખાકીના (ભવનપતિના) દક્ષિણ નવ નિકાયના દેવોનું
(આયુષ્ય) ૧૦૦ પલ્યોપમ અને ઉત્તર દિશાના નવ નિકાયનું દેશે
ઉણા ખે પલ્યોપમ છે. દક્ષિણની નવનિકાયની દેવીનું ૦૦
પલ્યોપમ અને ઉત્તરની નવનિકાયની દેવીનું કાંઈક ઓછા એક
પલ્યોપમ આયુષ્ય ઉત્કૃષ્ટથી હોય છે.

વિવેચન-દેવોમાં જ્યાં અધિક અને ઓછું આયુ કહ્યું
હોય ત્યાં પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ આધિક અને
ઓછો બાણવો

હી શ્રી ધૃતિ કીર્તિ બુદ્ધિ અને લક્ષ્મી એ છ દેવી-
ઓનું આયુષ્ય ૧ પલ્યોપમ છે માટે તે અસુર કુમાર
નિકાયની બાણવી.

ભવનપતિ	દક્ષિણ	ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય	ઉત્તર	ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય
અસુરકુમાર	અમરદ્ર	૧ સાગરાપમ	બલીદ્ર	૧ સાગરાં અધિક
, નાગાદિ ૬	અમરેદ્રનીદેવી	૩૥ પદ્યોપમ	મલીદ્રની દેવી	૪૥ પદ્યોપમ
	ઈદ્રો	૧૥ પદ્યોપમ	ઉત્તર દિશાના ઈદ્રોનું	૨ પદ્યોપમ દેશાં
	ઈદ્રોની દેવી	૦૥ પદ્યોપમ	ઉત્તરેદ્રોની દેવી	૧ પદ્યોપમ દેશાં

૧૦ હજાર વર્ષ જન્મ્યાયુષ્ક

* અહીં જન્મ્યાયુ ઈદ્ર સિવાયના ભવનપાત દેવ અને દેવીનું સમજવું
વ્યતર દેવ અને દેવીનું જન્મન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય
વતરિયાણું જહન, દસ વાસ સહસ્ત્ર પલિય-મુક્તોસ
દેવીણું પલિયદ્ધ,

વતરિયાણું-વ્યતરોનું

જહન-જન્મન્ય આયુષ્ય

દસ વાસ સહસ્ત્ર-૧૦ હજાર
વર્ષ

પલિય-પદ્યોપમ

ઉક્રોમ-ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય

દેવીણું-દેવીઓનું

પલિયદ્ધ-અર્ધ પદ્યોપમ.

શબ્દાર્થ—વ્યતરો (દેવ અને દેવીઓ) નું જન્મન્ય
આયુષ્ય ૧૦ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય (દેવોનું)
૧ પ.યોપમનું હોય છે તેમની (વ્યતર દેવોની) દેવીઓનું
ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય ૦૥ પ.યોપમનું હોય છે

વ્યતર	જન્મન્યાયુ	ઉત્કૃષ્ટાયુ
વ્યતર દેવ	૧૦ હજાર વર્ષ	૧ પ યોપમ
વ્યતરની દેવી		૦૥ પદ્યોપમ

વાણવ્યતર દેવોનું જન્મન્યાયુ અને ઉત્કૃષ્ટાયુ વ્યતરની
જેમ બાણવું

જ્યોતિષી દેવ અને દેવીનું ઉત્કૃષ્ટ અને જઘન્ય આયુષ્ય

પલિયં અહિયં સસિ-રવીણું. ૫

લક્ષ્મેણ સહસ્ત્રેણ ચ, વાસાણ ગહાણ પલિય-મેએસિં

ઠિઈ અર્ધં દેવીણું, ક્રમેણ નક્ષત્ર તારાણું. ૬

પલિયર્ધં ચઉભાગો, ચઉ અડ ભાગાહિગાઉ દેવીણું

ચઉ જુઅલે ચઉભાગો, જહન-મડ ભાગ પંચમએ. ૭

પલિયં અહિયં--પલ્યોપમ
અધિક.

સસિ રવીણું--ચંદ્ર અને
સૂર્યનું.

લક્ષ્મેણ-લાખ
સહસ્ત્રેણ-હજાર.

વાસાણ-વર્ષનું.

ગહાણ-ગ્રહોનું.

પલિય-પલ્યોપમ

એએસિં--એ ત્રણેની.

ઠિઈ અર્ધં--અર્ધ સ્થિતિ

દેવીણું--દેવીઓની.

ક્રમેણ-અનુક્રમે.

નક્ષત્ર તારાણું--નક્ષત્ર.

અને તારાનું

પલિયર્ધં--અર્ધ પલ્યોપમ.

ચઉભાગો--પલ્યોપમનો ચોથો
ભાગ.

ચઉ અડ ભાગ--ચોથા અને
આઠમા ભાગથી.

અહિગ--અધિક.

આઉ--આયુષ્ય.

દેવીણું--એ એની દેવીનું.

ચઉ જુઅલે--ચાર યુગલનું.

જહન--જઘન્ય આયુષ્ય.

અડભાગ--આઠમો ભાગ.

પંચમએ--પાંચમા યુગલનું

શાબ્દાર્થ—ચંદ્રનું ૧ પદ્યોપમ અધિક લાખ વર્ષનું, સૂર્યનું ૧ પદ્યોપમ અધિક ૧ હજાર વર્ષનું, અને ગ્રહોનું ૧ પદ્યોપમ આયુષ્ય હોય છે એ ત્રણે (ચંદ્ર સૂર્ય અને ગ્રહ) ની દેવીઓનું આયુષ્ય (એમનાથી) અડધુ છે અનુક્રમે નક્ષત્ર અને તારાનું અર્ધ પદ્યોપમ અને ૦૧ પદ્યોપમ છે તે (બંને નક્ષત્ર અને તારા) ની દેવીઓનું આયુષ્ય અનુક્રમે ૦૧ પદ્યોપમથી અધિક અને પદ્યોપમના આઠમા ભાગથી અધિક ૮ ચાર યુગલ (ચંદ્ર, સૂર્ય ગ્રહ અને નક્ષત્રના વિમાન વામી દેવ અને દેવીઓ)નું ૦૧ પદ્યોપમ અને પાચમા (તારાના) યુગલનું પદ્યોપમનો આઠમો ભાગ જથ્થા આયુષ્ય હોય છે

વિવેચન—જ્યોતિષી દેવોના બે ભેદ છે એક ચર અને બીજા સ્થિર અઢી ઢીપમા જ્યોતિષી દેવોના વિમાનો ચર છે અને અઢી ઢીપની બહારના જ્યોતિષી દેવોના વિમાનો સ્થિર છે

ચંદ્ર અને સૂર્ય એ બે જ્યોતિષીના ઇન્દ્રો છે તથા બાકીના ત્રણ વિમાનના ધણી છે, તેથી ઈન્દ્રો અને વિમાનના ધણીઓનું ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય જ હોય છે

બુદ્ધત્ત્વગ્રહણીના પ્રશ્નો

- ૧ આ બુદ્ધત્ત્વગ્રહણીમાં મંગલ કેને કયું છે અને તે કરવાનું કાળ શું ?
- ૨ અભિષેક મંત્ર પ્રયોગન અને અધિકારીનું વિવેચન કરે.
- ૩ હરિષ્ઠ અને ઉત્તર દિશાના દરો ભવનપતિ દેવ અને દેવીઓનું જથ્થા અને ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય કદો.
- ૪ બ્યતર અને પામે જ્યોતિષી દેવ અને દેવીઓનું જથ્થા અને ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય કદો.

જ્યોતિષીનું	ઉત્કૃષ્ટ આશુચ્ય	જયન્ય આશુચ્ય
ચંદ્ર અને ચંદ્રના વિમાનવાડી દેવ	૧ પદ્યોપમ ને ૧ લાખ વર્ષ	૦૧ પદ્યોપમ
” ” દેવી	૦૧૧ પદ્યોપમ ને ૫૦ હજાર વર્ષ	”
સૂર્ય અને સૂર્યના	૧ પદ્યોપમ ને ૧ હજાર વર્ષ	”
” ” દેવી	૦૧૧ પદ્યોપમ ને પાંચસો વર્ષ	”
ગ્રહ અને ગ્રહના	૧ પદ્યોપમ	”
” ” દેવી	૦૧૧ પદ્યોપમ	”
નક્ષત્ર અને નક્ષત્રના	૦૧૧ પદ્યોપમ	”
” ” દેવી	૦૧ પદ્યોપમથી અધિક	”
તારા અને તારાના	૦૧ પદ્યોપમ	૧ પદ્યોપમ
” ” દેવી	પદ્યોપમના આઠમા ભાગથી અધિક	”

વૈમાનિક દેવોનું ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય

દો સાહસત સાહય દસ ચઉદસ સત્તર અચર જ સુક્ષ્મ
ધક્ષિક-મહિય મિત્તો, જા ઇગતીસુવરિ ગેવિજ્જે. ૮
તિત્તીસ-પુત્તરેસુ, સોહમ્માઈસુ ઇમા કિંઈ જિંદા

દો-જે સાગરોપમ
માહિ જે સાગરોપમથી અધિક
મત્ત-સાત
માહિય-સાતથી અધિક
દસ-દશ
ચઉદસ-ચૌદ
સત્તર-સતર
અચર-માગરોપમ
જા સુક્ષ્મ-મહાશુક સુધી
ધક્ષિક-એક એક સાગરોપમ
અહિય-અધિક
ઈત્તો-એ પછી

જા-ચાવત, સુધી
ઈગતીમ-એકત્રીસ
ઉવરિ-ઉપગ્ના
ગેવિજ્જે-અવેયકે
તિત્તીસ-તેત્રીસ
આપુત્તરેમુ-અનુત્તરને વિષે
સોહમ્માઈમુ-મૌધર્માદિકને
વિષે
ઈમા-આ
કિંઈ-સ્થિતિ, આયુષ્ય
જિંદા-ઉત્કૃષ્ટ

રાજદાર્ય-મૌધર્મનું જે સાગરોપમ, ઇશાનનું જે
સાગરોપમથી અધિક, સનત્કુમારનું ૭ માગરો, માહિદનું ૭
સાગરોપમથી અધિક, બ્રહ્મદેવલોકનું ૧૦ માગરો, લાતકનું
૧૪ માગરો, મહાશુકનું ૧૭ માગરો સુધી, એ પછીના
દેવોનું એકેક સાગરોપમ અધિક કરવું કે ઉપગ્ના નવમા
દેવેયકનું ૩૧ માગરોપમ થાય અનુત્તરને વિષે ૩૩ માગરો
૭ મૌધર્માદિ દેવલોકની આ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ કદી

વૈમાનિક દેવોનું જઘન્ય આયુષ્ય.
 સોહમ્મે ઇસાણે, જહન ઈધ પલિય-મહિયં ચ. ૯
 દો સાહિ સત્ત દસ ચઉદસ,
 સત્તર અયરાઈ જા સહસ્સારો,
 તપ્પરઓ ઇક્કિલ્લ, અહિયં જાણુતર-ચઉદ્દે. ૧૦
 ઇગતીસ સાગરાઈ, સંવદ્દે પુણુ જહન ઈધ નત્થિ.

સોહમ્મે-સૌધર્મની.
 ઇસાણે-ઇશાનની
 જહનઠઈ-જઘન્ય સ્થિતિ.
 પલિયં-પદ્યોપમ
 અહિયં-પદ્યોપમ અધિક
 સાહિ-એ સાગરોપમથી
 અધિક
 અયરાઈ-સાગરોપમ
 જા સહસ્સારો-સહસાર
 સુધી.
 તપ્પરઓ-તે પછીના.

ઇક્કિલ્લ-એક એક સાગરોપમ
 આહેયં-અધિક.
 જા-યાવત, સુધી.
 આણુતર ચઉદ્દે-ચાર
 અનુત્તરને વિષે.
 ઇગતીસ સાગરાઈ-૩૧
 સાગરોપમ.
 સંવદ્દે-સર્વાર્થ સિદ્ધને વિષે
 પુણુ-વળી
 જહનઠઈ-જઘન્ય સ્થિતિ.
 નત્થિ-નથી.

સાઁદાર્થ-સૌધર્મની જઘન્ય સ્થિતિ ૧ પદ્યોપમ
 અને ઇશાનની ૧ પદ્યોપમથી અધિક છે. સનત્કુમારની એ
 સાગરોપમ, માહેદ્રની એ સાગરોં અધિક, બ્રહ્મ દેવલોકની
 સાત સાગરોં લાંતકની દશ સાગરોં, મહાશુકની ૧૪
 સાગરોં, સહસારની ૧૭ સાગરોં સુધી થાય. તે પછીના
 દેવલોકે એકેક સાગરોં અધિક કરીએ યાવત્ ચાર અનુત્તરને
 વિષે ૩૧ સાગરોં થાય સર્વાર્થ સિદ્ધ વિમાનને વિષે
 જઘન્ય સ્થિતિ નથી.

વૈમાનિક દેવો	ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય	જઘન્ય આયુષ્ય
સૌધર્મ	૨ સાગરોપમ	૧ પાત્યોપમ
દુશાન	૨ સાગરોઽધિક	૧ પાત્યોપમ અધિક
સનતકુમાર	૭ સાગરોઽધિક	૨ સાગરોઽધિક
માહેદ્ર	૭ સાગરોઽધિક	૨ સાગરોઽધિક
બ્રહ્મા દેવલોક	૧૦ સાગરોઽધિક	૭ સાગરોઽધિક
ભાલક	૧૪ "	૧૦ "
મહાશુક	૧૭ "	૧૪ "
સહસ્રાર	૧૮ "	૧૭ "
આનત	૧૯ "	૧૮ "
પ્રાણુત	૨૦ "	૧૯ "
આરણુ	૨૧ "	૨૦ "
અર્યુત	૨૨ "	૨૧ "
૧ લી શ્રેયેયક	૨૩ "	૨૨ "
૨ છ "	૨૪ "	૨૩ "
૩ છ "	૨૫ "	૨૪ "
૪ થી "	૨૬ "	૨૫ "
૫ મી "	૨૭ "	૨૬ "
૬ છી "	૨૮ "	૨૭ "
૭ મી "	૨૯ "	૨૮ "
૮ મી "	૩૦ "	૨૯ "
૯ મી "	૩૧ "	૩૦ "
વિજ્યાદિ ૪	૩૩ "	૩૧ "
સર્વાર્થ સિદ્ધ	૩૩ "	૩૩ "

વૈમાનિક દેવીઓનું જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય.
 પરિગ્ગહિયાણિ-ચરાણિ ય, સોહમ્મી-સાણ દેવીણં. ૧૧
 પલિયં અહિયં ચ કમા, હિંધ જહન્ના ઇઓ ય ઉક્રોસા
 પલિયાઈ સત્ત પન્નાસ, તહ ય નવ પંચવન્ના ય. ૧૨

પરિગ્ગહિયાણિ-પરિગૃહીતા.	હિંધ જહન્ના-જઘન્ય સ્થિતિ.
ઇચરાણિ-અપરિગૃહીતા	ઇઓ-એ પછી એઓની.
સોહમ્મીસાણુ-સૌધર્મ	ઉક્રોસા-ઉત્કૃષ્ટ.
અને ઇશાનની.	પલિયાઈ-પદ્યોપમ
દેવીણું-દેવીનું.	સત્ત-સાત.
પલિયં-પદ્યોપમ	પન્નાસ-પચાસ.
અહિયં-અધિક.	તહ-તેમજ.
કમા-અનુક્રમે.	નવ-નવ.
	પંચવન્ના-પંચાવન.

શબ્દાર્થ—સૌધર્મ અને ઇશાનની પરિગૃહીતા (પરણેલી) અને અપરિગૃહીતા (વેશ્યા સરખી) દેવીનું જઘન્ય આયુષ્ય અનુક્રમે પદ્યોપમ અને પદ્યોપમથી અધિક છે. એ પછી એઓનું ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય સૌધર્મની પરિગૃહીતાનું ૭ પદ્યોપમ અને અપરિગૃહીતાનું ૫૦ પદ્યોપમ, તેમજ ઇશાનની પરિગૃહીતાનું ૬ પદ્યોપમ અને અપરિગૃહીતાનું ૫૫ પદ્યોપમ છે.

વિવેચન—પરિગૃહીતા એટલે પરણેલી કુલાંગના સરખી અને અપરિગૃહીતા એટલે વેશ્યા સરખી. સૌધર્મ દેવલોકમાં અપરિગૃહીતા દેવીનાં વિમાન છ લાખ છે અને તે દેવી

૩-૫-૭-૯-૧૧ મા દેવલોકના દેવોને લોગ ચોગ્ય છે
તેમજ ઇશાન દેવલોકે અપરિગૃહીતા દેવીના વિમાન ૪ લાખ
છે અને તે ૨-૪-૬-૮-૧૦ ને ૧૨ મા દેવલોકના દેવોને લોગ
ચોગ્ય છે

સૌધર્મ-ઇશાન દેવલોકે	દેવીઓનું	જન્મ આયુષ્ય	ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય
સૌધર્મ દેવલોકે	પરિગૃહીતાનું	૧ પત્યોપમ	૭ પત્યોપમ
"	અપરિગૃહીતાનું	"	૫૦ પત્યોપમ
ઇશાન દેવલોકે	પરિગૃહીતાનું	૧ પત્યોપમ અધિક	૫ પત્યોપમ
"	અપરિગૃહીતાનું	"	૫૫ પત્યોપમ

૫૬ ઇંદ્રોની ૨૭૦ પટરાણીઓ

પણુ છ ચઉ ચઉ અદુ ય, કમેણુ પત્તેય-મગ્ગમહિસીઓ
અસુર નાગાઈ વતર, જોઈસ કપ્પ દુગિદાણુ ૧૩

પણુ છ-પાય, છ
ચઉ ચઉ-ચાર, ચાર
અદુ-આઠ
કમેણુ-અનુકમે
પત્તેય-દરેકને
અગ્ગમહિસીઓ-૫૮
રાણીઓ

અસુર-અસુરકુમાર.
નાગાઈ-નાગકુમારદિ
વતર-વ્યતર.
જોઈસ-જ્યોતિષી
કપ્પદુગ-જે દેવલોકના
ઇંદ્રોને

શાબ્દાર્થ—અસુર કુમારના ચમરેંદ્ર અને બર્હીંદ્ર એ દરેકને પાંચ પટરાણીઓ છે. નાગકુમારાદિ ૯ નિકાયના ૧૮ ઇંદ્રો એ દરેકને છ પટરાણીઓ છે. વ્યંતરના ૧૬ અને વાણુ-વ્યંતરના ૧૬ મળી ૩૨ ઇંદ્રો એ દરેકને ૪ પટરાણીઓ છે. જ્યોતિષીના ચંદ્ર અને સૂર્ય એ બે ઇંદ્રોને ચાર ચાર પટરાણીઓ છે. બે દેવલોકના ઇંદ્ર સૌધર્મેંદ્ર અને ઇશાનેંદ્રને અનુક્રમે આઠ આઠ પટરાણીઓ છે. કુલ ૨૭૦

વિવેચન—બે દેવલોકની ઉપરના દેવલોકે દેવીઓનું ઉપજવું નથી, માટે ત્યાં પરિગૃહીતા દેવીઓ નથી. અસંખ્યા-તા દ્વીપ સમુદ્રમાં અસંખ્યાતા ચંદ્ર સૂર્યો છે, તે દરેકને ચાર ચાર પટરાણીઓ હોવાથી અસંખ્યાતી પટરાણીઓ થાય છે. પણ અહીં ચંદ્ર સૂર્યને જાતિની અપેક્ષાએ ચાર ચાર પટરાણીઓ કહી છે.

ભવનપત્યાદિક ઇંદ્રોની અગ્રમહિષીઓની સંખ્યા.

ચાર નિકાયના	ઇંદ્રોની પટરાણીઓ કુલ.
અસુર કુમારના	૨ x ૫ = ૧૦
નાગ કુમારના	૧૮ x ૬ = ૧૦૮
વ્યંતરના	૧૬ x ૪ = ૬૪
વાણુ વ્યંતરના	૧૬ x ૪ = ૬૪
જ્યોતિષીના	૨ x ૪ = ૮
સૌધર્મ	૧ x ૮ = ૮
ઇશાન	૧ x ૮ = ૮
	<hr/> ૨૭૦

વૈમાનિક દેવલોકના ૬૦ પ્રતરો

હુસુ તેરસ હુસુ ખારસ,

છ પણુ ચઉ ચઉ દુગે દુગે ય ચઉ
ગેવિજજ છુતરે દસ, ગિસદ્દિ પયરા ઉવરિ લોએ ૧૪

હુસુ-જે દેવલોકના

તેરસ-તેર

ખારમ-ખાર

છ પણુ-છ, પાચ

ચઉ ચઉ-ચાર ચાર

દુગે દુગે-બળે દેવલોકના

ચઉ-૧૨

ગેવિજજ ૧-ત્રેવેયક

આછુત્ત -અનુત્તરમા મળીને

દસ-દશ

ગિસદ્દિ પયરા-૬૨ પ્રતર

ઉવરિ લોએ-ઉર્ધ્વલોકમા

શબ્દાર્થ—જે દેવલોકને વિષે તેર, જે દેવલોકને વિષે ખાર, છ, પાચ, ચાર, ચાર, જે દેવલોકે ચાર અને જે દેવલોકે ચાર, ત્રેવેયકના ૬ અને અનુત્તરનો એક મળી દશ એમ ૬૨ પ્રતર ઉર્ધ્વલોકમા છે

વિવેચન—પ્રતર એટલે ઉપરા ઉપરી વલયાકારે માલ સૌધર્મ અને ઇશાન દેવલોકના મળીને ૧૩ પ્રતર, સન-ત્કુમાર અને માહેદ્ર એ જે દેવલોકના મળીને ૧૨ પ્રતર, પ્રજ્ઞ દેવલોકના ૬ પ્રતર, લાતકના પાચ પ્રતર, મહાશુકના ચાર પ્રતર, સહસારના ૪ પ્રતર, આનત પ્રાણુત એ જે દેવલોકના મળીને ૪ પ્રતર, આરણુ અને અન્યુત એ જે દેવલોકના મળીને ૪ પ્રતર, નવત્રેવેયકના ૬ અને અનુત્તર વિમાનનો ૧ મળીને દશ એમ ૬૨ પ્રતર ઉર્ધ્વલોકમા છે

વિવેચન—જેમકે સૌધર્મ દેવલોકે ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય ૨ સાગરોપમ છે અને સનત્કુમાર દેવલોકે ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય ૭ સાગરોપમ છે તેમાંથી હેઠલી સ્થિતિ સૌધર્મ દેવલોકની એ સાગરોપમ સ્થિતિ બાદ કરીએ એટલે પાંચ સાગરોપમ રહે તેને સનત્કુમારના બાર પ્રતરે ભાગીએ એટલે બારીયા પાંચ ભાગ $\frac{5}{6}$ આવે તે ભાગને જેટલામા પ્રતરનું આયુષ્ય કાઢવું હોય તેટલાએ ગુણવા પછી હેઠલી સ્થિતિ એ સાગરોપમ ઉમેરવી એટલે ઇચ્છિત પ્રતરની સ્થિતિ આવે. એવી રીતે ઉપરના સર્વ પ્રતરે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ કાઢવાનો ઉપાય દ્રશ્યો

સનત્કુમાર અને માહેન્દ્ર દેવલોકના બારે પ્રતરનું ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય.

૭-૨=૫ સાગરોપમ વિશ્લેષ.

પ્રતર	૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨
સાં	૨	૨	૩	૩	૪	૪	૪	૫	૫	૬	૬	૭
ભાગ.	૫	૧૦	૩	૮	૧	૬	૧૧	૪	૯	૨	૭	૦
બારીયા	૧૨	૧૨	૧૨	૧૨	૧૨	૧૨	૧૨	૧૨	૧૨	૧૨	૧૨	૧૨

સનત્કુમારના બારે પ્રતર કરતાં માહેન્દ્ર દેવલોકના બારે પ્રતરે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ અધિક જાણવી. સનત્કુમારની જઘન્ય સ્થિતિ ૨ સાગરોપમ અને માહેન્દ્રની તેથી અધિક સ્થિતિ બારે પ્રતરે કહેવી.

બ્રહ્મ દેવલોકના ૬ પ્રતરનું ઉત્કર્ષણ
૧૦-૭=૩ સાગરોનું વિશ્લેષ

પ્રતર	૧	૨	૩	૪	૫	૬
સાગરોનું	૭	૮	૮	૯	૯	૧૦
ભાગ	૩	૦	૩	૦	૩	૦
ચાલીયા	૬	૬	૬	૬	૬	૬

જ્યન્યાયિ ૭ સાગરોપમ છએ પ્રતરછ
મહાશિકના ચારે પ્રતરનું ઉત્કર્ષણ
૧૭-૧૪=૩ સાગ્રનું વિશ્લેષ

પ્રતર	૧	૨	૩	૪
સાગરોનું	૧૪	૧૫	૧૬	૧૭
ભાગ	૩	૨	૧	૦
ચાલીયા	૪	૪	૪	૪

જ્યન્યાયિ ૧૪ સાગ્રનું ચારે પ્રતરનું

લાતક દેવલોકના પાંચ પ્રતરનું ઉત્કર્ષણ
૧૪-૧૦=૪ સાગ્રનું વિશ્લેષ

પ્રતર	૧	૨	૩	૪	૫
સાગરોનું	૬૦	૧૧	૧૨	૧૩	૧૪
ભાગ	૪	૩	૨	૧	૦
પાચીયા	૫	૫	૫	૫	૫

જ્યન્યાયિ ૧૦ સાગરોપમ પાંચે પ્રતરનું
મહાસારના ચારે પ્રતરનું ઉત્કર્ષણ
૧૮-૧૭=૧ સાગ્રનું વિશ્લેષ

પ્રતર	૧	૨	૩	૪
સાગરોનું	૧૭	૧૭	૧૭	૧૮
ભાગ	૧	૨	૩	૦
ચાલીયા	૪	૪	૪	૪

જ્યન્યાયિ ૧૭ સાગરોપમ ચારે પ્રતરનું

આનંદ પ્રાણીનના ચાર પ્રતરનું ઉત્કૃષ્ટાયુ. આરણ અચ્યુતના ૪ પ્રતરનું ઉત્કૃષ્ટાયુ.
૨૦-૧૮=૨ સાં વિશ્લેષ. ૨૨-૨૦=૨ સાગં વિશ્લેષ

પ્રતર	૧	૨	૩	૪
સાગરો	૧૮	૧૬	૧૬	૨૦
ભાગ	૨	૦	૨	૦
ચાવીયા	૪	૪	૪	૪

પ્રતર	૧	૨	૩	૪
સાગરો	૨૦	૧	૨૧	૨૨
ભાગ	૨	૦	૨	૦
ચાવીયા	૪	૪	૪	૪

જઘન્યાયુ આદિ પ્રતરનું ૧૮ સાગરો

જઘન્યાયુ આદિ પ્રતરનું ૨૦ સાગરો

૬

૯ ગ્રેવેયકના ૯ પ્રતરનું ઉત્કૃષ્ટાયુ.

અનુત્તર વિમાને ૧ પ્રતર.

પ્રતર	૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯
સાગરો	૨૩	૨૪	૨૫	૨૬	૨૭	૨૮	૨૯	૩૦	૩૧
ઉત્કૃષ્ટાયુ									
સાગરો	૨૨	૨૩	૨૪	૨૫	૨૬	૨૭	૨૮	૨૯	૩૦
જઘન્યાયુ									

પ્રતર	૧
ઉત્કૃષ્ટાયુ	૩૩
સાગરો	૩૧
જઘન્યાયુ	૩૧
સાગરો	૩૧

વૈમાનિકના કયા પ્રતરે અનત મક વિમાનમા

ઈદ્ર ગદે છે

કૃષ્ણ-અ તપરે, નિય કૃષ્ણ-વદિમયા વિમાણાઓ.
ઈદ્ર નિવાસા તેસિ, અઝીદિમિ લોગપાણાણુ. ૧૭

કૃષ્ણ-દેવલોખના
અ તપરે-ઉડા પ્રતરે
નિયકૃષ્ણ-પોતાના દેવલો
હના નામે
વદિમયા-અનત મક
વિમાણાઓ-વિમાનો.

ઈદ્ર-ઈદ્રનો
નિવાસા-નિવાસ
તેમિ-તેમા તેની
અઝીદિમિ-ચાર દિશાએ
લોગપાણાણુ-લોકપાલોનો

ગાદાર્થ—દેવલોખના ઉડા પ્રતરે પોતાના દેવલોખના
નામે અનત મક વિમાનો છે તેમા ઈદ્રનો વાસ છે અને તેની
ચાર દિશાએ લોકપાલોનો વાસ છે

વિરેચન—ગાદાર્થ અને હમ ન દેવલોખના ૧૩મા પ્રતરે
લોખાભીન ૧૬ અને ઈશાના ૧૭મા વિમાન, અને કુમાર અને
માહિદ્ર ૧૧ ૧૨મા પ્રતરે અને કુમાર ૧૧મા અને ન હેદાવન-
શક જેવી લીડે હનક દેવલોખના ઉડા પ્રતરે પોતાના દેવ
લોખના નામથી સાથે અનત મક યાત્રી તે પોતે પરતુ એક
વિશેષ મક જતું કે આનંદ પ્રાપ્ત દેવલોખે એક ઈદ્ર છે
તેના પેલા પ્રતરે વાહવાન મક વિમાન છે અને આનંદ
અમુક દેવલોખે એક ઈદ્ર દોષ પદ તેના મધ્ય પ્રતરે અમુક
વન મક વિમાન છે અને તેમા ઈદ્રના વાસ છે

ચાર લોકપાલનું આયુષ્ય.

સોમ જમાણું સતિભાગ, પલિય વરણુસ્સ દુન્નિ દેસણા
વેસમણે દો પલિયા, એસ ઠિંધ લોગપાલાણું. ૧૮.

સોમ જમાણું—સોમ અને | દુન્નિ દેસણા—કાંઈક ઓછા
યમનું | બે (પદ્યોપમ).

સતિભાગ—ત્રીજા ભાગ સહિત. | વેસમણે—વૈશ્રમણને વિષે.
પલિય—પદ્યોપમ. | દો પલિયા—બે પદ્યોપમ.

વરણુસ્સ—વરણું | એસ ઠિંધ—આ સ્થિતિ
લોગપાલાણું—લોકપાલોની

શબ્દાર્થ—સોમ અને યમનું આયુષ્ય ૧ પદ્યોપમ
અને તેના ત્રીજા ભાગ સહિત છે વરણું આયુષ્ય કાંઈક
ઓછા બે પદ્યોપમ છે વૈશ્રમણનું આયુષ્ય બે પદ્યોપમ
છે આ સ્થિતિ (આયુષ્ય) લોકપાલોની છે

(વિવેચન—સોમ પૂર્વ દિશાનો, યમ દક્ષિણ દિશાનો,
વરણુ પશ્ચિમ દિશાનો અને વૈશ્રમણ (કુબેર) ઉત્તર
દિશાનો લોકપાલ (કોટવાળ) છે.

પ્રશ્નો

૧. સૌધર્મ અને ઇશાન દેવલોકની પરિગૃહીતા અને અપરિગૃહીતા
દેવીઓનું જન્મન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય કહો.
૨. નાગકુમાર, ન્યોતિપી અને ઇશાન ઇન્દ્રોની પટરાણીઓ કહો.
૩. પ્રતરની વ્યાખ્યા કહો તથા બાર, પાચ, ચાર અને એક પ્રતર
કયા દેવલોકના છે તે કહો.
૪. ૮-૧૨-૨૦-૨૮-૩૬-૪૨-૫૦ ને પદમા પ્રતગ્નુ જન્મન્ય અને
ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય તથા તે કયા દેવલોકનો કેટલામો પ્રતર છે
તે કહો.
૫. ૬૨ પ્રતરોમાથી કયા કયા પ્રતરોમા ઇન્દ્રા રહે છે, તે કહો. તથા
ચાર લોકપાલોનું આયુષ્ય કહો.

૧૦ ભવનપતિ (ભવનપતિની ૧૦ નિકાય)

અમુરા નાગ સુવન્ના, વિઞ્જુ અગ્ગી યદીવ ઉદ્ધી અ
દિસિ પવણ થણિયદસવિહ, ભવણુવધ તેસુ દુદ્ધ ઇદિ.૧૯
દમ્મવિહ-દશ પ્રકાર | તેમુ-તેઓને વિષે

ગાઠદાર્થ—અસુરકુમાર, નાગકુમાર, સુવર્ણકુમાર,
વિદ્યુત્કુમાર, અગ્નિકુમાર, દીપકુમાર, ઉષ્ણિકુમાર, દિશિકુમાર,
પવનકુમાર, અને સ્તનિતકુમાર, એ દશ પ્રકારે ભવનપતિ
દેવો છે તેઓને વિષે બબ્બે ઇદ્રો છે

વિવેચન—ભવનપતિ દેવોની દશ બાતો છે અને
તેઓ કુમારની માફક કોડ કરનાગ હોવાથી કુમાર
કહેવાય છે

ભવનપતિની ૧૦ નિકાયના ૨૦ ઇદ્રો

અમરે બલી અ ધગ્ગે, ભૂયાણુદે ય વેણુદેવે ય
તત્તો ય વેણુદાલી, હગ્ગિક તે હરિમ્મહે ચેવ ૨૦
અગ્ગિમિહ અગ્ગિમાણુવ, પુત્ત વિસિદ્ધે તદેવ જલક તે
જલપદ તહ અમિઅગધ, મિયવાહણ દાહિણુત્તરઓ ૨૧
વેલળે ય પભજણુ, ધોસ મહાપોસ એસિ-મન્નયરે
જણુદીવ છત્ત, મેરુ દડ પહુ કાઉ ૨૨

તત્તો-તે પછી

ચેવ-નિશ્ચે

તહ-તેમજ

દાહિણુ-દક્ષિણ દિશામાં

ઉત્તરઓ-ઉત્તર દિશામાં

એમિ-એઓમાનો.

અન્નયરે-ગોધ પણુ એક

જણુદીવ-૪ જૂદીપને

છત્ત-છત

મેરુ-મેડ પર્વતને

પહુ-શક્તિમાન સમર્થ

કાઉ-પ્રવાને

શબ્દાર્થ—દક્ષિણ અને ઉત્તર દિશામાં અતુકમે ચમરેદ્ર અને ઝલીંદ્ર, ધરણેદ્ર અને જૂતાનેદ્ર, તે પછી વેણુદેવેદ્ર અને વેણુદાલીંદ્ર, હરિકાતેદ્ર અને હરિસહેદ્ર, નિશ્ચયે છે. અગ્નિશિખેદ્ર અને અગ્નિમાણુવેદ્ર, પુર્ણેન્દ્ર અને વિશિષ્ઠેદ્ર, તેમજ જલકાતેદ્ર, અને જલપ્રભેદ્ર તેમજ અમિત-ગર્તીદ્ર અને અમિતવાહનેદ્ર વેલખેદ્ર, અને પ્રભંજનેદ્ર, ઘોષેદ્ર અને મહાઘોષેદ્ર છે એઓમાંનો કોઈ પણ એક જંજૂરીપને છત્ર અને મેરૂ પર્વતને ઢંડ માફક કરવાને શક્તિમાન છે.

વિવેચન—જે શક્તિ ફેરવી નહોતી તે શક્તિ વિવચી દહેવાય તેમજ આ ઇંદ્રોએ કોઈપણ વખત આવી શક્તિ ફેરવી નથી ફેરવતા નથી અને ફેરવશે નહિ, માટે શક્તિ-વિવચી દહેવાય ચમરની ચમરચંચા રાજધાનીથી જંજૂરીપ સુધી અમુરદેવો અને દેવોઓનાં વૈક્રિયરૂપો વડે પૂરવાને જે ચમરેદ્ર શક્તિમાન છે તેથી ઝલીંદ્ર અધિક શક્તિમાન છે નાગકુમાર એક ફેણુવડે જંજૂરીપને આચ્છાદન કરે, સુવર્ણકુમાર પાંખ વડે ઢાકે, વિદ્યુતકુમાર વિજળી વડે પ્રકાશ કરે, અગ્નિકુમાર અગ્નિની જ્વાલા વડે બાળે, દ્રોપકુમાર એક હાથ વડે સ્થાપે, ઉદ ધેકુમાર એક ઉર્મીના જલ વડે ભરે, દિશિકુમાર પગની પાની વડે કંપાવે, વાયુકુમાર એક વાયુના શબ્દ વડે બહેરી કરે અને સ્તનિનકુમાર મેઘ વડે જંજૂરીપને આચ્છાદન કરે એટલી તે ઇંદ્રોની શક્તિ છે.

શબ્દાર્થ—દક્ષિણ શ્રેણિમાંથી પણ નિશ્ચે ચાર ચાર લાખ લવનો ઓછા કરીએ, તો તેટલાં લવનો નિશ્ચે ઉત્તર દિશાનાં થાય. સઘળાં (અને શ્રેણિનાં મળીને) પણ સાત કોડ અને બહોંતેર લાખ લવનો થાય છે.

લવનપતિના નામ.	દક્ષિણના ધંદો	લવનો	ઉત્તરના ધંદો	લવનો
અમુરકુમાર	ચમરેંદ્ર	૩૪ લાખ	બલીદ્ર	૩૦ લાખ
નાગકુમાર	ધરણેંદ્ર	૪૪ લાખ	ભૂતાનેન્દ્ર	૪૦ લાખ
સુવર્ણકુમાર	વેણુદેવેંદ્ર	૩૮ લાખ	વેણુદાલીંદ્ર	૩૪ લાખ
વિદ્યુત કુમાર	હરિકાતેંદ્ર	૪૦ લાખ	હરિસહેંદ્ર	૩૬ લાખ
અગ્નિકુમાર	અગ્નિશિખેંદ્ર	૪૦ લાખ	અગ્નિમાણુવેંદ્ર	૩૬ લાખ
દ્વીપકુમાર	પૂર્ણેંદ્ર	૪૦ લાખ	વિશિષ્ટેંદ્ર	૩૬ લાખ
ઉદધિકુમાર	જલકાતેંદ્ર	૪૦ લાખ	જલપ્રભેંદ્ર	૩૬ લાખ
દિશિકુમાર	અમિતગતીંદ્ર	૪૦ લાખ	અમિતવાહનેંદ્ર	૩૬ લાખ
વાયુકુમાર	વેલંબેંદ્ર	૫૦ લાખ	પ્રલંબનેંદ્ર	૪૬ લાખ
સ્તનિતકુમાર	ઘોષેંદ્ર	૪૦ લાખ	મહાઘોષેંદ્ર	૩૬ લાખ
		૪ કોડ ૬ લાખ		૩ કોડ અને ૬૬ લાખ

ભવનપતિના ભવનો કયા આવ્યા અને તે ભવનોનું

પ્રમાણ

૨૫ણાએ હિંદુવરિ, જોયણ મહસ્ત્ર વિમુક્તુ તે ભવણા

જ બુદ્ધીવ સમા તહ, સ ખ-મસ ખિજ-૪ વિત્યાગ ૨૫

૨૫ણાએ-રત્નપ્રભાની

હિંદુવરિ-હેઠે અને ઉપર

જોયણ-યોજન

મહસ્ત્ર-હત્તર

વિમુક્તુ-મૂકીને

તે ભવણા-તે ભવનો

જ બુદ્ધીવ સમા-જ બુદ્ધીવ

સમાન

મ ખ-મ ખ્યાતા યોજન

અમ ખિજ-૪-અમ ખ્યાતા

યોજન

વિત્યાગ-વિસ્તારવાળા

ગાઠદાર્થ-રત્નપ્રભા પૃથ્વીની ૯૦ અને ઉપર એક

હત્તર જોજન મૂકીને તે ભવનો છે નાનામા નાના જ બુદ્ધીવ

સમાન તેમજ મધ્યમ સખ્યાતા કોડી યોજનના અને

૮૪ અમ ખ્યાતા કોડીએડી યોજનના વિસ્તારવાળા છે

વિવેચન-રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો પિંડ ૧ લાખ ને ૮૦

હત્તર યોજન છે, તેમાવી ઉપર અને નીચે ૧ હત્તર યોજન

મૂકીને બાકીના ૧ લાખને ૭૮ હત્તર યોજનમા ભવન

પતિના ભવનો છે કેટલાક આચાર્યો કહે છે કે ૮૦ હત્તર

યોજન નીચે ભવનો છે અને ઉપર ૧૧૧ એક હત્તર યોજન

મૂકીને સર્વ ઠેકાણે આવાસ છે એમ મેત્ર લોકપ્રમાણમા કહ્યું છે

ભવનપતિ દેવવીકવાર ભવન અને આવાસમા રહે છે

આવાસો પોતાના દેવપ્રમાણ ઉપર અને સમચોરસ હોય

છે અને ભવનો સમચોરસ હોતા નથી પણ લગાઈ અને

ઉચ્ચાઈમા વધુ પ્રમાણવાળા હોય છે અમુકક્રમારો પણ

કરીને આવાસોમાં વસે છે અને કોઈક વખત ભવનોમાં વસે છે. નાગકુમારાદિ ઘણું કરીને ભવનોમાં અને કોઈક વખત આવાસોમાં વસે છે.

૧૦ ભવનપતિનાં ચિન્હો.

ચુડામણિ રૂણિ ગરુડે, વજ્રજે તહ કલસ સીહ અસ્સે ચ ગયે મયર વદ્ધમાણે, અસુરાઈણું મુણસુ ચિંધે. ૨૬.

ચુડામણિ-ચુડામણિ મુકુટ.

ફાણે-સર્પની ફેણ.

ગરુડે-ગરુડ

વજ્રજે-વજ્ર.

અસ્સે-અશ્વ, ઘોડો.

ગય-હાથી

મયર-મગર.

વદ્ધમાણે-સરાવ સંપુટ.

અસુરાઈણું-અસુર કુમારા-
દિકનાં.

મુણસુ-માન, જાણ.

ચિંધે-ચિન્હોને

શબ્દાર્થ—અસુર કુમારાદિનાં ચિન્હો અનુક્રમે ચુડામણિ, સર્પની ફેણ, ગરુડ, વજ્ર, તેમજ કલસ, સીહ, ઘોડો, હાથી, મગર અને સરાવ સંપુટ તુ જાણ.

વિવેચન—અસુર કુમારને મુકુટને વિષે ચુડામણિ (મુકુટ)નું ચિન્હ હોય છે અને જાત્રીના ૯ નિકાયના દેવોને આસરણમાં ચિન્હો હોય છે નાગકુમારને સર્પની ફેણનું ચિન્હ, સુવર્ણકુમારને ગરુડનું ચિન્હ, વિદ્યુતકુમારને વજ્રનું ચિન્હ, અગ્નિકુમારને કલશનું ચિન્હ, દ્વીપકુમારને સિંહનું ચિન્હ, ઉદ્ધિકુમારને ઘોડાનું ચિન્હ દ્વિશિકુમારને હાથીનું ચિન્હ, પવન (વાયુ) કુમારને મગરનું ચિન્હ, અને સ્તનિત કુમારને વદ્ધમાન (સરાવસંપુટ) નું ચિન્હ હોય છે તે ચિન્હથી આ દેવતા અમુક નિકાયનો છે એમ ઓળખી શકાય છે.

૧૦ ભવનપતિના ગરીરનો વર્ણ

અમુગ કાયા નાગુ-દદિ, પદુગ તદ્દ મુવન્ન દિમિ થણિયા
કણુગાભ વિન્નુ મિદિ દીવ, અરૂપા વાઝિ પિયગુ નિભા ૨૭

અમુગ-અમુકુમાર

નાગ-નાગકુમાર

ઉદ્દિ-ઉદ્ધિકુમાર

પદુગ-ગાર, શ્વેત

કણુગાભ-ગેનાના જેવા

વિન્નુ-વિદ્ય કુમાર

મિદિ-અમિકુમાર

દીવ-દીપકુમાર

અરૂપા-રાતો, લાલ

વાઝિ-વાયુકુમાર

પિયગુ નિભા-નાયલુ પી જેવી

લીલી માનિતરાગા

ગાહદાર્થ—અમુકકુમાર શરીર કાયા નગના છે
નાગકુમાર અને ઉદ્ધિ કુમારગૌ (અવત શ્વેત) વર્ણ છે
તેમજ નુવર્તકુમાર, દિગ્ધિકુમાર અને નાનિતદ્વાર નાનાના
જેવા (પીળા) ગદા છે વિદ્યકુમાર, અમિકુમાર અને દીપ
કુમાર તેમજ છે વાયુકુમાર ગયના દીપી જરી લીલી
દાનિતરાગા છે

અમુગકુમારના ગરીરનો વર્ણ

અમુગા પાપ નસા, નાગો-દદિ વિન્નુ દીવ મિદિ નીયા
દિમિ થણિયા મુવન્ના, મુવના વાઝિ નાગ-૨૬ ૨૮

અમુગા-અમુક કુમારના

પાપ-૧૨

નાગ-નાગ, ના

મિદિ-અમિકુમારના

નીયા-નીયા

મુવ નાગ-૨૭, ૨૮ ના

મુવના-પાપ

વાઝિ-વાયુ કુમારના

નાગ-૨૭ ના ૨૮

નિભા

શબ્દાર્થ—અસુર કુમારનાં વસ્ત્ર રાતાવર્ણ છે. નાગ કુમાર, ઉદ્ધિષ્ઠકુમાર, વિદ્યુતકુમાર, દ્વીપકુમાર અને અગ્નિકુમારનાં વસ્ત્ર લીલા રંગના છે દિશિકુમાર, સ્તનિતકુમાર અને સુવર્ણકુમારનાં વસ્ત્ર ધોળા રંગનાં છે વાયુકુમારનાં વસ્ત્ર સ્વધ્યાના રંગ સરખાં છે (ઘણું કરીને આવાં વસ્ત્રોનું પહેરવું તેઓને પ્રિય હોય છે.)

અસુરકુમારાદિકના સામાનિક અને આત્મરક્ષકો.

ચઉ-સદ્ધિ સદ્ધિ અસુરે, છચ્ચ સહસ્સાઈ ધરણુમાઈણું
સામાણિયા ઇમેસિ, ચઉગુણા આયરકખા ય. ૨૯

ચઉસદ્ધિ-ચોસઠ

સદ્ધિ-સાએઠ

અસુરે-અસુરકુમારના ઁ

ઈદ્રોના.

છચ્ચસહસ્સાઈ-છ હજાર.

ધરણુમાઈણું-ધરણેંદ્રઆદિના.

સામાણિયા-સામાનિક
દેવો [થી].

ઈમેસિ-એઓ (૨૦ ઇદ્રો) ના.

ચઉગુણા-ચાર ગુણા.

આયરકખા-આત્મરક્ષક દેવો,
અંગરક્ષક દેવો.

શબ્દાર્થ—અસુર કુમારના ચમરેંદ્રને ચોસઠ હજાર સામાનિક દેવો છે અને ળર્લીંદ્રને સાઠ હજાર સામાનિક દેવો છે. ધરણેંદ્ર વિગેરે (અઠાર ઇદ્રોને) દરેકને છ હજાર સામાનિક દેવો છે. એઓ (૨૦ ઇદ્રો) ના સામાનિક દેવોથી ચાર ગુણા આત્મરક્ષક દેવો હોય છે.

વિવેચન—સામાનિક એટલે ઇંદ્રના સરખી રૂદ્ધિ અને કાન્તિવાળા અને આત્મરક્ષક એટલે ઇંદ્રોના શરીરની રક્ષા કરનાર દેવો.

પ્રશ્નો

૧. સુવર્ણકુમાર, ઉદ્ધિષ્ઠકુમાર અને વાયુકુમારના ઇંદ્રોનાં નામ,
ભવનસંખ્યા, ભવનનું પ્રમાણ, ચિન્દ, શરીર અને વસ્ત્રનો વર્ણ
તથા ગામાનિક અને આત્મગ્ન્ય દેવોની સંખ્યા કહેા.
૨ ભવનપતિ દેવો કયા ગહે છે તે કહેા. તથા આવામ કાને કહે.

વ્યંતરોનાં નગરો કેટલાં અને કયાં છે.

રચણાએ પઠમ જોયણ, સહસ્ત્રે હિંદુવરિ સયસય વિહૂણે
વંતરિયાણું રમ્મા, ભોમા નયરા અસંખિજ્જા. ૩૦.

રચણાએ—રત્નપ્રભાના
પઠમ જોયણ સહસ્ત્રે—
પહેલા હજાર જોજનમાંથી
હિંદુવરિ—હેઠે અને ઉપર
સય સય વિહૂણે—સો સો
યોજન ઓછા કર્યે છે

વંતરિયાણું—વ્યંતરોનાં
રમ્મા—રમણીક, મનોહર
ભોમા—પૃથ્વીકાય સંખંધી.
નયરા—નગરો.
અસંખિજ્જા—અસંખ્યાતાં.

શબ્દાર્થ—રત્નપ્રભાના ઉપરના હજાર જોજનમાંથી
હેઠે અને ઉપર સો સો યોજન ઓછા કર્યે છે આઠસો
જોજનમાં વ્યતર દેવોનાં રમણીય પૃથ્વીકાયનાં નગરો
અસંખ્યાતાં છે

વિવેચન—મનુષ્યદ્વેષથી બહાર અસંખ્યાતા દ્વીપ અને
સમુદ્ર જઈએ ત્યાં પણ અસંખ્યાતા વ્યંતર દેવોનાં નગરો છે.
ભવનપતિ અને વ્યંતરના ઇંદ્રોના ભવનોનો આકાર.
બાહિ વટ્ટા અંતો, ચતુરંસા અહો ય કહિણુઆયારા
ભવણવધણું તહ વંતરાણુ, ઈંદ્ર ભવણાઓ નાયવ્વા.૩૧.

બાહિ-બહારથી
 વટા-વાટલા, ગોળ
 અતો-અહથી
 ચક્રિરમા-ચોખ્ખા
 અદો-નીચે
 કબિણુઆયારા-કર્ણિકાના
 આધારે

ભવણુ વઈણુ-ભવનપતિના
 તહ-તેમજ
 વતરાણુ-વ્યતરોના
 ઈદિ-ઈદ્રોના
 ભવણુઓ-ભવનો
 નાયવવા-નળવા

ગાજદાર્ય—ભવનપતિ તથા વ્યતરના ઈગ (દેવો)
 ના ભવનો બાહરથી ગોળ, અહથી ચોખ્ખા અને નીચે
 કમળની કર્ણિકાના આધારે જાણવા

વ્યતરોના કાળનું વ્યતીતપણું

તહિ દેવા વતરિયા, વર તરુણી ગીય વામ્ય રવેણુ
 નિચ્ચ મુદિયા પમુધયા, ગય પિ કાવ ન ચાણુતિ ડર.

તહિ-તે ભવનોમા
 દેવા વતરિયા-વ્યતર દેવો
 વર તરુણી-પ્રધાન દેવાગના
 જોના
 ગીય વામ્ય-ગીત અને
 વાણુતના

નિચ્ચ-નિરતર
 મુદિયા-મુખી
 પમુધયા-દર્પિત થયેલા
 ગય પિ કાવ-નયેલા માગને
 ધણ

એણુ નાદ વટે

ન ચાણુતિ-જાણના નથી

ગાજદાર્ય—તે ભવનોમા વ્યતર દેવો, પ્રધાન દેવાગના
 જોના ગીત અને વાણુતના નાદ વટે નિરતર મુખી અને
 દર્પિત થયેલા, નયેલા માગને ધણ જાણના નથી.

વ્યંતરનાં ભવનોનું પ્રમાણ અને તેના ૮ ભેદો.
 તે જંબુદ્વીપ ભારહ, વિદેહ સમ ગુરુ જહન મન્નિઝમગા
 વંતર પુણુ અદ્વિહા, પિસાય ભૂયા તહા જકૂખા. ૩૩.
 રક્ષસ કિનર કિંપુરિસા, મહોરગા અદ્વમા ય ગંધવ્વા
 દાહિણુત્તર ભેયા, સોલસ તેસિં ઇમે ઈદા. ૩૪.

તે-તે ભવનો

જંબુદ્વીપ-જંબુદ્વીપ.

ભારહ-ભરતક્ષેત્ર.

વિદેહ-મહાવિદેહ.

સમ-સરખાં, જેવડાં

ગુરુ-મોટાં

જહન-જઘન્ય, નાનાં.

મન્નિઝમગા-મધ્યમ

વંતર-વ્યંતર.

પુણુ-વળી.

અદ્વિહા-આઠ પ્રકારે.

અદ્વમા-આઠમા.

દાહિણુત્તર-દક્ષિણ અને
 ઉત્તરના

ભેયા-ભેદે કરીને.

સોલસ-સોળ

તેસિં-તેઓના.

ઇમે ઈદા-આ ઇદ્રો.

શબ્દાર્થ—તે ભવનો મોટાં જંબુદ્વીપ જેવડાં, નાનાં
 ભરતક્ષેત્ર જેવડાં અને મધ્યમ મહાવિદેહ ક્ષેત્ર જેવડાં છે.
 વ્યંતરો વળી આઠ પ્રકારે છે ૧ પિશાચ, ૨. ભૂત, તેમજ
 ૩. યક્ષ, ૪ રાક્ષસ, ૫. કિંનર, ૬ કિંપુરુષ, ૭. મહોરગ
 અને આઠમા ગંધર્વ. દક્ષિણ અને ઉત્તરના ભેદે કરીને
 તેઓના આ સોળ ઇદ્રો છે.

વિવેચન—વ્યંતરનાં ભવનો મોટામાં મોટાં જંબુદ્વીપ
 જેવડાં એટલે ૧ લાખ યોજન વિસ્તારવાળાં, નાનામાં નાનાં
 ભરતક્ષેત્ર જેવડાં એટલે ૫૨૬ યોજન અને ૬ કલાના પ્રમાણ-
 વાળાં તથા મધ્યમ મહાવિદેહ ક્ષેત્ર જેવડાં એટલે ૩૩૬૮૪
 યોજન અને ૪ કલાના પ્રમાણવાળાં હોય છે.

વ્યતરના ૧૬ ઇંદ્રોના નામો

કાલે ય મહાકાલે, મુરુવ પડિરુવ પુનભદ્રે ય
તદ એવ માણિભદ્રે ભીમે ય તદા મહાભીમે ૩૫

કિનર કિપુરિમે સપ્પુગિસા, મહાપુરિસ તદય અધકાયે
મહાકાય ગીયરઘ, ગીયજમે દુન્નિ દુન્નિ કમા ૩૬

મુરુવ-મુરુપેદ્ર
પડિરુવ-પ્રતિરુપેદ્ર
પુનભદ્રે-પૂર્ણભદ્ર
તદ એવ-તેમજ નિશ્ચયે
માણિભદ્રે-માણિભ
ગપ્પુગિસા-સત્પુરુષ

અધકાયે-અતિકાય
ગીયરઘ-ગીતરતિ
ગીયજમે-ગીતયશ
દુન્નિ દુન્નિ-ગભમે
કમા-અનુકમે

ગાઠદાર્થ—પિશાચના મલેદ્ર અને મહાભલેદ્ર,
ભૂતના મુરુપેદ્ર અને પ્રતિરુપેદ્ર તેમજ નિશ્ચયે યજ્ઞના
પૂર્ણભદ્ર અને માણિભદ્ર, તથા ગદ્યમના ભીમ અને મહા
ભીમ, કિનરના કિનર અને કિપુરુષ, કિપુરુષના સત્પુરુષ
અને મહાપુરુષ, તથા મહોગ્ગના અતિકાય અને મહાકાય,
અને ગદ્યર્વના ગીતરતિ અને ગીતયશ એમ ગભમે ઇંદ્રો
અનુકમે (દરેક વ્યતર નિકાયના દર્શિણ અને ઉત્તર દિશાના) છે

ધ્વજને વિષે વ્યતર દેવોના ચિન્હો

ચિંધ કલ્પ ય મુલમે, વડ ખટ્ટમે અસોગ ચ પયએ,
નામે તુ ધર અ ઝએ, ખટ્ટમે વિવન્નિજયા રૂપ્યા ૩૭

ચિન્હ-ચિન્હ
કદંબ-કદંબ
ખટ્વંગ-ખટ્વંગ
ચંપક-ચંપક

નાગ-નાગવૃક્ષ.
ઝંઝ-ધ્વજમાં
વિવલિજ્યા-વર્જિત.
રુદ્રખ-વૃક્ષો

શબ્દાર્થ—પિશાચાદિકની ધ્વજને વિષે અનુક્રમે કદંબવૃક્ષ, મુલસવૃક્ષ, વડવૃક્ષ, ખટ્વંગ (તાપસના ઉપકરણનું ચિન્હ), અશોકવૃક્ષ, ચંપકવૃક્ષ, નાગવૃક્ષ અને તુંબકુવૃક્ષનું ચિન્હ છે, ખટ્વંગને વર્ણને બાકીનાં વૃક્ષ છે.

વિવેચન—પિશાચને કદંબવૃક્ષનું ચિન્હ, ભૂતને મુલસવૃક્ષનું ચિન્હ, યક્ષને વડવૃક્ષનું ચિન્હ, રાક્ષસને ખટ્વંગ (ખખર) નું ચિન્હ, કિનરને અશોક વૃક્ષનું ચિન્હ, કિંપુરુષને ચંપકવૃક્ષનું ચિન્હ, મહોરગને નાગવૃક્ષનું ચિન્હ, અને ગંધર્વને તુંબકુવૃક્ષનું ચિન્હ હોય છે આ ચિન્હ વ્યંતર દેવોની ધ્વજને વિષે જાણવાં

વ્યંતર દેવોના શરીરનો વર્ણ.

જકૂખ પિસાય મહોરગ, ગંધર્વા સામ કિનરા નીલા
રકૂખસ કિપુરિસા વિય, ધવલા ભૂયા પુણો કાલા. ૩૮.

જકૂખ-યક્ષ.
સામ-કાંઈક કાળા
નીલા-લીલા

વિ-પણ.
ધવલા-ધોળા
પુણો-વળી

શબ્દાર્થ—યક્ષ, પિશાચ, મહોરગ અને ગંધર્વના શરીરનો વર્ણ કાંઈક કાળો છે. કિનરો લીલા વર્ણ છે. રાક્ષસ અને કિપુરુષ ધોળા વર્ણ છે. ભૂત વળી અત્યંત કાળા છે.

વાણવ્યતરના ૮ ભેદ અને તેમનું સ્થાન

અણુપત્ની પણુપત્ની, ઇસિવાઈ ભૂયવાઈએ એવ
ક દીય મહાક દી, કાહ કે એવ પયગે ય ૩૯

ધ્ય પઢમ જોયાણુ સએ, ગ્યણુએ અર્દુ વતરા અવરે,
તેસુ ઇહ સોલસિદા, રયગ અહો દાહિણુતગએ ૪૦

ઇમિવાઈ-સપિવાદી

ભૂયનાઈએ-ભૂતવાદી

ક દીય-ક દિત

મહાક દી-મહાક દિત.

પયગે-પત ગ

ધ્ય-આ પ્રમાણે

પઢમ-પ્રથમના, ઉપરના

જોયાણુમએ-નો જોજનમાથી

રયણુએ-રતનપ્રભાના

અર્દુ-આઠ [વાણવ્યતર]

વતરા અવરે-ગીઝ વ્યતર

તેસુ-તેઓને વિષે.

ઇહ-અહીયા

મોવમ-સોળ

ઇ-૧-ઈદ્રા

મયગ-મમભૂતકાની, રચકથી

અહો-નીચે.

દાહિણ-દક્ષિણ

ઉત્તગએ-ઉત્તર દિશાએ

ગાહદાર્થ—અણુપત્ની, પણુપત્ની, સપિવાદી, નિશ્ચે

ભૂતવાદી, ક દિત, મહાક દિત, કોહ કે (કુમાર) અને નિશ્ચે

પત ગ અર્દીયા ન્નપ્રભાના ઉપરના નો જોજનમાથી ઉપર નીચે

દશ દશ જોજન મૂળે જામીના ૮૦ જોજનમા આઠ વાણુ

વ્યતર દેવો છે તેઓને વિરે રચકથી દશ જોજન નીચે

દમિણ અને ઉત્તર દિશાએ મોગ ઇદ્રો આ પ્રમાણે છે

વાણવ્યતરના ૧૬ ઇંદ્રોના નામ

સનિદિએ ગામાગે, ધાઈ વિદાએ ઇમીય ઇમીવાડે

ઈસર મહેસરે વિય, હવઈ મુવચ્છે વિમાડે ય ૪૧

હાસે હાસરઈ વિય, સેએ ય ભવે તહા મહાસેએ
પયંગે પયંગવઈ વિય, સોલસ ઇંદાણુ નામાઈ. ૪૨.

સંનિહિએ-સંનિહિત

સામાણે-સામાન

ધાઈ-ધાતા

વિહાએ-વિધાતા.

ઈસી-ઋષીદ્ર.

ઈસીવાલે-ઋષિપાલ.

ઈસર-ઈશ્વર.

મહેસર-મહેશ્વર.

હવઈ-છે.

સુવચ્છે-સુવત્સ.

વિસાલે-વિશાલ.

હાસે-હાસ્ય

હાસરઈ-હાસ્યરતિ

વિ-પણુ.

સેએ-શ્વેત.

ભવે-હોય

મહાસેએ-મહાશ્વેત

પયંગે-પતંગ.

પયંગવઈ-પતંગપતિ

ઇંદાણુ-ઇંદ્રોનાં

નામાઈ-નામો.

શબ્દાર્થ—સંનિહિત ઇંદ્ર અને સામાન ઇંદ્ર, ધાતા ઇંદ્ર અને વિધાતા ઇંદ્ર, ઋષીદ્ર અને ઋષિપાલેંદ્ર, ઇશ્વર ઇંદ્ર અને મહેશ્વર ઇંદ્ર, સુવત્સ ઇંદ્ર અને વિશાલ ઇંદ્ર છે. હાસ્ય ઇંદ્ર અને હાસ્યરતિ ઇંદ્ર, શ્વેત ઇંદ્ર તથા મહાશ્વેત ઇંદ્ર, પતંગ ઇંદ્ર અને પતંગપતિ ઇંદ્ર. એ (દક્ષિણ અને ઉત્તર દિશાના વાણુ વ્યતરના) સોળ ઇંદ્રોનાં નામો છે.

વિવેચન—ભવનપતિના વીશ ઇંદ્ર, વ્યતરના સોળ, વાણુ વ્યતરના સોળ, જો કે અસંખ્યાત દ્વીપ અને સમુદ્રમાં અસંખ્યાત સૂર્ય અને ચંદ્રો છે તોપણ નતિની અપેક્ષાએ ચંદ્ર અને સૂર્ય એ બે જ જ્યોતિષીના ઇંદ્ર ગણીએ તથા વૈમાનિકમાં બાર દેવલોકના દશ ઇંદ્ર છે, કારણ કે નવમા અને દશમા દેવલોકનો પ્રાણુત ઇંદ્ર તેમજ અગીયારમા અને બારમા દેવલોકનો અચ્યુત ઇંદ્ર છે કુલ મળીને ૬૪ ઇંદ્રો છે.

વ્યતર અને જ્યોતષી ઇંદ્રોના સામાનિક અને
આત્મરક્ષક દેવો

સામાણિયાણુ ચક્રિરો, સહસ્ત્ર સોલસય આયરકૃખાણુ
પત્તેય સંવેસિ, વતરવધ સસિ રવીણુ ચ ૪૩

સામાણિયાણુ—સામાનિક
ચક્રિરો સહસ્ત્ર—૪ હજાર
સોલસ—સોલ (હજાર)
આયરકૃખાણુ—આત્મરક્ષકો
પત્તેય—ઠરેકને

સંવેસિ—સર્વ
વતરવધ—વ્યતર અને વાણુ
વ્યતર ઇંદ્ર
સસિ રવીણુ—ચંદ્ર અને
સૂર્યમાના

શબ્દાર્થ—સર્વ વ્યતર અને વાણુવ્યતરના ઇંદ્ર,
ચંદ્ર અને સૂર્યમાના ઠરેક (ઇંદ્ર)ને સામાનિક દેવો ચાર હજાર
અને આત્મરક્ષક દેવો સોળ હજાર છે

વ્યતરના ઇંદ્ર, ચિન્હ, વાણુ અને સામાનિકાદિનુ યત્ર

વ્યતરના	દક્ષિણે દ્ર	તરે દ્ર	ચિન્હ	શરીરનો વર્ણ	મામા નિક	આત્મ રક્ષક
પિશાય જૂત પક્ષ રાક્ષમ કિન્નર કિપુરુષ મહોરગ મધન	કાલ સુર્ય પૂર્ણભદ્ર ભોમ કિન્નર મતપુરુષ અતિમય ગીતરતિ	મદાકાવ અતિરૂપ માણિભદ્ર મદાભીમ કિપુરુષ મદાપુરુષ મદાકાવ ગીતવસ	૬ બજસ સુવસજસ વડજસ ખટવાંગ અગ્રોકજસ ચ પકજસ નામટય તુળજસ	શ્યામ મલા શ્યામ ધોળો લીલા ધોળો શ્યામ શ્યામ	૪ હજાર , , , , , , , ,	૧૬ હજાર , , , , , , , ,

વાણુ વ્યંતરના ઇંદ્રો, સામાનિક અને આત્મ-
રક્ષકનું યંત્ર.

વાણુવ્ય તરન	દક્ષિણેદ્ર	ઉત્તરેદ્ર	સામાનિક	આત્મરક્ષક
અણુપત્તી	સનિહિત	સામાન	૪ હજાર	૧૬ હજાર
પણુપત્તી	ધાતા	વિધાતા	„	„
ધસિવાદી	રૂપિ	રૂપિપાલ	„	„
ભૂતવાદી	ધશ્વર	મહેશ્વર	„	„
કદિત	સુવત્સ	વિશાલ	„	„
મહાકદિત	હાસ્ય	હાસ્યરતિ	„	„
કોહડ	શ્વેત	મહાશ્વેત	„	„
પત ગ	પત ગ	પત ગપતિ	„	„

પ્રશ્નો

૧. ભવનપતિ અને વ્યતરોના ભવનો કેટલા ? કયા આવ્યા, તેનો આકાર તથા પ્રમાણ કહો.
૨. ભૂત, કિનર અને મહોરગના ઇંદ્રોના નામ, ચિન્હ, શરીરનો વર્ણ, સામાનિક અને આત્મરક્ષક કહો.
૩. પણુપત્તી, કદિત અને કોહડના ઇંદ્રોના નામો, સામાનિક અને આત્મરક્ષક કહો.

દશ પ્રકારના દેવો

ઇદ સમ તાયતીસા, પરિસતિયા રક્ષ લોગપાલા ય
અણિય પદ્મિ અભિયોગા,

કિઞ્ઞિસ દસ ભવણુ વેમાણી. ૪૪

ઇદ-ઇદ્ર
સમ-સામાનિક
તાયતીસા-ત્રાયત્રિશક
પરિસતિયા-ત્રણ પર્ષદા
રક્ષ-આત્મરક્ષક
લોગપાલા-લોકપાલ
અણિય-અનિક, સૈન્ય

પદ્મ-પ્રકીર્ણ પ્રજા
અભિયોગા-આકર, નોકર
કિઞ્ઞિસ-કિટિખિક
દસ-દશ પ્રકારના દેવો
ભવણુ વેમાણી-ભવનપતિ
અને વૈમાનિકમા

શબ્દાર્થ—૧ ઇદ્ર ૨ સામાનિક (ઇદ્ર મરખી
ઋદ્ધિવાળા દેવો,) ૩ ત્રાયત્રિશક (ગુરુ સ્થાનીય-ઇદ્રને સલાહ
પૂછવા યોગ્ય દેવો,) ૪ બાહ્ય મધ્યમ અને અભ્યંતર રૂપ ત્રણ
પર્ષદના દેવો, ૫ અગ્રક્ષક દેવો, ૬ લોકપાલ (કોટવાલ),
૭ સન્યના દેવો, ૮ પ્રજાના દેવો, ૯ નોકર દેવો, અને
૧૦ કિટિખિક દેવો એ દશ પ્રકારના દેવો ભવનપતિ
અને વૈમાનિકમા હોય છે

માત પ્રકારનુ સૈન્ય

ગ ધન્વ નદ હય ગય, રહ ભડ અણિયાણિ સન્વ ઇદાણુ
વેમાણિયાણુ વસહા, માહસા ય અહોનિવાસીણુ ૪૫.

ગ ધન્વ-ગ ધર્વ મૃદગ વગા
કનારનુ

નદ-નાટક કનારનુ.

હય-અશ્વ, ઘોડાનુ
ગય-હાથીનુ
રહ-રથનુ

ભડ-સુભટનું
અણિયાણિ-સૈન્ય
સવ્વ ઇંદાણું-સર્વ ઇંદ્રોને.
વેમાણિયાણુ-વૈમાનિક ઇંદ્રોને.
વસાહા-વૃષભ. બલદનું

મહિમા-પારાનું.
અહોનિવાસીણુ-અધો નિવા-
સીને (ભવનપતિ અને
વ્યંતર ઇન્દ્રને

શબ્દાર્થ—૧ મૃદંગ વગાડનારનું, ૨ નાટક કરનારનું,
૩ ઘોડાનું, ૪ હાથીનું, ૫. રથનું, ૬. સુભટનું સૈન્ય સર્વ
ઇંદ્રોને હોય અને વૈમાનિક (અને જ્યોતિષીના) ઇંદ્રોને સાતમું
વૃષભનું અને અધોનિવાસી (ભવનપતિ અને વ્યંતર ઇન્દ્રો)
ને પાડાનું સૈન્ય હોય છે

વિવેચન—આ સાત સૈન્યમાંથી પ્રથમનાં બે સૈન્ય
ઉપલોગને માટે અને બાકીનાં પાંચ સૈન્ય સંગ્રામને માટે હોય
છે. દેવોમાં હાથી વિગેરે હોતા નથી, પરંતુ નોકર દેવો
પોતાના સ્વામીને બેસવાને માટે તેવા પ્રકારનાં વૈકિય રૂપો
વિકૃત્ છે

ઇંદ્રના ત્રાયત્રિંશક, પર્ષદા અને લોકપાલાદિકની સંખ્યા.

તિત્તીસ તાયતીસા, પરિસતિયા લોગપાલ ચત્તારિ
અણિયાણિ સત્ત સત્તય, અણિયાહિવ સવ્વઇંદાણું. ૪૬.
તિત્તીસ-તેત્રીશ.

તાયતીસા-ત્રાયત્રિંશક
પરિસતિયા-ત્રણ પર્ષદા
લોગપાલચત્તારિ-ચારલોકપાલ
અણિયાણિ-સૈન્ય

સત્ત-સાત પ્રકારનું.
સત્ત-સાત.
અણિયાહિવ-સૈન્યના
અધિપતિ
સવ્વ ઇંદા-સર્વ ઇન્દ્રો.

શબ્દાર્થ—તેત્રીશ ત્રાયત્રિશક દેવો, ત્રણ પર્ષદા ચાર લોકમાવ અને સાત પ્રકારનું સૈન્ય છે અને સાત સૈન્યના અધિપતિ સર્વ ઇન્દ્રો હોય છે

વ્યતર અને જ્યોતિષીમા ૮ પ્રકારના દેવો

નવર વતર જોઈસ, ઇદાણ ન હુન્તિ લોગપાલાઓ,
તાયત્તીસ-ભિહાણા, તિયસા વિય તેસિં ન હુ હુન્તિ ૪૭

નવર-વિશેષ

વતર-વ્યતર

જોઈસ-જ્યોતિષીના

ઈદાણ-ઈન્દ્રોને

ન હુન્તિ-નથી

લોગપાલાઓ-લોકપાલો

તાયત્તીમ-ત્રાયત્રિશક

અભિહાણા-નામના

તિયસા વિ-દેવતા પણ

તેમિ-તેઓને

હુ-નિશ્ચે

શબ્દાર્થ—એટલું વિશેષ છે કે વ્યતર અને જ્યોતિષીના ઇન્દ્રોને લોકપાલો નથી અને તેઓને (વ્યતર ઇન્દ્રોને તથા જ્યોતિષીના ઇન્દ્રોને) ત્રાયત્રિશક નામના દેવો પણ નિશ્ચે નથી

વિવેચન—વ્યતર અને જ્યોતિષીમા ઇદ્રાદિ આઠ પ્રકારના દેવો હોય છે તે વ્યતર ઇન્દ્રો અને જ્યોતિષીના ઇન્દ્રો સૌધર્મ અને ઇશાન ઇદ્રના તાબે હોવાથી લોકપાલ અને ત્રાયત્રિશક દેવો તેઓને હોતા નથી

જ્યોતિષી દેવોનું ગ્થાન

સમભૂતજ્ઞાઓ અદ્વિ, દસૂણુ જોયણુ સચ્ચેદિ આગળ
ઉવરિ દસુતર જોયણુ, સચ્ચ મિચિદ્વન્તિ જોઈમિયા ૪૮.

સમભૂતલાઓ-સમભૂતલાથી.	ઉવરિ-ઉપર.
દસ્રણુજે યણુ-દશ યોજન	દસુત્તર-દશ અધિક.
ઓછાથી	જેયણુ સંયમિ-એકસો
અઘડિં મઘેઠિં-આઠસો	યોજનમાં
યોજનમાંથી	ચિદ્દન્તિ-રહે છે.
આરબી-આરબીને	જોઈશિયા-જ્યોતિષી દેવો.

શબ્દાર્થ—સમભૂતલાથી આરબીને આઠસો યોજન-માંથી દશ યોજન ઓછા (સાતસો નેવુ યોજન)થી ઉપર એકસો અધિક દશ (એકસો દશ) યોજનમાં જ્યોતિષી દેવો રહે છે.

વિવેચન—મેરૂ પર્વતના ૪ ઉપર અને ૪ મધ્યભાગે નીચે એમ ૮ રૂચક પ્રદેશ છે તેનું નામ સમભૂતલા. તેનાથી ઉપર ૬૦૦ યોજન અને નીચે ૬૦૦ યોજન મળી ૧૮૦૦ યોજન પ્રમાણુ તિર્ય્છોલોક છે. તે વિસ્તારમાં ૧ રાજલોક પ્રમાણુ છે

સમભૂતલાથી જ્યોતિષી દેવોનાં વિમાનો કેટલાં દૂર છે ?

તત્થ રવી દસ જોયણુ, અસીઠ તદુવરિ સસી ચ રિક્ખેસુ
અહ ભરણિ સાઠ ઉવરિં, બહિ મૂલો ભિતરે અભિઠ. ૪૯

તત્થ-તે ઉપર

રવી-સૂર્ય.

દસ જોયણુ-દસ યોજને

અસીઠ-એ સી

તદુવરિં-તેની ઉપર

સસી-ચંદ્ર

રિક્ખેસુ-નક્ષત્રોમાં.

અહ-નીચે.

ભરણિ-ભરણી

સાઠ-સ્વાતિ.

ઉવરિં-ઉપર

બહિં-બહારના

મૂલો-મૂલ

અભિતરે-અંદરના.

અભિઠ-અભિજિત.

શબ્દાર્થ--તે સાતસો નેવું યોજન ઉપર દશ યોજને સૂર્ય, તેની ઉપર એમી યોજને ચંદ્ર, તેની ઉપર (ચાર યોજને નક્ષત્રો છે) નક્ષત્રોમા સોથી નીચે જરણિ નક્ષત્ર ચાલે છે, ઉપર સ્વાતિ નક્ષત્ર આવે છે, બહારના મહલે મૂલ નક્ષત્ર ચાલે છે અને સોથી અદરના મહલે અભિજિત નક્ષત્ર ચાલે છે

તાર રવી ચંદ્ર ચિહ્ન, બુધ શુક્રા જુવ મ ગલ સણિયા
મગ સય નઉય દસ અસિધ,
ચઉ ચઉ કમસો તિયા ચઉમુ. ૫૦

તાર-તારા
રવી-સૂર્ય
ચંદ્ર-ચંદ્ર
ચિહ્ન-નક્ષત્ર
બુધ-બુધ
શુક્ર-શુક્ર
જુવ-બૃહસ્પતિ
મગલ-મગલ
મણિયા-શનિચર

મગ સય નઉય-સાતસો નેવું
દસ-દસ
અસીઈ-એમી
ચઉ-ચાર
ચઉ-ચાર
કમસો-અનુક્રમે
તિયા-ત્રણ યોજન
ચઉમુ-ચાર ગ્રહોને વિષે

શબ્દાર્થ--૭૬૦ યોજને તાગ, તેની ઉપર ૧૦ યોજને સૂર્ય, તેની ઉપર ૮૦ યોજને ચંદ્ર, તેની ઉપર ચાર યોજને નક્ષત્રો, તેની ઉપર ચારે યોજને બુધ ચંદ્ર, તેની ઉપર શુક્ર, બૃહસ્પતિ, મગલ અને શનીશ્વર છે એ ચાર ગ્રહોને વિષે અનુક્રમે ૩ યોજન અંતર છે (આ માપ પ્રમાણ યોજને જાણવું)

સમભૂતલાથી જ્યોતિષી વિમાનોનું અંતર.

સમભૂતલાથી	૭૬૦	યોજને	તારા
તાગથી ૧૦ યોજને	૮૦૦	„	સૂર્ય
સૂર્યથી ૮૦ યો.	૮૮૦	„	ચંદ્ર
ચંદ્રથી ૪ યો.	૮૮૪	„	નક્ષત્ર
નક્ષત્રથી ૪ યો.	૮૮૮	„	બુધ
બુધથી ૩ યો.	૮૯૧	„	શુક્ર
શુક્રથી ૩ યો.	૮૯૪	„	બૃહસ્પતિ (ગુરુ)
ગુરુથી ૩ યો.	૮૯૭	„	મંગળ
મંગળથી ૩ યો.	૯૦૦	„	શનિ

પ્રશ્નો.

૧. ભવનપતિ વ્યતર જ્યોતિષી અને વૈમાનિકમા દેવોના પ્રકાર કેટલા અને કયા કયા
૨. ત્રાયત્રિશક લોકપાલ અને પર્ણદા કેટલી ?
૩. જ્યોતિષી દેવોના વિમાનો કેટલા યોજનમાં છે તથા તે વિમાનોનું માહોમાહે અંતર કેટલું છે અને સમભૂતલાથી કેટલા યોજન ઉપર છે તે કહો.

મેરૂ પર્વતથી કેટલે દૂર ચર જ્યોતિષીના વિમાન
અને અલોકથી કેટલે દૂર ગિચા જ્યોતિષીના વિમાન

ધક્કારસ જોયણ સય, ધગવીસિકાર સાહિયા કમસો
મેરૂ અલોગા-ખાહ, જોઈસ ચક્ક ચરધ ઠાધ ૫૧.

ધક્કારસ સય-અગીયાર સો

જોયણ-જોજન

ધગવીસ-એકવીસ

ધક્કારસ-અગીયાર

અહિયા-અધિક

કમસો-અનુકમે

મેરૂ-મેરૂ પર્વતની

અલોગ-અલોકની

અખાહ-અખાધાએ, અ તરે

જોધમ ચક્ક-જ્યોતિષી ચક્ક

ચરધ-ચાલે છે

ઠાધ-સ્થિર નહે છે

ગાહદાર્થ-મેરૂ પર્વતની અખાધાએ (દૂર) અગીયાર સો
એકવીસ યોજન અને અલોકની અખાધાએ અગીયાર સો
અગીયાર યોજન અનુકમે જ્યોતિષી ચક્ક ચાલે છે અને
ગિચા રહે છે

વિવેચન-મનુ યમેનમા મેરૂ પર્વતથી ૧૧૨૧ યોજન
છેટે જ્યોતિષી ચક્ક (તારા) ચાલે છે તથા અલોકથી લોકમા
૧૧૧૧ યોજન ચારે તરફ આવીએ ત્યાં (સ્વયંબૂરમણ સમુદ્રમા
રહેલા છે-કા) જ્યોતિષીના વિમાનો ગિચા છે એટલે અલોકથી
૧૧૧૧ યોજન દૂર જ્યોતિષીના વિમાનો ગિચર છે

જ્યોતિષીના વિમાનોનો આકાર અને તે કેટલા

અદ્ધ કવિદ્વાગારા, કલિદમયા રમ્મ જોધમ-વિમાણા
વતઃ નયંદિતો, સખિજગુણા ઈમેહુન્તિ ૫૨.

અર્ધ કુવિદુ-અર્ધ કોઠ
ફળના.

આગારા-આકારવાળાં.

ફલિહમયા-સ્ફટિકરત્નનાં.

રમ્મ-રમણીક, મનોહર.

જોધસ-જ્યોતિષીનાં.

વિમાણા-વિમાનો.

વંતર-વ્યંતરોના.

નયરેહિંતો-નગરોથી.

સંખિજજ-સંખ્યાત.

ગુણા-ગુણાં.

ધમે-આ (જ્યોતિષીનાં
વિમાનો.)

હુન્તિ-છે.

શબ્દાર્થ—અર્ધ કોઠ ફળના આકારવાળાં, સ્ફટિક
રત્નનાં, મનોહર આ જ્યોતિષી દેવોનાં વિમાનો વ્યંતરોના
(અસંખ્યાત) નગરોથી સંખ્યાત ગુણાં છે.

વિવેચન—જ્યોતિષીનાં વિમાનો ઉદય અને અસ્તકાળે
તિર્યગ્ પરિભ્રમણ કરતાં અર્ધ કોઠ ફલાકારે દેખાતાં નથી
પણ ઉપર રહ્યા છતાં ગોળાકાર દેખાય છે. તેનું કારણ શું ?
તે વિમાનોની પીઠ (તળીયું-નીચેનો ભાગ) અર્ધ કોઠ
ફલાકારે છે અને તેની ઉપર ચંદ્રાદિક દેવોના પ્રાસાદો છે.
તે પીઠ સહિત પ્રાસાદ વર્તુલાદિક કોઈપણ આકારે રહ્યા છતાં
વાટલાકાર દેખાય છે કારણકે વસ્તુનો વાંકો આકાર પણ દૂરથી
ગોળાકાર દેખાય છે, તે માટે દૂરથી વિમાન વાટલું દેખાય છે.

જ્યોતિષીનાં વિમાનો શેનાં છે ?

તાઈ વિમાણાઈ પુણ, સંવાઈ હુન્તિ ફલિહ-મયાઈ,
દગ-ફલિહ મયા પુણ, લવણે જે જોધસ વિમાણા. ૫૩.

તાઇ-તે
 વિમાણાઇ-વિમાનો
 પુણુ-વળી
 સંવાઇ-સર્વ
 હુન્તિ-છે
 ફાલિહમયાઇ-સ્ફટિક
 રત્નના

દગ ફાલિહ મયા-ઉદક
 સ્ફટિક રત્નમય
 લવણુ-લવણ સસુદ્રમા
 જે-જે
 જોઈમ-જ્યોતિષી દેવોના
 વિમાણા-વિમાનો

ગાળ્હાર્થ—તે સર્વ વિમાનો વળી સ્ફટિક રત્નના છે
 પરંતુ લવણ સસુદ્રમા જે જ્યોતિષી દેવોના 'વિમાનો છે,
 તે વળી ઉદક સ્ફટિક રત્નના છે

૧૭વેચન—નધાદિ પ્રવેશમાર્ગ રૂપ અત્યંત નીચો
 ભૂમિનો ભાગ તે ગોતીર્થ કહેવાય છે જ ખૂદીપ અને
 ધાતકીખડની વેદિકાથી હપ હજાર યોજન સુધી ગોતીર્થ છે
 તે પછી લવણ મસુદ્રની શિખા ૧૦ હજાર યોજન પહોળી
 અને ૧૬ હજાર યોજન ઉંચી છે, અને જ્યોતિષીના વિમાનો
 ઉંચા ૬૦૦ યોજન સુધી શિખા માહે ચાલે છે, પરંતુ ઉદક
 સ્ફટિક રત્નના પ્રભાવથી પાણી ફાટીને મોકળું થઈ જાય છે,
 તેથી વિમાનોને પાણીમાં ફરવામાં બાધા થતી નથી, તથા
 વિમાનોમાં પાણી ભરાતું નથી, તેમજ વિમાનોના તેજના
 પ્રકારને પાણીથી અતરાય થતો નથી

ચર જ્યોતિષીના વિમાનોની લગાઇ પહોળાઈ
 અને ઉંચાઈ

જેયણિ-ગસદિ ભાગા, છપ્પન અડયાલ ગાઉ દુ ધગ-દ્વ
 ચ દાઈ વિમાણા-યામ, વિત્થડા અદ્ધ-મુચ્ચત. ૫૪.

જોયાણુ-યોજનના.

છગસદિઠે-એકસઠ.

લાગા-લાગમાંથી.

છપ્પન્ન-છપ્પત્ર.

અડયાલ-અડતાલીશ.

ગાઉ દુ ધગદ્ધ-બે, એક,

અને અર્ધ ગાઉ.

ચંદાઈ-ચંદ્રાદિકના.

વિમાણુ-વિમાનની.

આયામ-લંબાઈ.

વિસ્થડા-વિસ્તાર, પહોળાઈ.

અર્ધ-અર્ધ.

ઉચ્ચત્ત-ઉંચાઈ.

શબ્દાર્થ—ચંદ્રાદિકના વિમાનની લંબાઈ અને પહોળાઈ અનુક્રમે (ચંદ્રની) એક યોજનના એકસઠ લાગમાંથી છપ્પત્ર લાગ, (સૂર્યની) એક યોજનના એકસઠ લાગમાંથી અડતાલીશ લાગ, (ચંદ્રની) બે ગાઉ, (નક્ષત્રની) એક ગાઉ, અને (તારાની) અર્ધ ગાઉ છે. (જ્યોતિષીના વિમાનની) ઉચાઈ તે (લંબાઈ) થી અર્ધ હોય છે.

વિવેચન—મનુષ્યક્ષેત્રમાં ચંદ્રના વિમાનની લંબાઈ પહોળાઈ $\frac{૫૬૬}{૬૬૬}$ યોજન અને ઉચાઈ $\frac{૩૬૬}{૬૬૬}$ યોજન, સૂર્યના વિમાનની લંબાઈ પહોળાઈ $\frac{૪૬૬}{૬૬૬}$ યોજન અને ઉંચાઈ $\frac{૩૬૬}{૬૬૬}$ યોજન, ચંદ્રના વિમાનની લંબાઈ પહોળાઈ ૨ ગાઉ અને ઉંચાઈ ૧ ગાઉ, નક્ષત્રના વિમાનની લંબાઈ પહોળાઈ ૧ ગાઉ અને ઉંચાઈ ૦૧ ગાઉ, તથા ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળા તારાના વિમાનની લંબાઈ પહોળાઈ ૦૧ ગાઉ અને ઉંચાઈ ૦૧ ગાઉ હોય છે. જઘન્ય સ્થિતિવાળા તારાના વિમાનની લંબાઈ પહોળાઈ ૦૧ ગાઉ (૫૦૦ ધનુષ્ય) અને ઉચાઈ ૨૫૦ ધનુષ્યની હોય છે.

મનુષ્ય ક્ષેત્રનું પ્રમાણ અને સ્થિતિ જ્યોતિષીનાં
વિમાનોની લગાઈ પહોળાઈ અને ઉંચાઈ

પણયાલ લક્ષ્મ જોયણ, નર-ખિત્ત તત્થિમે સયા ભમિરા
નરખિત્તાઉ બહિં પુણ, ચ્ચદ્ધ-પમાણા ઠિચ્ચા નિચ્ચ ૫૫.

પણ્યાલ લકુખ-૪૫ લાખ	નરખિત્તાડિ-મનુષ્યક્ષેત્રની
લેયણ-યોજનનું	બાહિ-બાહર
નરખિત્ત-મનુષ્ય ક્ષેત્ર	પુણ-વળી
તત્થ-તેમા	અર્ધપ્રમાણ-અર્ધ પ્રમાણ
ધમે-આ	વાળા
સયા-હમેશા	ઠિચ્છા-સ્થિર
ભમિગા-ભમનારા, ફરનારા	નિચ્ચ-નિત્ય

ગાઠદાર્થ—૪૫ લાખ યોજનનું મનુષ્ય શેત્ર છે તેમા આ જ્યોતિષીના વિમાનો હમેશા ભ્રમવાના સ્વભાવવાળા છે મનુષ્યશેત્રની ઝહાર વળી મિથ્ય જ્યોતિષીના વિમાનો (તે શર જ્યોતિષીનાં વિમાનોથી) અર્ધ પ્રમાણુવાળા નિઃતર છે (જનન્યાયુવાળા તારાના વિમાનની લગાઈ પહોંચાઈ ૨૫૦ મનુષ્ય અને ઉંચાઈ ૧૨૫ મનુષ્યની હોય છે)

વિવેચન—મનુષ્યમેરમા ૧૫ કર્મભૂમિ ૩૦ અકર્મ-
ભૂમિ અને ૫૬ અતર્કીયમા મનુષ્યોના જન્મ મરણ થાય
છે પરંતુ સમુદ્ર અને વર્ષાધર પર્વતાદિને વિરે પ્રાય
જન્મ વતો નથી, પરંતુ મરણ તો સદરણ થકી અથવા
વિદ્યાવિધિથી ત્યા ગયેલાઓનું થાય છે મનુષ્યમેરમે વાટીને
ગહેયો સુવર્ણમય માનુષ્યોત્તર પર્વત છે તે ૧૭૨૧ યોજન
ઉચ્ચો એટલે બેઠેલા સિંહની જેમ અદગ્ના ભાગમા ઉચ્ચો

અને બહારના ભાગમાં નીચો છે. પૂર્વભવનું વૈર દેવાની બુદ્ધિથી કોઈ દેવ દાનવ કે વિદ્યાધર ગર્ભિણી સ્ત્રી કે મનુષ્યને અહીં દ્વીપની બહાર મૂકે, તોપણ જન્મ મરણ ત્યાં થતું નથી અને યશો પણ નહિ, કારણ કે તે દેવાદિત્યને અથવા બીજા કોઈ દેવાદિત્યને એવી બુદ્ધિ થાય કે તેને સંહરીને પાછો મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં લાવીને મૂકે. વૈષ્ણી જંઘાચારણ (તપસ્યાના બળથી ચાલનારા) રૂચક દ્વીપ સુધી અને વિદ્યાચારણ (વિદ્યાના બળથી ચાલનારા) મુનિઓ નંદીશ્વર દ્વીપ સુધી યાત્રા માટે જાય છે. પરંતુ તેઓનું મરણ તો મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં જ થાય છે.

જ્યોતિષી દેવોની ગતિ, ઋદ્ધિ તથા તેના વિમાનને વહન કરનાર દેવોનાં વિકુર્વેલ વૈક્રિય રૂપો.

સસિ રવિ ગહ નક્ષત્રા, તારાઓ હુન્તિ જહુત્તરં સિગ્ધા
વિવરીયા ઉમહર્દિચ, વિમાણુ-વહગા ક્રમેણુ-સિ. ૫૬.
સોલસ સોલસ અડ ચઉ, દો સુર સહસ્સા પુરઓ દાહિણુઓ
પચ્છિમ ઉત્તર સીહા, હૃત્થી વસહા હયા ક્રમસો. ૫૭.

સસિ-ચંદ્ર.

રવિ-સૂર્ય

ગહ-ગ્રહ

નક્ષત્રા-નક્ષત્ર

તારાઓ-તારા

હુન્તિ-છે.

જહુત્તરં-યથોત્તર, અનુક્રમે.

સિગ્ધા-ઉતાવળી ગતિવાળા

વિવરીયા ઉ-વિપરીત, વળી

મહર્દિચ-ઋદ્ધિમાં.

વિમાણુ વહગા-વિમાનને

વહન કરનારા.

ક્રમેણુ-અનુક્રમે

એસિ-એઓના.

એકસ-સોળ

અડ-આઠ

ચઉ-ચાર

દો-બે

મુર સહસ્ત્રમા-હજાર દેવો

પુરઓ-પૂર્વમા

દાહિણ્યઓ-દક્ષિણમા

પશ્ચિમ-પશ્ચિમમા

ઉત્તર-ઉત્તરમા

મીઠા-મિઠ

હાથી-હાથી

વમહા-વૃષભ, બળદ

હયા-ઘોડાના રૂપે

કમસો-અનુક્રમે

શબ્દાર્થ—ચંદ્ર, સૂર્ય, ચંદ્ર, નક્ષત્ર અને તારાઓ અનુક્રમે ઉતાવળી ગતિવાળા છે અને ઋદ્ધિમા વળી વિપરીત છે અનુક્રમે એઓના વિમાનને વહન કરનારા સોળ હજાર, સોળ હજાર, આઠ હજાર, ચાર હજાર અને બે હજાર દેવો છે પૂર્વમા મિઠના રૂપે, દક્ષિણમા હાથીના રૂપે, પશ્ચિમમા બળદના રૂપે અને ઉત્તરમા ઘોડાના રૂપે અનુક્રમે વહન કરે છે

વિવેચન—સર્વથી મદગતિવાળા ચંદ્ર છે, તેથી સૂર્યની ગતિ ઉતાવળી, તેથી ચંદ્રની ગતિ ઉતાવળી, તેથી નક્ષત્રની ગતિ ઉતાવળી અને તેથી તારાની ગતિ ઉતાવળી છે તથા શ્લોકમા બુધથી શુક્ર ઉતાવળી ગતિવાળો, તેથી મંગળ ઉતાવળી ગતિવાળો, તેથી બ્રહ્મપતિ ઉતાવળી ગતિવાળો અને તેથી શનિ ઉતાવળી ગતિવાળો છે ઋદ્ધિમા તેથી વિપરીત બાલુવા એટલે સર્વથી અલ્પઋદ્ધિવત તારા, તેથી નક્ષત્ર વધારે ઋદ્ધિવાળા, તેથી ચંદ્ર વધારે ઋદ્ધિવાળા, તેથી સૂર્ય વધારે ઋદ્ધિવાળો, તેથી ચંદ્રની ઋદ્ધિ સર્વે જ્યોતિષી ક્રમતા વધારે છે તારા પાંચ વર્ણવાળા છે અને બીજા જ્યોતિષી તપાસેલા સોનાના જેવા (લાલ) વર્ણવાળા બાલુવા જ્યોતિષી દેવો સારા વસ્ત્ર, આભૂષણો અને મુકુટ વડે શોભિત મન્ત્રકવાળા છે ચંદ્રમા

અને ચંદ્રના વિમાનવાસી દેવોને સુક્રુટને વિષે ચંદ્રાકાશે ચિન્હ,
 સૂર્ય અને સૂર્ય વિમાનવાસી દેવોને સૂર્યાકાશે ચિન્હ, ગ્રહ
 અને ગ્રહ વિમાનવાસી દેવોને ગ્રહાકાશે ચિન્હ, નક્ષત્ર અને નક્ષત્ર
 વિમાનવાસી દેવોને નક્ષત્રાકાશે ચિન્હ, તથા તારા અને તારાના
 વિમાનવાસી દેવોને તારાકાશે ચિન્હ સુક્રુટના અગ્રભાગે હોય છે.
 જગત્સ્વભાવે ચંદ્રાદિકનાં વિમાન નિરાલંબ આકાશને વિષે
 પોતાની મેળે આવે છે, પણ આલિયોગિક દેવો તેવા પ્રકારના
 કર્મના ઉદયથી પોતાના પરિચિત કે અપરિચિત, સમાનગતીય કે
 હીનગતિ દેવોમા પોતાની પ્રભુતા વધારવાને અર્થે અને હું આ
 પ્રસિદ્ધ નાયકને સમ્મન છું, એ પ્રમાણે સમૃદ્ધિ દેખાડવાને
 અર્થે વિમાનની નીચે રહીને પૂર્વમા સિંહના રૂપે, દક્ષિણમાં
 હાથીના રૂપે, પશ્ચિમમાં વૃષભના રૂપે અને ઉત્તરમાં ઘોડાના
 રૂપે અત્યંત હર્ષથી વહન કરે છે જેમ કોઈ મદોન્મત્ત સ્ત્રીને ઘણાં
 ઘરેણાં પહેરવાથી ભાર લાગતો નથી, તેમ તે આલિયોગિક
 દેવોને વિમાન વહેતા ભાર લાગતો નથી. જ્યોતિષીનાં
 વિમાનને વહન કરનાર દેવો દરેક દિશાએ ચોથે ભાગે હોય છે.

પ્રશ્નો.

૧. મેઙ પર્વત અને અલોકથી જ્યોતિષી વિમાનોનું અંતર કેટલું ?
 તેનો આકાર અને સંખ્યા કહો.
૨. ઉદગ સ્ક્રાટિકમય જ્યોતિષીના વિમાનો કયા હોય છે ? અને ત્યાં
 તેવા પ્રકારના હોવાનું કારણ શું ?
૩. ચર અને સ્થિર જ્યોતિષીના વિમાનોની લગ્નાષ્ટ પહેળાષ્ટ અને
 ઉંચાષ્ટ કહો.
૪. ગ્રહ અને ગ્રહની ગતિ અને રૂદ્ધિ કોનાથી વધારે છે ? તથા તેના
 વિમાનને વહન કરનાર દેવો દરેક દિશામાં કેટલા અને કયા
 રૂપે વહન કરે છે ? તથા તેનું ચિન્હ અને વર્ણ કહો.

જ્યોતિષીના વિમાનોની લખાઈ, પહોળાઈ, ઉચાઈ
અને વિમાન વહન કરનાર દેવો

મનુષ્ય ક્ષેત્રની અદગ્ના				મનુષ્ય ક્ષેત્રની બહારના	
નામ	લખાઈ પહોળાઈ	ઉચાઈ	વિમાન વાહક	લખાઈ પહોળાઈ	ઉચાઈ
ચંદ્ર	૫૬ યોજન	૩૬ યોજન	૧૬૦૦૦	૩૬ યોજન	૧૬ યોજન
સૂર્ય	૬૬ યોજન	૩૬ યોજન	૧૬૦૦૦	૩૬ યોજન	૩૬ યોજન
શ્રવ	૨ ગાઉ	૧ ગાઉ	૮૦૦૦	૧ ગાઉ	૦૧ ગાઉ
નક્ષત્ર	૧ ગાઉ	૦૧ ગાઉ	૪૦૦૦	૦૧ ગાઉ	૦૧ ગાઉ
તારા	૦૧ ગાઉ	૦૧ ગાઉ	૨૦૦૦	૦૧ ગાઉ	૨૫ મનુષ્ય

એક ચંદ્રનુ મેન્ય

ગહ અદ્દામી નક્ષત્ર, અડવીસ તાર કોહિ-કોડીણ
છાસદિ સહસ્ત્ર નવમય, પાણ્ડતરિ એગ મમિ મિન્ન પદ

ગાહ-શ્રવ

અદ્દામી-અકયાસી

નક્ષત્ર-નક્ષત્ર

અડવીસ-અકયાવીશ

તાર-તારા

કોહિ કોડીણ-કોહિમી

છાસદિ મહમ્મ-૬૬ હજાર

નવ મય-નવમો

પાણ્ડતરિ-પચોત્તે

એક મમિ-એક ચંદ્રમાનુ

મિન્ન-મેન્ય પવિર

શબ્દાર્થ—અઠ્યાત્રી ગ્રહ, અઠ્યાવીશ નક્ષત્ર અને છાસઠ હજાર નવસો પંચોતેર કોડકોડી તારા (એ સર્વ) એક ચંદ્રમાનું સૈન્ય છે.

વિવેચન—જ્યોતિષીમાં જે ઇંદ્ર છે. ચંદ્ર અને સૂર્ય. ચંદ્રનું સૈન્ય સૂર્યને ઉપલોગમાં આવે છે માટે તેને જુદું સૈન્ય ન હોય.

મનુષ્યક્ષેત્રમાં તારાના વિમાનોની સંખ્યાનો સમાવેશ.

કોડા કોડી સન્નં-તરં તુ મન્નન્તિ ખિત્ત-થોવતયા
કેઈ અન્ને ઉસ્સે-હંગુલ-માણેણુ તારાણું. ૫૯.

કોડાકોડી-કોડાકોડીને

અન્નં-તરં-અન્ય સંજ્ઞા

તુ-વળી.

મન્નન્તિ-માને છે.

ખિત્ત થોવતયા-ક્ષેત્રના થોડા
પણાથી.

કેઈ-કેટલાક.

અન્ને-ખીલ

ઉસ્સેહંગુલ-ઉત્સેધાંગુલના.

માણેણુ-પ્રમાણુ વડે.

તારાણું-તારાઓનું.

શબ્દાર્થ—ક્ષેત્રના થોડાપણાથી કોડાકોડીને અન્ય સંજ્ઞા (કોડ) તરીકે આચાર્યો માને છે. ખીલ કેટલાક આચાર્યો તારાઓના વિમાનનું માન ઉત્સેધાંગુલના પ્રમાણુ વડે કહે છે.

વિવેચન—મનુષ્યક્ષેત્ર પીસ્તાલીશ લાખ જોજન છે અને તેમાં ૧૩૨ ચંદ્રમાંથી દરેકને ૬૬૯૭૫ કોડાકોડી તારા છે તો આટલા ક્ષેત્રમાં પ્રમાણુંગુલે બધા તારાનાં વિમાનો શી રીતે સમાઈ શકે? જેમ કોડી એટલે વીશ. એવી રીતે કોડાકોડી એટલે કોડ. એ સંજ્ઞા પૂર્વાચાર્યોમાં પ્રસિદ્ધ છે. તેથી એક

ચદ્રનો પરિવાર ૬૬૯૭૫ કોઠ તારા એ રીતે ગણવાથી પ્રમાણ યોજનવાળા ૪૫ લાખ યોજન મનુષ્ય ક્ષેત્રમા તારાના વિમાનો સમાઈ શકે બીજો મત એવો છે કે તારાના વિમાનોનું પ્રમાણ ઉત્સેધાગુલથી ગણવું અને તારાઓ ૬૬૯૭૫ કોઠાકોઠ સમજવા તથા મનુષ્ય ક્ષેત્રનું પ્રમાણ પ્રમાણગુલથી ગણવું, ૪૦૦ ઉત્સેધાગુલે ૧ પ્રમાણગુલ થાય, એ રીતે ગણતા મનુષ્ય ક્ષેત્રમા તારાના વિમાનો સમાઈ શકે

રાહુના વિમાનનું વર્ણન

કિણ્વડ રાહુ વિમાણ, નિમ્ન ચદ્રેણ હોઈ અવિરહિય
ચકિરગુલ-મધ્યત, હિંદુ ચદ્રસ ત ચરધ. ૬૦

કિણ્વડ-ઠાણ	ચકિરગુલ-ચાર આગળ.
રાહુ વિમાણ-રાહુનું વિમાન	અપ્યત-અપ્રાપ્ત, દૂર
નિમ્ન-નિરતર	હિંદુ-હિંદુ, નીચે
ચ દેણ-ચ દ્રના વિમાનથી	ચદ્રસ્મ-ચ દ્રની
હોઈ-છે	ત-તે. (રાહુનું વિમાન)
અવિરહિય-આતરા રહિત	ચરધ-ચાલે છે

રાજદાર્થ-રાહુનું વિમાન ઠાણ છે નિરતર ચદ્રના વિમાનથી આતરા (છેટા) ગદિત છે તે રાહુનું વિમાન ચદ્રની નીચે ચાર આગળ દૂર ચાલે છે

વિવેચન-રાહુ બે પ્રકારે છે નિત્ય રાહુ અને પર્વ રાહુ તેમા પર્વ રાહુ પૂર્ણિમાએ અથવા અમાવાસ્યાએ ઠરાયિત અકસ્માત આવીને જ્યન્યથી છ માસે ચદ્રમા અને સૂર્યને ગ્રહણ કરે છે, એટલે પોતાના વિમાને દરીને તેમના વિમાનને

આવરે છે. ઉત્કૃષ્ટથી ચંદ્રને ૪૨ મહિને અને સૂર્યને ૪૮ વર્ષે ગ્રહણ કરે છે. રાહુની માફક કેતુગ્રહ પણ કોઈ વખત ગ્રહણ કરે છે. નિત્ય રાહુનું વિમાન વર્ણે કાલું છે. અને જગત્સ્વભાવે ચંદ્રમાના વિમાનની નીચે ૪ આંગળ છેદું આલે છે ચંદ્રમાના મંડલના ૧૫ ભાગ કરીએ તેમાંથી એકેક ભાગને અજવાલા પક્ષને વિષે રાહુનું વિમાન ખુલ્લો કરે છે અને અંધારા પક્ષને વિષે આવરે છે. તેવારે ચંદ્ર મંડલની વૃદ્ધિ હાનિનો ભાસ થાય છે. પ્રશ્ન-ચંદ્રનું વિમાન ૫૬ યોજન પ્રમાણ હોવાથી તેને ૦૦ યોજન પ્રમાણનું રાહુગ્રહનું વિમાન કેવી રીતે ઠાંકી શકે ? ગ્રહનાં વિમાનો ૦૦ યોજનનાં ઘણું કરીને હોય છે પણ રાહુનું વિમાન (૧ યોજન પ્રમાણ) મોટું છે, તેથી ઠાંકી શકે છે. અથવા રાહુનું વિમાન નાનું છતાં કાળું હોવાથી ઠાંકી શકે છે. જેમ મસીના એક ટીપાથી સ્ફટિકનો બધો ભાગ કાળો દેખાય છે, તેમ રાહુના કાળા વિમાનને લીધે ચંદ્રમાનું વિમાન કાળું દેખાય છે.

પર્વતના વ્યાધાતે તારાના વિમાનનું ઉત્કૃષ્ટ અંતર.
તારસ્સ ય તારસ્સ ય, જંબુદ્વીપંમિ અંતરં ગુરુયં
બારસ જ્ઞેયણુ સહસ્સા, દુન્નિ સયા એવ બાયાલા. ૬૧.

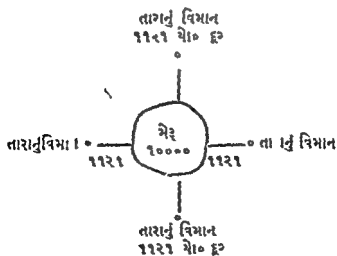
તારસ્સ-એક તારાથી.
તારસ્સ-બીજા તારાનું.
જંબુદ્વીપંમિ-જંબુદ્વીપમાં
અંતરં-અંતર
ગુરુયં-ઉત્કૃષ્ટ

બારસ-બાર.
જ્ઞેયણુ-યોજન.
સહસ્સા-હજાર.
દુન્નિ સયા-બસેં.
એવ-નિશ્ચે.
બાયાલા-બેંતાલીશ.

શબ્દાર્થ—જળદ્વીપમા એક તારાથી બીજા તારાનું
ઉત્કૃષ્ટ અતર બાર હજાર બસે ને બે તાલીશ યોજન નિમ્ણે છે

વિવેચન—મેરૂપર્વતનો વિસ્તાર સમબૂતવા પામે ૧૦
હજાર યોજન છે, તેની બંને બાજુએ ૧૧૨૧ યોજન છેટે
તારાના વિમાનો ઉપર ચાલે છે એટલે તારાથી મેરૂનું અતર
૧૧૨૧ યોજન, મેરૂનો વિસ્તાર ૧૦ હજાર યોજન અને મેરૂથી
તારાનું અતર ૧૧૨૧ યોજન એ ત્રણે (૧૧૨૧+૧૦૦૦૦+૧૧૨૧)
સખ્યા એકઠી કરીએ તો જળદ્વીપમા મેરૂપર્વતની વ્યાધાતે
એક તારાથી બીજા તારાનું ઉત્કૃષ્ટ અતર ૧૨૨૪૨
યોજન થાય

મેરૂની વ્યાધાતે તારાના વિમાનનું ઉત્કૃષ્ટ અતર

જ્યોતિષીનાં વિમાનોને પર્વતના વ્યાધાતે જધન્ય
અંતર અને નિર્વ્યાધાતે ઉત્કૃષ્ટ અને જધન્ય અંતર.

નિસઢો ય નીલવંતો, ચત્તારિ સય ઉચ્ચ પંચ સય કૂડા,
અદ્ધં ઉવરિં રિક્ષા, ચરંતિ ઉભય-દુ બાહ્યાએ. ૬૨.
છાવદ્ધા દુન્નિ સયા, જહન્ન-મેયં તુ હોઘ વાધાએ,
નિવ્યાધાએ ગુરુ લહુ, દો ગાઉ ય ધણુ સયા પંચ. ૬૩.

નિસઢો-નિષધ
નીલવંતો-નીલવંત.
ચત્તારિ સય-ચારસો (ચોજન)
ઉચ્ચ-ઉંચા.
પંચસય-પાંચસો (ચોજન)
કૂડા-કૂટ, શિખર.
અદ્ધં-અર્ધ.
ઉવરિં-ઉપર.
રિક્ષા-નક્ષત્રો.
ચરંતિ-ચાલે છે.
ઉભય-બંને બાજુએ.
અદ્ધ-આઠ (ચોજન)
અબાહ્યાએ-હર, છેટે.

છાવદ્ધા-છાસઠ.
દુન્નિ સયા-બસે.
જહન્ન-જધન્ય.
મેયં-આ, એ.
તુ-તુળી.
હોઘ-હોય છે, થાય છે.
વાધાએ-વ્યાધાતે.
નિવ્યાધાએ-નિર્વ્યાધાતે.
ગુરુ-ઉત્કૃષ્ટ.
લહુ-જધન્ય.
દોગાઉ-બે ગાઉ.
ધણુ-ધનુષ્ય.
સયા પંચ-પાંચસો.

શબ્દાર્થ—નિષધ અને નીલવંત પર્વત ચારસો ચોજન
ઉંચા છે અને તેની ઉપર કૂટ પાંચસો ચોજન ઉંચાં અને
મૂળમાં વિસ્તારે છે. તેનું અર્ધ (અઢીસો ચોજન) ઉપર

વિસ્તારે છે તે ('શિખર')ની બંને બાજુએ નક્ષત્ર આઠ યોજન દૂર ચાલે છે એટલે બસો મેં છાસક યોજન એ જથ્થા અતર વ્યાધાતે (પર્વત પચમા આવવાથી) ધાય છે નિર્વાધાતે (પર્વતાદિના અતર વિના) ઉત્કૃષ્ટ અતર એ ગાઉ અને જથ્થા અતર પાચસો ધનુષ્ય હોય છે

વિવેચન—નિષધ અને નીલવત પર્વત ચારસો યોજન ઉચ્ચા ૪ અને તેના ઉપર ૬૬૬ ફૂટ પાચસો યોજન ઉચ્ચા ૪ એટલે નવસો યોજન થયા તે ફૂટો મૂળમા ૫૦૦ યોજન વિસ્તારે, મધ્યમા ૩૭૫ યોજન વિસ્તારે અને ઉપર ૨૫૦ યોજન વિસ્તારે છે તે ફૂટોના ઉપરના ભાગની બંને બાજુએ નક્ષત્રો અને તારાના વિમાનો ૮ યોજન દૂર ચાલે છે એટલે નક્ષત્રથી ૮ યોજન દૂર નિષધનું શિખર, નિષધના શિખર ઉપરનો વિસ્તાર ૨૫૦ યોજન અને શિખરથી નક્ષત્રનું અતર ૮ યોજન એમ ત્રણે સખ્યા (૮+૨૫૦+૮) મળીને ૨૬૬ યોજન એક નમત્રથી બીજા નક્ષત્રને જથ્થા અતર પર્વતની વ્યાધાતે હોય છે

મનુષ્ય શેત્રમા	તારાનું	ઉત્કૃષ્ટ અતર	જથ્થા અતર
તારાનું	વ્યાધાતે	૧૨૨૪૨ યોજન	૨૬૬ યોજન
તારાનું	નિર્વાધાતે	૨ ગાઉ	૫૦૦ ધનુષ્ય

નિષધ પર્વતની વ્યાધાતે તારાના વિમાનનું જઘન્ય અંતર.

તારાના વિમાનો	ફૂટ	તારાનાં વિમાનો	ફૂટ	તારાનાં વિમાનો	ફૂટ	તારાનાં વિમાનો
વિમાન ૮ ચોજન ૭૫	૨૫૦ ચોજન પહોળા	વિમાન ૮ ચોજન ૭૫	૨૫૦ ચોજન પહોળા	વિમાન ૮ ચોજન ૭૫	૨૫૦ ચોજન પહોળા	વિમાન ૮ ચોજન ૭૫

આવી રીતે નિષધ પર્વત ઉપર ૯ શિખરો છે ત્યાં
જે તારાના વિમાનની વચ્ચે ફૂટ આવવાથી $૮+૨૫૦+૮=૨૬૬$
ચોજન વ્યાધાતે જઘન્ય અંતર થાય એમ સમજવું.
સ્થિર જ્યોત્ષીમાં (ચંદ્ર અને સૂર્ય)ના વિમાનોનું
પરસ્પર અંતર.

માણુસ-નગાઓ બાહિં, ચંદ્રા સૂરસસ સૂર ચંદ્રસસ,
જોયાણુ સહસસ પન્નાસ, જૂણુગા અંતરં દિઠું. ૬૪.

માણુસ નગાઓ-માનુષ્યો-
ત્તર પર્વતની.

બાહિં-બહાર

ચંદ્રા-ચંદ્રથી.

સૂરસસ-સૂર્યને

સૂર-સૂર્યથી

ચંદ્રસસ-ચંદ્રને.

જોયાણુ-ચોજનનું.

સહસસ પન્નાસ-૫૦ હજાર.

અજૂણુગા-અન્યૂન, સંપૂર્ણ.

અ તર-અ તર, દૂર

દિઠું-જોયું છે.

શબ્દાર્થ—માનુષ્યોત્તર પર્વતની બહાર ચંદ્રથી સૂર્યને
અને સૂર્યથી ચંદ્રને સંપૂર્ણ પચાશ હજાર ચોજનનું અ તર
(તીર્થકરો અને ગણધરો વિગેરે એ) જોયું છે.

વિવેચન—મનુષ્યશ્લેષની અદૃશ્ય સમથેષ્ટિએ રહેલા ચદ્ર અને સૂર્યોનું આતર નિયત નથી પણ અદી દ્વીપની બહારના ચદ્ર અને સૂર્યો ઘટાકારની માફક (સ્થિર) રહેલા છે અને પરસ્પર ચદ્રથી સૂર્યને અને સૂર્યથી ચદ્રને ૫૦ હજાર યોજનનું અંતર હોય છે

સ્થિર ચદ્રથી ચદ્રના અને સૂર્યથી સૂર્યના વિમાનનું
પગપગ અંતર

સસિ સસિ ગ્વિ રવિ સાહિય, જ્ઞેયણુ લક્ષ્ણેણુ અંતર હોધ
રવિ અંતરિયા સસિણો, સસિ અંતરિયા રવિ દિત્તા ૬૫

અમિ-ચદ્રમાથી

અસિ-ચદ્રમાને

ગ્વિ-સૂર્યથી

રવિ-સૂર્યને

માહિય-અધિક

જ્ઞેયણુ લક્ષ્ણેણુ-લાખ

યોજનથી

અંતર-અંતર

હોધ-હોધ છે

રવિ-સૂર્યના

અંતરિયા-આતરે

અમિણુ-ચદ્રમા

અમિ-ચદ્રમાના

અંતરિયા-આતરે

ગ્વિ-સૂર્ય

દિત્તા-દેહીપ્રમાન, તેજવાળા

ગાઝદાર્થ—(એક) ચદ્રમાથી (બીજા) ચદ્રમાને અને (એક)

સૂર્યથી (બીજા) સૂર્યને અનુક્રમે એક લાખ યોજનથી અધિક

(૩૫ થી ૫૦ અને ૬૦ થી ૧૦) અંતર છે (જે) સૂર્ય ૧૧ આતરે

ચદ્રમા અને (જે) ચદ્રમાના આતરે સૂર્ય તેજવાળા છે

વિવેચન—અદી દ્વીપની બહાર એક ચદ્રમાથી બીજા

ચદ્રમાને ૧ લાખ યોજન અને એક યોજનના ૬૧ ભાગ

કરીએ તેમાથી ૨૪ ભાગનું (સૂર્યનું વિમાન મધ્યમા હોવાથી)

અંતર થાય છે. એક સૂર્યથી બીજા સૂર્યને ૧ લાખ યોજન અને એક યોજનના ૬૧ ભાગ કરીએ તેમાથી ૨૮ ભાગનું (ચંદ્રનું વિમાન મધ્યમાં હોવાથી) અંતર થાય છે.

ચંદ્રથી સૂર્યનું અંતર	સૂર્યનું વિમાન	સૂર્યથી ચંદ્રનું અંતર	ચંદ્રથી ચંદ્રનું અંતર
૫૦૦૦૦	$\frac{૨૪}{૬૧}$	૫૦૦૦૦	૧૦૦૦૦૦ $\frac{૨૪}{૬૧}$
સૂર્યથી ચંદ્રનું અંતર	ચંદ્રનું વિમાન	ચંદ્રથી સૂર્યનું અંતર	સૂર્યથી સૂર્યનું અંતર.
૫૦૦૦૦	$\frac{૨૮}{૬૧}$	૫૦૦૦૦	૧૦૦૦૦૦ $\frac{૨૬}{૬૧}$

સ્થિર ચંદ્ર સૂર્યની ઓળખાણ.

ખહિયા ઉ માણુસુત્તરઓ, ચંદા સૂરા અવદ્ધિ-ઉજ્જોયા
ચંદા અભિધ-જુતા, સૂરા પુણ હુન્તિ પુસ્સેહિ. ૬૬.

ખહિયા-ખહાર.

માણુસુત્તરઓ-માનુષ્યોત્તરની

ચંદા-ચંદ્રમા

સૂરા-સૂર્ય.

અવદ્ધિઓ-અવસ્થિત, નિશ્ચલ

ઉજ્જોયા-ઉઘોત કરનારા.

ચંદા-ચંદ્રમા.

અભિધ-અભિજિત નક્ષત્રવડે.

જુતા-યુક્ત.

સૂરા-સૂર્ય.

પુણ-વળી

હુન્તિ-છે.

પુસ્સેહિ-પુખ્ત નક્ષત્ર વડે.

શબ્દાર્થ—માનુષ્યોત્તર પર્વતની બહાર ચંદ્રમા અને સૂર્ય નિશ્ચલ (સ્થિર) અને ઉઘોત કરનારા છે ચંદ્રમા અલિખિત નક્ષત્ર વડે યુક્ત છે અને સૂર્ય વળી પુખ્ત નક્ષત્ર વડે યુક્ત છે

વિવેચન—માનુષ્યોત્તર પર્વતની બહાર ચંદ્ર અત્યંત શીતળતા કરતા નથી અને સૂર્ય અત્યંત તાપ કરતા નથી, પણ અને ઉઘોત (પ્રકાશ) કરે છે

પ્રશ્નો

- ૧ એક ચંદ્રનો પગિવાર કેટલો ? અને મનુષ્ય દેશમાં આટલા બધા તારા કયું ગેત્ર મમાય શકે તેનું સમાધાન કરો
- ૨ ગણના વિમાનનું વર્ણન કરો
- ૩ મનુષ્ય દેશમાં આધાર તારાના વિમાનનું ઉત્કૃષ્ટ અને જથ્થા અંતર કેટલું ? અને શી ગેત્ર ? તથા નિર્માધાર તારાના વિમાનનું ઉત્કૃષ્ટ અને જથ્થા અંતર કેટલું ?
- ૪ સિંધુ જ્યોતિષીમાં ચ થી ચંદ્ર અને સૂર્યથી ચંદ્રને અંતર કેટલું ? ચર અને સિંધુ જ્યોતિષીના ચંદ્ર સૂર્યમાં શુ ફર ? તે કેટલું ?

દીપ સમુદ્રો કેટલા, કેવડા અને કેવા આકારના

ઉદ્ધાર માગર દુગે, સદૈ સમચ્છેદિં તુલ્ય દીપુદ્ધિ,
દુગુણા દુગુણ પવિત્ર્ય, વલયાગાગ પદમ વજ્ર ૬૭.

ઉદ્ધાર માગર—ઉદ્ધાર સાગ
ગેપમના

દુગે એક—અદી

મમચ્છેદિ—સમચ્છેદી

તુલ્ય—તુલ્ય, સરખા

દીપુદ્ધિ—દીપ અને સમુદ્ર

દુગુણા દુગુણ—ગમણ
જમણા

પવિત્ર્ય—વિનાશવાળા

વલયાગાગ—વલયના આગર
વાળા

પદમ—પ્રથમને, પહેલાને

વજ્ર—મૃતીને, ઊડીને

શબ્દાર્થ—અઢી ઉદ્ધાર સાગરોપમતા સમયની તુલ્ય દ્વીપ અને સમુદ્ર યમણા યમણા વિસ્તારવાળા છે. પહેલા જાંબુદ્વીપને મૂડીને બાકીના સર્વે (સમુદ્ર અને દ્વીપો) વલય (ચૂડી)ના આધારવાળા છે.

વિવેચન—જાંબુદ્વીપ પ્રમાણાંશુલે કરીને ૧ લાખ યોજન વિસ્તારે છે. લવણ સમુદ્ર બે લાખ, ધાતકીખંડ ૪ લાખ, કાલોદધિ ૮ લાખ, પુષ્કરવર દ્વીપ ૧૬ લાખ અને પુષ્કરવર સમુદ્ર ૩૨ લાખ યોજન વિસ્તારે છે. એવી રીતે સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર સુધી યમણા યમણા વિસ્તારે દ્વીપ અને સમુદ્રો છે.

પહેલો દ્વીપ અને છેલ્લો સમુદ્ર કયો ?

પઠમો જ્ઞેયણ લક્ષ્મં, વદ્રો તં વેદિઉં ઠિઆ સેસા
પઠમો જાંબુદ્વીપો, સયંભૂરમણોદહી ચરમો. ૬૮.

પઠમો—પહેલો.

જ્ઞેયણ લક્ષ્મં—લાખ યોજન.

વદ્રો—ગોળાકાર.

તં—તે (જાંબુદ્વીપ)ને.

વેદિઉં—વીંટીને.

ઠિઆ—રહેલા છે.

સેસા—બાકીના.

પઠમો—પહેલો.

જાંબુદ્વીપો—જાંબુદ્વીપ.

સયંભૂરમણ—સ્વયંભૂરમણ.

ઉદહી—સમુદ્ર.

ચરમો—છેલ્લો.

શબ્દાર્થ—પહેલો જાંબુદ્વીપ લાખ યોજનનો ગોળાકાર (પૂડા સરખો) છે. તેને વીંટીને બાકીના સમુદ્ર અને દ્વીપો રહેલા છે. પહેલો જાંબુદ્વીપ છે અને છેલ્લો સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર છે.

દ્વીપોના નામો

જ ખૂ ધાયઈ પુકખર, વારુણીવર ખીર વય ખોય ન દિસરા
અરુણ-રણુવાય કુંડલ, સ ખ રયગ ભુયગ કુસ કુંચા ૬૯

જ ખૂ-જ ખૂદ્વીપ

ધાયઈ-ધાતકી ખડ

પુકખર-પુકરવર

વારુણીવર-વારુણીવર

ખીર-ખીરવર

ઘય-ઘૂતવર

ખોય-ઈલુવર

ન દીમરા-ન દીશ્વર

અરુણ-અરણુ

અરણુવાય-અરણુપપાત

કુંડલ-કુંડલ

સ ખ-મ ખ

રયગ-રયક

ભુયગ-ભુજ ગ

કુમ્-કુસ

કુંચા-કૌચ

ગણદાર્થ—૧ જ ખૂદ્વીપ, ૨ ધાતકીખડ, ૩ પુકરવર
દ્વીપ, ૪ વારુણીવર દ્વીપ, ૫ ખીરવર દ્વીપ, ૬ ઘૂતવર દ્વીપ,
૭ ઈલુવર દ્વીપ, ૮ ન દીશ્વર દ્વીપ, ૯ અરુણ દ્વીપ, અરણુપ
પાત એટલે અરણુવી માટીને સમીપે વગર અને અવભાસ
શબ્દનું પડવું છે જેમા એવા દ્વીપો જેમકે—૧૦ અરણુ વર,
૧૧ અરણુવરાવભાસ ૧૨ કુંડલ દ્વીપ, ૧૩ કુંડલવર અને
૧૪ કુંડલવરાવભાસ ૧૫ મ ખ દ્વીપ, ૧૬ સ ખવર અને
૧૭ સ ખવરાવભાસ ૧૮ રયક દ્વીપ, ૧૯ રયકવર અને
૨૦ રયકવગવભાસ ૨૧ ભુજ ગ દ્વીપ, ૨૨ ભુજ ગવર અને
૨૩ ભુજ ગવરાવભાસ ૨૪ કુસ દ્વીપ, ૨૫ કુસવર અને
૨૬ કુસવરાવભાસ ૨૭ કૌચ દ્વીપ, ૨૮ કૌચવર અને ૨૯
કૌચવરાવભાસ

સમુદ્રોનાં નામો.

પદમે લવણે જલહી, ખીએ કાલોય પુઙ્ખરાઈસુ
દીવેસુ હુન્તિ જલહી, દીવ-સમાણેહિં નામેહિં. ૭૦

પદમે-પહેલો.

લવણે જલહી-લવણ સમુદ્ર.

ખીએ-ખીજે

કાલોય-કાલોદધિ.

પુઙ્ખરાઈસુ-પુષ્કરવર આદિ.

દીવેસુ-દ્વીપને વિષે.

હુન્તિ-છે.

જલહી-સમુદ્રો.

દીવ સમાણેહિં-દ્વીપના સમાન.

નામેહિં-નામ વડે.

શબ્દાર્થ—પહેલો લવણ સમુદ્ર છે, ખીજે કાલોદધિ છે, અને પુષ્કરવર આદિ દ્વીપને વિષે દ્વીપના સમાન નામવાળા સમુદ્રો છે.

વવેચન—જંખૂદ્વીપમાં ઘણાં જાંખૂનાં વનો અને જાંખૂના ખંડો નિત્ય કુલવાળાં અને શોભાવાળાં છે એક જાતનાં વૃક્ષોનો સમુહ તે વન અને જુદી જુદી જાતનાં વૃક્ષોનો સમુહ તે વન ખંડ. ઉત્તર કુરુક્ષેત્રમાં જંખૂદ્વીપના અધિપતિ અનાદત દેવના સ્થાનભૂત જંખૂ વૃક્ષ છે, તેથી જંખૂદ્વીપ તરીકે ઓળખાય છે. આ દ્વીપ અને સમુદ્રોનાં નામો શાશ્વતાં છે. લવણ એટલે ખારું પાણી છે જેમાં તે માટે લવણ સમુદ્ર. તેનો અધિપતિ સુસ્થિતદેવ છે. ઘણાં ધાવડીનાં વૃક્ષો હોવાથી તથા પૂર્વ અને પાશ્ચિમ ધાતકી ખંડમાં ધાતકી અને મહાધાતકી વૃક્ષો અનુક્રમે સુદર્શન અને પ્રિય દર્શન દેવનાં છે માટે ધાતકી ખંડ. કાળું પાણી હોવાથી તથા કાલ અને મહાકાલ અધિપતિ હોવાથી કાલો-

દધિ પુષ્કર=કમલ સ્વચ્છ જલ અને ઘણા કમળના વનો
 હોવાથી તથા પદ્મ અને પુષ્કરિક અધિપતિ હોવાથી પુષ્કરવર
 દ્વીપ સ્વચ્છ અને પથ્ય જલ હોવાથી પુષ્કરવર સમુદ્ર પ્રધાન
 મહિંગ સરખુ વાવોમા પાણી હોવાથી તથા વરૂણ અને
 વરૂણપ્રભ અધિપતિ હોવાથી વારૂણીવર દ્વીપ પ્રધાન ગરૂણી
 સરખુ પાણી હોવાથી વારૂણીવર સમુદ્ર સાકરમિશ્રિત ક્ષીર (દૂધ)
 સરખુ વાવોમા પાણી હોવાથી ક્ષીરવર દ્વીપ અને દૂધના
 જેવું પાણી હોવાથી ક્ષીરવર સમુદ્ર ઘતના જેવું વાવોમા
 પાણી હોવાથી ઘૃતવર દ્વીપ ગાયના ઘી જેવું પાણી હોવાથી
 ઘૃતવર સમુદ્ર દોહ=ઈન્દુરસ શેરડીના રસ જેવું વાવોમા
 પાણી હોવાથી ઇન્દુવર દ્વીપ ાણુ ભાગ શેરડીનો રસ તથા
 એક ભાગ તજ એલચી મરી અને કેશર સાથેમિશ્રિત કરેલું
 પાણી હોવાથી ઇન્દુવર સમુદ્ર નદીશ્વર દ્વીપની ચારે દિશાએ
 અજન રત્નમય આગ અજનગિરિ છે તે દરેક અજનગિરિની
 ચારે દિશાએ ૪-૪ વાવો હોવાથી ૧૬ વાવોના મધ્ય ભાગે
 રક્ષટિક રત્નમય ૧૬ દધિમુખ પર્વત છે ૧૬ વાવોના ૧૬
 આગરાને વિષે બે બે રતિકર પર્વત હોવાથી ૩૨ રતિકર પર્વત
 છે એ દરેક (૪ + ૧૬ + ૩૨) પર્વતો ઉપર એક એક ચત્ત
 હોવાથી બાવન ચત્ત થાય છે તેને વિષે દેવો જિનેશ્વરોના
 કલ્યાણકે અને ૬ અર્ધાઈઓમા આશાન્હિકા મહોત્સવ કરે
 છે એવા પ્રકારની મમૃદ્ધિવાળો હોવાથી નદીશ્વર દ્વીપ નદીશ્વર
 દ્વીપને લાગ્યું છે પાણી જેવું તે નદીશ્વર સમુદ્ર સર્વ વજરત્નમય
 પર્વતાદિની પ્રમા વટે લાલ ચવાથી અરૂણ દ્વીપ તથા અરૂણ
 સમુદ્રના અધિપતિ સુભદ્ર અને સુમનોબદ્ર દેવોના

આભરણુની પ્રભા વડે કાંઈકે રાતું પાણી થવાથી અરુણ સમુદ્ર. આવી રીતે દરેક અને દ્વીપ સમુદ્ર યથાર્થ નામવાળા છે. દરેક દ્વીપ અને સમુદ્રના અધિપતિ દેવો વ્યંતર હોવાથી તેમનું આયુષ્ય ૧ પલ્યોપમનું હોય છે.

કેટલાક દ્વીપ સમુદ્રનાં નામો કેવાં કેવાં છે તે જણાવે છે.

આભરણુ વત્થ ગંધે, ઉપ્પલ તિલ્લેયે ય પઉમ નિહિ રયણે
વાસહર દહ નધ્ધો, વિજયા વક્ખાર કપ્પિદા. ૭૧.

કુર મંદર આવાસા, કૂડા નક્ખત્ત ચંદ સૂરાય
અન્નેવિ એવમાઈ, પસત્થ-વત્થણ જે નામા. ૭૨.

આભરણુ-આભૂષણ

વત્થ-વસ્ત્ર.

ગંધે-ગંધ

ઉપ્પલ-ચંદ્રવિકાસી કમલ.

તિલ્લેયે-તિલક વૃક્ષ

પઉમ-સૂર્ય વિકાસી કમલ.

નિહિ-નિધિ.

રયણે-રત્ન

વાસહર-વર્ષાધર પર્વત

દહ-દ્રહ, સરોવર

નધ્ધો-નદીઓ

વિજયા-વિજયો

વક્ખાર-વક્ષસ્કાર પર્વત

કપ્પ-૧૨ દેવલોક

ઇંદા-ઇંદ્રો.

કુરુ-દેવકુરુ ઉત્તરકુરુ.

મંદર-મેરુ પર્વત

આવાસા-ભવન.

કૂડા-શિખર.

નક્ખત્ત-નક્ષત્ર.

ચંદ-ચંદ્રમા.

સૂરા-સૂર્ય.

અન્નેવિ-ખીન્ન પણ.

એવમાઈ-એ વિગેરે.

પસત્થ-પ્રશસ્ત, શ્રેષ્ઠ.

વત્થણુ-વસ્તુઓનાં.

જે-જે

નામા-નામો.

શબ્દાર્થ—આભૂષણ, વસ્ત્ર, ગંધ ચદ્ર વિકાસી કમલ, તિલકાદિ વૃક્ષ, સૂર્ય વિકાસી કમલ, નવનિધ, રત્ન, વર્ષધર પર્વત, દ્રહ, નદીઓ, વિજયો, વક્ષસ્કાર પર્વત, ખાર દેવલોક, ઈંદ્રો દેવકુરુ-ઉત્તરકુરુ, મેરુ પર્વત, ભવન, ગિખરો, નક્ષત્રો, ચદ્રમા અને સૂર્ય એ વિગેરે શ્રેષ્ઠ વસ્તુઓના ખીજા પણ જે નામો છે (તે નામવાળા દ્વીપ સમુદ્રો છે)

વિવેચન—હાર, અર્ધહાર, રત્નાવલી વિગેરે આભરણના જે નામો છે તે નામે દ્વીપ સમુદ્રો છે, એવી રીતે ટૌશોયાદિ (રેશમી વસ્ત્રાદિ)ના નામે, કોષ્ઠપુટાદિ ગંધના નામે, નીલોત્પલ વિગેરે ચદ્ર વિકાસી કમલને નામે, વૃત્ત તિલકાદિ વૃક્ષોના નામે એટલે ખીજા પણ સારા વૃક્ષોના નામે, પદ્મ પુંડરિકાદિ સૂર્ય વિકાસી કમલના નામે, મહાપદ્માદિ નવ નિધિના નામે, કર્કશનાદિ રત્નના નામે અથવા વાસુદેવ અને ચક્રવર્તિના રત્નોના નામે, હિમવતાદિ વર્ષધર પર્વતોને નામે, પદ્માદિ દ્રહોને નામે, ગંગાદિ નદીઓના નામે, કૃષ્ણાદિ વિજયોના નામે, ચિત્રાદિ વક્ષસ્કાર પર્વતોને નામે, સૌધર્માદિ દેવલોકના નામે, શક્રાદિ ઇંદ્રોને નામે, દેવકુરુ ઉત્તરકુરુના નામે, મેરુ (સુમેરુ) પર્વતના નામે, ઇંદ્રોના આવાસને નામે, હિમવત આદિ શિખરોના નામે, કૃતિકાદિ નક્ષત્રોના નામે, ચદ્ર અને સૂર્યના જે નામો છે તે નામે, એવી રીતે ખીજા પણ શુભ વસ્તુઓના જે નામો છે

તન્નામા દીપુદ્ધી, તિપડોયાયાર હુન્તિ અરુણાધ
જ ખૂ-દ્રવણાધ્યા, પત્તેય તે અસખિજ્જ્ઞ. ૭૩

તાણું-તિમ સૂરવરા-વભાસ જલહી પરં તુ ધક્ષિકા
દેવે નાગે જદ્રખે ભૂએ ય સયંભૂરમણે ય. ૭૪.

તન્તામા-તે નામવાળા
દીવુદહી-દ્વીપ અને સમુદ્રો.
તિપહોયાચાર-ત્રિપ્રત્યવતાર.
હુન્તિ-થાય છે
અરુણાધ-અરુણાદિ
જંખૂ-જંખૂદ્વીપ.
લવણાધયા-લવણ સમુદ્ર
વિગેરે.
પત્તય-દરેક.
અસંખિજ્જ-અસંખ્યાતા.
તાણું-તેમાનો.

અંતિમ-છેલ્લો.
સૂરવરાવભાસ-સૂર્યવરાવભાસ
જલહી-સમુદ્ર
પરં તુ-આગળ તો.
ધક્ષિકા-એક એક નામવાળા.
દેવે-દેવ.
નાગે-નાગ.
જદ્રખે-યક્ષ
ભૂએ-ભૂત.
સયંભૂરમણે-સ્વયંભૂરમણ.

શબ્દાર્થ—તે નામવાળા દ્વીપ અને સમુદ્રો છે.
ત્રિપ્રત્યવતાર અરુણ આદિ દ્વીપથી થાય છે. જંખૂદ્વીપ અને
લવણ સમુદ્ર વિગેરે દરેક (તે દ્વીપ અને સમુદ્રો) અસંખ્યાતા
છે, તેમાંનો છેલ્લો સૂર્યવરાવભાસ સમુદ્ર છે. તે પછી આગળ
તો દેવ, નાગ, યક્ષ, ભૂત અને સ્વયંભૂરમણ એ (પાંચ) એક
એક નામવાળા છે. (તેઓનો ત્રિપ્રત્યવતાર થતો નથી.)

વિવેચન—અરુણથી માંડીને કાંચ સુધી ત્રિપ્રત્ય-
વતાર કહ્યો તેમજ આલરણાદિમાં ત્રિપ્રત્યવતાર દેખાડે
છે, જેમકે હાર દ્વીપ, હાર સમુદ્ર, હારવર દ્વીપ, હારવર

સમુદ્ર, હારવરાવભાસ દ્વીપ, હારવરાવભાસ સમુદ્ર, એવી રીતે સૂર્યવરાવભાસ સમુદ્ર સુધી ત્રિપ્રત્યવતાર કહેવો જ બૃદ્ધીપ અને લવણ સમુદ્ર વિગેરે દ્વીપ સમુદ્રો દરેક અસખ્યાતા છે તેમનો છેલ્લો સૂર્યવરાવભાસ સમુદ્ર છે, તે પછી દેવાદિ પાચ દ્વીપો અને સમુદ્રો એકેકા નામવાળા છે, એટલે તેમનો ત્રિપ્રત્યવતાર થતો નથી, તેમજ તે દરેક અસખ્યાતા પણ નથી જેમકે દેવ દ્વીપ, દેવ સમુદ્ર, નાગ દ્વીપ, નાગ સમુદ્ર, ચક્ષુ દ્વીપ, ચક્ષુ સમુદ્ર, જૂત દ્વીપ, જૂત સમુદ્ર, સ્વયંભૂરમણુ દ્વીપ અને સ્વયંભૂરમણુ સમુદ્ર તથા અર્વે દ્વીપ સમુદ્રો વિજ્યાદિ ૪ દરનાબવાળા અને વજ્ર રત્નમય જગતી વડે વીટાએલા છે તે જગતી ૮ યોજન ઉચી, મૂલમા ૧૨ યોજન પહોળી અને ઉપર ૪ યોજન પહોળી છે તેના ઉપર મધ્ય ભાગે ૨ ગાઉ ઉચા અને ૫૦૦ ધનુષ્ય પહોળી પદ્મવરવેદિકા છે તેની બંને બાજુએ દેશોન (અહીંમો ધનુષ્ય ઓછા એવા) બે યોજન પ્રમાણુ વનખડ છે

સમુદ્રોના પાણી અને મત્સ્યનુ પ્રમાણુ

વારુણીવર ખીરવરો, ધયવર લવણો ય હુન્તિ ભિન્નગ્સા કાલોય પુક્ખરો-દહિ સય ભૂરમણો ય ઉદ્દગરસા ૭૫ ઇન્દ્રપુરસ સેમ જલહી, લવણે કાલોએ ચગિમિ બહુમચ્છા પણ સગ દસ જોયણુ સય, તણુ કમા થોવ મેસેસુ ૭૬.

વારુણીવર-વારુણીવર.

ખારવરો-ક્ષીરવર.

ઘયવર-ઘૃતવર

લવણો ય-અને લવણ.

હુન્તિ-છે.

સિન્નરસા-બુદ્ધ સ્વાદવાળાં

કાલોચ-કાલોદ, કાલોદધિ.

પુષ્કરોદધિ-પુષ્કરવર સમુદ્ર.

મય ભૂરમણો-સ્વયંભૂરમણ

ઉદગરસા-પાણી જેવાં

સ્વાદવાળાં.

ધૃષ્ણુરમ-શેરડીના રસ જેવાં.

સેમજલહી-ખાકીના સમુદ્રોનાં.

લવણે-લવણ સમુદ્ર.

કાલોચે-કાલોદધિ.

ચરિમિ-છેલ્લા(સ્વયંભૂરમણ)માં

ખડુમચ્છા-ઘણાં માછલાં.

પણુ મય-પાંચસો.

મગ મય-સાતસો.

દસમય-દશ સો.

જેયણુ-યોજનના.

તાણુ-શરીરવાળા.

કેમા-અનુક્રમે.

થોવ-થોડાં.

સેસેસુ-ખાકીના (સમુદ્રો)માં.

શબ્દાર્થ—વારુણીવર, ક્ષીરવર, ઘૃતવર અને લવણ સમુદ્ર એ ચાર સમુદ્રનાં પાણી લિપ્ત સ્વાદવાળાં છે. કાલોદધિ, પુષ્કરવર સમુદ્ર અને સ્વયંભૂરમણ એ ત્રણનાં પાણી વર-સાદના પાણી જેવાં સ્વાદવાળાં છે ખાકીના સમુદ્રોનાં પાણી શેરડીના રસ જેવાં સ્વાદવાળાં છે લવણ સમુદ્ર, કાલોદધિ અને સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રમાં ઘણાં માછલાં છે અને અનુક્રમે પાંચસો, સાતસો અને હજાર યોજન પ્રમાણ શરીરવાળાં છે ખાકીના સમુદ્રોમાં થોડાં માછલાં છે.

વિવેચન-વારુણીવર સમુદ્રનું પાણી મહિરાથી સુસ્વાદિષ્ટ, ક્ષીરવર સમુદ્રનું પાણી ત્રણ લાગ ગાયનું દૂધ અને એક

ભાગ સાકર સાથે મિશ્રિત જાણુવુ ઘૂતવર સમુદ્રનું પાણી ગાયના થી કરતા અત્યંત સ્વાદિષ્ટ, લવણ સમુદ્રનું પાણી ખાર જે ચાર સમુદ્રના પાણી પોતાના નામના જેવા ગુણવાળા છે કાલોદધિ, પુષ્કરવર સમુદ્ર અને સ્વયંભૂરમણ મસુદ્ર જે ત્રણના પાણી વગ્માદના પાણી જેવા છે બાકીના નદીશ્વર સમુદ્રથી માડીને જૂત મસુદ્ર મુખીના સર્વ મસુદ્રના પાણી ત્રણ ભાગ શેલડીનો રસ અને ૧ ભાગ તજ મરી એલચી અને કેશર જે ચાર ચીજોની સાથે મિશ્રિત જાણુવુ લવણ સમુદ્રમા ૫૦૦ યોજન પ્રમાણ, કાલોદધિમા ૭૦૦ યોજન પ્રમાણ અને સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રમા ૧૦૦૦ યોજન પ્રમાણ શરીરવાળા મત્સ્ય દોષ છે તેમજ તેમની કુવકોટી (જુદી જુદી જાતો) ૭ લાખ લવણ મસુદ્રમા, ૬ લાખ કુવ કોટી કાલોદધિમા અને ૧૨૧ લાખ કુવ કોટી સ્વયંભૂરમણ મસુદ્રમા હોય છે

	મસુદ્રના નામ	જળ	મત્સ્યનું પ્રમાણ
૧	વારણીવર	મરિગ જેવું	વિવિધ પ્રમાણ
૨	ક્ષીરવર	દૂધ જેવું	વિવિધ પ્રમાણ
૩	ધનવગ	ગાયના ઘી જેવું	વિવિધ પ્રમાણ
૪	લવણ મસુદ્ર	ખાર	૫૦૦ યોજન
૫	કાલોદધિ	વરમાના પાણી જેવું	૮૦૦ યોજન
૬	પુષ્કરવર	વગ્માના પાણી જેવું	વિવિધ પ્રમાણ
૭	સ્વયંભૂરમણ	વગ્મા ના પાણી જેવું	૧ હજાર યોજન
૮	બાકીના મસુદ્રો	ગેરડીના ગમ જેવું	વિવિધ પ્રમાણ

દ્વીપ અને સમુદ્ર ઉપરના ચંદ્ર સૂર્યની ગણતરી.
 દો સસિ દો રવિ પઢમે, દુગુણા લવણુંમિ ધાયઈ સંડે
 બારસસસિ બારસરવિ, તપ્પલિઈ નિદિદું સસિરવિણો. ૭૭.
 તિગુણા પુવ્વિલ્લ જુયા, અણુંતરા-ણુંતરંમિ ખિત્તંમિ,
 કાલોએ બાયાલા, બિસત્તરી પુકુંબરદ્ધંમિ. ૭૮.

દો સસિ-એ ચંદ્ર.

દો રવિ-એ સૂર્ય.

પઢમે-પહેલા જંબૂદ્વીપને

વિષે

દુગુણા-બમણા

લવણુંમિ-લવણુ સમુદ્રને

વિષે.

ધાયઈસંડે-ધાતકી ખંડને

વિષે.

બારસ સસિ-બાર ચંદ્ર

બારસ રવિ-બાર સૂર્ય.

તપ્પલિઈ-ત્યાંથી માંડીને.

નિદિદું-કહ્યા છે.

સસિરવિણો-ચંદ્ર અને સૂર્યો.

તિગુણા-ત્રણ ગુણા

પુવ્વિલ્લ જુયા-પૂર્વના યુક્ત

અણુંતરાણુંતરંમિ-પછી પછીના

ખિત્તંમિ-ક્ષેત્રમાં

કાલોએ-કાલોદધિને વિષે.

બાયાલા-બેંતાલીશ

બિસત્તરી-બહોતેર.

પુકુંબરદ્ધંમિ-અર્ધ પુષ્કરવર દ્વીપને વિષે

શબ્દાર્થ—પહેલા જંબૂદ્વીપને વિષે એ ચંદ્ર અને સૂર્ય છે. લવણુ સમુદ્રને વિષે બમણા એટલે ચાર ચંદ્ર અને ચાર સૂર્ય છે. ધાતકીખંડને વિષે બાર ચંદ્ર અને બાર સૂર્ય છે ત્યાંથી માંડીને પછી પછીના ક્ષેત્રમાં ત્રણ ગુણા અને પૂર્વના યુક્ત કરવાથી ચંદ્ર અને સૂર્યો કહ્યા છે. જેમકે:—કાલોદધિને વિષે બેંતાલીશ અને અર્ધ પુષ્કરવર દ્વીપને વિષે બહોતેર ચંદ્ર અને સૂર્ય ૮ છે.

વિવેચન—ધાતકી ખડમા ૧૨ ચદ્ર અને ૧૨ સૂર્યો છે તેને ૩ ગુણ કરતા $૧૨ \times ૩ = ૩૬$ તેની સાથે પૂર્વના જાળદીપના બે અને લવણ મસુદના ૪ એમ ૬ ઉમેરતા $૩૬ + ૬ = ૪૨$ ચદ્ર તથા સૂર્યો કાલોદધિમા થાય છે તે ૪૨ ચદ્ર સૂર્યોને ૩ ગુણ કરતા $૪૨ \times ૩ = ૧૨૬$ તથા પૂર્વના જાળદીપના બે, લવણ મસુદના ચાર અને ધાતકી ખડમા ૧૨ મળી ૧૮ ચદ્ર સૂર્યો ઉમેરતા $૧૨૬ + ૧૮ = ૧૪૪$ પુષ્કરવગ્ન દીપના થાય, પણ અર્ધપુષ્કરવગ્ન દીપના તેનાથી અડધા એટલે ૭૨ વાય છે, સર્વ દીપ અને મસુદના ચદ્ર સૂર્યો જાણવાને માટે આ રીતિ છે અહીં દીપની અદર ચદ્ર અને સૂર્યો સમગ્રેણિએ રહેલા છે, પણ તેના આતરાનું પ્રમાણ અનિયત છે તથા અહીં દીપની બહારના ચદ્રથી સૂર્યના આતરાનું પ્રમાણ ૫૦ હજાર થોડું છે પણ તેઓ મમ ગ્રેણિ કે વર્તુલ (ગોળ) પકિતમા રહ્યા છે એવું ચદ્ર-પ્રશ્નમા જણાવ્યું નથી.

અહીં દીપ અને બે મસુદના ચદ્રાદિકની મપ્યા.

દીપ મસુદ	ચદ્ર	સૂર્ય	મહ	નક્ષત્ર	તાગની કોડકોડી
જાળદીપ	૨	૨	૧૭૬	૫૬	૧,૦૩,૬૫૦
લવણમસુદ	૪	૪	૨૫૨	૧૧૨	૧,૬૭,૬૦૦
ધાતકીખડ	૧૨	૧૨	૧૦૫૬	૫૨૬	૮,૦૩,૭૦૦
કોનો વિ	૪૨	૪૨	૩૬૬૬	૧૧૭૬	૨૮,૧૨,૬૫૦
પુષ્કરવગ્ન	૭૨	૭૨	૬૩૩૬	૨૦૧૬	૪૮,૨૨,૨૦૦

મનુષ્યલોકમાં ચંદ્ર અને સૂર્યની પંક્તિની સંખ્યા.

દો સસિ દો રવિપંતી, એગંતરિયા છસદ્દિ સંખ્યાયા
મેરું પયાહિણુંતા, માણુસ-ખિત્તે પરિઅડન્તિ. ૭૬.

દો સસિ-જે ચંદ્રની

દો રવિ-જે સૂર્યની.

પંતી-પંક્તિ.

એગંતરિયા-એક એકને
આંતરે.

છસદ્દિ સંખ્યાયા-છઃસઠની

સંખ્યાવાળી

મેરું-મેરુ પર્વતને.

પયાહિણુંતા-પ્રદક્ષિણા દેવી.

માણુસખિત્તે-મનુષ્યક્ષેત્રમાં.

પરિઅડન્તિ-લમે છે.

શબ્દાર્થ—છાસઠની સંખ્યાવાળી જે ચંદ્ર અને
જે સૂર્યની પંક્તિ એક એકને આંતરે, મેરુ પર્વતને
પ્રદક્ષિણા દેવી મનુષ્ય ક્ષેત્રને વિષે ભ્રમણ કરે છે.

વિવેચન—જંબૂદ્વીપના મેરુની દક્ષિણ દિશાએ
એક ચંદ્ર અને ઉત્તર દિશાએ એક ચંદ્ર ચાર ચરે છે
(ગોળાકાર કરે છે) તેવી જ રીતે લવણ સમુદ્રની એક
દિશામાં જે ચંદ્રો, ધાતકી ખંડમાં ૬ ચંદ્રો, કાલોદધિમાં
૨૧ ચંદ્રો અને અર્ધ પુષ્કરવર દ્વીપમાં ૩૬ ચંદ્રો ચાલે છે.
 $૧+૨+૬+૨૧+૩૬=૬૬$ ચંદ્રોની એક પંક્તિ દક્ષિણ દિશાથી
ચાલે છે અને ૬૬ ચંદ્રોની બીજી પંક્તિ ઉત્તર દિશાથી
ચાલે છે તે બંને પંક્તિને આંતરે પૂર્વ દિશામાં ૬૬
સૂર્યની એક પંક્તિ અને પશ્ચિમદિશામાં ૬૬ સૂર્યની બીજી
પંક્તિ છે. સમગ્રેણિએ રહેલી આ ચંદ્ર અને સૂર્યની બખ્ખે
પંક્તિઓ જંબૂદ્વીપના મેરુ પર્વતને પ્રદક્ષિણા દેવી ગોળાકાર

બ્રમણ કરે છે અને પક્ષિના છાસક છામક ચંદ્રો મળીને
૧૩૨ ચંદ્રો અને ૧૩૨ સૂર્યો અઢી દ્વીપમા હોય છે

મનુષ્યક્ષેત્રમા ગ્રહાદિકની પક્ષિતની સખ્યા

એવ ગહાઈણો વિહુ, નવર ધ્રુવ પાસવત્તિણો તારા
ત ચિય પયાહિણુ તા, તત્થેવ સયા પરિભમન્તિ. ૮૦

એવ-એવી રીતે

ગહાઈણુ નિ-ગ્રહાદિકની

પણ

હુ-નિશ્ચે

નવર-એટલુ વિશેષ

ધ્રુવ-ધ્રુવ તારાની

પાસવત્તિણો-પાસે વર્તતા

તારા-તારા

ત-તેને

ચિય-નિશ્ચે જ

પયાહિણુ તા-પ્રદક્ષિણા દેતા

તત્થેવ-ત્યાજ

મયા-હમેશા

પરિભમન્તિ-ભમે છે

રાજદાર્થ-એવી રીતે ગ્રહાદિકની પણ નિશ્ચે
પક્ષિઓ છે પણ એટલુ વિશેષ છે કે ધ્રુવ તારાની
પાસે વર્તતા (સમર્પિ આદિ) તારાઓ તે ધ્રુવતારાને જ
પ્રદક્ષિણા દેતા ત્યાજ હમેશા ભમે છે

વિવેચન-એક ચંદ્ર કે સૂર્યની પાછળ ૮૮ ગ્રહ રૂપ
એક પક્ષિ અને ૨૮ નક્ષત્ર રૂપ એક પક્ષિ હોય છે
અને અઢી દ્વીપમા એકેકી દિશાએ છાસક ચંદ્ર અથવા
સૂર્ય હોય છે, માટે છાસક ગ્રહોની પક્ષિઓ અને છાસક
નક્ષત્રોની પક્ષિઓ પણ મેરૂ પર્વતને પ્રદક્ષિણા દે છે
જ બુદ્ધીપમા ચારે દિશાએ ૪ ધ્રુવ તારા સ્થિર હોય છે

અને તેની પાસે રહેલા ૭ ઋષિના તારા વિગેરે ધ્રુવતારાનેજ પ્રદક્ષિણા દે છે પણ મેરૂ પર્વતને પ્રદક્ષિણા દેતા નથી.

પ્રશ્નો.

૧. દ્વીપ અને સમુદ્રો કેટલા, કેવડા અને કેવા આકારના છે. તથા પાચમા, આદમા, વીરમા અને પચીરમા દ્વીપનાં નામ કહો.
૨. દ્વીપ અને સમુદ્રનાં નામો કેવા પ્રકારનાં છે ? તથા તે સમુદ્રનાં પાણી કેવાં છે ? અને તેમાના મત્સ્યનુ પ્રમાણુ કહો.
૩. મુધરવર દ્વીપ ઉપર પાચે જ્યોતિષીના વિમાનો કેટલા છે તેની ગણતરીની રીત કહો.
૪. મેરૂ પર્વત અને ધ્રુવના તારાને કેના વિમાનો પ્રદક્ષિણા દે છે તે કહો.

ચંદ્ર અને સૂર્યનાં માંડલાં અને તેમનું ચાર ક્ષેત્ર.

પન્નરસ ચુલસી ૪ સયં,

ઈહ સસિ-રવિ મંડલાઈ તદ્દખિત્તં

જેયણુ પણુ-સય દસહિય, ભાગા અડયાલ ઇગસઠ્ઠા.૮૧.

પન્નરસ-પંનર

ચુલસી સયં-એકસો ચોરાસી

ઈહ-અહીંયાં, આમા.

સસિ રવિ મંડલાઈ-ચંદ્ર

અને સૂર્યનાં માંડલાં

તદ્દખિત્ત-તેનું ક્ષેત્ર.

જેયણુ-યોજન

પણુસય-પાંચસો

દસહિય-અધિક દશ

ભાગા-ભાગ.

અડયાલ-અડતાલીશ

ઇગસઠ્ઠા-એકસઠ ભાગમાંથી.

શબ્દાર્થ—આ (જળદ્વીપ)માં ચંદ્ર અને સૂર્યના માડલા અનુક્રમે પનર અને એકસો ચોરાસી છે તે (માડલ) નું ક્ષેત્ર પાચસો દશ ભોજન અને એક ભોજનના એકસઠ ભાગમાથી અડતાલીશ ભાગ છે

(વિવેચન—એક સૂર્ય દક્ષિણ દિશાથી ચાલી ઉત્તર દિશાએ આવે, ત્યારે અહોરાત્રિમાં અર્ધ મહળ ક્ષેત્ર ઉદ્ભવે, તેવીજ રીતે બીજો સૂર્ય ઉત્તર દિશાથી ચાલી દક્ષિણ દિશામાં આવે, ત્યારે અહોરાત્રિમાં અર્ધ મહળ ક્ષેત્ર ઉદ્ભવે, બંને મળીને એક મહળ વાય

ચંદ્ર અને સૂર્યના મહનનું અતર

ત્રીસ-ગસદ્દા ચંદ્રો, ઇગ ઇગસદ્દસસ સત્ત ભઈયસ્સ પણ્ણતીસ ચ દુ ભેયણુ, સસિ-રવિણ્ણા મહલ-તરય. ૮૨.

ત્રીસ-ત્રીશ ભાગ

ઇગસદ્દા-એકસઠમાથી

ચંદ્રો-ચાર ભાગ

ઇગ-એક

ઇગસદ્દસ-એકસઠીયા ભાગના

સત્ત ભઈયસ્સ-સાત ભાગમાથી

પણ્ણતીસ-પાત્રીશ

ચ-અને

દુ ભેયણુ-બે ભોજન

સસિ રવિણ્ણા-ચંદ્ર અને સૂર્યના.

મહલ-માડવાનું

અતરય-આતર

શબ્દાર્થ—ચંદ્ર અને સૂર્યના માડલાનું અતર અનુક્રમે પાત્રીશ ભોજન, એક ભોજનના એકસઠીયા ત્રીસ ભાગ અને એકસઠીયા એક ભાગના સાત ભાગમાથી ચાર ભાગ (૩૫ ભો ૧૬-૫) અને બે ભોજન છે

[વવેચન—સૂર્યનાં ૧૮૪ માંડલા છે, તેના ૧૮૩ આંતરા થાય છે, તે દરેક આંતરાનું પ્રમાણ બે યોજન છે તેથી ૧૮૩ ને બે ગુણા કરતાં ૩૬૬ યોજન આંતરાના થાય, અને સૂર્યના વિમાનની પહોળાઈ ૪૬૬ યોજન છે, તેને ૧૮૪ માંડલે ગુણીએ, તો ૮૮૩૨ યોજન, તેના ૧૪૪૬૬ યોજન થાય, તે આંતરાના ૩૬૬ યોજનમાં ઉમેરીએ, તો ૫૧૦૬૬ યોજન સૂર્યને વિચરવાનું ક્ષેત્ર પોતાના વિમાન સહિત થાય છે.

ચંદ્રનાં ૧૫ માંડલાં છે, તેના ૧૪ આંતરા થાય છે, તે દરેક આંતરાનું પ્રમાણ ૩૫૩૬ યોજન અને એકસઠીયા ૧ ભાગના સાત ભાગ કરીએ તેવા ૪ ભાગ છે તેથી તેને ૧૪ આંતરાએ ગુણવા અને ચંદ્રના વિમાનની પહોળાઈ ૫૬૬ યો. છે, તેને ૧૫ માંડલે ગુણવા. તે પછી તે બંનેનો સરવાળો કરીએ તો ૫૧૦૬૬ યોજનઃ ચંદ્રને વિચરવાનું ક્ષેત્ર પોતાના વિમાન સહિત થાય.

$$\begin{array}{r}
 ૧૮૩ \\
 \times ૨ \\
 \hline
 ૩૬૬ \\
 ૧૪૪ - ૪૬૬ \\
 \hline
 ૫૧૦ - ૪૬૬ \\
 \text{યોજન}
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 ૪૮ \\
 \times ૧૮૪ \\
 \hline
 ૬૧)૮૮૩૨(૧૪૪ \\
 ૬૧ \\
 \hline
 ૨૭૩ \\
 ૨૪૪ \\
 \hline
 ૨૯૨ \\
 ૨૪૪ \\
 \hline
 ૪૮
 \end{array}$$

ચોજન

૩૫

x૧૪

૧૪૦

૩૫x

૪૬૦

૭—૧

૧૩-૪૭

૫૧૦—૪૬

૩૦

x૧૪

૪૨૦

+૮

૬૧)૪૨૮(૭

૪૭૭

૧

૪

x૧૪

૭)૫૬(૮

૫૬

૦૦

૫૬

x૧૪

૨૮૦

૫૬x

૬૧

૨૩૦

૧૮૩

૪૭

ચોજન

ચ દ્ર સૂર્યના કેટલા માડલા જ બુદ્ધીપમા અને કેટલા
લવણ સમુદ્રમા છે ? તે કહે છે

મહત્ત્વ દસગ લવણે, પણગ નિસદમિ હોઈ ચ દ્રસ,
મહત્ત્વ-અતર-માણ, બણ પમાણ પુરા કહિય ૮૩.
પણસદી નિસદમિ ચ, દુનિય ચ બાહા દુનિયણ-તરિયા,
ધગુણવીસ તુ સય, સૂરસ ચ મહત્ત્વ લવણે ૮૪.

મહત્ત્વ દસગ-દશ માડલા

લવણે-લવણ સમુદ્રમા

પણગ-પાય

નિસદમિ-નિપથ પર્વત

ઉપર

હોઈ-છે

ચ દ્રસ-ચ દ્રના

મહત્ત્વ અતર માણ-માડ

લાના આતરાનું પ્રમાણ

બણ-નું બણ

પમાણ-વિમાનનું પ્રમાણ

પુરા-પહેલા

કહિય-કહેલું

પણ મદી-પામઠ

નિસદમિ-નિપથ પર્વત ઉપર

દુનિય-બે માડલા

બાહા-બહાર, બાહા ઉપર

દુનિયણ-બે લોજનના

અતરિયા-આતરે

ધગુણવીસ-ઝોગણીશ.

તુ-વળી

સય-એક સો.

ચૂરચૂર-સૂર્યનાં.

મંડલા-માંડલાં.

લવણે-લવણ સમુદ્રમાં.

શબ્દાર્થ—ચંદ્રનાં દશ માંડલાં લવણ સમુદ્રમાં અને પાંચ માંડલાં નિષધ પર્વત ઉપર છે. માંડલાના આતરાનું પ્રમાણ (૩૫ થો ૬૬—૪૬) અને વિમાનનું પ્રમાણ (૬૬ થો ૧૦) પહેલાં કહેલું તું જાણ. સૂર્યનાં બબ્બે જોજનના આંતરે પાંસઠ માંડલાં નિષધ પર્વત ઉપર, તેમાંથી બે માંડલાં (હરિવર્ષ ક્ષેત્રની) બાહ્ય ઉપર છે અને વળી એકસો ઝોગણીશ માંડલાં લવણ સમુદ્રમાં છે.

લવણ સમુદ્રમાં અને જંબુદ્વીપમાં ચંદ્ર સૂર્યને ફરવાનું ક્ષેત્ર.

સસિ-રવિણો લવણમિ ય, જોયણ સય તિન્નિ તીસ અહિયાઈ

અસીયં તુ જોયણ સયં, જંબુદ્વીવંમિ પવિસન્તિ. ૮૫.

સસિ રવિણો-ચંદ્ર અને

સૂર્યનું.

લવણમિ-લવણ સમુદ્રમાં.

જોયણ-જોજન

સય તિન્નિ-ત્રણસો.

તીસ અહિયાઈ-ત્રીશથી

અધિક.

અસીયં-એ સી.

તુ-પણ.

જોયણ-જોજન સુધી.

સય-એકસો

જંબુદ્વીવમિ-જંબુદ્વીપમાં.

પવિસન્તિ-પ્રવેશ કરે છે.

શાબ્દાર્થ—ચંદ્ર અને સૂર્યનું ફરવાનું ક્ષેત્ર લવણ સમુદ્રમા ત્રણસો ત્રીશ જોજનથી અધિક રૂંદ યોજન છે, પણ (પાછા ફરતા) જળદ્રોપમા એકસો એ સી જોજન સુધી પ્રવેશ કરે છે

વિવેચન—જળદ્રોપના ચંદ્ર અને સૂર્યનું છેલ્લું મહત્ત્વ લવણ સમુદ્રમા ૩૩૦૦૦૦ યોજન છે અને સર્વ અવ્યતર મહત્ત્વ જળદ્રોપની જગતીથી ૧૮૦ યોજન દૂર નિષ્કર્ષ પર્વત ઉપર છે નક્ષત્ર અને તારાઓ પોતપોતાના મહત્ત્વમા જ ફરે છે શ્રેષ્ઠો અનિયમિત ચાલે છે, એટલે કેાઈ વખત સવળા કે અવળા ગોળ ફરે છે

દ્વીપ સમુદ્રમા ગ્રહ નક્ષત્ર અને તારાની મજ્યા
જાણવાનો ઉપાય

ગહ ચિહ્ન તાર સખ, જત્યે-ચ્છસિ નાઉ-મુદ્દાહ-દીવે વો
તસ્મિસિહ એગ-સસિણો, ગુણ સખ હોઈ સંવગ્ગ. ૮૬

ગહ-ગ્રહ
ચિહ્ન-નક્ષત્ર
તાર-તારાની
મખ-સખ્યાને
જત્યે-જેને વિષે
ચ્છસિ-તુ ઇચ્છે
નાઉ-જાણવાને
ઉદ્દાહ-સમુદ્ર
દીવે-દ્વીપમા

વા-અથવા, કે
તસ્મિમિહિ-તે (દ્વીપ કે સ
મુદ્રના) ચંદ્રોની સાથે
એગ સસિણો-એક ચંદ્રની
ગુણ-ગુણતા, ગુણે
સખ-સખ્યાને.
હોઈ-થાય છે
સંવગ્ગ-સર્વ સખ્યા

શબ્દાર્થ —જે દ્વીપ કે સમુદ્રમાં ગ્રહ નક્ષત્ર અને તારાની સંખ્યાને જાણવાને માટે તું ઇચ્છે, તો તે દ્વીપ કે સમુદ્રના ચંદ્રોની સાથે એક ચંદ્રની સંખ્યાએ (પરિવારે) શુણ્ણતા સર્વ (ગ્રહ, નક્ષત્ર અને તારાની) સંખ્યા થાય છે.

ત્રિવેચન—જેમકે:— લવણ સમુદ્રમાં ૪ ચંદ્રમા છે અને એક ચંદ્રમાનો પરિવાર ૮૮ ગ્રહ, ૨૮ નક્ષત્ર અને ૬૬૬૭૫ કોડકોડી તારા છે તેથી તે ચંદ્રોને તેટલાએ શુણ્ણતાં ગ્રહ નક્ષત્ર અને તારાની સંખ્યા તે સમુદ્રમાં આવે એવી રીતે સર્વત્ર સમજવું.

૪ x ૮૮	૪ x ૮	૪ x ૬૬૬૭૫ કોડકોડી.
૩૫૨ ગ્રહો	૧૧૨ નક્ષત્રો	૨,૬૭,૯૦૦ કોડકોડી તારા.

પ્રશ્નો

૧. સ્થિર ચંદ્ર અને સૂર્યનું સ્વરૂપ કહો. જ ખૂદ્દીપ અને લવણ સમુદ્રમા ચંદ્ર સૂર્યનાં માંડલાં કેટલાં ? તેનું ક્ષેત્ર કેટલું ? અને માંડલાના આંતરાનું પ્રમાણ કેટલું ?
૨. દ્વીપ અને સમુદ્રમા ગ્રહ નક્ષત્ર અને તારાની સંખ્યા જાણવાની શી રીતિ છે ? તે કહો.

વૈમાનિક દેવલોકનાં વિમાનો.

ખત્તીસ-દ્વાવીસા. બારસ ગ ૬ ચઉ વિમાણ લક્ષ્મીધં
યન્નાસ ચત્ત ઇ સહસ્સ, કમેણ સોહમ્માધસુ. ૮૭.
હુસુ સય ચઉ હુસુ સય તિગ.

મિગારસહિયં સયં તિગે હિદ્દા
મજ્જે સપુત્તર-સ ૧, મુવરિ તિગે સય-મુવરિ પંચ ૮૮.

બત્રીસ-બત્રીસ
 અઠ્ઠાવીસ-અઠ્ઠાવીસ
 બાર-બાર
 આઠ-આઠ
 ચૌ-ચાર
 વિમાણ-વિમાન
 લક્ષ્મી-લાખ
 પચાસ-પચાસ
 ચાલીશ-ચાલીશ
 છ-છ
 મહત્તમ-હજાર
 ક્રમેણુ-અનુક્રમે
 સોહમમાધુ-સૌધર્મા-
 દિકને વિષે
 દુષ્ટ-બે દેવલોકમા

સય ચૌ-ચાર સો
 દુષ્ટ-બે દેવલોકમા
 સય તિગ-ત્રણમે
 ઇગા સહિય મય-એક
 સો અગીયાર
 તિગે હિંદુ હેઠલી ત્રિકને
 વિષે
 મજ્ઞે-મધ્યની ત્રિકને
 વિષે
 મત્તુનુર મય-એકમેમાત
 ઉવરિ તિગે-ઉપરની
 ત્રિકને વિષે
 મય-એક સો
 ઉપર-ઉપર
 પચ-પાચ

શ હદાય — સૌધર્માદિક (૮ દેવલોક)ને વિષે અનુક્રમે બત્રીસ
 લાખ, અઠ્ઠાવીસ લાખ, બાર લાખ, આઠ લાખ, ચાર લાખ,
 પચાસ હજાર, ચાલીશ હજાર, છ હજાર વિમાનો છે તે
 પછી બે દેવલોકમા ચારસો, બે દેવલોકમા ત્રણમે હેઠની
 ત્રિકને વિષે એકસો અગીયાર, મધ્યની ત્રિકને વિષે એકનો
 સાત અને ઉપરની ત્રિકને વિષે એકનો અને ઉપર પાચ
 વિમાનો છે

વિવેચન—સૌધર્મ દેવલોકે ૩૨ લાખ, ઇશાન દેવ-
લોકે ૨૮ લાખ, સનતકુમારે ૧૨ લાખ, માહેદ્રે ૮ લાખ, બ્રહ્મ
દેવલોકે ચાર લાખ, લાંતકે ૫૦ હજાર, મહાશુકે ૪૦ હજાર,
સહસ્રારે ૬ હજાર, આનત પ્રાણુત એ જે દેવલોકનાં મળી ચાર
સો, આરણુ અચ્યુત એ જે દેવલોકનાં મળી ત્રણસો, પહેલી
(હેઠલી) ત્રણુ અવેયકનાં એકસો અગીયાર, વચલી ત્રણુ
અવેયકનાં એકસો સાત, ઉપરલી ત્રણુ અવેયકનાં એકસો,
અને ઉપર પાંચ અનુત્તરનાં પાંચ વિમાનો છે.

ઉર્ધ્વલોકમાં વિમાનોની સંખ્યા તથા મધ્યમાં ઇંદ્રક
વિમાનોની સંખ્યા.

ચુલસીધ લક્ષ્મ સત્તાણુવધ, સહસ્સા વિમાણુ તેવીસ
સંવગ્ગ-મુદ્દ લોગંમિ, ઇંદ્યા બિસટિ પયરેસુ. ૮૯.

ચુલસીધ લક્ષ્મ-ચોરાશી
લાખ

સત્તાણુવધ સહસ્સા-૬૭
હજાર

વિમાણુ-વિમાનની.
તેવીસ-તેવીશ.

સંવગ્ગ-સર્વ સંખ્યા
ઉર્ધ્વલોગંમિ-ઉર્ધ્વ લોકમાં.

ઇંદ્યા-ઇંદ્રક વિમાન.

બિસટિ-બાસઠ.

પયરેસુ-પ્રતરને વિષે.

શબ્દાર્થ—ચોરાશી લાખ સત્તાણુ હજાર ને તેવીશ
વિમાનની સર્વ સંખ્યા ઉર્ધ્વલોકમાં છે. બાસઠ પ્રતરને વિષે
બાસઠ ઇંદ્રક વિમાન છે.

વિવેચન—ઇંદ્રક વિમાન પંક્તિ અને પ્રતરના મધ્ય
ભાગમાં હોય છે.

પ્રતરે પ્રતરે દરેક દિશામા પ કિતગત વિમાનની

સ ખ્યા

અહિ દિસિઅહિ પ તીઓ બાસઠિ વિમાણિયા પઠમ પયરે
ઉવરિ ઇક્કિ ડીણા, અણુતરે જાવ ઇક્કિ ૬૦.

અહિદિસિ-આરે દિશાએ
અહિ પ તીઓ-આર પ
ક્ષિતઓ
બામઠ-બામઠ
વિમાણિયા-વિમાનની
પઠમ પયરે-પહેલા પ્રત
રને વિષે

ઉવરિ-ઉપર
ઇક્કિ ડીણા-એક એક
ઓછુ
અણુતરે-અનુત્તરને વિષે
જાવ-યાવત
ઇક્કિ-એકેક

ગાઠદાર્થ—પહેલા પ્રતરને વિષે આરે દિશાએ આર
પક્ષિઓ બાસઠ વિમાનની છે, ઉપરના પ્રતરને વિષે એક
એક ઓછુ વિમાન છે યાવત અનુત્તરને વિષે એકેક વિમાન
આર દિશામા છે

વિવેચન—પહેલા પ્રતરના મધ્ય ભાગે ઉડુ નામના
ઇંદ્રક વિમાનની આરે દિશાએ બાસઠ બાસઠ વિમાનની
આર પક્ષિઓ છે ઉપરના દરેક પ્રતરોમા એકેક ઓછા
વિમાનની પક્ષિ છે જેમકે—બીજા પ્રતરે ૬૧ વિમાનની
પક્ષિ એમ પ્રતરે પ્રતરે પક્ષિમાથી એકેક વિમાન ઘટા
ડતા સર્વાર્થ સિદ્ધ નામના બાસઠમા પ્રતરની આરે દિશાએ
એકેક વિમાનની પક્ષિ દેવદ્રીપ ઉપર છે

પંક્તિને વિષે ત્રિખુણાં આદિ વિમાનોનો ક્રમ.

ઇંદ્રય વદ્વા પંતીસુ, તો કમસો તંસ ચક્રિંસા વદ્વા
વિવિહા પુષ્કર્વાક્રિના, તયંતરે મુત્તુ પુન્વ-દિસિં. ૯૧

ઇંદ્રય-ઇંદ્રક વિમાન.

વદ્વા-વાટલાં ગોળ

પંતીસુ-પંક્તિઓને વિષે.

તો-તે પછી.

કમસો-અનુક્રમે

તંસ-ત્રિખુણા

ચક્રિંસા-ચોખુણા

વદ્વા-વાટલાં.

વિવિહા-જુદા જુદા

પુષ્કર્વાક્રિના-પુષ્પાવક્રીર્ણ.

તયંતરે-તેના આંતરામાં

મુત્તુ-મૂકીને

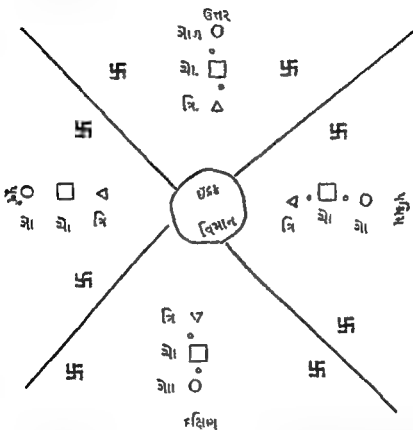
પુન્વ-દિશ-પૂર્વ દિશાને

શબ્દાર્થ — પંક્તિઓને વિષે ઇંદ્રક વિમાન ગોળ છે. તે પછી અનુક્રમે ત્રિખુણા, ચોખુણા અને વાટલા વિમાન છે. તે (પંક્તિઓ)ના આંતરામાં પૂર્વ દિશાને મૂકીને બાકીની (ત્રણ) દિશામાં જુદા જુદા આકારવાળા પુષ્પાવક્રીર્ણ વિમાનો હોય છે.

વિવેચન—દરેક પંક્તિઓના મધ્ય ભાગે ઇંદ્રક વિમાન ગોળ હોય છે, તે પછી અનુક્રમે ત્રિખુણા, ચોખુણા અને વાટલા વિમાન જ્યાં સુધી પંક્તિગત વિમાનોની સંખ્યા હોય, ત્યાં સુધી વારંવાર ઝહેવું પુષ્પની માફક છટાં છટાં વિખરાયેલાં તે પુષ્પાવક્રીર્ણ વિમાન નદાવર્ત સ્વસ્તિક વિગેરે આકાર વાળા હોય છે. તે પુષ્પાવક્રીર્ણ વિમાનો તે પંક્તિગત વિમાનોના આંતરામાં પૂર્વ દિશા મૂકીને બાકીની ત્રણ દિશાએ અને વિદેશાઓમાં પણ હોય છે.

મધ્યના ઇંદ્રક વિમાનની ચારે દિશામાં ત્રણ ત્રણ

વિમાન બતાવેલા છે, પણ દરેક દિશાએ બાસક બાસક
વિમાન સમજવા

પહેલા પ્રતગ્ના ઇંદ્રક વિમાનની ચારે દિશાએપ ક્ષિતગત
દર વિમાનો કયા કયા મ્થાનકે છે ? તે કહે છે
એગ દેવે-દીવે, દુવે ય નાગોદહીસુ બોધવ્વે,
ચત્તારિ જક્ષ્ણ-દીવે, ભૂય-સમુદ્દેસુ અટ્ટેવ ૯૨

સોલસ સયંભૂરમણે, દીવેસુ પઠદ્વિયા ય સુરભવણા.
 ઇગતીસં ચ વિમાણા, સયંભૂરમણે સમુદ્દે ય. ૯૩.

એગં-એક (વિમાન.)
 દેવે દીવે-દેવ દ્વીપ ઉપર
 દુવે-બે (વિમાન.)
 નાગોદહીસુ-નાગ સમુદ્ર
 ઉપર.
 બોધેન્વે-જાણવાં.
 ચત્તાર-ચાર (વિમાન)
 જક્ષ્મદીવે-ચક્ષુ દ્વીપ ઉપર.
 ભૂય સમુસુ-ભૂત સમુદ્ર
 ઉપર.

અદ્દેવ-આઠ જ (વિમાન.)
 સોલસ-સોળ (વિમાન)
 સયંભૂરમણે-સ્વયંભૂરમણુ.
 દીવેસુ-દ્વીપ ઉપર.
 પઠદ્વિયા-રહેલાં છે.
 સુરભવણા-દેવ વિમાનો
 ઇગતીસં-એકત્રીશ
 વિમાણા-વિમાનો
 સયંભૂરમણે-સ્વયંભૂરમણુ
 સમુદ્દે-સમુદ્ર ઉપર.

શબ્દાર્થ—એક વિમાન દેવ દ્વીપ ઉપર, બે વિમાન
 નાગ સમુદ્ર ઉપર જાણવાં ચાર વિમાન ચક્ષુ દ્વીપ ઉપર,
 આઠ જ વિમાન ભૂત સમુદ્ર ઉપર, સોળ વિમાન સ્વયંભૂ-
 રમણુ દ્વીપ ઉપર અને એકત્રીશ દેવવિમાન સ્વયંભૂરમણુ
 સમુદ્ર ઉપર રહેલાં છે.

વિવેચન—ઉપર કહેલાં આવલિકા (પંક્તિ)ગત વિમાનો
 સર્વ (૧+૨+૪+૮+૧૬+૩૧) મેળવતાં ૬૨ થાય છે, તે વિમાનો
 પ્રથમ પ્રતરના ઉડુ નામના ઇદ્રક વિમાનની ચારે દિશાએ છે, તે
 પછી ઉપરના દરેક પ્રતરના છેડેથી પંક્તિગત વિમાન ઘટાડીએ
 તેો ખાસઠમા પ્રતરે ઇદ્રક વિમાનની ચારે દિશાએ દેવ દ્વીપ
 ઉપર એકેક ત્રિખુણું વિમાન આવે વાટલાં વિમાન વલયાકારે,
 ત્રિખુણાં વિમાન સિંઘોડાના આકારે અને ચોખુણાં વિમાન
 નાટકના અખાડાના આકારે હોય છે

+ અનુક્રમે ત્રિખુણુ ચોખુણુ અને વાટલુ વિમાન છે, એ રીતે
 ૬૨ વિમાનો સુધી કહેવું

ઉપરના દરેક પ્રતગેમા વાટલાદિ વિમાનોની
સમશ્રેણિ દેખાડે છે

વદ વદસ્પુવરિ, તસ તસસ્સ ઉવરિમ હોઈ,
ચઉરસે ચઉરસ, ઉડું તુ વિમાણુ સેઢીઓ. ૯૪

વદ-વાટલુ વિમાન
વદસ્સ-વાટલાની
ઉવરિ-ઉપર
તસ-ત્રિખુણુ
તસસ્સ-ત્રિખુણાની
ઉવરિમ-ઉપર
હોઈ-હોય છે

ચઉરસે-ચોખુણા ઉપર
ચઉરસ-ચોખુણુ
ઉડું-ઉધ્વ, ઉપર
તુ-વળી
વિમાણુ-વિમાનની
સેઢીઓ-શ્રણિઓ, ૫ કિતઓ.

શબ્દાર્થ—વાટલા વિમાનની ઉપર વાટલુ વિમાન
હોય છે ત્રિખુણા વિમાનની ઉપર ત્રિખુણુ વિમાન હોય છે
ચોખુણા ઉપર ચોખુણુ વિમાન હોય છે એમ ઉપર વળી
વિમાનની ૫ કિતઓ છે

ઉર્ધ્વલોકે એક દિશામા શ્રેણિગત વિમાનોની સ્થાપના.

ઇંદ્રક

			◁ ○ છટ્ટા પ્રતર્નુ ઇંદ્રક વિમાન.			
		□	◁ ○ પાયમા	”	”	
	○	□	◁ ○ ચોથા	”	”	”
	◁	○	□	◁ ○ ત્રીજા	”	”
	□	◁	○	□	◁ ○ બીજા	”
○	□	◁	○	□	◁ ○ પહેલા	”

જો કે પહેલે પ્રતરે એક દિશાની શ્રેણિના વિમાનો દર છે, પણ સમજવા માટે ઇદ્રક વિમાન પછી છ વિમાનોની સ્થાપના કરી છે.

વાટલાદિક વિમાનોનાં દ્વાર.

સંવે વટ્ટ-વિમાણા, એગ-દુવારા હવન્તિ નાયન્વા,
તિન્નિ ય તંસ વિમાણે, ચત્તારિ ય હુન્તિ ચત્તરંસે. ૬૫
સંવે-સર્વે.

વટ્ટ વિમાણા-વાટલાં વિમાનો

એગ દુવારા-એક દ્વારવાળાં.

હવન્તિ-હોય છે.

નાયન્વા-જાણવાં.

તિન્નિ-ત્રણ બારણાં

શબ્દાર્થ—સર્વે વાટલાં વિમાનો એક બારણાવાળાં

હોય છે, એમ જાણવાં. ત્રિખુણા વિમાનને વિષે ત્રણ બારણાં

અને ચોખુણા વિમાનને વિષે ચાર બારણાં હોય છે

કયા વિમાનોને ગઢ અને કયા વિમાનોને વેદિકા

હોય, તે કહે છે.

પાગાર-પરિક્ષિપ્ત્તા, વટ્ટવિમાણા હવન્તિ સંવેવિ

ચત્તરંસ વિમાણાણું, ચત્તિદ્ધિસિ વેધયા હોઘ. ૬૬.

પાગાર-પ્રાકાર, ગઢ, કોટ વડે.

પરિક્ષિપ્ત્તા-વી ટાયેલા.

વટ્ટવિમાણા-વાટલાં વિમાનો.

હવન્તિ-હોય છે.

સંવે વિ-સર્વે, પણ.

ચત્તરસ-ચોખુણા

વિમાણાણું-વિમાનોની

ચત્તિદ્ધિસિ-ચારે દિશાએ.

વેધયા-વેદિકા, સાદો કોટ.

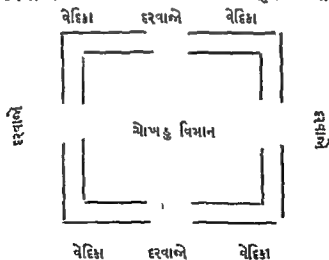
હોઘ-હોય છે.

શબ્દાર્થ—સર્વે પાટવા વિમાનો ગઢ (કાગરાવાળા કોટ) વડે વોંગએલા હોય છે પણ ચોખ્ખા વિમાને ની ચારે દિશાએ વેદિકા (સાદો કોટ અથવા કાગરા વિમાનો કોટ) હોય છે

એક દરવાજા ધાળા ગોળ વિમાનની ફરતો ગઢ
દરવાજો

ચાર દરવાજાવાળા ચોખ્ખા વિમાનની ફરતી વેદિકા

ત્રિખુણાં વિમાનોને કઈ બાજુ ગઢ અને કઈ
બાજુએ વેદિકા હોય તે કહે છે.

જતો વટ્ટ વિમાણા, તત્તો તંસસ્સ વેધયા હોધ
પાગારો બોધવ્વો, અવસેસેસું તુ પાસેસુ.

૯૭.

જતો-જે દિશાએ	પાગારો-ગઢ
વટ્ટવિમાણા-વાટલું વિમાન.	બોધવ્વો-જાણવો.
તત્તો-તે દિશાએ	અવસેસેસું-બાકીની
ત સસ્સ-ત્રિખુણા વિમાનને.	તુ-વળી
વેધયા-વેદિકા	પાસેસુ-બાજુને વિષે.
હોધ-હોય છે	

શબ્દાર્થ—જે દિશાએ વાટલું વિમાન હોય છે, તે દિશાએ ત્રિખુણા વિમાનને વેદિકા હોય છે. બાકીની બાજુને વિષે વળી ગઢ જાણવો.

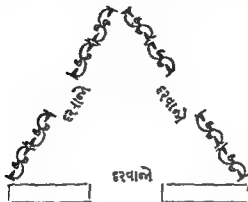
વિવેચન—ત્રિખુણીયા વિમાનની જે દિશાએ વાટલું વિમાન હોય છે તે દિશાએ ક ગરાં વિમાનો કેટ હોય છે અને બાકીની બંને બાજુએ કાંગરાવાળો કેટ હોય છે.

૧. ઉર્ધ્વલોકમાં વિમાનોની સંખ્યા તથા ઈંદ્રક વિમાનો કેટલાં? પુષ્પાવકીર્ણ વિમાનોનો આકાર અને તે ક્યાં હોય? તે કહો.

૨. પહેલા તેરમા અને પચીશમા પ્રતરનાં પંક્તિગત વિમાનો કયા દ્વીપ અને સમુદ્ર ઉપર કેટલાં આવ્યા છે? તે કહો.

૩. ગોળ ત્રિખુણા અને ચોખુણા વિમાનને દરવાજા કેટલા? ગઢ અને વેદિકા કેને કહે? તથા ત્રિખુણા વિમાનની ત્રણે બાજુએ શું હોય? તે કહો.

ત્રણ દરવાજવાળા ત્રિખુણીયા વિમાનની સમજણ-
જે બાબુ કાગરાવાળો ફેટ

એક બાબુ વેદિકા

પકિતગત વિમાનો તથા પુષ્પાવકીર્ણ
વિમાનોનું અતર

આવલિય-વિમાણાણ, અતર નિયમસો અસખિજજ
સ ખિજજ-મસ ખિજજ, લણિય પુષ્પાવકિનાણ. ૯૮

આવલિય-પકિતગત
વિમાણાણ-વિમાનોનું

અતર-આતર

નિયમસો-નિશ્ચયથી

અસખિજજ-અસખ્યાત

યોજન

સખિજજ-સખ્યાત

અસખિજજ-અસખ્યાત

લણિય-કહું છે

પુષ્પાવકિનાણ-પુષ્પાવકીર્ણ

વિમાનોનું

શબ્દાર્થ—પકિતગત વિમાનોનું આતર નિશ્ચયથી

અસખ્યાત યોજન છે અને પુષ્પાવકીર્ણ વિમાનોનું આતર

સખ્યાતા અથવા અસખ્યાતા યોજનનું કહેલું છે

વિવેચન—પૂર્વદિશિ મૂકીને ણાકીની ત્રણ દિશામાં અને વિદિશામાં પુષ્પાવકીર્ણ વિમાન છે તેમનું પરસ્પર અંતર કેટલાએક વિમાનોમાં સંખ્યાતા યોજનનું અને કેટલાએક વિમાનોમાં અસંખ્યાતા યોજનનું છે.

વિમાનોનું રમણીકપણું.

અચ્યંત-સુરહિ ગંધા, ફાસે નવણીય-મઉય સુહફાસા નિચ્યુજ્જેયા રમ્મા, સયં પહા તે વિરાયંતિ. ૯૯.

અચ્યંત-અત્યંત.

સુરહિગંધા-સુગંધવાળાં.

ફાસે-સ્પર્શમાં.

નવણીય-માખણની જેમ.

મઉય-કોમળ.

સુહફાસા-સુખકારી સ્પર્શવાળાં.

નિચ્ય-નિત્ય.

ઉજ્જેયા-ઉદ્યોતવાળાં.

રમ્મા-રમણીક, મનોહર.

સયં પહા-પોતાની પ્રભાથી.

તે-તે વિમાનો.

વિરાયતિ-શોભે છે.

શબ્દાર્થ—અત્યંત સુગંધવાળાં, સ્પર્શમાં માખણની જેમ કોમળ અને સુખકારી સ્પર્શવાળાં, નિરંતર ઉદ્યોતવાળાં રમણીક તે વિમાનો પોતાની પ્રભાથી શોભે છે.

કયા ઇંદ્રિનાં કઈ દિશાનાં પંક્તિગત વિમાનો.

જે દક્ષિણેણ ઇંદા, દાહિણ્યો આવલી મુણેયન્વા,

જે પુણ ઉત્તર ઇંદા, ઉત્તર્યો આવલી મુણે તેસિં. ૧૦૦

ને-ને

દક્ષિણેણુ-દક્ષિણ દિશાએ
 ઇદા-ઇદો
 દાહિણ્યે-દક્ષિણ દિશાની
 આવહી-આવહિકાગતવિમાનો
 મુલેયન્વા-જાણવા

ને-ને

પુણુ-વળી
 ઉત્તરધ્વજા-ઉત્તર દિશાના ઇદો
 ઉત્તર્યો-ઉત્તર દિશાના.
 આવહી-આવહી, પદ્મિ
 મુલે-માનવા જાણવા.
 તેમિ-તેઓના

ગણદાર્ય—ને દક્ષિણ દિશાએ ઇદો (સૌધર્મ અને
 સનન્દુમાગ) છે, તેઓના દક્ષિણ દિશાની આવહિકાગત વિમાનો
 જાણવા ને વળી ઉત્તર દિશાના ઇદો (ઇશાન અને માદેદ)
 છે તેઓના ઉત્તર દિશાના આવહિકાગત વિમાનો જાણવા.

પુન્વેણુ પશ્ચિમેણુ ચ, સામન્ના આવહી મુલેયન્વા,
 ને પુણુ વટ્ટ વિમાણા, માન્જન્વા દાહિણ્યેણુ ૧૦૧
 પુન્વેણુ-પૂર્વ દિશાના.

પશ્ચિમેણુ-પશ્ચિમ દિશાના
 સામન્ના-સામાન્યથી
 આવહી-પદ્મિ ૧૨ વિમાનો
 મુલેયન્વા-માનવા જાણવા.

ને-ને

પુણ-વળી
 વટ્ટવિમાણા-વાટવા વિમાનો.
 માન્જન્વા-મધ્યના
 દાહિણ્યેણુ-દક્ષિણ દિશાના

ગણદાર્ય—પૂર્વ અને પશ્ચિમ દિશાના આવહિકાગત
 વિમાનો સામાન્યથી (જનેના) જાણવા ને વળી મધ્યના
 વાટવા વિમાનો છે, તે દક્ષિણ દિશાના ઇદોના જાણવા

વિવેચન—પૂર્વ અને પશ્ચિમ દિશાના આવહિકાગત
 (ત્રિજુગ અને ચાતુરજુગ) વિમાનો સૌધર્મ અને હયાન
 ઇદના ચ ખા જાણવા. અને ને વળી પૂર્વ અને પશ્ચિમ
 દિશાના આવહિકાગત વાટવા વિમાનો છે, તે દક્ષિણ દિશાના
 ઇદ (સૌધર્મ કે સનન્દુમાગ) ના જાણવા.

પુન્વેણ પચ્છિમેણ ચ, જે વદા તે વિ દાહિણિદ્વસ્સ.
તંસ ચઉરંસગા પુણુ, સામન્ના હુન્તિ દુણ્હં પિ. ૧૦૨

પુન્વેણ-પૂર્વ દિશામાં
પાચ્છિમેણ-પશ્ચિમ દિશામાં.

જે વદા-જે વાટલાં.

તે વિ-તે પણ.

દાહિણિદ્વસ્સ-દક્ષિણ
દિશાના.

તંસ-ત્રિખુણાં.

ચઉરંસગા-ચોખુણાં.

પુણુ-વળી

સામન્ના-સામાન્યથી.

હુન્તિ-હોય છે, છે.

દુણ્હં પિ-ખ ને (ધંદ્રો)નાં પણ.

શબ્દાર્થ—પૂર્વ અને પશ્ચિમ દિશામાં જે વાટલાં
વિમાનો છે તે પણ દક્ષિણ દિશાના ધંદ્રોનાં જાણવાં. ત્રિખુણાં
અને ચોખુણાં વિમાનો વળી સામાન્યથી (અર્ધ અર્ધ)
ખન્ને દિશાના ધંદ્રોનાં પણ હોય છે.

દરેક દેવલોકે શ્રેણિનાં વિમાનની સંખ્યા
જાણવાનો ઉપાય.

પઠમં-તિમ પયરાવલિ, વિમાણ મુહ ભૂમિ તસ્સમાસર્ધં
પયર ગુણુ-મિદ્દુ કપ્પે, સંવગ્ગં પુષ્કકિન્નિયરે. ૧૦૩

પઠમ-પહેલા.

અંતિમ-છેલ્લા.

પયરાવલિ-પ્રતરનાં પંક્તિગત.

વિમાણુ-વિમાનો.

મુહ-મુખ.

ભૂમિ-ભૂમિ.

તસ્સમાસ-તેનો સરવાળો કરીને

અર્ધ-અર્ધ.

પયર ગુણુ-પ્રતરે ગુણુતાં.

મિદ્દુ કપ્પે-વાંછિત દેવલોકે.

સંવગ્ગં-સર્વ સંખ્યા

પુષ્કકિન્ન-પુષ્પાવકીર્ણ.

ધંયરે-ખાકીનાં.

સાબદાર્થ—પહેલા અને છેલ્લા પ્રતરના પકિતગત વિમાનોને અનુક્રમે મુખ અને ભૂમિ ઠહીએ, તેના સરવાળો કરીને અર્ધ કરીએ, પછી વાંછિત દેવલોકના પ્રતરે શુણ્ણતા અર્ધ (પકિતગત વિમાનોની) સખ્યા આવે, અને બાકીના પુષ્પાવકીર્ણ વિમાનો જાણવા

[વિવેચન—જેમકે સૌધર્મ અને ઇશાનના પહેલા પ્રતરની એકેક દિશાએ ૬૨ વિમાનની પકિત છે, તેા ચાર દિશાના ૬૨×૪=૨૪૮ વિમાનો થાય, તેની સાથે મધ્ય ભાગનું એક ઇંદ્રક વિમાન મેળવતા ૨૪૯ વિમાનો થાય, તે મુખ ઠહેવાય તથા તેના તેરમા પ્રતરની એકેક દિશાએ ૫૦ વિમાનની પકિત છે તેા ચાર દિશાના ૫૦×૪=૨૦૦ વિમાનો થાય, તેની સાથે મધ્યભાગનું એક ઇંદ્રક વિમાન મેળવતા ૨૦૧ વિમાનો થાય તેને ભૂમિ ઠહીએ તે મુખ વિમાન ૨૪૯ અને ભૂમિ વિમાન ૨૦૧ નો સરવાળો કરીએ તેા ૪૫૦ વિમાનો થાય, તેનું અર્ધ કરતા ૨૨૫ વિમાનો થાય, તે બે દેવલોકના મગીને તેર પ્રતર છેતેથી ૨૨૫ ને તેરે શુણ્ણતા ૨૬૨૫ આવલિમગત વિમાનો થાય તથા નાધર્મેન્દ્રના ૩૨ લાખ અને ઇશાનેન્દ્રના ૨૮ લાખ મગી ૬૦ લાખ વિમાનો છે, તેમાંથી ૨૬૨૫ શ્રેણિના વિમાનો બાદ કરતા બાકી રહેલા ૫૬,૯૭,૦૭૫ પુષ્પાવકીર્ણ વિમાનો જાણવા

૧ પમિચન વિમાનો અને પુષ્પાવકીર્ણ વિમાનોનું અંતઃ ૪૮૫૧ સૌધર્મેન્દ્રના ચાર લાખ વિમાનો ૪૪ દિશાનાં ૨૦૫ તથા ત્રિપુણા અને રેપુણા વિમાનોમા જાણવું બાકી ૪૪ દિશામાં છે તે ૪૨૯

ઉદર્પણિકના દરેક દેવલોકે શ્રેણિગત વિમાનની સંખ્યા લાંબા માટે ઉપાય.

૨૦૨

નામ	નં. પ્રાપ્તિ	નં. પ્રાપ્તિ	સુખ	શ્રીમ	સમાસ અર્થ	અતર શ્રેણીનાં વિમાનો	પ્રુપાવકશીર્ષ	સર્વ
સૌધર્મ-પ્રશાન	૬૨	૫૦	૨૨૯	૨૦૧	૪૫૦x૦ =૨૨૫x૧૩=૨૯૨૫	૫૯૯૭૦૭૫	૬૦	લાંબ
સનકુમાર-માહિ	૪૯	૨૯	૧૯૭	૧૫૩	૩૫૦x૦ =૧૭૫x૧૨=૨૧૦૦	૧૯૯૭૯૦૦	૨૦	લાંબ
સુલ દેવલોક	૩૭	૩૨	૧૪૯	૧૨૯	૨૭૯x૦ =૧૩૯x૬=૮૩૪	૩૯૯૧૬૬	૪	લાંબ
લાંતક	૩૧	૨૭	૧૨૫	૧૦૯	૨૩૪x૦ =૧૧૭x૫=૫૮૫	૨૯૪૧૫	૫૦	હજાર
મહાશુક	૨૬	૨૩	૧૦૫	૯૩	૧૯૮x૦ =૯૯x૪=૩૯૬	૩૯૬૦૪	૪૦	હજાર
સહસાર	૨૨	૧૯	૮૯	૭૭	૧૬૬x૦ =૮૩x૪=૩૩૨	૫૬૬૮	૬	હજાર
આનત, પ્રાણત.	૧૮	૧૫	૭૩	૬૧	૧૩૪x૦ =૬૭x૪=૨૬૮	૧૩૨	૪૦૦	
આરણ, અપ્રણત.	૧૪	૧૧	૫૭	૪૫	૧૦૨x૦ =૫૧x૪=૨૦૪	૯૬	૩૦૦	
પ્રહિલી ત્રિક	૧૦	૮	૪૧	૩૩	૭૪x૦ =૩૭x૩=૧૧૧	૧૪૧	૧૧૧	
ખીજ ત્રિક	૭	૫	૨૯	૨૧	૫૦x૦ =૨૫x૩=૭૫	૩૨	૧૦૭	
ગીજ ત્રિક	૪	૨	૧૭	૯	૨૬x૦ =૧૩x૩=૩૯	૬૧	૧૦૦	
અનુતર.	૧	૦	૫	૦	x = ૫	નથી	૫	

દેવલોકના દરેક પ્રતરના પકિતગત વાટલાદિક

વિમાનોની સખ્યા કરવાનો ઉપાય

ધગદિસિ-પતિ વિમાણા, તિવિભત્તા તસ ચઉર મા વટ્ટા,

તસેસુ મેસ-મેગ, ખિવ સેસ દુગસ્સ ઇક્કિલ્લ. ૧૦૪

તસેસુ ચઉર સેસુ ચ, તો રાસિ તિગ પિ ચઉગુણ કાઉ.

વટ્ટેસુ ઇદય ખિવ, પયર ધણુ મીલિય કર્પે ૧૦૫.

ધગદિસિ-એક દિશાના

પતિ વિમાણા-પકિતગત

વિમાનોને

તિ વિભત્તા-ત્રણે ભાગતા

તસ-ત્રિખુણા

ચઉર સા-ચોખુણા

વટ્ટા-વાટલા

તસેસુ-ત્રિખુણામા

મેમ-બાકી રહેલ

એગ-એકને

ખિવ-નાખો

સેસ દુગસ્સ-બાકી રહેલ

બેમાના

ઇક્કિલ્લ-એકેકને

તસેસુ-ત્રિખુણામા

ચઉર સેસુ-ચોખુણામા

તો-તે પછી

રાસતિગ પિ-ત્રણે રાશિને

પણ

ચઉગુણ-ચારગુણા

કાઉ-કરીને

વટ્ટેસુ-વાટલામા

ઇદય-ઇદ્રક વિમાનને

ખિવ-નાખીએ

પયર-પ્રતરના

ધણુ-વિમાનોની સખ્યા

મીલિય-મેળવતા

કર્પે-દેવલોકને વિષે

શબ્દાર્થ—એક દિશાનાં પંક્તિગત વિમાનોને ત્રણે ભાગતાં ત્રિખુણાં ચોખુણાં અને વાટલાં વિમાન આવે, બાકી રહેલ એકને ત્રિખુણામાં નાંખો અને બાકી રહેલ બેમાંના એકેકને ત્રિખુણાં અને ચોખુણામાં નાંખો. તે પછી ત્રણે રાશિને પણ ચારગુણા કરીને વાટલા વિમાનમાં ઇંદ્રક વિમાનને નાંખીને (ત્રણ રાશિને) મેળવતાં દેવલોકને વિષે પ્રતરનાં (આવલોકા ગત) વિમાનોની સંખ્યા થાય.

વિવેચન—જેમકે—સૌધર્મ અને ઇશાન દેવલોકના પહેલા પ્રતરે એક દિશાએ ૬૨ વિમાન છે તેને ત્રણે ભાગીએ, તો ૨૦ ત્રિખુણાં ૨૦ ચોખુણાં અને ૨૦ વાટલાં વિમાન આવે, બાકી બે વધે તેમાંથી એક ત્રિખુણામાં અને એક ચોખુણામાં નાખતાં ૨૧ ત્રિખુણાં ૨૧ ચોખુણાં અને ૨૦ વાટલાં વિમાન થાય. તેને ચારે ગુણતાં ૮૪ ત્રિખુણાં, ૮૪ ચોખુણાં, અને ૮૦ વાટલાં. તે વાટલાં વિમાનમાં ૧ ઇંદ્રક વિમાન નાખતાં ૮૧ વાટલાં વિમાન થાય છે. બીજા પ્રતરે એક દિશાએ ૬૧ વિમાન તેને ત્રણે ભાગતાં ૨૦ ત્રિખુણાં, ૨૦ ચોખુણાં અને ૨૦ વાટલાં આવે, બાકી ૧ વધે તે ત્રિખુણામાં નાંખતાં ૨૧ ત્રિખુણાં, ૨૦ ચોખુણાં અને ૨૦ વાટલાં વિમાન થાય. તે ત્રણે રાશિને ચારે ગુણતાં ૮૪ ત્રિખુણાં, ૮૦ ચોખુણાં અને ૮૦ વાટલાં. તે વાટલાં વિમાનોમાં ૧ ઇંદ્રક વિમાન નાખતાં ૮૧ વાટલાં. એવી રીતે સર્વ પ્રતરોને વિષે ત્રિખુણાં ચોખુણાં અને વાટલાં વિમાનોની સંખ્યા વિચારવી.

દેવલોકના દરેક પ્રતરના પશ્ચિમત વિમાનોની સખ્યા

દેવનોક	પ્રતર	ત્રિખુણા	ચોખુણા	ગાળ	કુલ સખ્યા
સૌધર્મ અને પ્રધાન દેવલોકના પ્રતર ૧૭	૧	૮૪	૮૪	૮૦	૨૪૮
	૨	૮૪	૮૦	૮૦	૨૪૪
	૩	૮૦	૮૦	૮૦	૨૪૦
	૪	૮૦	૮૦	૭૬	૨૩૬
	૫	૮૦	૭૬	૭૬	૨૩૨
	૬	૭૬	૭૬	૭૬	૨૨૮
	૭	૭૬	૭૬	૭૨	૨૨૪
	૮	૭૬	૭૨	૭૦	૨૨૦
	૯	૭૨	૭૨	૭૨	૨૧૬
	૧૦	૭૨	૭૨	૬૮	૨૧૨
	૧૧	૭૨	૬૮	૬૮	૨૦૮
	૧૨	૬૮	૬૮	૬૮	૨૦૪
	૧૩	૬૮	૬૮	૬૪	૨૦૦
સનરુમાર અને માહેદના પ્રતર ૧૨	૧	૬૮	૬૪	૬૪	૧૯૬
	૨	૬૪	૬૪	૬૪	૧૯૨
	૩	૬૪	૬૪	૬૦	૧૮૮
	૪	૬૪	૬૦	૬૦	૧૮૪
	૫	૬૦	૬૦	૬૦	૧૮૦
	૬	૬૦	૬૦	૫૬	૧૭૬
	૭	૬૦	૫૬	૫૬	૧૭૨
	૮	૫૬	૫૬	૫૬	૧૬૮
	૯	૫૬	૫૬	૫૦	૧૬૪
	૧૦	૫૬	૫૨	૫૨	૧૬૦
	૧૧	૫૨	૫૨	૫૨	૧૫૬
	૧૨	૫૨	૫૨	૪૮	૧૫૨
અક્ષ દેવલોકના પ્રતર ૬	૧	૫૨	૪૮	૪૮	૧૪૮
	૨	૪૮	૪૮	૪૮	૧૪૪
	૩	૪૮	૪૮	૪૪	૧૪૦
	૪	૪૮	૪૪	૪૪	૧૩૬
	૫	૪૪	૪૪	૪૦	૧૨૮

દેવલોક	પ્રતર	ત્રિખુણાં	ચોખુણાં	ગાળ	કુલ સખ્યા
લાંતક દેવલોક	૧	૪૪	૪૦	૪૦	૧૨૪
	૨	૪૦	૪૦	૪૦	૧૨૦
	૩	૪૦	૪૦	૩૬	૧૧૬
	૪	૪૦	૩૬	૩૬	૧૧૨
	૫	૩૬	૩૬	૩૬	૧૦૮
મહાશુક	૧	૩૬	૩૬	૩૨	૧૦૪
	૨	૩૬	૩૨	૩૨	૧૦૦
	૩	૩૨	૩૨	૩૨	૯૬
	૪	૩૨	૩૨	૨૮	૯૨
સહસ્ત્રાર	૧	૩૨	૨૮	૨૮	૮૮
	૨	૨૮	૨૮	૨૮	૮૪
	૩	૨૮	૨૮	૨૪	૮૦
	૪	૨૮	૨૪	૨૪	૭૬
આનત- પ્રાણીત	૧	૨૪	૨૪	૨૪	૭૨
	૨	૨૪	૨૪	૨૦	૬૮
	૩	૨૪	૨૦	૨૦	૬૪
	૪	૨૦	૨૦	૨૦	૬૦
આરણ્ય- અધ્યુત	૧	૨૦	૨૦	૧૬	૫૬
	૨	૨૦	૧૬	૧૬	૫૨
	૩	૧૬	૧૬	૧૬	૪૮
	૪	૧૬	૧૬	૧૨	૪૪
કૌવેયક ત્રીજીત્રિકાળીજીત્રિકા પહેલીત્રિકા	૧	૧૬	૧૨	૧૨	૪૦
	૨	૧૨	૧૨	૧૨	૩૬
	૩	૧૨	૧૨	૮	૩૨
	૪	૧૨	૮	૮	૨૮
	૫	૮	૮	૮	૨૪
	૬	૮	૮	૪	૨૦
	૭	૮	૪	૪	૧૬
	૮	૪	૪	૪	૧૨
	૯	૪	૪	૦	૮
અનુપર	૧	૪	૦	૦	૪

સૌધર્મે દ્રના વાટલા ત્રિખુણા અને ચોખુણા
વિમાનોની મ ખ્યા

સત્ત-સય સત્તવીસા, ચત્તારિ-સયા ય હુન્તિ ચક્રિનક્રિયા
ચત્તારિ ય છાસીયા, સોહમ્મે હુન્તિ વદાધ. ૧૦૬

સત્તસય-સાતસો

છામીયા-છયામી

સત્તવીસા-સત્યાવીશ

મોહમ્મે-સૌધર્મ દેવલોકને

ચત્તારિ મયા-ચારમો

વિષે

હુન્તિ-હોય છે

હુન્તિ-હોય છે

ચક્રિનક્રિયા-ચોરાણું

ચત્તારિ-ચાર સો

વદાધ-વાટલા આદિ

શબ્દાર્થ—સૌધર્મ દેવલોકને વિષે વાટલા આદિ
અનુક્રમે માત્રે સત્યાવીશ (વાટલા), ચારમો ચોરાણું
(ત્રિખુણા) અને ચારસો છાસી (ચોખુણા) પક્ષિગત
વિમાનો છે

ઇશાને દ્રના વાટલા ત્રિખુણા અને ચોખુણા
વિમાનોની મ ખ્યા

એમેવ ય ઇસાણે, નવર વદાણ હોધ નાણુત

દો સય અદ્વતીમા, સેસા જહ ચેવ મોહમ્મે ૧૦૭

એમેવ-એ પ્રમાણેજ

દો મય-મસો.

ઇમાણે-ઇશાન દેવલોકે

અદ્વતીમા-આક્રીયા

નવર-એટડું વિશેષ.

મેમા-માકોના

વદાણ-વાટલાનું

જહ-જેમ

હોધ-છે

ચેવ-નિમ્ન

નાણુત-ભિન્નપણું

મોહમ્મે-સૌધર્મ દેવલોકમા

શબ્દાર્થ—એ પ્રમાણે જ (સૌધર્મ દેવલોકની માફક)

ઈશાન દેવલોકમાં પંક્તિગત વિમાનો છે. એટલું વિશેષ છે કે વાટલાં વિમાનોનું જૂદાપણું છે, કારણ કે વાટલાં વિમાનો ખસેં ને આડત્રીશ છે. બાકીનાં (ત્રિખુણાં ૪૯૪ અને ચોખુણાં ૪૮૬) જેમ સૌધર્મ દેવલોકમાં છે, તેમ નિશ્ચય છે. દેવલોકનાં ત્રિખુણાં આદિ વિમાનોની સંખ્યા જાણવાનું યંત્ર.

દેવલોકનાં	ત્રિ ખુણાં	ચો ખુણાં	વાટલાં	ત્રિણિ નાંવિ. માનો	પુષ્પાવકીર્ણ	કુલ વિમાન
સૌધર્મ	૪૯૪	૪૮૬	૭૨૭	૧૭૦૭	૩૧૯૮૨૯૩	૩૨૦૦૦૦૦
ઈશાન	૪૯૪	૪૮૬	૨૩૮	૧૨૧૮	૨૭૬૮૭૮૨	૨૮૦૦૦૦૦
સનતકુમાર	૩૫૬	૩૪૮	૫૨૨	૧૨૨૬	૧૧૯૮૭૭૪	૧૨૦૦૦૦૦
માહેન્દ્ર	૩૫૬	૩૪૮	૧૭૦	૮૭૪	૭૯૯૧૨૬	૮૦૦૦૦૦
સ્રક્ષ દેવલોક	૨૮૪	૨૭૬	૨૭૪	૮૩૪	૩૯૯૧૬૬	૪૦૦૦૦૦
લાતક	૨૦૦	૧૯૨	૧૯૩	૫૮૫	૪૯૪૧૫	૫૦૦૦૦
મહાશુક	૧૩૬	૧૩૨	૧૨૮	૩૯૬	૩૯૬૦૪	૪૦૦૦૦
સહસ્તાર	૧૧૬	૧૦૮	૧૦૮	૩૩૨	૫૬૬૮	૬૦૦૦
આનંત, પ્રાણુત	૯૨	૮૮	૮૮	૨૬૮	૧૩૨	૪૦૦
આરણુ, અચ્યુત	૭૨	૬૮	૬૪	૨૦૪	૯૬	૩૦૦
પહેલી ડ્રૌવેયક	૪૦	૩૬	૩૫	૧૧૧	નથી	૧૧૧
બીજી ડ્રૌવેયક	૨૮	૨૪	૨૩	૭૫	૩૨	૧૦૭
ત્રીજી ડ્રૌવેયક	૧૬	૧૨	૧૧	૩૯	૬૧	૧૦૦
અનુતર	૪	૦	૧	૫	નથી	૫
ત્રિખુણાદિની કુલ સંખ્યા	૨૬૮૮	૨૬૦૪	૨૫૮૨	૭૮૭૪	૮૪૮૯૧૪૯	૮૪૯૭૦૨૩

૧ સ્રક્ષદેવલોક અને આરણુ અચ્યુતની મુખ, ભૂમિ, પુષ્પાવકીર્ણ અને કુલ વિમાનો કેટલા? તથા તેમના દરેક પ્રતરનાં ત્રિખુણાં ચોખુણાં અને ગોળ પંક્તિગત વિમાનોની સંખ્યા કહો.

૧ તમસ્કાયનું સ્વરૂપ

આ જ ખૂદીપથી તિર્ય્છો અસખ્યાતા દ્વીપ સમુદ્ર ઓળંગીએ તે વારે અરુણવર દ્વીપ આવે તે દ્વીપની વેદિકાના છેડાથી ૪૨ હજાર યોજન અરુણવર સમુદ્રમાં જઈએ, ત્યાં પાણીના ઉપરના તલીયાથી ઉચો અખ્યાયમય મહા અધકારરૂપ તમસ્કાય નીકળ્યો છે તે ૧૭૨૧ યોજન સુધી ભીંત સરખો થઈને, તિર્ય્છો વિસ્તાર પામતો સૌધર્મ ઇશાન સનતકુમાર અને માહેન્દ્ર એ ચાર દેવલોકને આવરી, ઉચો પ્રથમ દેવલોકે રિષ્ટ નામના ત્રીજા પ્રતારે જઈ રહ્યો આ તમસ્કાય નીચે સરખી ભીંતરૂપ વર્તુલ આકારપણે, મધ્યમાં શરાવલાના આકારે અને ઉપર કુકડાના પાજરાના આકારે છે તે નીચે સખ્યાતા યોજન ઉચો અને વિસ્તારે છે, તે પછી વિસ્તારમાં અસખ્યાતા યોજન પ્રમાણુ છે અહીંથી અસખ્યાતમે સમુદ્રે તમસ્કાય ઉત્પન્ન થવાથી તે તમસ્કાયની પરિધિ અસખ્યાત યોજનની જાણવી આગમને જાણનાર ગીતાર્થી તમસ્કાયના મહત્ત્વને આ પ્રમાણે કહે છે કેાઈક મહર્ષિઃ દેવ ત્રણ ચપટી વગાડીએ, તેટલા વખતમાં જ ખૂદીપને એકવીશ વાર પ્રદક્ષિણા કરીને આવે, તેજ દેવ તેજ ગતિપડે છ માસ સુધી તમસ્કાયના સખ્યાતા યોજનના વિસ્તારને ઉલ્લેખે, પરંતુ ઉપર રહેલ અસખ્યાતા યોજના વિસ્તારને ઉલ્લેખે નહિ

૧ બગવાન દેવના ભવથી નાસતા દેવને સનાતન માટે આ અધિકારવાળી જગ્યા અત્યંત અનુકૂળ છે, કાગળ કે દેવતા અવધિ કે વિશગ જ્ઞાનથી ગોળવાને માટે ઉપયોગ મૂકે તેટલામાં તે ભવ પામેલ દેવતા ખીજે નાસી જાય

ખાઉર અને અંદરની કૃષ્ણરાજી અને લોકાન્તિકનું
સ્વરૂપ.

પુઝા-વરા છ લંસા, તંસા પુણુ દાહિણુત્તરા બજા,
અખિભન્તર ચઉરંસા, સઝા-વિ ચ કણ્ડરાધઓ. ૧૦૮.

પુઝાવરા-પૂર્વ અને પ- શ્ચિમની.	બજા-ખાઉરની, બહારની.
છલંસા-છ ખુણાવાળી.	અખિભન્તર-અંદરની.
તંસા-ત્રણ ખુણાવાળી.	ચઉરંસા-ચાર ખુણાવાળી.
પુણુ-વળી.	સઝાવિ-સર્વ પણુ.
દાહિણુત્તરા-દક્ષિણ અને ઉત્તરની.	કણ્ડરાધઓ-કૃષ્ણરાજીઓ.

શબ્દાર્થ—પૂર્વ અને પશ્ચિમ દિશાની બહારની
કૃષ્ણરાજી છ ખુણાવાળી છે. દક્ષિણ અને ઉત્તર દિશાની
ખાઉરની કૃષ્ણરાજી વળી ત્રણ ખુણાવાળી છે. અને
અંદરની સર્વે પણુ કૃષ્ણરાજીઓ ચાર ખુણાવાળી છે

વિવેચન—પાંચમા દેવલોકના ત્રીજા રિષ્ટ પ્રતરને
વિષે રિષ્ટ નામના વિમાનની ચારે દિશાએ સચિત્ત અચિત્ત
પૃથ્વીમય યે યે કૃષ્ણરાજી છે. તેમાં પૂર્વ અને પશ્ચિમની
યે યે કૃષ્ણરાજી દક્ષિણ ઉત્તર દિશાએ લાંબી છે. તથા ઉત્તર
અને દક્ષિણ દિશાની યે યે કૃષ્ણરાજી પૂર્વ પશ્ચિમ દિશાએ
લાંબી છે. પૂર્વ દિશાની અભ્યંતર કૃષ્ણરાજી દક્ષિણ દિશાની
ખાઉરની કૃષ્ણરાજીને સ્પર્શે, દક્ષિણ દિશાની અભ્યંતર
કૃષ્ણરાજી પશ્ચિમ દિશાની ખાઉરની કૃષ્ણરાજીને સ્પર્શે,

પશ્ચિમ દિશાની અભ્યંતર કૃષ્ણરાણ ઉત્તર દિશાની બાહે-
રની કૃષ્ણરાણને સ્પર્શે, ઉત્તર દિશાની અભ્યંતર કૃષ્ણરાણ
પૂર્વ દિશાની બાહેરની કૃષ્ણરાણને સ્પર્શે, એ રીતે નાટકના
અખાડાના આકારે ચારે દિગાની આઠ કૃષ્ણરાણ છે એ
આઠ કૃષ્ણરાણ વિસ્તારમા સખ્યાતા યોજન તથા લબાઈ
અને પાર્શ્વિમા અસખ્યાતા હજાર યોજન છે એ આઠ
કૃષ્ણરાણના આઠ આતરાને વિષે ૧ અર્ચિ, ૨ અર્ચિમાલી
૩ પેરોચન, ૪ પ્રભાકર, ૫ ચદ્રાલ, ૬ સૂર્યાલ, ૭
શુકાલ, ૮ સુપ્રતિષ્ઠાલ નામે ૮ વિમાનો ઇશાન ખુણાયા
અનુક્રમે છે, અને નવમુ રિષ્ટ નામે વિમાન કૃષ્ણરાણના
મધ્યભાગે છે તે વિમાનોમા લોકાન્તિક દેવો રહે છે તેમનું
આયુષ્ય ૮ માગશીપમ છે ઇક્ષ્વ દેવલોકના સમીપે વસે તેને
લોકાન્તિક કહીએ અથવા નવમા રિષ્ટ વિમાનના દેવો એકા
વતારી ૪ હોવાથી લોક એટલે સમાર તેના અતે થયા માટે
લોકાન્તિક બાકીના ૮ વિમાનના દેવો એકાતે એકાવતારી
ન હોય એ નવે વિમાનોમા અનુક્રમે રહેનારા લોકાન્તિક
દેવોના નામ. ૧ સાગ્રવત, ૨ આદિત્ય, ૩ વન્દિ, ૪ વરુણ,
૫ ગર્હતોય ૬ તુષિત, ૭ અવ્યાબાધ, ૮ આગ્નેય, (મરૂત)
અને ૯ રિષ્ટ તે દેવોનો પરિવાર-સારમ્વત અને આદિત્યના
સાત દેવો અને સાનનો દેવોનો પરિવાર વાત્સિ અને વરુણના
૧૪ દેવો અને ૧૪ હજાર દેવોના પરિવાર ગર્હતોય અને
તુષિતના સાત દેવો અને ૭ હજાર દેવોનો પરિવાર
અવ્યાબાધ મરૂત અને રિષ્ટના ૯ દેવો અને નવમે
દેવોનો પરિવાર છે

વૈમાનિકના ૧૦ ઇંદ્રોના સામાનિક અને આત્મરક્ષકો,
ચુલસી અસિંધ બાવત્તરિ, સત્તરિ સટ્ટી ચ પન્ન ચત્તાલા,
તુલ્લ સુર તીસ વીસા,

દસ સહસ્સ આયરકુખ ચઉગુણિયા. ૧૦૬.

ચુલસી-૮૪ હજાર.

અસિંધ-૮૦ હજાર.

બાવત્તરિ-૭૨ હજાર.

સત્તાર-૭૦ હજાર.

સટ્ટી-૬૦ હજાર.

પન્ન-૫૦ હજાર.

ચત્તાલા-૪૦ હજાર.

તુલ્લ સુર-સામાનિક દેવો.

તીસ-૩૦ હજાર.

વીસા-૨૦ હજાર.

દસ સહસ્સ-૧૦ હજાર.

આયરકુખ-આત્મરક્ષક.

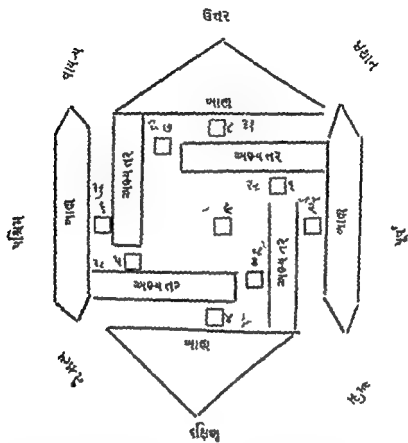
ચઉગુણિયા-ચાર ગુણા.

શબ્દાર્થ—સૌધર્મના સામાનિક દેવો ૮૪ હજાર,
ઇશાનના ૮૦ હજાર, સનતકુમારના ૭૨ હજાર, મહિંદ્રના
૭૦ હજાર, બ્રહ્મા દેવલોકના ૬૦ હજાર, લાંતકના ૫૦
હજાર, મહાશુકના ૪૦ હજાર, સહસ્રારના ૩૦ હજાર,
પ્રાણુતના ૨૦ હજાર અને અચ્યુતના ૧૦ હજાર છે.
તે સામાનિક દેવોથી તેમના આત્મરક્ષક દેવો ચાર
ગુણા છે.

[વવેચન—જેમકે સૌધર્મોદ્રના સામાનિક દેવો ૮૪
હજાર તેને ચારે ગુણીએ એટલે ૩ લાખ ૩૬ હજાર આત્મ-
રક્ષક દેવો છે. એવી રીતે દરેક વૈમાનિક ઇંદ્રોના આત્મ-
રક્ષક બાણવા.

૧ તમસ્કાય, કૃષ્ણરાજ અને લોકાન્તિકતુ સ્વરૂપ કહો.

આઠ કૃષ્ણરાજની સ્થાપના

સૌધર્માદિ બાર દેવલોકના દેવોનાં ચિન્હો

કપેસુ ય મિય મહિમો, વરાહ મીહા ય છગન માનુગ,
હય ગેય ભુયેગ ખગ્ગી, વસંહા વિરિમાઈ ચિધાન ૧૧૦

કૃષ્ણેશુ-૧૨ દેવલોકમાં
 મિથ્ય-મૃગ
 મહિષો-પાડો.
 વરાહ-ભુંડ.
 સીહા-સિંહ.
 છગદ્ર-ગકરો, બોકડો.
 માલૂરા-દેડકો.

હય-ઘોડો.
 ગાય-હાથી.
 ભુયંગ-સર્પ.
 ખગ્ગી-ગેંડો.
 વસહા-ખળદ.
 વિડિમાઈ-મૃગ વિશેષ.
 ચિંધાઈ-ચિન્હો.

શબ્દાર્થ—દેવલોકનાં (અનુક્રમે) ચિન્હો ૧. મૃગ,
 ૨. પાડો, ૩. ભુંડ, ૪. સિંહ, ૫. ગકરો, ૬. દેડકો, ૭.
 ઘોડો, ૮. હાથી, ૯. સર્પ, ૧૦. ગેંડો, ૧૧. ખળદ, અને
 ૧૨. મૃગવિશેષ છે.

વિવેચન-૧૨ દેવલોક માંહેના સૌધર્મ દેવલોકના
 દેવોને મૃગનું ચિન્હ, ઇશાન દેવલોકના દેવોને પાડાનું
 ચિન્હ, સનતકુમાર દેવલોકના દેવોને ભુંડનું, માહિંદ્ર દેવ-
 લોકના દેવોને સિંહનું, ષઢ દેવલોકના દેવોને બોકડાનું,
 લાંતક દેવલોકના દેવોને દેડકાનું, મહાશુક દેવલોકના દેવોને
 ઘોડાનું, સહસ્રાર દેવલોકના દેવોને હાથીનું, આનત દેવ-
 લોકના દેવોને સર્પનું, પ્રાણુત દેવલોકના દેવોને ગેંડાનું,
 આરણુ દેવલોકના દેવોને ખળદનું અને અન્યુત દેવલોકના
 દેવોને મૃગ વિશેષનું ચિન્હ હોય છે. આ ચિન્હ તેઓના
 મુગુટમાં હોય છે. આ ચિન્હથી આ દેવતા અમુક દેવલોકનો
 છે એમ ઓળખાય છે.

ઉર્દ્ધલોકનાં વિમાનો કેને આધારે રહ્યાં છે ? તે કહે છે.

હસુ તિસુ તિસુ કૃષ્ણેશુ,

ધણુદહિ ધણુવાય તદુભયં ચ ક્રમા,
 સુર-ભવણુ-પદ્મદાણુ, આગાસ પદ્મદ્વયા ઉવરિં. ૧૧૧.

દુષ્ટુ-એ (દેવલોક)ના	તદુક્ષય-તે જ ને
તિષ્ઠુ-ત્રણ (દેવલોક)ના	ક્રમા-અનુક્રમે.
તિષ્ઠુ-ત્રણ	મુગ્ધ ભવણ પદ્મદાણુ-વિ
કરપેમુ-દેવલોકના	માનોનો આધાર
ધણુદ્ધિ-ધનોદધિ	આગામ-આકાશના
ધણુવાય-ધનવાત	પદ્મદ્રિયા-રક્ષા છે
	ઉવગિ-ઉપરના

શબ્દાર્થ—એ (આધર્મ અને ઈશાન) દેવલોકના વિમાનોનો આધાર ધનોદધિ છે ત્રણ (સનતકુમાર, માહેદ્ર અને પ્રહ્લ) દેવલોકના વિમાનોનો આધાર ધનવાત છે ત્રણ (લાતક, મહાશુક અને સહમાર) દેવલોકના વિમાનોનો આધાર અનુક્રમે તે જ ને (ધનોદધિ અને ધનવાત) છે ઉપરના વિમાનો આકાશના આધારે રહેવા છે

વિવેચન—આધર્મ અને ઈશાન દેવલોકના વિમાનો ધનોદધિને આધારે રહેવા છે ધનોદધિ એટલે જલમેતુ પાણી, તે સ્વભાવે હાલે આલે નહિ, તેમજ તેને આધારે ગહેલા વિમાનો પણ નાચ પામે નહિ સનતકુમાર, માહેદ્ર અને પ્રહ્લ દેવલોકના વિમાનો ધનવાત (જલમેતુ વાયુ)ને આધારે રહેલા છે લાતક મહાશુક અને સહમાર દેવલોકના વિમાનો ધનોદધિ અને ધનવાતને આધારે રહેલા છે ઉપરના આનંતાદિ દેવલોકના વિમાનો આકાશને આધારે રહેવા છે

વૈમાનિક દેવલોકે પૃથ્વીના પિંડ અને
વિમાનની ઉંચાઈ.

સત્તાવીસ સયાઈ, પુઢવી-પિંડા વિમાણ-ઉચ્ચત્તં
પંચ સયા કપ્પ દુગે, પઢમે તત્તો ચ ધક્કિઠ્ઠં. ૧૧૨
હાયઈ પુઢવીસુ સયં, વંઈ ભવણેસુ દુ દુ દુ કપ્પેસુ
ચઉગે નવગે, પણગે. તહેવ જા-ણુત્તરેસુ ભવે. ૧૧૩
ધગવીસ સયા પુઢવી, વિમાણ-ભિક્કારસેવ ચ સયાઈ
ખત્તીસ જ્ઞેયણ સયા, મિલિયા સવ્વત્થ નાયઠ્ઠા. ૧૧૪.

સત્તાવીસ સયાઈ-સત્તા-
વીશ માં
પુઢવી પિંડા-પૃથ્વીનો પિંડ
વિમાણ-વિમાનનું, વિમાનની
ઉચ્ચત્તં-ઉચ્ચપણ, ઉંચાઈ
પંચ સયા-પાંચસો
કપ્પ દુગે-એ દેવલોકને વિષે
પઢમે-પહલા
તત્તો-તે પછી
ધક્કિઠ્ઠ સય-એકેક સો
હાયઈ-હીન થાય છે
પુઢવીસુ-પૃથ્વી પિંડમાંથી.
વઢઈ વધે છે.

ભવણેસુ-વિમાનોમાં.
દુ દુ દુ કપ્પેસુ-એ એ એ
દેવલોકને વિષે.
ચઉગે ચાર દેવલોકને વિષે.
નવગે-નવ ગ્રંથેયકને વિષે.
પણગે-પાંચ
તહેવ-તેમજ.
જા-ચાવત્
આણુત્તરેસુ-અનુત્તરને વિષે.
ભવે-થાય
ધગવીસ સયા-એકવીશ સો.
પુઢવી-પૃથ્વી પિંડ.

વિમાણ-વિમાન.
ઈક્કારમેવ મયાઈ-અગી
ચાર સો
બત્તીસ મયા-બત્તીસ સો.

બોયાણુ-યોજન.
મિલિયા-મેળવતા
સંવત્સ-મવ ઠંકાણે
નાયંવા-ભણવા

શબ્દાર્થ—પહેલા બે દેવલોકમા પૃથ્વીપિંડ ૨૭૦૦
યોજન અને વિમાનની ઉચાઈ ૫૦૦ યોજન છે તે પછી
પૃથ્વી પિંડમાંથી એકેક સો યોજન હીન થાય છે અને
વિમાનોમા એકેક મો યોજન વધે છે બે દેવલોકે બે દેવ
લોકે, બે દેવલોકે, ચાર દેવલોકે, નવ શ્રેણીકે તેમજ યાવત
પાંચ અનુત્તર સુધી કરતા ૨૧૦૦ યોજન પૃથ્વી પિંડ અને
વિમાનની ઉચાઈ ૧૧૦૦ યોજન થાય છે મર્વ ઠંકાણે
મેળવતા ૩૨૦૦ યોજન ભણવા

વિવેચન—પહેલા બે (સૌધર્મ અને ઇશ્વાન દેવલોકમા
પૃથ્વી પિંડ સત્યાવીશ સો યોજન અને વિમાનની ઉચાઈ
પાંચમો યોજન છે તે પછી પૃથ્વી પિંડમાંથી એકેક સો
યોજન હીન થાય છે અને વિમાનમા એકેક મો
યોજન વધે છે જેમકે—બે (સનત્ કુમાર અને માહેદ્ર)
દેવલોકે પૃથ્વીપિંડ ૨૬૦૦ યોજન અને વિમાનની ઉચાઈ
૬૦૦ યોજન, બે (બ્રહ્મલોક અને લાન્ક)દેવલોકે પૃથ્વીપિંડ
૨૫૦૦ યોજન અને વિમાનની ઉચાઈ ૭૦૦ યોજન, બે
(મહાશુક અને મહામાત્ર) દેવલોકે પૃથ્વીપિંડ ૨૪૦૦ યોજન
અને વિમાનની ઉચાઈ ૮૦૦ યોજન, નાનનાદિ ચાર દેવ
લોકે પૃથ્વીપિંડ ૨૩૦૦ યોજન અને વિમાનની ઉચાઈ
૯૦૦ યોજન, નવ શ્રેણીકે પૃથ્વીપિંડ ૨૨૦૦ યોજન અને

વિમાનની ઉંચાઈ ૧૦૦૦ ચોજન અને પાંચ અનુત્તરને વિધે પૃથ્વીપિંડ ૨૧૦૦ ચોજન અને વિમાનની ઉંચાઈ ૧૧૦૦ ચોજન થાય છે. સર્વ ઠેકાણે પૃથ્વીપિંડ અને વિમાનની ઉંચાઈ એકઠી કરતાં ૩૨૦૦ ચોજન જાણવા.

સૌધર્મ દેવલોક કરતાં ઈશાન દેવલોકનાં વિમાનની ઉંચાઈ ૧ હાથ વધુ જાણવી એટલે ૫૦૦ ચોજન ને ૧ હાથ તેવી જ રીતે માહેંદ્રના વિમાનની ઉંચાઈ ૬૦૦ ચોજનને ૧ હાથ જાણવી તથા ઈશાન અને માહેંદ્ર દેવલોકના પૃથ્વીપિંડમાંથી એક હાથ ઓછો કરવો.

દેવોનાં વિમાનો અને ભવનોનો વર્ણ.

પણ ચઉ તિ દુ વન્ન વિમાણ,

સધય દુસુ દુસુ ય જ સહસ્સારો.

ઉવરિ સિય ભવણ વંતર, જોઈસિયાણું વિવિહ વન્ના. ૧૧૨

પણ-પાંચ

ચઉ-ચાર.

તિ-ત્રણ

દુ-બે.

વન્ન-વર્ણવાળાં.

વિમાણ-વિમાનો

સધય-ધ્વજ સહિત.

દુસુ દુસુ-બખ્ખે દેવલોકમાં.

જ સહસ્સારો-સહસાર
સુધી

ઉવરિ-ઉપરના દેવલોકે

શ્વિય-શ્વેત

ભવણ-ભવન, ભવનપતિ

વંતર-વ્યંતર

જોઈસિયાણું-જ્યોતિષીનાં

વિવિહ-જુદા જુદા

વન્ના-વર્ણવાળાં.

શબ્દાર્થ—સહસાર દેવલોક સુધી જળે દેવલોકમા
ધ્વજ સહિત વિમાનો અનુક્રમે પાચ, ચાર, ત્રણ અને બે
વર્ણવાળા છે ઉપરના દેવલોકના વિમાનો ધોળા વર્ણવાળા
છે ભવનપતિ વ્યતર અને જ્યોતિષી દેવોના વિમાનો જુદા
જુદા વર્ણવાળા છે

વિવેચન—સૌધમ અને ઇશાન દેવલોકના વિમાન ધ્વજ
સહિત કાળો-લાલો-ગતો-પીળો ને ધોળો એ પાચ વર્ણના,
સનત્ કુમાર અને માહેદ્રના વિમાનો કાળો વર્ણને ૪ વર્ણના,
બ્રહ્મા અને લાતકના વિમાનો કાળો અને લીલો વર્ણને ૪ વર્ણના,
મહાશુક અને સહસારના વિમાનો કાળો લીલો અને રાતો વર્ણ
ને બે વર્ણના, આનતાદિ ૪ દેવલોક, ૬ ઐવેયક અને ૫ અનુત્તર
ના વિમાનો ધોળા વર્ણના છે જેવો વિમાનનો વર્ણ હોય તેવોજ
ધ્વજનો વર્ણ સર્વત્ર જાણવો ભવનપતિના ભવન, વ્યતરના
નગર તથા જ્યોતિષીના વિમાન વિવિધ પ્રકારના વર્ણવાળા
છે એટલે કોઈક વિમાન કાળા વર્ણનું, કોઈક લીલા વર્ણનું,
કોઈક રાતા વર્ણનું, કોઈક પીળા વર્ણનું અને કોઈક ધોળા
વર્ણનું જાણવું

૧ ઇશાન લાતક પ્રાણુત અને અમ્યુત ઇદ્રના સામાનિક
આત્મરક્ષક ચિન્હ વિમાનનો આધાર પૃથ્વીપિંક વિમાનની ઉચાર્દ
અને વિમાનનો વર્ણ કહેા
સૌનર્માદિકના વિમાનનુ લામપણ, પહોળપણ, વિમાનની
માહેની પરિધિ અને બાહેરની પરિધિ માપવાની ગીતિ
રવિણો ઉદય-ત્ય તર, ચઉ નવઘં સહસ્ત્ર પણ સય
છવીસા,
બાયાલ સદિ ભાગા, કક્કડ-સકતિ દિયહમિ ૧૧૬

દેવગોષ્ઠના	સામાનિક	આત્મરક્ષક	ચિન્હ	આકાર	પ્રતિહિ કાળી-રંગ	પ્રતિહિ શિશુ-કાળી	પ્રતિહિ શિશુ-કાળી
સોધર્મ	૮૪ હજાર	૩૩૬ હજાર	મગ	ધનોદધિ	૨૭૦૦	૫૦૦	૫
પ્રશાન	૮૦ "	૩૨૦ "	પાડો	"	"	"	૫
સનતકુમાર	૭૨ "	૨૮૮ "	ભેડ	ધનવાત	૨૬૦૦	૬૦૦	૪
માહિદ્ર	૭૦ "	૨૮૦ "	સિંહ	"	"	"	૪
વ્રજ	૬૦ "	૨૪૦ "	અકરો	"	૨૫૦૦	૭૦૦	૩
લાતક	૫૦ "	૨૦૦ "	દડકો	ધનોદધિ-ધનવાત	"	"	૩
મહાશુક્ર	૪૦ "	૧૬૦ "	ધોડો	"	૨૪૦૦	૮૦૦	૨
સહસ્ત્રાર	૩૦ "	૧૨૦ "	હાથી	"	"	"	૨
આનત-પ્રાણ્યત	૨૦ "	૮૦ "	સર્પ, ગેડો	આકાશ	૨૩૦૦	૬૦૦	૨
આરણ્ય-અન્યુત	૧૦ "	૪૦ "	બળદ	"	"	"	"
અંગેયક-૯	૫૧૬ હજાર	૨૦૬૪ હજાર	મંગાવશેષ				
અનુત્તર-૫	X	X	X	"	૨૨૦૦	૧૦૦૦	"
	X	X	X	"	૨૧૦૦	૧૧૦૦	"
					કુલ ૩૨૦૦		

એયમિ પુણો ગુણિયે, તિ પચ સગ નવ ય હોઇ

કમ માણુ

તિગુણ મિ ય દો લક્ષ્ણા, તેસીઈ સહસ્ત્ર પચ સયા ૧૧૭
અમીઈ છ મટિ ભાગા, જોયણ ચઉ લક્ષ્ણ બિસતરિ
સહસ્ત્રા,

છચ્ચ સયા તેતીસા, તીસ કલા પચ ગુણિયમિ ૧૧૮

રવિણો-સૂર્યના

ઉદયત્ય-ઉદય અને અસ્તનું

અતર-અતર

ચઉનવઈ મહસ્ત્ર-૯૪

હજાર

પણસય-પાચમે

છવીસા-છવીસ

ખાયાલ-ખેતાલીય

મટિભાગા-સાએક ભાગમાથી

કકક સકતિ-કક સકા

તિના

દિયહમિ-પહેલા દિવને

એયમિ-એ અતરને

પુણો-વળી

ગુણિયે-ગુણે છતે, ગુણતા

તિ પચ સગ નવ ય-ત્રણ

પાચ, માન અને નવે

હોઇ-યાય ॥

કમ-પગનું

માણુ-માન

તિ ગુણ મિ-ત્રણે ગુણે છતે

દો લક્ષ્ણા-ખે લાખ

તેમીઈ સહસ્ત્ર-ત્યાસીહજાર

પચ સયા-પાચસો

અસીઈ-એ સી

છ-છ ભાગ

મટિભાગા-સાએક ભાગમાથી

જોયણુ-ચોળનના

ચઉ લક્ષ્ણ-ચાર લાખ

મિમત્તગિ મહસ્ત્રા-૭૨

હજાર

છચ્ચ સયા-છમે

તેતીસા-તેત્રીય

તીમ કલા-ત્રીય કલા (૩૦ભાગ)

પચ-પાચે

ગુણિયમિ-ગુણે છતે, ગુણતા

શબ્દાર્થ—કર્ક સંક્રાન્તિના પહેલા દિવસે સૂર્યના ઉદય અને અસ્તનું અંતર ચોરાણું હજાર પાંચસો છવીસ યોજન અને એક યોજનના સાએઠ ભાગમાંથી એંતાલીશ ભાગ છે. (૯૪૫૨૬ $\frac{૪૩}{૮૦}$ યો.) એ અતરને વળી ત્રણ પાંચ સાત અને નવે ગુણતાં દેવના પગનું (એક પગ ઉપાડી બીજા મૂકે તેનું) માન થાય ત્રણે ગુણતાં બે લાખ ત્યાસી હજાર પાંચસો એંસી અને એક યોજનના સાએઠ ભાગમાંથી છ ભાગ (૨૮૩૫૮૦ $\frac{૬}{૮૦}$ યો.) પાંચે ગુણતાં ચાર લાખ બેઠાંતેર હજાર છસો તેત્રીશ યોજન અને (ઉપર) એક યોજનના સાએઠ ભાગમાંથી ત્રીશ ભાગ. (૪૭૨૬૩૩ $\frac{૩૦}{૮૦}$ યો.)

વિવેચન—(અશાઠ માસમાં) કર્ક સંક્રાન્તિના પ્રથમ દિવસે સૂર્ય ઉદય પામે ત્યાંથી ૯૪૫૨૬ $\frac{૪૩}{૮૦}$ યોજન છેટે અસ્ત થાય (એટલું સૂર્યનું તાપક્ષેત્ર). તે (તાપક્ષેત્ર) થી અર્ધ (૪૭૨૬૩૩ $\frac{૩૦}{૮૦}$ યોજન) ક્ષેત્રમાં રહેલ વસ્તુને જંબૂદ્વીપના મનુષ્યો જુએ છે

સત્ત ગુણે છ લક્ષ્મા, ઇગસદ્દિ સહસ્સ છ સય છાસીયા ચઉપન્ન કલા તહ નવ, ગુણંમિ અડલક્ષ સદ્દાઓ. ૧૧૯
સત્તસયા ચત્તાલા, અટ્ટારસ કલા ચ ઇય કમા ચઉરૌ,
ચંડા ચવલા જયણા, વેગા ચ તહા ગઈ ચઉરૌ. ૧૨૦

સત્તગુણે—સાતે ગુણતા.

છ લક્ષ્મા—છ લાખ

ઇગસદ્દિ સહસ્સ—૬૧ હજાર.

છ સય—છસો.

છાસીયા—છયાસી.

ચઉપન્ન કલા—૫૪ કલા.

તહ—તથા

નવ ગુણંમિ—નવે ગુણતા.

અઠ લક્ષ-આઠ લાખ	ચહિરો-ચાર પ્રકારે
સદ્ગુણો-અર્ધ લાખ સહિત	ચડા-ચડા
સત્ત સયા-સાતસે	ચપલા-ચપલા
ચત્તાલા-ચાલીસ	જયણા-ચવના
અદ્દારસ કલા-અદાર કલા	વેગા-વેગા
ધંચ-એ પ્રમાણે	તહા-તથા
કમા-અનુક્રમે, ગતિ	ગઈ ચહિરો-ચાર ગતિ

શીઘ્રદાર્થ—માટે ગુણતા ૭ લાખ એકસઠ હજાર છસો છયાસી તેમજ ચોપત્ર કલા (૬,૬૧,૬૮૬^{૫૪}/_{૧૦}) નવે ગુણતા સાઠા આઠ લાખ સાતસે ચાવીસ અને અદાર કલા (૮,૫૦,૭૪૦^{૧૬}/_{૧૦}) એ પ્રમાણે ચાલવાની ગતિ અનુક્રમે ચાર પ્રકારે છે (તેના નામ) ચડા, ચપલા, ચવના, અને વેગા તથા એ ચાર ગતિઓ અનુક્રમે શીઘ્ર શીઘ્રતર જાણવી.

વિમાનનુ પ્રમાણ માપવા માટે કલ્પના કરેલી દેવોની ગતિ

કઈ સંક્રાંતિના પ્રથમ દિવસે	૯૪,૫૦૬ ^{૬૬} / _{૧૦} ચોજન	સૂર્યના ઉદય અસ્તનું અંતર
ચડાગતિવાળા દેવનું પગલું	૨,૧૩,૫૮૦ ^{૬૬} / _{૧૦} ચોજનથી	વિમાનની પહોળાઈ મપાય
ચપલાગતિવાળા " "	૪,૭૨,૬૩૩ ^{૩૦} / _{૧૦} " "	" લંબાઈ મપાય
ચવના ગતિવાળા " "	૬,૬૧,૬૮૬ ^{૫૪} / _{૧૦} " "	" અઘ્યતર પગિધિ "
વેગા ગતિવાળા " "	૮૫૦,૭૪૦ ^{૧૬} / _{૧૦} " "	" બાદા " "

ઇત્ય ય ગઇ ચઉત્થિં, જયણ્યરિં નામ કેઇ મન્નંતિ,
એહિં કમેહિ-મિમાહિં, ગઇહિં ચઉરો સુરા કમસો.૧૨૧
વિક્ખંભં આયામં, પરિહિં અખિભંતરં ચ ખાહિરિયં.
જુગવં મિણુતિ છમ્માસ, જવ ન તહાવિ તે પારં.૧૨૨.

ઇત્ય-અહીંયાં.

ગઇ ચઉત્થિં-ચોથી ગતિને.

જયણ્યરિં-જવનતરી.

કેઇ-કેટલાક.

મન્નંતિ-માને છે.

એહિં કમેહિં-એ કમ રૂપ

ઈમાહિં ગઇહિં-આ ગતિ વડે.

ચઉરો સુરા-ચાર દેવો.

કમસો-અનુકમે.

વિક્ખંભં-પહોળાઇ

આયામં-લંબાઈ.

પરિહિં-પરિધિને.

અખિભંતરં-અંદરની.

ખાહિરિયં-બહારની.

જુગવં-એકી વખતે.

મિણુતિ-માપે.

છમ્માસ-છ માસ.

જવ-સુધી.

ન-ન પામે.

તહાવિ-તો પણ

તે-તે દેવો

પારં-પારને

શબ્દાર્થ—અહીંયાં કેટલાક આચાર્યો ચોથી ગતિ
(વેગા)ને જવનતરી માને છે. એ કમ (પગલાં) રૂપ આ ગતિ
વડે ચાર વૈમાનિક દેવો અનુકમે પહોળાઈ, લંબાઈ, અંદરની
પરિધિ અને બહારની પરિધિને એકી વખતે છ માસ સુધી
માપે, તો પણ તે દેવો વિમાનનો પાર ન પામે

વિવેચન—ચોથી વેગાગતિનું ખીજું નામ જવનતરી
છે એ પ્રમાણે કેટલાક આચાર્યો માને છે. આ પગલાંવાળી
ચાર ગતિઓમાથી ચંડાગતિ વડે એક દેવ વિમાનની
પહોળાઈને, અપલા ગતિ વડે ખીજો દેવ વિમાનની લંબાઈને,

જવનાગતિ વડે ત્રોજે દેવ વિમાનની અદરની પરિધિને અને
વેગાગતિ વડે ચોથો દેવ વિમાનની બહારની પરિધિને એકી
વખતે છ માસ સુધી માથે, તો પણ તે વૈમાનિક દેવો કેટ
લાક વિમાનોનો પાર ન પામે કારણ કે ચક્રાદિ ગતિ વડે
સખ્યાતા યોજનવાળા વિમાનનો પાર પમાય, પણ અસ
ખ્યાતા યોજનવાળા વિમાનનો પાર ન પમાય

પાવતિ વિમાણાણુ, કેસિ પિહુ અહવ તિગુણયાઈએ,
કમ ચક્રિગે પત્તેય, ચક્રાઈ ગઈ ઉ જોઈજન. ૧૨૩
તિગુણેણુ કપ્પ ચક્રિગે, પચ ગુણેણુ તુ અદુમ્મ મુણિજન
ગેવિજ્જે સત્ત ગુણેણુ, નવ ગુણે-ણુતર ચક્રિકે. ૧૨૪

પાવતિ-પાર પામે
વિમાણાણુ-વિમાનોનો
કેસિ-કેટલાક
પિહુ-પણ નિશ્ચ
અહવ-અથવા
તિગુણયાઈએ-ત્રણ ગુણા
આઈ વડે

કમ-પગલા રૂપ, અનુક્રમે.
ચક્રિગે-ચાર
પત્તેય-દરેક
ચક્રાઈ ગતિ-ચક્રાદિ ગતિને
જોઈજન-જોડતા

તિ ગુણેણુ-ત્રણ ગુણવાથી
કપ્પ ચક્રિગે-૪ દેવલોકના
પચ ગુણેણુ તુ-પાચે
ગુણવાથી વગી
અદુમ્મ-આઠ (દેવલોક)ના
મુણિજન-જાણુ
ગેવિજ્જે-અનેયકના
સત્ત ગુણેણુ-નાત ગુણવાથી
નવ ગુણે-નવે ગુણવાથી
આણુતર ચક્રિકે-૪ અનુ
તરના

શબ્દાર્થ—અથવા ચાર પગલાં રૂપ ચંડાદિ દરેક ગતિને ત્રણ ગુણ આદિ વડે જોડતાં કેટલાંક વિમાનોનો પણ નિશ્ચે પાર પામે. ત્રણે ગુણવાથા ચાર દેવલોકનાં, વળી પાંચે ગુણવાથી આઠ દેવલોકનાં, સાતે ગુણવાથી ૯ ગ્રૈવેયકનાં અને નવે ગુણવાથી ૪ અનુત્તરનાં વિમાનોનો પાર પામે. એમ જાણવું.

વિવેચન—ચંડાદિ ચારે ગતિને ત્રણે ગુણતાં ચાર દેવલોકનાં વિમાનની પહોળાઈ, લંબાઈ, અભ્યંતર પરિધિ, અને બાહ્ય પરિધનો પાર પામે. એવી રીતે ચંડાદિ ચારે ગતિને પાંચે ગુણતાં બ્રહ્મદેવલોકથી અન્યુત દેવલોક સુધીનાં કેટલાંક વિમાનોનો પાર પામે અને ચંડાદિ ચારે ગતિને સાતે ગુણતાં ૯ ગ્રૈવેયકનાં વિમાનોનો પાર પામે અને ચંડાદિ ચારે ગતિને નવે ગુણતાં સર્વાર્થ સિદ્ધ વર્ણને ૪ અનુત્તર વિમાનોનો પાર પામે.

આ ક્રમ (પગલાં) રૂપ ચંડાદિ ગતિ વડે છ માસ સુધી નિરંતર ચાલતાં દેવો કેટલાંક વિમાનોનો પાર ન પણ પામે. દેવોની આટલી જ ગતિ છે એમ ન સમજવું, કારણકે સૌધર્માદિ દેવલોકમાંથી દેવો જિનેશ્વરોના કલ્યાણકોમાં તેજ દિવસે તેજ સમયે મનુષ્યક્ષેત્ર અત્યંત દૂર હોવા છતાં પણ આવે છે, તેનું કારણ એ છે કે દેવતાઓ ભવ સ્વભાવથી અચિંત્ય શક્તિવાળા હોવાથી શીઘ્ર ગતિવાળા હોય છે. જેમ પલ્લેપમનું પ્રમાણ કલ્પિત છે, તેમ આ કલ્પિત ગાતનું પ્રમાણ પણ બાળ છવોને સમજાવવા માટે દેખાડ્યું છે.

૧ સૂર્યનું તાપક્ષેત્ર કેટલું ? ચંડાદિ ચાર ગતિનું વર્ણન કરો.

પહેલા અને છેલ્લા ઇદ્રક વિમાનની લાખાઈ પહોળાઈ
પદમ પયરમિ પદમે, કપ્પે ઉડુ નામ ઈદય વિમાણુ,
પણ્યાલ લક્ષ્મ જોયણુ, લક્ષ્મ મન્નુવગિ સન્નદુ ૧૦૫

પદમ પયરમિ-પહેલા	પણ્યાલ લક્ષ્મ-૪૫ લાખ
પ્રતગ્ને વિગે	જોયણુ-ગો ૧૦
પદમે કપ્પે-પહેલા દેવલોકના	લક્ષ્મ-૧ લાખ
ઉડુ નામ-ઉડુ નામનું	મન્નુવગિ-ચર્વની ઉપર
ઈદય વિમાણુ-ઈદ્રક વિમાન	મન્નુવગિ-ગર્વર્થ સિદ્ધ

ગાઠદાર્થ—પહેલા દેવલોકના પહેલા પ્રતગ્ને વિગે
ઉડુ નામનું ઇદ્રક વિમાન પીન્નાડીય લાખ યોજનનુ
(લાણુ પહોળુ) છે અને ચર્વ ૧૦ ઉપર ચર્વર્થ સિદ્ધ
વિમાન એક લાખ યોજનનુ છે

૬૦ પ્રતગ્ના મધ્યભાગે ૬૨ ઇદ્રક વિમાનોના નામે
ગાથર્થ પ્રમાણ દેવલોકના ૧૩ પ્રતગ્ના ઇદ્ર-વિમાનોના નામે
ઉડુ ચદ ગયય વગ્ગુ, વીગિય વગ્ગો તદેવ આણુદે,
બીએ કયાઃ મધ્ધે, ચદ અગ્ગો ય વગ્ગો ય ૧૦૬

ઉડુ ચદ-ઉડુ ચદ	બીએ કયાઃ-૨૩, મધ્યન
ગયય વગ્ગુ-૨૪૧ વગ્ગુ	મધ્ધે-૨ચિર
વીગિય વગ્ગો-વીર્થ, વગ્ગુ	ચદ અગ્ગો-ચદ, અગ્ગુ
તદેવ આણુદે-તેમજ અગ્ગુ	વગ્ગો-વગ્ગુ

ગાઠદાર્થ—૧, ઉડુ ૨ ચદ, ૩ રચ્ચ ૪ વગ્ગુ,
૫ વીર્થ, ૬ વગ્ગુ, તેમજ ૭ અગ્ગુ, ૮ ૧૩, ૯ ૧૩, ૧૦ ૧૩,
૧૦ મધ્ય, ૧૧ ચદ ૧૨ અગ્ગુ અને ૧૩ વગ્ગુ (એ
તે ૮૬૫ વિમાનો પહેલા બીજા દેવલોકના છે)

સનતકુમાર માહેન્દ્ર દેવલોકના બાર પ્રતરનાં ઇંદ્રક
વિમાનોનાં નામો.

વેરુલિય રુચગ રુઠરે, અંકે ફલિહે તહેવ તવણિજળે,
મેહે અગ્ધ હલિદે, નલિણે તહ લોહિયકખે ય. ૧૨૭
વેરુલિય-વૈડુર્ય.

રુચગ-રુચક.

રુઠરે-રુચિર.

અંકે-અ ક

ફલિહે-સ્ફટિક

તહેવ-તેમજ.

તવણિજળે-તપનીય.

મેહે-મેઘ

અગ્ધ-અર્ધ.

હલિદે-હાલિદ્ર.

નલિણે-નલિન

તહ-તથા

લોહિયકખે-લોહિતાક્ષ.

ય-અને

શબ્દાર્થ—૧ વૈડુર્ય, ૨. રુચક, ૩. રુચિર, ૪.
અ ક, ૫ સ્ફટિક, તેમજ ૬ તપનીય, ૭. મેઘ, ૮. અર્ધ,
૯ હાલિદ્ર, ૧૦. નલિન તથા ૧૧. લોહિતાક્ષ અને
પ્રજ્ઞ દેવલોકનાં ૬ અને લાંતક દેવલોકનાં ૫ ઇંદ્રક
વિમાનોનાં નામો.

વધરે અંજણુ વરમાલ, રિટ્ટુ દેવે ય સોમ મંગલચે,
બલભદ્ર ચક્ક ગયા, સોવત્થિય ણુંદિયાવત્તે. ૧૨૮

વધરે-વજ્ર

અંજણુ-અંજન.

વરમાલ-વરમાલ.

રિટ્ટુ-રિષ્ટ.

દેવે-દેવ

સોમ-સોમ.

મંગલચે-મંગળ.

બલભદ્ર-બલભદ્ર

ચક્ક-ચક્ર

ગયા-ગદા.

સોવત્થિય-સ્વસ્થિક.

ણુંદિયાવત્તે-નંદાવર્ત.

શીખદાર્થ—૧૨ વજ્ર આ બાર ઈંદ્રક વિમાન સન
 હુમાર અને માહેદ્ર દેવલોકે છે ૧ અવન, ૨ વરમાલ,
 ૩ રિદ્ધ, ૪ દેવ, ૫ સોમ અને ૬ મગળ એ છ ઈંદ્રક
 વિમાન પ્રથમ દેવલોકે છે ૧ જલભદ્ર, ૨ ચક્ર, ૩ ગદા,
 ૪ સ્વસ્તિક અને ૫ નદાવર્ત એ પાચ ઈંદ્રક વિમાનો
 સાતક દેવલોકે છે

સાતમા દેવલોકના ૪ અને આઠમા દેવલોકના ૪

ઈંદ્રક વિમાનના નામો

આભ કરે ય ગિદ્ધી, કેળી ગરુડે ય હોઈ બોધવે
 બ બે બ ભદ્રિયે પુણુ, બ ભુત્તર લ તયે એવ ૧૨૬

આભ કરે—આભ કર.

ગિદ્ધ —ગૃધ્ર

કેળી—કેતુ

ગરુડે—ગરુડ

બોધવે—ભણવા

બ ભે—પ્રથમ

બ ભદ્રિયે—પ્રથમદિત

પુણુ—વગી

બ ભુત્તર—પ્રથોત્તર

લ તયે—સાતક

શીખદાર્થ—૧ આભ કર, ૨ ગૃધ્ર, ૩ કેતુ અને ૪
 ગરુડ એ ચાર ઈંદ્રક વિમાનો મહાગુરુ દેવલોકે છે ૧ પ્રથમ, ૨
 પ્રથમદિત, વગી ૩ પ્રથોત્તર અને નિર્ધે ૪ સાતક એ ૪
 ઈંદ્રક વિમાનો સદમાર દેવલોક ભણવા

આનત પ્રાપ્ત દેવલોકના ૮ અને આગળ અગ્ર્યુત

દેવલોકનાં ૮ ઈંદ્રક વિમાનના નામો

મદમુક્ત મદમ્મારે, આગળ તદ પાળ્યે ય બોધવે
 પુદ્ગે—સદમાર આગળ, તદા વિચ અમ્યુએ એવ ૧૩૦

મહાશુક્ર-મહાશુક્ર.
સહસ્રાર-સહસ્રાર.
આણુ-આનત.
તહ-તથા.
પાણુએ-પ્રાણુત.

પુષ્ટે-પુષ્ટ.
અલંકાર-અલંકાર
આરણુ-આરણુ
અચ્યુએ-અચ્યુત.
એવ-નિશ્ચે

શબ્દાર્થ—૧. મહાશુક્ર. ૨. સહસ્રાર, ૩. આનત તથા
૪. પ્રાણુત. એ ચાર ઇંદ્રક વિમાનો આનત પ્રાણુત દેવ-
લોકે જાણવાં. ૧. પુષ્ટ, ૨ અલંકાર, ૩. આરણુ તેમજ
નિશ્ચે ૪. અચ્યુત એ ચાર ઇંદ્રક વિમાન આરણુ અને
અચ્યુત દેવલોકે જાણવાં.

૯ ઐવેયક અને અનુત્તરનાં ઇંદ્રક વિમાનનાં નામે.
સુદંસણુ સુપડિખદ્ધે, મણોરમે એવ હોઈ પદમ તિગે,
તત્તા ય સંવલદ્ધે, વિસાલએ સુમણે એવ. ૧૩૧.
સોમણસે પીઠકરે, આઈચ્ચે એવ હોઈ તઈય તિગે,
સંવટ્સિદ્ધિ નામે, ઇંદ્રયા એવ બાસટ્ટી. ૧૩૨

સુદંસણુ-સુદર્શન.
સુપડિખદ્ધે-સુપ્રતિખદ્ધ.
મણોરમે-મનોરમ.
એવ હોઈ-અને નિશ્ચે છે.
પદમ તિગે-પહેલી ત્રિકને
વિષે.
તત્તો-તે પછી.
સંવલદ્ધે-સર્વતો ભદ્ર.

વિસાલએ-વિશાલ.
સુમણે-સુમન
સોમણસે-સોમનસ.
પીઠકરે-પ્રીતિકર.
આઈચ્ચે-આદિત્ય.
તઈય તિગે-ત્રીજી ત્રિકને
વિષે.
સંવટ્સિદ્ધિ-સર્વાર્થ સિદ્ધ.

નામે-નામે

ઈદયા-ઈદક વિમાન.

એવ-એ પ્રમાણે

બાસટી-બાસક

રાજદાર્ય--૧ સુર્શન, ૨ સુપ્રતિષ્ઠ, અને નિશ્ચે
મનોરમ (એ ત્રણ ઈદક વિમાનો ગ્રેવેયકની) પહેલી ત્રિકને
વિષે છે તે પછી ૪ સર્વતો બદ, ૫ વિશાલ અને નિશ્ચે
૬ સુમન (એ ત્રણ) બીજી ત્રિકને વિષે છે ૭ સોમનસ,
૮ પ્રોતિકર અને નિશ્ચે ૯ આદિત્ય ત્રીજી ત્રિકને વિષે છે
૧ સર્વાર્થ મિધ નામે ઈદક વિમાન એ પ્રમાણે બાસક
ઈદક વિમાનો છે

૪૫ લાખ યોજન અને ૧ લાખ યોજનનું શુ શુ છે ?
તે કહે છે

પણ્યાલીસ લક્ષ્મા, મીમતય માણુમ ઉદુ સિવ ચ
અપયદાણો સન્વદુ, જ ખૂટીવો ઇમ લક્ષ ૧૩૩

પણ્યાલીમ-પીમ્તાલીય

લક્ષ્મા-લાખ

મીમતય-મીમતક

માણુમ-મનુષ્ય મેન

ઉદુ-ઉદુ વિમાન

સિવ-સિધ્ધ શિલા

ચ-અને

અપયદાણો-અપ્રતિષ્ઠાન

સન્વદ-સર્વાર્થ મિધ

જ ખૂટીવો-જ નુદોષ

ઇમ-એ ૧૭

લક્ષ-લાખ

રાજદાર્ય--(રત્નપ્રભાના પહેલા પ્રવર્તનો) મીમતક
નગ્ધાવાસ, મનુષ્ય દોર ઉદુ વિમાન અને સિદ્ધ શિલા એ
(ચાર) પીમ્તાલીય લાખ જોજનના વિમાને છે (આતમી ન ક-
નો) અપ્રતિષ્ઠાન નગ્ધાવાસ, સર્વાર્થ સિદ્ધ વિમાન અને
જ ખૂટીવો એ (ત્રણ) લાખ જોજનના વિમાને છે

૧૪ રાજલોકની ગણતરી.

અહ ભાગા સગ પુઢવીસુ, રજજી ધક્કિઠ્ઠ તહેવૃસોહમ્મે
માહિંદ લાંત સહસાર, અચ્યુઅ ગેવિજજ લોગંતે. ૧૩૪

અહ-નીચે, અધોલોકના.

ભાગા સગ-સાત ભાગ

સગ પુઢવીસુ-સાત પૃથ્વીમાં.

રજજી-રાજલોક.

ધક્કિઠ્ઠ-એકેક.

સોહમ્મે-સૌધર્મ.

માહિંદ-માહેંદ્ર.

લાંત-લાંતક.

સહસાર-સહસાર.

અચ્યુઅ-અચ્યુત.

ગેવિજજ-ઐવેયક.

લોગંતે-લોકના અંત સુધી

શબ્દાર્થ--અધોલોકના સાત ભાગ સાત પૃથ્વીને
વિષે એકેક રાજલોક પ્રમાણ છે, તેમજ સૌધર્મ, માહેંદ્ર,
લાંતક, સહસાર, અચ્યુત, ઐવેયક અને લોકાન્ત સુધી સાત
રાજલોક ('ઉર્ધ્વલોકે') છે.

વિવેચન--મેરૂપર્વતના મધ્ય ભાગે ગોસ્તનાકારે ૪
ઉપર અને ૪ નીચે એમ ૮ રચક પ્રદેશ છે. ત્યાંથી
સાત રાજલોક ઉપર ઉર્ધ્વલોક અને સાત રાજલોક નીચે
અધોલોક મળી ૧૪ રાજલોક ઉચપણે લોકાકાશ છે રત્ન-
પ્રલાના ઉપરના તલાથી શર્કરાપ્રલાના ઉપરના તલા સુધી
અસંખ્યાત યોજન પ્રમાણ ૧ રાજલોક છે, તેની અંદર
રત્નપ્રલા પૃથ્વી, ઘનોદધિ, ઘનવાત, તનવાત અને આકાશ
છે એવી રીતે સાતે નરક પૃથ્વીઓએ કરીને અધોલોક
૭ રાજલોક પ્રમાણ ઉચપણે થાય છે. રત્નપ્રલાના ઉપરના
તલા(સમભૂતલા)થી માંડીને સૌધર્મ દેવલોકના તેરમા પ્રતરના

વિમાનની ધ્વજના અત સુધી એક રાજલોક, માહેદ્રના બારમા પ્રતરના વિમાનના અત સુધી બીજો રાજલોક, લાતકના પાચમા પ્રતરના વિમાનના અત સુધી ત્રીજો રાજલોક, સહસ્રારના ચોથા પ્રતરના વિમાનના અત સુધી ચોથો રાજલોક, અચ્યુતના છેડના પ્રતરના વિમાનના અત સુધી પાચમો રાજલોક, ત્રૈવેચકના નવમા પ્રતરના વિમાનના અત સુધી છઠો રાજલોક અને લોકાન્ત સુધી સાતમો રાજલોક થાય છે

કયા છવો કેટલા રાજલોક સ્પર્શે, તથા ૧૪ રાજ-
લોકની સ્થાપના

સમ્ભત્ત ચરણ સહિયા, સંવ લોગ પુસે નિરવસેસ
સત્તય ચઉદસ ભાગે, પચ ય મુચદેસ વિરહયે ૧૩૫

સમ્ભત્ત ચરણ-સમ્યક્ત્વ
અને ચારિત્ર

સહિયા-સહિત

સંવ લોગ-સર્વ રાજલોકને

પુસે-સ્પર્શે

નિરવસેસ-સમસ્ત

મત્ત-સાત

ચઉદસ-ચૌદીયા

ભાગે-ભાગ

પચ-પાચ ભાગ

મુચ-શ્રુતગાની

દેસ વિરહયે-દેશવિરતિ

રાખદાર્ય-સમ્યક્ત્વ ચારિત્ર સહિત (ઉપજી ગાની)

સમસ્ત સર્વ (૧૪) રાજલોકને (કેવળી સમુદ્ધાતે)

સ્પર્શે સમ્યક્ત્વ ચારિત્ર સહિત શ્રુતગાની ચૌદીયા સાત ભાગ

(૭ રાજલોક) સ્પર્શે, અને સમ્યક્ત્વ સહિત દેશવિરતિ ચૌદીયા

પાચ ભાગ (૫ રાજલોક) સ્પર્શે

વિવેચન—કેવળી લગવાનું કેવળી સમુદ્ધાત કરે, તે વખતે પોતાનો એકેક આત્મપ્રદેશ એકેક આકાશ પ્રદેશને વિષે સ્થાપન કરે, કારણ કે ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, લોકાકાશ અને એક જીવ એ ચારેના પ્રદેશો સરખા છે સમ્યક્ત્વ ચારિત્ર સહિત શ્રુતજ્ઞાની મરીને જે વારે અનુત્તર વિમાને ઇલિકા ગતિએ ઉપજે, તે વારે સાત રાજલોક સ્પર્શે, તથા પૂર્વે નરકાયુ બાધ્યું હોય, અને તે પછી સમ્યગ્દૃષ્ટિ શ્રુતજ્ઞાની ચારિત્ર સહિત થયો હોય, તે મરીને છઠ્ઠી નારકીમાં ઇલિકા ગતિએ ઉપજે, તે વારે પાંચ રાજલોક સ્પર્શે, કારણ કે ઐહરાજ લોકનો મધ્યભાગ, રત્નપ્રભાની નીચે અસંખ્યાત કોડી યોજન ગયા પછી જ થાય છે. એટલે છઠ્ઠી નરકપૃથ્વી માંહે પણ અસંખ્યાત કોડી યોજન જઈએ, ત્યારે પાંચ રાજલોક થાય છે દેશવિરતિ અચ્યુત દેવલોકે ઇલિકા ગતિએ (આગળના સ્થાનકને પામીને પછીનો ભાગ મૂકે તેમ) ઉપજે, તો પાંચ રાજલોક સ્પર્શે.

૧૪ રાજલોકની વ્યવસ્થા—મેરૂના મધ્યભાગે ત્રસનાડી ૧ રાજલોક પહોળી અને ૧૪ રાજલોક ઊંચી છે, તેમાં ત્રસ જીવો ઉત્પન્ન થાય છે રૂચક (સમભૂતલા)ની નીચે ૭ રાજલોક કાંઈક અધિક છે અને ઉપરનો ૭ રાજલોક કાંઈક ઓછો છે સાતમી નરક પૃથ્વી તલે (પગે) તિચ્છો વિસ્તાર ૭ રાજલોકથી કાંઈક ઓછો, મધ્યભાગે (નાભિના સ્થાને) ૧ રાજલોક, બ્રહ્મદેવલોકે (કોણીના સ્થાને) પાંચ રાજલોક અને ઉપર (મસ્તકે) ૧ રાજલોક પ્રમાણુ તિચ્છો વિસ્તાર છે. એટલે ૧૪ રાજલોકનો આકાર કેડે હાથ દઈને તથા પગ પહોળા કરીને ઉભેલા, વલોણું વલોવતા મનુષ્યના આકારે છે.

દેવોની અવગાહના (શરીરની ઉચાઈ)

ભવણ વણ જોઈ સોહમ્મી-સાણે સત્ત હૃત્ય તણુ-માણુ
હુ હુ હુ ચઉકે ગેવિજ્જ-છુતરે હાણિ ધક્ક ૧૩૬.

ભવણ-ભવનપતિ

વણ-વ્યત

જોઈ-જ્યોતિષી

સોહમ્મ-સાધર્મ

ધસાણે-ધયાન દેવોના

સત્ત હૃત્ય-સાત હાય

તણુ માણુ-શરીરનું પ્રમાણ

હુ હુ હુ-જે જે જે દેવલોકે

ચઉકે-ચા (દેવલોકે)

ગેવિજ્જ-ગૈવેયકે

આણુતરે-અનુતરને વિષે

હાણિ-હાનિ

ધક્ક-એક એક હાથની

શબ્દાર્થ—ભવનપતિ વ્યત જ્યોતિષી સાધર્મ

અને ધયાન દેવોના શરીરનું પ્રમાણ ત્રાત હાય છે (તે પછી અનુક્રમે) જે જે જે દેવલોકે, ચા દેવલોકે, ગૈવેયકે અને અનુતરને વિષે એક એક હાથની હાનિ કરવી

વિવેચન—ભવનપતિ વ્યત વાણવ્યતર જ્યોતિષી સાધર્મ અને ધયાન દેવોના શરીરની ઉચાઈ ૩ હાય, સન હુમાર અને માદેન દેવોની ૬ હાય, જહા અને હાનક દેવોની ૫ હાય, મદાગુહ અને સદઆર દેવોની ૪ હાય, આનત પ્રાણુ આણુ અને અશ્યુત દેવોની ૩ હાય, ૮ ગૈવેયમ્ના દેવોની ૨ હાય અને અનુતર વિમાનવામ્મી દેવોની ૧ હાય શરીરની ઉચાઈ છે જે રીતે ત્રામાન્યપણે દેવોના શરીરનું માન કરવું

સનતકુમારાદિ દેવોને વિષે સ્થિતિ તથા એકેક સાગ-

રોપમની વૃદ્ધિએ શરીરનું પ્રમાણ.

કપ્પ દુગ દુ દુ દુ ચઉગે, નવગે પણુગે ય જિઠ્ઠ-હિંધ
અયરા

દો સત્ત ચઉદ-દૂરસ, ખાવીસિગતીસ તિત્તીસા. ૧૩૭.

કપ્પ દુગ-એ દેવલોકની

દુ દુ દુ-એ એ એ દેવલોકે.

ચઉગે-ચાર દેવલોકે

નવગે-નવ ઐવેયકે.

પણુગે-પાંચ અનુત્તરને વિષે.

જિઠ્ઠ હિંધ-ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ.

અયરા--સાગરોપમ

દો-એ

સત્ત-સાત

ચઉદ-ચૌદ.

અદૂરસ-અઢાર

ખાવીસ-ખાવીશ

ધગતીસ-એકત્રીશ.

તિત્તીસા-તેત્રીશ

શબ્દાર્થ—એ દેવલોકની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ ૨ સાગરો-
પમ, એ દેવલોકે ૭ સાગરો, એ દેવલોકે ૧૪ સાગરો, એ
દેવલોકે ૧૮ સાગરો, ૪ દેવલોકે ૨૨ સાગરો, ૬ ઐવેયકે
૩૧ સાગરો અને પાંચ અનુત્તરને વિષે ૩૩ સાગરો છે.

વિવેચન—એ કે ઇશાન દેવલોકના દેવોની ૨ સાગરો-
પમથી અધિક સ્થિતિ છે. તેમજ માહેન્દ્ર દેવલોકના દેવોની ૭
સાગરોપમથી અધિક સ્થિતિ છે. તે અધિક સ્થિતિ આ
સાગરોપમ ઉપર શરીરનું પ્રમાણ કાઢવામાં ઉપયોગી ન
હોવાથી ગણવી નહિ.

વિવરે તાણિ કુણે, ઇક્કારસગા ઉ પાડિએ સેસા

હત્થિકારસ ભાગા, અયરે અયરે સમહિયાંમિ. ૧૩૮.

અય પુવ્વ સરીરાઓ, કમેણુ ઇગુત્તગઈ લુટ્ટીએ
એવ ઠિઈ વિસેસા, સણુ કુમારાઈ તણુ-માણુ ૧૩૯

વિવરે-બાદ, વિશ્લેષ

તાણુ-તે સ્થિતિનો

ઇક્ક-એક

ઉણે-ઓ

ઇક્કારસગા-૧૧ ભાગ

પાડિએ-પાડીએ

સેમા-બાકી રહેવા

હાથ-હાથના

ઇક્કારમ ભાગા-અગીયારી

યા ભાગો

અયરે અયરે-સાગરોપમ

સાગરોપમ.

મમહિયમિ-વધારે છતે

અય-ઓછી કર

પુવ્વ સરીરાઓ-પૂર્વના

શરીરમાથી

કમેણુ-અનુક્રમે

ઇગુત્તરાઈ-એકેક ભાગની

લુટ્ટીએ-વૃદ્ધિને

એવ-એ પ્રમાણે

ઠિઈ-સ્થિતિના

વિસેસા-વિશ્લેષથી

સણુ કુમારાઈ-સનત્કુમારા-

દિના

તાણુમાણુ-શરીરનું પ્રમાણ

શબ્દાર્થ—તે સ્થિતિનો વિશ્લેષ કરીએ (મોટી સ્થિતિમાથી નાની સ્થિતિ બાદ કરીએ) તેમાથી ૧ ઓછો કરીને અગીયારીયા ભાગ પાડીએ, તે બાકી રહેવા ૧ હાથના અગીયારીયા ભાગો બાણુવા સાગરોપમ સાગરોપમ વધારે છતે પૂર્વે કહેવા શરીરના પ્રમાણમાથી અનુક્રમે એકેક ભાગની વૃદ્ધિને તું ઓછી કર એ પ્રમાણે સ્થિતિના વિશ્લેષથી સનત્કુમારાદિ દેવોના શરીરનું પ્રમાણ થાય

વિવેચન—જેમકે—સૌધર્મ અને ઈશ્વાન દેવોનું શરીર સાત હાથનું અને આયુષ્ય ૨ સાગરોપમનું છે, તથા

સનત્કુમાર અને માહેન્દ્રનું શરીર ૬ હાથનું અને આયુષ્ય ૭ સાગરોપમનું છે, માટે મોટી સ્થિતિ ૭ સાગરોપમમાંથી નાની સ્થિતિ ૨ સાગરોપમ બાદ કરતાં પાંચ વધે, તેમાંથી ૧ ઓછો કરીએ તો ચાર બાકી રહે. સૌધર્મ અને ઇશાન દેવોનું ૭ હાથ શરીર છે, તેમાંથી છ હાથ પૂરા રાખીએ, અને સાતમા હાથના અગીયાર લાગ કરીએ, તેમાંથી ૪ લાગ રાખીએ, અને બાકી રહેલા ૭ લાગ પડતા મૂકીએ પછી એકેક સાગરોપમની વૃદ્ધિ કરવી અને લાગમાંથી એકેક લાગ ઘટાડવો એટલે સનત્કુમાર અને માહેન્દ્ર દેવ-લોકના ૩ સાગરોપમ આયુષ્યવાળા દેવોનું શરીર ૬ હાથ ને અગીયારીયા ૪ લાગ. ચાર સાગરોપમ આયુષ્યવાળા દેવોનું શરીર ૬ હાથને અગીયારીયા ૩ લાગ, પાંચ સાગરોપમ આયુષ્યવાળા દેવોનું શરીર ૬ હાથને અગીયારીયા ૨ લાગ, છ સાગરોપમ આયુષ્યવાળા દેવોનું શરીર ૬ હાથ ને અગીયારીયો ૧ લાગ અને ૭ સાગરોપમ આયુષ્યવાળા દેવોનું શરીર ૬ હાથ પૂર્ણ બાણુવું

૧. નીચેના ઈદ્રક વિમાનો કયા દેવલોકના કેટલામા પ્રતરનાં છે ને કહો. ચદ્ર, રૂચિર, નલિન, સોમ, બલભદ્ર, ગરુડ, લાતક, સહ-સ્રાર, અલકાર, સુમન અને આદિત્ય.
૨. ૪૫ લાખ યોજન અને એક લાખ યોજનનું શું શું છે? ધૂમ-પ્રભાના ઉપરના તલા સુધી અને અચ્યુતના ચોથા પ્રતરના વિમાનના અંત સુધી કેટલા રાજલોક થાય ?
૩. કયા બ્રહ્મા ચૈત્ર, સાત અને પાંચ રાજલોક સ્પર્શે. ૧૪ રાજ-લોકનું સ્વરૂપ કહો.

દરેક સાગરોપમે વેમાનિક દેવોના શરીરનુ પ્રમાણુ

સાગરોં	હાથ	અગીયારીયા ભાગ	સાગરોં	હાથ	અગીયારીયા ભાગ
૨	૭	૦	૧૮	૪	૦
૩	૬	૪	૧૯	૩	૩
૪	૬	૩	૨૦	૩	૨
૫	૬	૨	૨૧	૩	૧
૬	૬	૧	૨૨	૩	૦
૭	૬	૦	૨૩	૨	૮
૮	૫	૬	૨૪	૨	૭
૯	૫	૫	૨૫	૨	૬
૧૦	૫	૪	૨૬	૨	૫
૧૧	૫	૩	૨૭	૨	૪
૧૨	૫	૨	૨૮	૨	૩
૧૩	૫	૧	૨૯	૨	૨
૧૪	૫	૦	૩૦	૨	૧
૧૫	૪	૩	૩૧	૨	૦
૧૬	૪	૨	૩૨	૧	૧
૧૭	૪	૧	૩૩	૧	૦

વિકુર્વેલ વૈક્રિય શરીરનુ ઉત્કૃષ્ટ પ્રમાણુ

ભવ ધારણિજ્ઞ એસા, ઉત્તર વેઉવિવ લેયણા લક્ષ્મ
ગેવિજ્ઞ-ણુતરેસુ, ઉત્તર વેઉવિવયા નતિય ૧૪૦

ભવ-ભવને વિં

ધારણિજ્ઞ-ધારણ દેવા
યોગ્ય

એમા-આ

ઉત્તર વેઉવિવ-ઉત્તર વૈક્રિય

૧-લેજન

લક્ષ્મ-લાખ

ગેવિજ્ઞ-ગૈવધક

અણુતરેસુ-અનુત મા

ઉત્તર વેઉવિવયા-ઉત્તર વૈક્રિ
ય શરીર

નતિય-નયો.

શબ્દાર્થ—આ ભવધારણીય શરીરનું પ્રમાણ કહ્યું અને ઉત્તર વૈક્રિય શરીર (દેવોનું) લાખ જોજન હોય છે. ત્રેવેયક અને અનુત્તરને વિષે ઉત્તર વૈક્રિય શરીર નથી.

વિવેચન—દેવતા પોતાના ભવમાં જીવે, ત્યાં સુધી જે શરીર ધારણ કરે તે ભવધારણીય શરીર કહેવાય અને કાંઈક કાર્ય કરવા માટે અન્ય શરીર વિકુર્વે તે ઉત્તર વૈક્રિય શરીર પોતાની શક્તિના અનુસારે ઉત્સેધ યોજને, આત્મ યોજને અથવા પ્રમાણ યોજને ૧ લાખ યોજન પ્રમાણ વધુમાં વધુ થાય છે. ત્રેવેયક અને અનુત્તરવાસી દેવોને ઉત્તર વૈક્રિય શરીર કરવાની શક્તિ હોવા છતાં પણ કાર્યના અભાવે તેઓ ઉત્તર વૈક્રિય શરીર કરતા નથી.

મળ વૈક્રિય અને વિકુર્વેલ વૈક્રિય શરીરનું જઘન્ય પ્રમાણ.

સાહાવિય વેઉવિય, તણુ જહન્ના કમેણુ પારંભે
અંગુલ અસંખ ભાગો, અંગુલ સંખિજજ ભાગો ય.૧૪૧

સાહાવિય—સ્વાભાવિક.

વેઉવિય—ઉત્તર વૈક્રિય.

તણુ—શરીર.

જહન્ના—જઘન્યથી.

કમેણુ—અનુક્રમે.

પારંભે—આરંભતી વખતે

અંગુલ—અંગુલનો.

અસંખભાગો—અસંખ્યા-
તમો ભાગ.

અંગુલ—આંગળનો.

સંખિજજભાગો—સંખ્યા-
તમો ભાગ.

શબ્દાર્થ—આરંભતી વખતે સ્વાભાવિક વૈક્રિય શરીર અને ઉત્તર વૈક્રિય શરીર જઘન્યથી અનુક્રમે અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને અંગુલનો સંખ્યાતમો ભાગ હોય છે.

વિવેચન—ભવધારણીય શરીર કરવા માટે ત્યારે તે શરીર અશુભના અસંખ્યાતમા ભાગનું હોય છે અને ઉત્તર વૈક્રિય શરીર કરવા માટે તે વખતે તે શરીર અશુભના સંખ્યાતમા ભાગનું હોય છે

દેવગતિને વિષે ઉત્કૃષ્ટથી ઉપપાત વિગ્રહકાલ અને
અવન વિગ્રહકાલ

સામાન્નેષુ ચઉવિહ, સુરેસુ પારસ મુહુત ઉક્કોસા
ઉવવાય વિગ્રહકાલો, અહ ભવણાધમુ પત્તેય. ૧૪૨.

સામાન્નેષુ—સામાન્યથી

ચઉવિહ—ચારે પ્રકારના.

સુરેસુ—દેવોને વિષે

પારસ મુહુત—૧૨ મુહુર્ત

ઉક્કોસા—ઉત્કૃષ્ટથી

ઉવવાય—ઉપપાત

વિગ્રહ કાલો—વિગ્રહ કાલ

અહ—હવે.

ભવણાધમુ—ભવનપતિ

આદિકને વિષે

પત્તેય—કરેકનો

શબ્દાર્થ—સામાન્યથી ચારે પ્રકારના દેવોને વિષે ૧૨ મુહુર્ત ઉત્કૃષ્ટથી ઉપપાત વિગ્રહ (અતર) કાલ છે હવે ભવનપતિ આદિ દેવોને વિષે કરેકનો ઉપપાત વિગ્રહ કદીશુ

વિવેચન—એક દેવતા ઉત્પન્ન થયા પછી બીજા દેવ ઉત્કૃષ્ટથી બાર મુહુર્તનું અતર પડ્યા પછી ઉપગમન તિર્યચ અને મનુષ્ય તથા દેવ અને નાગીનો ઉત્કૃષ્ટથી ઉપપાત વિગ્રહ કાલ ૧૨ મુહુર્તનો, સમૃદ્ધિ મનુષ્યનો ૨૪ મુહુર્તનો, વિશ્વેન્દ્રિય અને અગતી તિર્યચનો અતર્મુહુર્તનો હોય છે તથા એકેન્દ્રિયનો ઉપપાત વિગ્રહકાલ નથી, કાલુ દે તેઓ નિરતર ઉપગમે છે

ભવનપત્યાદિ દેવોને વિષે ઉત્કૃષ્ટથી ઉપપાત વિરહકાલ.

ભવણ વણ જોઈ સોહમ્મી,-સાણેસુ મુહુત્ત ચઉવીસં,
તો નવદિણ વીસ મુહુ, ખારસ દિણ દસ મુહુત્તા ય. ૧૪૩
ખાવીસ સઠ્ઠ દિયહા, પણ્યાલ અસીધ દિણ સયં તત્તો
સંખિજ્જ દુસુ માસા, દુસુ વાસા તિસુ તિગેસુ કમા. ૧૪૪
વાસાણ સયા સહસ્સા, લક્ષ તહ ચઉસુ વિજયમાધસુ
પલિયા અસંખ ભાગો, સંવટ્ટે સંખભાગો ય. ૧૪૫

ભવણ-ભવનપતિ.

વાણ-વ્યતર

જોઈ-જ્યોતિષી

સોહમ્મ-સૌધર્મ.

ઈસાણેસુ-ઈશાનને વિષે

મુહુત્ત ચઉવીસં-૨૪ મુહૂર્ત.

તો-તે પછી

નવ દિણ-નવ દિવસ.

વીસ મુહુ-વીશ મુહૂર્ત.

ખારસદિણ-ખાર દિવસ

દસ મુહુત્તા ય-અને દશ
મુહૂર્ત.

ખાવીસ સઠ્ઠ-સાડી ખાવીશ.

દિયહા-દિવસ.

પણ્યાલ-પીસ્તાલીશ.

અસીધ દિણ-એંસી દિવસ.

સયં-સો (દિવસ)

તત્તો-તે પછી

સંખિજ્જ-સંખ્યાતા.

દુસુ-એ દેવલોક (૯-૧૦)ને
વિષે.

માસા-માસ.

દુસુ-એ દેવલોક (૧૧-૧૨)
ને વિષે.

વાસા-વર્ષ.

તિસુ તિગેસુ-ત્રણ ત્રણ
ત્રૈવેયકને વિષે

કમા-અનુક્રમે.

વાસાણ-વર્ષ.

સયા-સેંઠડા.

સહસ્ત્રા-હસ્તર

લક્ષ-લાખ

તહ-તેમજ

ચત્રિમુ-ચાર

જન્યમાધમુ-વિજ્યાદિકને
વિષે

પત્રિયા-પદ્યોપમનો

અમખભાગો-અસખ્યાત
મો ભાગ

સંવદ્ધુ-સર્વાર્થ સિદ્ધને વિષે

સખભાગો-સખ્યાતમો ભાગ
ય-અને

શબ્દાર્થ-ભવનપતિ વ્યતર જ્યોતિષી સૌધર્મ અને હગ્ગા
નને વિષે ઉપપાત વિરહકાલ ૨૪ મુદ્દર્ત, તે પછી મનત્રુમારને
વિષે ૬ દિવસ અને ૨૦ મુદ્દર્ત, માહેદ્રને વિષે ૧૨ દિવસ અને
૧૦ મુદ્દર્ત, બ્રહ્મા દેવલોકે સાડી બાવીસ દિવસ, લાતકે ૪૫
દિવસ, મહાશુકે ૮૦ દિવસ, સહસ્રારે મો દિવસ, તે પછી
બે દેવલોકે (આનત અને પ્રાણુતે) સખ્યાતા માસ (વર્ષ
પૂર્ણ ન થાય ત્યા સુધી), બે દેવલોકે (આરણ અને અચ્યુતે)
મખ્યાતા વર્ષ (સો વર્ષ પુરા ન થાય ત્યા સુધી), ત્રણ
ત્રણ શ્રેણેયકને વિષે અનુક્રમે સખ્યાતા સો વષ (હગ્ગ વર્ષ
પૂર્ણ ન થાય ત્યા સુધી), સખ્યાતા હસ્તર વર્ષ (લાખ વર્ષ
પૂર્ણ ન થાય ત્યા સુધી), સખ્યાતા લાખ વર્ષ (કોઠ વર્ષ
પૂર્ણ ન થાય ત્યા સુધી), તથા ૪ વિજ્યાદિકને વિષે ૫ યો
પમનો અમખ્યાતમો ભાગ અને સર્વાર્થ સિદ્ધને વિષે
પદ્યોપમનો સખ્યાતમો ભાગ છે

જન્ય ઉપપાત વિરહકાલ અને ચ્યવન વિરહકાલ
તથા ઉપપાત અને ચ્યવન સખ્યા

સંવેસિ પિ જહન્નો, સમયો એમેવ ચવણુ વિગ્હો વિ,
છગ દુ તિ સખ-મસખા, છગ સમયે હુન્તિ ય
ચવતિ. ૧૪૬

સર્વેસિંધિ-સર્વ (દેવો)

નો પણ.

જહન્નો-જઘન્ય.

સમયો-સમય.

એમેવ-એ પ્રમાણે.

ચવણુ-ચવન.

વિરહો વિ-વિરહ પણ.

ધગ દુ તિ-એક બે ત્રણ

સંખ-મસંખા-સંખ્યાતા

અને અસંખ્યાતા.

ધગ સમયો-એક સમયે.

હુન્તિ-ઉત્પન્ન થાય છે.

ચવન્તિ-મરે છે.

શબ્દાર્થ—સર્વ દેવોનો પણ જઘન્યથી ઉપપાત વિરહકાલ સમય હોય છે; એ પ્રમાણે ચવન વિરહ પણ જાણવો. એક સમયે દેવો એક બે ત્રણ સંખ્યાતા અને અસંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય છે અને મરે છે.

વિવેચન—લવનપતિથી માંડીને સર્વાર્થ સિદ્ધ સુધીના દેવોનો જઘન્ય ઉપપાત વિરહકાલ ૧ સમય છે. લવનપતિ વિગેરે દેવોનો જઘન્ય ચવન વિરહકાલ પણ ઉપપાત વિરહ કાલ પ્રમાણે ૧ સમય જાણવો.

લવનપતિથી માંડીને સહસ્રાર સુધીના દેવોમાં જઘન્યથી એક બે ત્રણ ઉપજે અને મરે, તથા ઉત્કૃષ્ટથી સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા ઉપજે અને મરે, કારણ કે અસંખ્યાતા તિર્યચો મરીને સહસ્રાર દેવલોક સુધી ઉત્પન્ન થાય છે. આનતાદિ દેવોમાં મનુષ્યોજ ઉત્પન્ન થાય છે અને મનુષ્યો સંખ્યાતા હોવાથી ત્યાં આનતાદિ દેવોમાં સંખ્યાતાજ ઉપજે તથા તે દેવો પણ મનુષ્યોમાંજ ઉપજે માટે સંખ્યાતાજ ચવે (મરે).

૧. ૫-૧૦-૧૫-૨૦-૨૫ અને ૩૨ સાગરોપમ આયુષ્યવાળા દેવોના શરીરનું પ્રમાણ કહો.

દેવોના ઉપપાત વિરહ અને અવન વિરહ કાળનું યત્ર.

નામ	ઉત્કૃષ્ટ	જથ્થા-ય	નામ	ઉત્કૃષ્ટ	જથ્થા-ય
અવનપતિ	૨૪ મુહર્ત	દરેકો ઉપપાત અને અવન વિરહ કાળ ૧ સમય	મહસાર	૧૦૦ દિવસ	દરેકો ઉપપાત અને અવન વિરહ કાળ ૧ સમય
બતર			આનત	મખ્યાતા મામ (૧ વર્ષની અદર)	
જ્યોતિષી			પ્રાણત	મખ્યાતા માસ (આનતથી વધારે)	
સૌધમ			આરણ	સખ્યાતા વર્ષ (જો વર્ષની અદર)	
છંદાન			અમ્યુત	મખ્યાતા વર્ષ (આગણથી વધારે)	
મનત્કુમાર	૬ દિન ૨૦ મુ.		પહેની ત્રિક	મખ્યાતા સો વર્ષ (હજારની અદર)	
માઢેઢ	૧૨ દિન ૧૦ મુ.		બીજી ત્રિક	મખ્યાતા હજાર વર્ષ (લાખની અદર)	
અહાદેવનોક	૨૨૧ દિવસ		ત્રીજી ત્રિક	મખ્યાતા લાખ વર્ષ (કોડીની અદર)	
સાતક	૪૫ દિવસ		વિજવાદિ ૪	સહમઅદા ૫ થોડા મનો અસખ્યાતમો ભાગ	
મહાશુક	૮૦ દિવસ		મવાથ ગિદ	સહમઅદા ૫ થોડા મનો સખ્યાતમો ભાગ	

દેવતાની આગતિ.

નર પંચિદ્રિય તિરિયા-ઉપ્પત્તી સુરભવે પજ્જતાણું
અજ્જવસાય વિસેસા, તેસિં ગધ તારતમ્મં તુ. ૧૪૭

નર-મનુષ્ય

પંચિદ્રિય-પંચેદ્રિય.

તિરિયાણુ-તિર્યચોની.

ઉપ્પત્તી-ઉત્પત્તિ.

સુર ભવે-દેવતાના ભવમાં

પજ્જતાણું-પર્યાપ્તા

અજ્જવસાય-અધ્યવસાય.

વિસેસા-વિશેષથી.

તેસિં-તેઓની.

ગધ-ગતિમાં.

તારતમ્મં-તરતમપણુ.

તુ-વળી, પણ

સામ્યાર્થ—પર્યાપ્તા પંચેદ્રિય મનુષ્ય અને તિર્યચોની ઉત્પત્તિ દેવતાના ભવમાં થાય છે પણ અધ્યવસાય વિશેષથી તેઓની ગતિમાં તરતમપણું હોય છે, (એટલે એક દેવ મોટી ઋદ્ધિવંત અને બીજો અલ્પ ઋદ્ધિવંત થાય છે.)

વિવેચન—દેવતા, નારકી, એકેદ્રિય, વિકલેદ્રિય, અપર્યાપ્તા તિર્યચ અને અપર્યાપ્તા મનુષ્યો, દેવગતિમાં ન ઉપજે. અધ્યવસાય એટલે મનનો વ્યાપાર. તે ત્રણ પ્રકારે છે, અશુદ્ધ, શુદ્ધ અને અત્યંત શુદ્ધ. અશુદ્ધ અધ્યવસાયથી નરકાદિ ગતિનો બંધ થાય છે, અત્યંત શુદ્ધ અધ્યવસાયથી મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાય છે અને શુદ્ધ અધ્યવસાયથી દેવગતિનો બંધ થાય છે. તેમાં પણ તીવ્ર તીવ્રતર તીવ્રતમ અધ્યવસાયને લીધે એક મોટી ઋદ્ધિવાળામાં અને એક અલ્પ ઋદ્ધિવાળામાં તથા એક મોટા આયુષ્યવાળા અને એક ઓછા આયુષ્યવાળા દેવમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

કયા જીવો દેવગતિજ પામે

નર તિરિ અસ ખ જીવી, સંવે નિયમેણુ જ તિ દેવેસુ
નિય આઉય સમ હીણા-ઉચ્ચેસુ ઇસાણુ અ તેસુ ૧૪૮

નર તિરિ-મનુષ્ય અને
તિર્યંચો.

અસ ખજીવી-અમ ખ્યાત

વર્ષના આયુષ્યવાળા

મંવે-સર્વ

નિયમેણુ-નિશ્ચે

જ તિ-ઉત્પન્ન થાય છે

દેવેસુ-દેવોમા

નિય આઉય-પોતાના

આયુષ્યના

મમ-સરખા

હિણાઉચ્ચેસુ-ઓછા આ-
યુષ્યવાળા

ઇસાણુ અ તેસુ-ઇશાન

સુધીના

શબ્દાર્થ—અસ ખ્યાત વર્ષના આયુષ્યવાળા મંવે
મનુષ્ય અને તિર્યંચો (યુગલિકો) નિશ્ચે પોતાના આયુષ્ય
સરખા અથવા ઓછા આયુષ્યવાળા ઇશાન સુધીના દેવોમા
ઉત્પન્ન થાય છે

વિવેચન—પ પોપમના અસ ખ્યાતમા ભાગના આયુષ્ય
વાળા તિર્યંચ પચેદ્રિય પક્ષી, અતર્દીપના તિર્યંચ (ચતુષ્પદ)
અને મનુષ્યો, ભવનપતિ અને વ્યતગ્મા પોતાના મગ્ગા કે
ઓછા આયુષ્યે ઉત્પન્ન થાય છે, પરંતુ જ્યોતિષી આદિ દેવોમા
ઉત્પન્ન વતા નથી, કારણ કે જ્યોતિષી દેવોનું તો જ્ઞાન્યથી આયુષ્ય
પ. પોપમનો આઠમો ભાગ છે જીન યુગલિકો પોતાના મરખા
અથવા ઓછા અ. ૩. ૧ જ્ઞાન સુધીના દેવોમા ઉત્પન્ન થાય છે,
પરંતુ સનતકુમારાદિ દેવોમા ઉપજતા નથી, કારણ કે યુગલિકોનું
ઉન્નત આયુષ્ય ૩ પત્યોપમ છે અને સન કુમારનું તો

જઘન્ય આયુષ્ય પણ ૨ સાગરોપમ છે, માટે પોતાના આયુષ્યથી અધિક આયુષ્યવાળા દેવોમાં યુગલિકે મરીને ઉપજતા નથી.

સમૂચ્છિમ તિર્યચો મરીને ભવનપતિ અને વ્યંતરમાં કેટલા આયુષ્યે ઉપજે.

જંતિ સમુચ્છિમ તિરિયા, ભવણ-વણેસુ ન જોઈમાઈસુ
જં તેસિં ઉવવાઓ, પલિયા-સંખંસ આઉસુ. ૧૪૯

જંતિ-જન્ય છે. ઉત્પન્ન થાય છે.

સમુચ્છિમ તિરિયા-સમૂચ્છિમ તિર્યચો.

ભવણ વણેસુ-ભવનપતિ અને વ્યંતરોમાં.

ન-ન ઉત્પન્ન થાય.

જોઈમાઈસુ-જ્યોતિષી આદિમાં.

જ-જે માટે, જે કારણથી. તેસિં-તેઓની.

ઉવવાઓ-ઉત્પત્તિ.

પલિયા સંખંસ- પલ્યો-પમના અસંખ્યાતમા ભાગના.

આઉસુ-આયુષ્યવાળાને વિષે.

શબ્દાર્થ—સમૂચ્છિમ તિર્યચો ભવનપતિ અને વ્યંતરોમાં ઉત્પન્ન થાય છે, પણ જ્યોતિષી આદિ (દેવો) માં ઉત્પન્ન થતા નથી જે કારણથી તેઓની ઉત્પત્તિ પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગના આયુષ્યવાળામાં થાય છે.

વિવેચન—સમૂચ્છિમ તિર્યચોને મન નથી, તોપણ તેઓ સંસારવિશેષ રૂપ અધ્યવસાયે કરીને ભવનપતિ અને વ્યંતર દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય છે, પણ જ્યોતિષી આદિ દેવોમાં ઉપજતા નથી; કારણ કે જ્યોતિષી દેવોનું જઘન્ય

આયુધ્ય પત્યોપમનો આઠમો ભાગ છે એટલે પત્યોપમના અસખ્યાતમા ભાગ કરતા ઘણું જ વધારે છે, માટે તેમા સમૃદ્ધિમ તિય ચો ઉપજતા નથી

જીવ કયા કારણોથી ભવનપતિમા ઉપજે
આલતવે પડિખદ્ધા, ઉક્કડરોસા તવેણુ ગારવિયા
વેરેણુ ય પડિખદ્ધા, મરિઉ અસુરેસુ જાયતિ ૧૫૦

આલતવે-અજ્ઞાન તપમા

પડિખદ્ધા-આસક્ત

ઉક્કડરોસા-ઉત્કૃષ્ટ રોષ

વાળા

તવેણુ-તપવડે

ગારવિયા-અહ કાર કરનારા

વેરેણુ-વૈરમા

પડિખદ્ધા-આસક્ત

મરિઉ-મરીને

અસુરેસુ-અસુરકુમારોમા

જાયતિ-જાય છે

શબ્દાર્થ—૧ અજ્ઞાન તપમા આસક્ત, ૨ ઉત્કૃષ્ટ રોષવાળા, ૩ તપે કરીને અહ કાર કરનારા, ૪ વૈર લેવામા આસક્ત (જીવો) મરીને અસુરકુમારાદિકમા ઉત્પન્ન થાય છે

વિવેચન—અરિહંત ભગવાનની આજ્ઞા રહિત, તત્ત્વ જ્ઞાને શૂન્ય તે બાલ એટલે મિથ્યાત્વી, તેનું જે પચાગ્નિ પ્રમુખ તપ તે ઘણા જીવોનું ઘાતકારી છે તેવા તપને વિષે (કમઠની જેમ) આસક્ત, તપસ્વી થયા થકા ઉત્કૃષ્ટ રોષને ધરનારા, તપસ્યા કરીને અહ કાર કરનારા, અને દ્વૈપાયને જેમ નિયાલું કરીને અગ્નિ કુમારમા ઉત્પન્ન થઇને દ્વારકા નગરી બાગી હતી, તેમ કોઈક જીવની સાથે વૈર લેવામા આસક્ત જીવો મરીને અસુરકુમારો (ભવનપતિની ૧૦ નિકાયો) મા ઉત્પન્ન થાય છે

કયા કારણોથી જીવ વ્યંતરમાં ઉપજે.

રજ્જુગહ-વિસ ભક્ષણુ-જલ-જલણુ-પવેસ-તણુ-
છુહ-દુહઓ

ગિરિસિર પડણાઉ મુઆ, સુહભાવા હુંતિ વંતરિયા. ૧૫૧

રજ્જુગહ-દોરડાનો કાંસો

ખાવાથી.

વિસ ભક્ષણુ-વિષનું ભક્ષણુ

કરવાથી.

જલ જલણુ પવેસ-પાણી

અને અગ્નિમાં પ્રવેશ

કરવાથી.

તણુહ-તૃષાથી.

છુહ-ભૂખથી.

દુહઓ-દુઃખથી.

ગિરિસિર-પર્વતના અથ

ભાગ (શિખર) ઉપરથી.

પડણાઉ-પડવાથી.

મુઆ-મરેલા

સુહભાવા-શુભ ભાવથી.

હુંતિ-થાય છે.

વંતરિયા-વ્યંતર

શબ્દાર્થ—૧ દોરડાનો કાંસો ખાવાથી મરેલા, ૨. વિષના ભક્ષણુથી મરેલા, ૩ પાણી અને ૪. અગ્નિમાં પ્રવેશ કરવાથી મરેલા, ૫. તૃષા (તરસ) અને ૬ ભૂખથી મરેલા, ૭ વિરહાગ્નિના દુઃખથી મરેલા, ૮ પર્વતના શિખર ઉપરથી પડવાથી મરેલા, મંદ શુભ ભાવથી (શૂલપાણિ યક્ષ વિગેરેની જેમ) વ્યંતર (દેવોમાં ઉત્પન્ન) થાય છે.

૧. વૈમાનિક દેવોનું જન્મન્ય અને ઉત્કૃષ્ટથી મૂલ અને ઉત્તર વૈક્રિય શરીરનું પ્રમાણ કેટલું ? તથા તેમનો ઉપપાત અને વ્યવન વિરહકાળ તેમજ ઉપપાત અને વ્યવન મંખ્યા કહો.

૨. દેવોમા ઓછી વધતી ઋદ્ધિ થવાનું કારણ શું ? કયા જીવો નિશ્ચે દેવગતિમાજ ઉપજે સમૂર્ઞિમ તિર્થ યો મરીને દેવગતિમાં કયાં અને કેટલા આયુષ્યે ઉપજે. કયા કારણોથી જીવ ભવનપતિ અને વ્યંતરમાં ઉપજે.

કયા જીવો ઉત્કૃષ્ટથી કયા દેવલોક સુધી જાય
તાવસ જ નોઘસિયા, ચરણ પરિવ્વાય ખભલોગો જ
જ સહસ્સારો પચિદિ, તિરિય જ અચ્યુઓ સદ્દા ૧૫૨

તાવસ-તાપસો

જ-યાવત, સુધી

નોઘસિયા-જ્યોતિષી

ચરણ-ચરક

પરિવ્વાય-પરિવ્રાજક

ખભલોગો જ-બ્રહ્મ દેવલોક
સુધી.

જ સહસ્સારો-સહસાર

સુધી

પચિદિ તિરિય-પચેદ્રિય

તિર્યચ

જ અચ્યુઓ-અચ્યુત સુધી

સદ્દા-શ્રાવકો

શબ્દાર્થ—(ઉત્કૃષ્ટથી) તાપસો જ્યોતિષી સુધી,
ચરક અને પરિવ્રાજક બ્રહ્મ દેવલોક સુધી, પચેદ્રિય તિર્યચ
સહસાર દેવલોક સુધી અને શ્રાવકો અચ્યુત દેવલોક સુધી
ઉત્પન્ન થાય છે

વિવેચન—કદમૂલ અને ફલનો આહાર કરનારા
વનવાસી તાપસો પોતાના ધર્મમાં કહેલી ક્રિયાપણે વર્ત-
નારા મરીને ભવનપતિથી માડીને જ્યોતિષી સુધીના દેવોમાં
ઉત્પન્ન થાય છે ચાર પાચનું ટોણું છેળું થઈને ભિક્ષા માગે
તે ચરક અને ઠપિલ મતને અનુસરનારા ત્રિદીયા મરીને
ભવનપતિથી માડીને બ્રહ્મ દેવલોક સુધી ઉત્પન્ન થાય ૭
સમ્યક્ત્વ દેશવિરતિ સહિત પર્યાપ્ત પચેદ્રિય તિર્યચ સહ-
સાર દેવલોક સુધી તથા દેશવિરતિ શ્રાવકો અને ગોશાળાના
મતને અનુસરનારા આજીવિકા મિથ્યાદૃષ્ટિઓ મરીને ઉત્કૃષ્ટથી
બારમાં દેવલોક સુધી ઉત્પન્ન થાય છે

મિથ્યા દૃષ્ટિનું લક્ષણ.

જઠ લિંગ મિચ્છ દિટ્ઠી, ગેવિજ્જન્ન જાવ જંતિ ઉક્કાસં
પયમવિ અસદ્દહંતો, સુત્તત્થં મિચ્છદિટ્ઠીએ. ૧૫૩.

જઠલિંગ—ચતિના વેશવાળો.

મિચ્છ દિટ્ઠી—મિથ્યાદૃષ્ટિ.

ગેવિજ્જન્ન—ઐવેયક.

જાવ—સુધી

જંતિ—ઉત્પન્ન થાય છે.

ઉક્કોસં—ઉત્કૃષ્ટથી.

પયમવિ—પદની પણ.

અસદ્દહંતો—અશ્રદ્ધા કરતો.

સુત્તત્થં—સૂત્ર અને અર્થ
સંબંધી.

મિચ્છદિટ્ઠીએ—મિથ્યાદૃષ્ટિ.

શબ્દાર્થ—ચતિના વેશવાળો મિથ્યાદૃષ્ટિ ઉત્કૃષ્ટથી
ઐવેયક સુધી ઉત્પન્ન થાય છે. સૂત્ર અને અર્થ સંબંધી
પદની પણ અશ્રદ્ધા કરનારો મિથ્યાદૃષ્ટિ છે.

વિવેચન—સાધુની દશ પ્રકારની ચક્રવાલ સામાચારીના
પ્રભાવે અંગાર મર્દકાચાર્યની જેમ સાધુનો વેશ ધારણ કરનાર
મિથ્યાદૃષ્ટિ ઉત્કૃષ્ટથી નવમા ઐવેયક સુધી ઉપજે છે. મિથ્યા-
દૃષ્ટિ જે ભેદ છે, દેશથી અને સર્વથી. દ્વાદશાંગી સૂત્રમાંથી
એક પદ કે અક્ષરની અશ્રદ્ધા રાખે અને જેને બીજું બધું રૂચે,
તે દેશથી મિથ્યાત્વી તથા દ્વાદશાંગી સૂત્ર અને તેના અર્થ
ઉપર સર્વથા અશ્રદ્ધા રાખે તે સર્વથી મિથ્યાત્વી કહેવાય.

૫૨૭૬

૫૨૭૭

કોનું કોનું રચેલું સૂત્ર કહેવાય.

સુત્તં ગણહર-રઘ્યં, તહેવ પત્તેય બુદ્ધ-રઘ્યં ચ

સુય-કેવલિણા રઘ્યં, અભિન્ન-દસ-પુન્નિણા રઘ્યં. ૧૫૪.

શ્રુત-ગુરુ
ગણદ-ગદ્ય-ગણધનુ
રચેતુ
તહેવ-તેમજ
પતેયશુદ્ધ-પતેય જુધનુ
ગદ્ય-રચેતુ

શ્રુત દેવલિંગ-શ્રુત દેવળી
એ (૧૪ પૂર્વધરે)
રચેતુ-રચેતુ
અભિન-અપૂર્ણ
દમપુલ્લિંગ-દમપૂર્ણ
ગદ્ય-રચેતુ

ગણદાર્ય--ગણધન ગણધનુ રચેતુ, તેમજ પ્રત્યેક
જુધનુ રચેતુ, ગુરુ દેવલીનુ (ગદ્ય પૂર્વધરે) રચેતુ અને
અપૂર્ણ દમપૂર્ણનુ રચેતુ તે સૂત્ર કહેવાય છે

(વિવેચન--૧ અપૂર્ણ ગણી પ્રમુખ ગણધનના નેત્રા
આચાર્યાદિ તે સૂત્ર, તથા ૨. નેમિત્તના પ્રમુખ પ્રત્યેક જુધના
ગદ્યના નેમિ પ્રત્યક્ષાદિક તે મૂલ, ૩ ગદ્ય પૂર્વધર (ગુરુ
દેવલી) શમ્ય ભવગ્નિ પ્રમુખના નેત્રા દમ વેમલિંગાદિક તે
મૂલ અને ૪ અપૂર્ણ દમપૂર્ણના નેત્રા તે સૂત્ર કહેવાય
છદ્મ્ય માનુષ્યોની ઉત્કૃષ્ટથી ઉત્પત્તિ અને તેમના

માનકોની જાન્યથી ઉત્પત્તિ કયા દેવનોક મુખી
છદ્મ્ય મનુષ્યાનુ, ઉત્તર ઉદ્દેશ્યો અ મનુષ્ય
નેમિ મનુષ્ય પિય, જદમ્યો દોષ મોદમ્યે ૧૫૫.

છદ્મ્ય-છદ્મ્ય
મનુષ્યાનુ-માનુષ્યોની
ઉત્તર-ઉત્તર
ઉદ્દેશ્યો-ઉદ્દેશ્યો
મોદમ્યે-મોદમ્યે સિદ્ધને વિશે

નેમિ-નેમિના, નેમિની
મનુષ્યપિ-મનુષ્યોનો પણ
જદમ્યો-જદમ્યો
દોષ-દોષ છે
મોદમ્યે-મોદમ્યે વિશે

શબ્દાર્થ—છઠ્ઠસ્થ સંયતો (સાધુઓ) ની ઉત્પત્તિ ઉત્કૃષ્ટથી સર્વાર્થ સિદ્ધ વિમાનમાં હોય છે અને તેઓ (છઠ્ઠસ્થ સાધુ) અને શ્રાવકોની પણ ઉત્પત્તિ જઘન્યથી સૌધર્મ દેવલોકને વિષે હોય છે.

વિવેચન—ઉત્કૃષ્ટથી છઠ્ઠસ્થ સાધુ સર્વાર્થસિદ્ધમાંજ જાય અને સાધુ કર્મરહિત થઈને મોક્ષે પણ જાય. સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થયેલ સાધુની જઘન્ય સ્થિતિ પદ્યોપમ પૃથક્ત્વ અને શ્રાવકની જઘન્ય સ્થિતિ ૧ પદ્યોપમની જાણવી ચૌદ પૂર્વી અને તાપસોની જઘન્યથી ઉત્પત્તિ કયા દેવો સુધી હોય ? તે કહે છે.

લાંતંમિ ચઉદ પુન્વિસ્સ, તાવસાઈણુ વંતરેસુ તહા,
એસિં ઉવવાય વિહિ, નિય કિરિય ઠિયાણુ સન્વોવિ. ૧૫૬

લાંતંમિ—લાંતકમાં.

ચઉદ પુન્વિસ્સ—ચૌદ પૂર્વીની.

તાવસાઈણુ—તાપસોની.

વંતરેસુ—વ્યંતરોમાં

તહા—તથા.

એસિ—એઓની.

ઉવવાય વિહિ—ઉપજવાની વિધિ

નિયકિરિય—પોતાની ક્રિયામાં.

ઠિયાણુ—રહેલાઓને.

સન્વોવિ—સર્વ પણ.

શબ્દાર્થ—ચૌદપૂર્વીની (જઘન્યથી ઉત્પત્તિ) લાંતક દેવલોકે તથા તાપસોની (જઘન્યથી ઉત્પત્તિ) વ્યંતરોમાં હોય છે. એઓની સર્વ પણ ઉપજવાની વિધિ પોતપોતાની ક્રિયામાં સ્થિત (પોતપોતાના આગમમાં કહેલી ક્રિયામાં રક્ત) થયેલાઓને જાણવી

વિવેચન—ચૌદપૂર્વી પ્રમાદથી નિગોદમા પણ જાય,
તે લણેલું જૂલી જનારા જાણવા પ્રજ્ઞાપના સૂત્રમા કહ્યું છે
કે તાપસો જઘન્યથી લવનપતિમા ઉપજે, કારણકે તે દેવોની
પણ જઘન્ય સ્થિતિ વ્યતરની માફક ૧૦ હજાર વર્ષની છે

૧ ક્યા છવો મરીને ઉત્કૃષ્ટ અને જઘન્યથી ક્યા દેવસોક
સુધી ઉપજે

૨ મિથ્યાદષ્ટિનું લક્ષણ કહો અને કોનું રચેનું સૂત્ર કહેવાય

૬ સઘયણનું સ્વરૂપ

વજ્રરિસહ નારાય, પદમ ધીય ચ રિસહ નારાય

નારાય-મહ નારાય, કીલિયા તહ ય છેવડું. ૧૫૭

એએ છ સઘયણા, રિસહો પદો ય કીલિયા વજ્ર

ઉભયો મહકડ બધો, નારાયો હોધ વિન્નેઓ. ૧૫૮

વજ્રરિસહ નારાય-વજ્ર

ઋષભનારાય

પદમ-પહેલું

ધીય-ધીનું

રિસહનારાય-ઋષભનારાય

નારાય-નારાય

અર્ધનારાય-અર્ધનારાય

કીલિયા-કીલિકા

તહ-તેમજ

છેવડું-છેવડું

એએ-એ

છ સઘયણા-૬ સઘયણ

રિસહો પદો-ઋષભ એટલે

પાટો

કીલિયા વજ્ર-વજ્રએટલે

ખીલી

ઉભયો-બંને બાજુએ

મહકડબધો-મહકટબધ તે.

નાગઓ-નારાય

હોધ-છે

વિન્નેઓ-જાણવા યોગ્ય

શબ્દાર્થ—પહેલું વળ ઋષભ નારાય, બીજું ઋષભ નારાય, ૩ નારાય, ૪. અર્ધનાગાય, ૫. કીલિકા તેમજ ૬. છેવટું એ ૬ સંધયણ છે ઋષભ એટલે પાટો, વળ એટલે ખીલી, અને બાજુએ મર્કટબંધ તે નારાય છે એમ જણવું.

વિવેચન—શરીરના હાડકાનો દઢ દઢતર બંધ તે સંધયણ બેપાસા મર્કટબંધ તે ઉપર પાટો અને તે ત્રણે હાડકાને લેદે તેવી હાડકાની ખીલી હોય તેવો હાડકાનો દઢબંધ તે ત્રજ ઋષભ નારાય, મર્કટબંધ અને પાટોહોય તે ઋષભનારાય, બેપાસા મર્કટબંધ તે નારાય, એક પાસે મર્કટબંધ અને બીજે પાસે ખીલી હોય તે અર્ધનારાય, બે હાડકાની વચ્ચે ખીલીનો બંધ તે કીલિકા અને માહિમાહે હાડકાં અડીને રહેલાં હોય તે છેવટું, તેનું બીજું નામ સેવાર્ત સંધયણ છે, કારણકે તે સંધયણ સ્નેહ મર્દનાદિ સેવાની અપેક્ષા રાખે છે. કયા કયા જીવોને કેટલાં સંધયણ હોય ? તે કહે છે. છ ગજભ તિરિનરાણું, સમુચ્છિમ પણિંદિ વિગલ છેવટું સુર નેરઘયા એગિંદિયા ય સંવે અસંધયણા. ૧૫૬.

છ-છ સંધયણ.

ગજભ-ગર્જન.

તિરિ નરાણું-તિર્યચ અને મનુષ્યોને.

સમુચ્છિમ પણિંદિ-

સમૂચ્છિમ પંચેદ્રિય.

વિગલ-વિકલે દ્રિયને.

છેવટું-છેવટું

સુર નેરઘયા-દેવતા નારકી.

એગિંદિયા ય-અને એકે-દ્રિય.

સંવે-સર્વે.

અસંધયણા-સંધયણ રહિત.

શાબ્દાર્થ—ગર્ભજ તિર્થય અને મનુષ્યોને ૬ સઘ-
યણ હોય છે સમૂર્વિજ્ઞમ પચેદ્રિય (તિર્થય અને મનુષ્ય)
(તથા) વિકલેદ્રિયને છેવટુ સઘયણ હોય છે સર્વે દેવતા
નારકી અને એકેદ્રિય સઘયણ રહિત હોય છે

વિવેચન—કર્મ પ્રકૃતિમા સમૂર્વિજ્ઞમ તિર્થયને છએ
મઘયણ ઠહ્યા છે સઘયણ=શક્તિવિશેષ એ અર્થથી તો
દેવતામા ચક્રવર્તિ કરતા પણ ઘણી જ શક્તિ છે, માટે દેવ
તામા વજ્ર કપલ નારાય સઘયણ ઠહીએ અને એકેદ્રિયમા
થોડી શક્તિ છે માટે છેવટુ સઘયણ ઠહીએ પણ અશ્ચિ
(હાહા) રૂપ સઘયણ તેઓને હોતું નથી

કયા મઘયણથી મગીને ઉત્કૃષ્ટથી કયા દેવલોક સુવી
ગતિ હોય તે કહે છે

છેવટુછેણ ઉ ગમ્મઇ, ચઉરેા જા કર્પ કીલિયાઇમુ	
ચઉમુ હુ હુ કર્પ વુટ્ટી, પઠમેણ જાવ સિદ્ધી વિ ૧૬૦	
છેવટુછેણ—છેવટા વડે	હુ હુ કર્પ—જાજે દેવલોકની
ઉ—વળી	વુટ્ટી—વૃદ્ધિ
ગમ્મઇ—જવાય છે	પઠમેણ—પહેલા સઘયણ
ચઉરેા—ચાર	વડે
જા કર્પ—દેવલોક સુધી	જાવ સિદ્ધી વિ—મોક્ષ સુધી
કીલિયાઇમુ—કીલિકાદિ	પણ
ચઉમુ—ચાર મઘયણને વિષે	

શાબ્દાર્થ—છેવટા સઘયણ વડે વળી ૪ દેવલોક સુધી
જવાય છે કીલિનિક ચાર સઘયણને વિષે જાજે દેવલોકની
વૃદ્ધિ કરવી પહેલા સઘયણવડે મોક્ષ સુધી પણ જવાય છે

વિવેચન—છેવટા સંઘયણુ વડે અધ્યવસાય વિશેષથી મરીને લવનપતિથી માંડીને વૈમાનિકમાંના ચોથા માહેંદ્ર દેવલોક સુધી જાય. કીલિકા સંઘયણુ કરીને બ્રહ્મ અને લાંતક દેવલોક સુધી જાય, અર્ધનારાય સંઘયણુ કરીને મહાશુક અને સહસાર દેવલોક સુધી જાય, નારાય સંઘયણુ કરીને આનત પ્રાણુત દેવલોક સુધી જાય, રૂપલનારાય સંઘયણુ કરીને આરણુ અને અચ્યુત દેવલોક સુધી જાય અને વજ્ર રૂપલનારાય સંઘયણુ કરીને સર્વત્ર લવનપતિવ્યંતર જ્યોતિષી ખારદેવલોક નવ ગ્રેવેયક અને પાંચ અનુત્તર ચાવતૂ મોક્ષ સુધી ઉત્કૃષ્ટ શુભ અધ્યવસાયે કરીને જાય.

૬ સંસ્થાનનું સ્વરૂપ અને કયા જીવોને કેટલાં સંસ્થાન હોય. તે કહે છે.

સમચતુરસે નગગોહ, સાધ વામણુ ય ખુજજ હુંડે ય જીવાણુ છ સંઠાણુ, સંવત્થ સુલક્ખણું પઠમં. ૧૬૧.
નાહીએ ઉવરિ ખીયં, તઠય-મહો પિટ્ઠિ ઉયર ઉર વજ્જં
સિર ગીવ પાણિ પાએ, સુલક્ખણું તં ચઉત્થંતુ. ૧૬૨.
વિવરીયં પંચમગં, સંવત્થ અલક્ખણું ભવે છઠ્ઠં
ગજ્જલય નર તિરિય છહા, સુરા સમા હુંડયા સેસા. ૧૬૩.

સમચતુરસે—સમચતુરસ.

નગગોહ—ન્યોગોધ

સાધ—સાદિ.

વાસણુ—વામન.

ખુજજ—કુખજ.

હુંડે—હુંડકં.

જીવાણુ—જીવોને.

છ સંઠાણુ—૬ સંસ્થાન

સંવત્થ—સવ ઠેકાણે

સુલક્ખણું—સારા લક્ષણુ-
વાણું.

તે છટ્ટું (હુંડક) સંસ્થાન છે. ગર્ભજ મનુષ્ય અને તિર્યચને છ સંસ્થાન હોય છે. દેવતા સમચતુરસ્ર સંસ્થાનવાળા અને બાકીના (એકેન્દ્રિય, વિકલેન્દ્રિય, અસંસી મનુષ્ય અને તિર્યચ તથા નારકી) હુંડક સંસ્થાનવાળા હોય છે.

વિવેચન—કર્મ પ્રકૃતિમાં અસંસી તિર્યચને છએ સંસ્થાન કહ્યાં છે એકેન્દ્રિયમાં હુંડક, તેમાંથી પૃથ્વીકાયનું સંસ્થાન મસૂરની દાલ અને ચંદ્રમાના આકારે, અપકાયનું પાણીના પરપોટા જેવું, તેઉકાયનું સોયના અગ્રભાગ જેવું, વાયુકાયનું ધ્વજ જેવું અને વનસ્પતિકાયનું જુદા જુદા પ્રકારનું સંસ્થાન હોય છે. વાયુકાય વૈક્રિય શરીર કરે તોપણ ધ્વજના સંસ્થાને કરે છે તિર્યચ, મનુષ્ય, અને બારમા દેવલોક સુધીના દેવતાનું ઉત્તર વૈક્રિય શરીર જુદા જુદા પ્રકારનું હોય છે. દેવતાનું મૂળ શરીર સમચતુરસ્ર સંસ્થાને હોય છે. નારકીનું મૂળ અને ઉત્તર વૈક્રિય શરીર હુંડક સંસ્થાને હોય છે.

દેવતાની ગતિ.

જંતિ સુરા સંખાઉ ચ, ગબ્ભય પજ્જત્ત મણુચ તિરિએસુ
પજ્જત્તેસુ ચ બાયર, ભૂ-દગ-પત્તયગ-વણેસુ. ૧૬૪.
તત્થવિ સણુંકુમારં, પભિધ એગિંદિએસુ નો જંતિ,
આણુચ પમુહા ચવિઉં, મણુએસુ ચેવ ગચ્છન્તિ. ૧૬૫.

જંતિ—જાય છે, ઉપજે છે.

સુરા—દેવતા.

સંખાઉ—સંખ્યાતા આયુઃ
ધ્યવાળા.

ગબ્ભય—ગર્ભજ.

પજ્જત્ત—પર્યાપ્તા.

મણુચ તિરિએસુ—મનુ-
ષ્ય અને તિર્યચોમાં.

પર્યાપ્તિ-પર્યાપ્તિ

બાધ-બાધ

ભૂ-પૃથ્વીકાય

દગ-અપ્કાય

પ્રત્યેક વસ્તુ-પ્રત્યેક

વનસ્પતિ કાયમા

તારથ્ય-તેમા પણ

સહુકુમાર-સનતકુમાર

પશિષ્ટ-વિગેરે, આરણીને

એગિ દિએમુ-એકેન્દ્રિયમા

નો જાતિ-ઉપજતા નથી

આણુય પમુહા-આનત

વિગેરે દેવો

ચનિઉ-ચનિને, મરીને

માણુએમુ-મનુષ્યને વિષે

એવ-નિશ્ચે, જ

ગચ્છન્તિ-જાય છે, ઉપજે છે

સાધાર્થ—સખ્યાતા (વર્ષના) આયુષ્યવાળા ગર્ભજ પર્યાપ્તિ મનુષ્ય અને તિર્યચીમા (તથા) પર્યાપ્તિ બાદર પૃથ્વી કાય, અપ્કાય અને પ્રત્યેક વનસ્પતિકાયમા (ઈશાન સુધીના) દેવતા ઉપજે છે

તેમા પણ સનતકુમાર વિગેરે (મહામાર સુધીના) દેવો એકેન્દ્રિયમા ઉપજતા નથી આનત વિગેરે દેવો મરીને મનુષ્યમા જ ઉપજે છે

વિવેચન—સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિય, તેડકાય, વાયુકાય, અપર્યાપ્તિ પૃથ્વી અપ્ અને પ્રત્યેક વનસ્પતિકાય, વિકેન્દ્રિય, દેવતા, નારકી, સમૂર્જિત તિર્યચ અને મનુષ્ય તથા યુગલિકોમા દેવતા ઉપજતા નથી

સનતકુમારથી માડીને મહામાર સુધીના દેવો સખ્યાતા વર્ષના આયુષ્યવાળા ગર્ભજ પર્યાપ્તિ તિર્યચ અને મનુષ્યમા જ ઉપજે છે આનતથી માડીને અનુત્તર વિમાન સુધીના દેવો સખ્યાતા વર્ષના આયુષ્યવાળા ગર્ભજ પર્યાપ્તિ મનુષ્યમા જ ઉપજે છે, પરંતુ બીજે ઠેકાણે (એકેન્દ્રિયાદિકમા) ઉપજતા નથી.

દેવોને દેવીઓની સાથે જે રીતે સંભોગ છે અથવા
સર્વથા નથી, તે પ્રકાર કહે છે.

દો કપ્પ કાયસેવી, દો દો દો ફરિસ રૂપ સદેહિં
ચઉરો મણેણુ-વરિમા, અપ્પ વિચારા અણંત મુહા.૧૬૬.

દો કપ્પ—એ દેવલોક સુધીના
દેવે .

કાયસેવી—કાયસેવી.

દો દો દો—એ એ એ દેવ-
લોકના દેવો.

ફરિસ—સ્પર્શ.

રૂપ—રૂપ.

સદેહિં—શબ્દ વડે.

ચઉરો—ચાર (આનતાદિ).

મણેણુ—મન વડે.

ઉવારમા—ઉપરના દેવો

અપ્પવિચારા—અદ્વપવિકારી

અણંતમુહા—અનંત સુખ

વાળા.

શબ્દાર્થ—એ દેવલોક (સૌધર્મ ને ઇશાન) સુધીના
દેવો કાયાવડે મૈથુન સેવનારા છે (તે પછીના) એ દેવલોક
(સનતકુમાર અને માહેંદ્ર)ના દેવો સ્પર્શ સેવી, (તેપછી) એ દેવ-
લોક (બ્રહ્મ અને લાંતક) ના દેવો રૂપ સેવી, (તે પછી) એ દેવલોક
મહાશુક અને સહસ્રાર)ના દેવો શબ્દ સેવી, ચાર દેવલોક
(આનતાદિ)ના દેવો મન વડે અને ઉપરના દેવો અદ્વપવિકારી
અને; અનંત સુખવાળા હોય છે.

વિવેચન—ભવનપતિ, વ્યંતર, જ્યોતિષી, સૌધર્મ
અને ઇશાન દેવલોકના દેવો મનુષ્યની પેઠે કામભોગ કરે.
કાયસેવા વિના દેવાંગના પણ તૃપ્તિ ન પામે દેવતાને મનુષ્યની
પેઠે વીર્ય હોય છે, પણ કેશાદિ હોતાં નથી. સનતકુમાર
અને માહેંદ્ર દેવલોકના દેવો પોતાને ભોગ યોગ્ય અપરિગૃ-

હીતા દેવાગનાની કાયાના અવયવો (સ્તન બુજ વિગેરે) ને સ્પર્શ કરવાથી સંલોગ સુખ અનુભવે પ્રદા અને લાતક દેવલોકના દેવો દેવાગનાનું રૂપ દેખીને કામસુખ અનુભવે મહાશુક અને સહસાર દેવલોકના દેવો દેવાગનાના ગીત હાસ્ય વિલાસ ભાષણ અને જાગર વિગેરેના શબ્દ સાભળી કામસુખ અનુભવે આનંદાદિ ૪ દેવલોકના દેવો પોતાને સ્થાનકે રહેલા પોતાને રમવા ચોગ્ય દેવીને મનમાં ચિંતવે, તે વખતે તે દેવી પોતાના સ્થાનકે બેસી, શુભાર કઠી, બુરી કામચેષ્ટાને મનમાં ધરી, લોગને માટે સાવધાન થાય, તેથી તે દેવ મન સકટપે કરી પૂણ સુખ પામે કામસેવીની જેમ સ્પર્શાદિ સેવી દેવના વીર્ય પુરૂલો દેવાગનાના શરીરમાં દેવ શક્તિથી સચરે, તેથી દેવાગનાને સુખ ઉપજે, પરંતુ દેવના વૈક્રિય પુરૂગલોથી ગર્ભ ઉપજે નહિ ચક્રવર્તિના વૈક્રિય પુરૂગલોથી ગર્ભ ઉપજે, કારણ કે તેનું મૂલ શરીર ઐહારિક છે, તેથી તે ચક્રવર્તિ વૈક્રિય શુક પુરૂગલોને ઐહારિક પછે પરિણામે તેથી ગર્ભ ઉપજે ઉપર ઉપરના દેવોને અનંતગુણ સુખ જાણવું જેમકે કામસેવી કરતા સ્પર્શસેવીને અનંતગુણ સુખ જાણવું ઐવેયક અને અનુત્તર વિમાનવાસી દેવો વિષય સેવા રહિત છે, તો તેઓ પ્રદાચારી કેમ ન કહેવાય ? અવિરતિના ઉદયથી તેઓને ચારિત્રના પરિણામનો અભાવ હોવાથી તેઓ પ્રદાચારી ન કહેવાય

શકાદિ દેવો સુધર્મા સભામાં માણવક ચૈત્યના ડાબ ડામા રહેની જિનેશ્વર ભગવાનની દાહાની આચારનાના ભયથી ત્યાં દેવીની સાથે સંલોગ ન કરે, વળી સાધર્મ અને

ઇશાન દેવલોકનાં વિમાનોની તકરારને લીધે પરસ્પર શસ્ત્રાદિ વડે લડાઈ થવાથી ઈન્દ્રદિકના શરીરે લાગેલ ઘા વિગેરેની ખીડા પણ એ દાઢાના નહવણનું જળ છાટવાથી શાન્ત થાય છે, એટલુંજ નહિ પણ તેમનો ક્રોધ પણ શાન્ત થાય છે.

વીતરાગનું સુખ.

જં ચ કામસુહં લોએ, જં ચ દિવં મહાસુહં
વીયરાય-સુહસ્સ ય, શંતભાગં પિ નગ્ધઈ ૧૬૭.

જ કામસુહ-જે કામસુખ.

લોએ-લોકને વિષે.

જં દિવં-જે દેવ સંબંધી.

મહાસુહ-મહાસુખ.

વીયરાય-વીતરાગના.

સુહસ્સ-સુખના.

આણુ ત ભાગંપિ-અનંતમા

ભાગને પણ.

નગ્ધઈ-(નાર્ઘતે) યોગ્ય

થતું નથી.

શબ્દાર્થ-લોકને વિષે જે કામ સુખ છે અને જે દેવ સંબંધી મહાન્ સુખ છે. તે સુખ વીતરાગના સુખના અનંતમા ભાગને પણ યોગ્ય થતું (પામતું) નથી.

દેવીઓની ઉત્પત્તિ તથા દેવી અને દેવોનું

ગમનાગમન.

ઉવવાઓ દેવીણું, કપ્પ દુગં જા પરઓ સહસ્સારા,
ગમણાગમણું નત્થી, અચ્ચુય પરઓ સુરાણંપિ. ૧૬૮

ઉવવાઓ-ઉત્પત્તિ

દેવીણું-દેવીઓની.

કપ્પદુગ-એ દેવલોક

જા-યાવત, સુધી

પરઓ-પરતઃ, આગળ.

સહસ્સારા-સહસ્રાર

ગમણાગમણું-ગમનાગમન.

નત્થી-નથી

અચ્ચુય-અચ્યુતથી.

સુરાણંપિ-દેવોનું પણ.

શબ્દાર્થ—દેવીઓની ઉત્પત્તિ એ દેવલોક સુધી હોય છે અને આગળ સહસ્રાર દેવલોક સુધી (અપરિગૃહિતા દેવીઓનું) ગમનાગમન હોય છે અચ્યુતથી આગળ દેવોનું પણ ગમનાગમન નથી

વિવેચન—દેવીઓની ઉત્પત્તિ ભવનપતિ વ્યતર જ્યોતિષી સાધર્મ અને ઇશાન દેવલોકમાં હોય છે, પરંતુ દેવીઓ ઉપરના દેવલોકમાં ઉપજતી નથી સાધર્મ અને ઇશાન દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થયેલી અપરિગૃહિતા દેવીઓનું ગમનાગમન સહસ્રાર દેવલોક સુધીના દેવોના લોગને માટે થાય છે તેથી ઉપરના દેવલોકે દેવીઓનું ગમનાગમન નથી આનતાદિ દેવલોક યોગ્ય દેવીને કાયસેવાની વાછા ઉપજે, તો તે પોતાની ઇચ્છા મુજબ મનુષ્ય, મૌઘર્મ અથવા ઇશાન દેવલોકના દેવની સાથે કાયસેવા કરે કદાચિત્ત બારમા દેવલોકને દેવ મન સેવી મનુષ્ય લોકમાં આવી મનુષ્યની સ્ત્રી સાથે કાયસેવા કરે, તો તે દેવ મરીને તેજ સ્ત્રીને પેટે ઉપજવાનો હોય, ત્યારે જ તેને એવી કુબુદ્ધિ ઉપજે અચ્યુત દેવલોક થઈ ઉપર દેવોનું ગમનાગમન નથી, કાન્ધ કે નીચેના દેવોને ઉપર (અવેયકાદિકમાં) જવા ॥ શક્તિ નથી અને ઉપરના દેવોને અહીં આવવાનું પ્રયોજન નથી જિનેશ્વરના જન્માદિ ક-ય જુઠામાં પણ ત્યાં એકા થકા અવેયકાદિ દેવો નમસ્કારાદિ બક્તિ સાચવે છે, તથા સદેવ ઉત્પન્ન થાય, તો તે દેવો ત્યાંથી તીર્થંકર બગવાનને મનોવર્ગણાએ પ્રથમ પૂઠે અને તીર્થંકર બગવાન દેવજ્ઞાનથી તેમનો પ્રથમ જાગી મનો વર્ગણાએ ઉત્તર આપે, એટલે તે દેવો તીર્થંકરે મનોવર્ગણાની આપેવા ઉત્તરને અવધિનાનથી બાણી પોતાનો સદેવ દૂર કરે.

કિલ્ખીષિયાનું આયુષ્ય અને ઉત્પત્તિ સ્થાનક.

તિપલિય તિ સાર તેરસ, સારા કપ્પ દુગ તધય લાંત અહો
કિલ્ખીસિય ન હુન્તિ ઉવરિં, અચ્યુય પરચો-ભિચોગાઈ.

તિપલિય-૩ પલ્યોપમ

તિસાર-૩ સાગરોપમ

તેરસ સારા-૧૩ સાગરોપમ.

કપ્પદુગ-૭ દેવલોકની

તધય-ત્રીજા (દેવલોક)ની

લાંત-લાંતકની.

અહો-નીચે.

કિલ્ખીસિય-કિલ્ખીષિયા.

ન હુન્તિ-ઉપજતા નથી.

ઉવરિં-ઉપર

અચ્યુય-અચ્યુતથી.

પરચો-આગળ, ઉપર.

અભિચોગાઈ-અભિચોગિકાદિ.

શબ્દાર્થ-૩ પલ્યોપમ, ૩ સાગરોપમ અને ૧૩ સાગરોપમ આયુષ્યવાળા કિલ્ખીષિયા (અનુક્રમે પહેલા) ૭ દેવલોકની નીચે, ત્રીજા દેવલોકની નીચે અને લાંતક દેવલોક નીચે ઉપજે છે કિલ્ખીષિયા ઉપરના દેવલોકે ઉપજતા નથી. અચ્યુત થકી આગળ અભિચોગિકાદિ દેવો નથી.

વિવેચન-અશુભ કર્મના ઉદયે કરી દેવતામાં ચંડાલ સરખા દેવો તે કિલ્ખીષિયા કહેવાય છે ત્રણ પલ્યોપમના આયુષ્યવાળા પહેલા કિલ્ખીષિયા સૌધર્મ અને ઈશાન દેવલોકની નીચે ઉત્પન્ન થાય છે ત્રણ સાગરોપમ આયુષ્યવાળા ત્રીજા કિલ્ખીષિયા સનતકુમાર દેવલોકની નીચે ઉત્પન્ન થાય છે અને તેર સાગરોપમ આયુષ્યવાળા ત્રીજા કિલ્ખીષિયા લાંતક દેવલોકની નીચે ઉત્પન્ન થાય છે કિલ્ખીષિયા દેવો ઉપરના દેવલોકમાં ઉપજતા નથી. અચ્યુત દેવલોકથી ઉપર

(શ્રેવેયક અને અનુત્તર વિમાન)મા અભિયોગિકાદિ દેવો ઉપજતા નથી તેમા આદિ ચળકથી ગાયા ૪૪ મા કહેલ સામાનિકાદિ ૬ પ્રકારના દેવો સમજવા, કારણ કે ૬ શ્રેવેયક અને ૫ અનુત્તર વિમાનવાસી દેવો સર્વે અહમિદ છે

સૌધર્મમા અપરિગૃહિતા દેવીના વિમાન, આયુષ્ય અને તે દેવી કયા દેવાને ઉપભોગ થોગ્ય છે, તે કહે છે અપરિગૃહ દેવીણુ, વિમાણુ લક્ષ્મા છ હુ તિ સોહમ્મે, પલિયાઇ સમયાહિય, હિઇ જાસિ જાવ દસ પલિયા ૧૭૦ તાઓ સણુ કુમારા, એવ વડૂન્તિ પાલય દસગેહિ, જા જા જા મુક્ક આણુય, આરણુ દેવાણુ પન્નાસા ૧૭૧

અપરિગૃહ દેવીણુ-અ

પરિગૃહિતા દેવીના

વિમાણુ-વિમાન

છ લક્ષ્મા-૬ લાખ

હુન્તિ-છે, હોય છે

સોહમ્મે-સૌધર્મદેવલોકમા

પલિયાઇ-પર્યોપમાદિકથી

સમયાહિય-સમય અધિક

હિઇ-રિયતિ

જામિ-જે દેવોઓની

જાવ દસ પલિયા-૧૦

પર્યોપમ સુધી

તાઓ-તે દેવીઓ

મણુ કુમારાણુ-સનતકુમા

ર દેવાને

એવ-એ પ્રમાણે, એવી રીતે

વડૂન્તિ-વધે છે, વધારતા

પલિય દસગેહિ-૧૦

પર્યોપમ

જા-યાવત સુધી

જા જા-જાણ

મુક્ક-મહામુક્ક

આણુય-આનત.

આગણ દેવાણુ-આરણુ

દેવાને

પન્નાસા-૫૦ પર્યોપમ

સુધી

શબ્દાર્થ—અપરિગૃહિતા દેવીનાં ૬ લાખ વિમાન સૌધર્મ દેવલોકમાં છે. પદ્યોપમથી માંડીને સમય અધિક યાવત્ ૧૦ પદ્યોપમ સુધી જે દેવીઓની સ્થિતિ છે, તે દેવીઓ સનતકુમારને ઉપલોગ યોગ્ય જાણવી, એવી રીતે ૧૦-૧૦ પદ્યોપમ વધે છે. (વધારતાં અનુક્રમે) બ્રહ્મ, મહાશુક્ર, આનંદ અને આરણ્ય દેવોને યાવત્ ૫૦ પદ્યોપમ સુધી ઉપલોગ યોગ્ય દેવીઓ હોય છે.

વિવેચન—સૌધર્મ દેવલોકને વિષે ૧ પદ્યોપમ આયુષ્યવાળી અપરિગૃહિતા દેવી સૌધર્મ દેવોને ઉપલોગ યોગ્ય જાણવી. તે (પદ્યોપમ)થી એક બે ત્રણ સંખ્યાતા અસંખ્યાતા સમય અધિક યાવત્ ૧૦ પદ્યોપમ સુધીના આયુષ્યવાળી દેવી સનતકુમાર દેવોને ઉપલોગ યોગ્ય જાણવી ઉપરના દેવો તેવા પ્રકારના સ્વભાવથી તે દેવીઓને ઇચ્છતા નથી, એવી રીતે ૧૦ પદ્યોપમથી અધિક અને ૨૦ પદ્યોપમ સુધીના આયુષ્યવાળી દેવી તે બ્રહ્મ દેવલોકને ઉપલોગ યોગ્ય જાણવી; તથા ૨૦ પદ્યોપમથી અધિક અને ૩૦ પદ્યોપમ સુધીના આયુષ્યવાળી દેવી તે મહાશુક્ર દેવોને ઉપલોગ યોગ્ય જાણવી, તથા ૩૦ પદ્યોપમથી અધિક અને ૪૦ પદ્યોપમ સુધીના આયુષ્યવાળી દેવી તે આનંદ દેવોને ઉપલોગ યોગ્ય જાણવી, તથા ૪૦ પદ્યોપમથી અધિક અને ૫૦ પદ્યોપમ સુધીના આયુષ્યવાળી દેવી તે આરણ્ય દેવલોકના દેવોને ઉપલોગ યોગ્ય જાણવી.

૧ સધવણ અને મંસ્થાનનો અર્થ કહો. કયા જીવોને કેટલાં સધવણ અને મંસ્થાન હોય તથા કયા સધવણથી મરીને કયા દેવલોક સુધીના ઉપજે. વ્યતર, માહેન્દ્ર અને પ્રાણુત દેવોની ગતિ કહો.

ઇશાનમા અપરિગૃહિતા દેવીના વિમાન, આયુષ્ય

અને તે દેવી કયા દેવોને ઉપભોગ યોગ્ય

ઇસાણે ચઉ લક્ષ્મી, સાહિય પલિયાઇ સમય આહ્ય કિઇ,

જા પન્નર પલિય જાસિં, તાઓ માહિદ દેવાણુ ૧૭૨.

એએણુ કમેણુ ભવે, સમયાહિય પલિય દસગ લુટ્ટીએ,

લત સહસ્સાર પાણુય, અચ્યુય દેવાણુ પણુપન્ના ૧૭૩

ઇસાણુ-ઇશાન દેવલોકે

ચઉ લક્ષ્મી-૪ લાખ

સાહિય પલિયાઈ-સાધિક

પદ્યોપમાદિ

સમય અહિય કિઇ-સમય

અધિક સ્થિતિ

જા-યાવત્

પન્નર પ લય-૧૫

પદ્યોપમ સુધી

જાસિ-જેઓની

તાઓ-તે

માહિદ દેવાણુ-માહેદ્રદે ને | પણુપન્ના-પચાવન પદ્યો

ગાઠદાથ — ઇશાનને વિષે ૪ લાખ અપરિગૃહિતા

દેવીઓના વિમાનો છે સાધિક પદ્યોપમધી (આયુષ્યવાળી

દેવીઓ ત ઇશાન દેવોને ઉપભોગ યોગ્ય છે તે) થી સમય

અધિક યાવત ૧૫ પદ્યોપમ સુધીની જે (દેવી)ઓની સ્થિતિ

છે, તે માહેદ્ર દેવોને ઉપભોગ યોગ્ય છે એ ક્રમ વડે સમય

અધિક યાવત ૧૦-૧૦ પદ્યોપમની વૃદ્ધિ વડે લાતક, સહ

એએણુ કમેણુ-એ ક્રમ

વડે

ભવે-યાવ

સમયાહિય-સમય અધિક

પલિય દસગ લુટ્ટીએ-૧૦

પદ્યોપમની વૃદ્ધિ વડે

લત-લાતક

મહસ્સાર-સહસાર

પાણુય-પ્રાણુત

અચ્યુય દેવાણુ-અચ્યુત

દેવોને

પણુપન્ના-પચાવન પદ્યો

સાર પ્રાણુત અને અચ્યુત દેવોને ઉપભોગ યોગ્ય હોય છે, (છેવટે) ૫૫ પદ્યોપમની અપરિગૃહીતા દેવીઓ અચ્યુત દેવોને ઉપભોગ યોગ્ય હોય છે.

વિવેચન—ઈશાન દેવલોકે પદ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગથી અધિક ૧ પદ્યોપમ આયુષ્યવાળી અપરિગૃહીતા દેવી તે ઈશાન દેવોને ઉપભોગ યોગ્ય જાણવી તથી એક બે ત્રણ સંખ્યાતા અસંખ્યાતા સમય અધિક યાવત ૧૫ પદ્યોપમ સુધીના આયુષ્યવાળી દેવી માહેન્દ્ર દેવલોકના દેવોને ઉપભોગ યોગ્ય જાણવી. ૧૫ પદ્યોપમથી અધિક અને ૨૫ પદ્યોપમ સુધીના આયુષ્યવાળી દેવી લાંતક દેવોને ઉપભોગ યોગ્ય જાણવી ૨૫ પદ્યોપમથી અધિક અને ૩૫ પદ્યોપમ સુધીના આયુષ્યવાળી દેવી સહસ્રાર દેવોને ઉપભોગ યોગ્ય જાણવી ૩૫ પદ્યોપમથી અધિક અને ૪૫ પદ્યોપમ સુધીના આયુષ્યવાળી દેવી પ્રાણુત દેવોને ઉપભોગ યોગ્ય જાણવી ૪૫ પદ્યોપમથી અધિક અને ૫૫ પદ્યોપમ સુધીના આયુષ્યવાળી દેવી અચ્યુત દેવોને ઉપભોગ યોગ્ય જાણવી

૬ લેશ્યામાંથી કયા દેવોને કેટલી લેશ્યા હોય, તથા

વૈમાનિક દેવોના શરીરનો વર્ણ.

કિણ્ણા નીલા કાંઠિ, નેત્રિ પમ્હા ય સુક્લ લેસ્સાઓ,
ભવણુ વણુ પઢમ ચત્રિ લેસ, જોઈસ કમ્પ દુગે તેત્રિ. ૧૭૪
કમ્પ તિય પમ્હ લેસા, લંતાઈસુ સુક્લેસ હુન્તિ સુરા,
કણ્ણાભ પત્રિમ કેસર, વન્ના દુસુ તિસુ ઉવરિ
ધવલા. ૧૭૫.

કિણ્વહા-કૃષ્ણ

નીલા-નીલ

કાળિ-કાપોત

તેજી-તેજ

પમહા-પદ્મ

મુક્ક-શુક્લ

લેસ્સાન્મે-લેશ્યા

ભવણુ-ભવનપતિ

વાણુ-વ્યતરને

પદ્મ-પ્રથમની

ચતુલ્લેસ-૪ લેશ્યા

જોધસ-જ્યોતિષી

કપ્પદુગે-એ દેવલોકે

તેજી-તેજલેશ્યા

કપ્પતિય-ત્રણ દેવલોકે

પમહલેસા-પદ્મલેશ્યા

લતાધમ્મુ-લાતકાદિને વિષે

મુક્કલેસ-શુક્લ લેશ્યાવાળા-

હુન્તિ-હોય છે

મુરા-દેવો

કણુગાલ-કનક (સોના) જેવો

પઉમ કેમર-પદ્મની કેસરા

જેવા

વન્ના-વર્ણવાળા

દુમ્મુ-એ દેવલોકે

તિમ્મુ-ત્રણ દેવલોકે

ઉવરિ-ઉપરના દેવલોકે

ધવલા-ધોળા

શબ્દાર્થ—કૃષ્ણ નીલ કાપોત તેજ પદ્મ અને શુક્લ લેશ્યા છે, (તેમથી) પ્રથમની ૪ લેશ્યા ભવનપતિ અને વ્યતરને હોય છે જ્યોતિષી અને એ દેવલોક (સાધર્મ અને ઇશાન દેવલોકના દેવો) ને વિષે તેજ લેશ્યા, ત્રણ દેવલોક (સનત્કુમાર, માહેદ્ર અને બ્રહ્મા દેવલોકના દેવો) ને વિષે પદ્મ લેશ્યા અને લાતકાદિ દેવલોકને વિષે શુક્લ લેશ્યાવાળા દેવો હોય છે એ દેવલોકને વિષે (દેવોના શરીરનો વર્ણ) સોના જેવો (રાતો) છે ત્રણ દેવલોકને વિષે (સનત્કુમાર માહેદ્ર અને બ્રહ્મા દેવલોકને વિષે) પદ્મની કેસરા જેવા (ગૌર) અને ઉપરના (દેવલોકે) દેવો ધોળા વર્ણવાળા હોય છે

સાધર્મ અને ધશાનમાં અપરિશુદ્ધિતા દેવીઓનાં વિમાનની સંખ્યા, આશુલ્ય અને કયા દેવાને કેવી રીતે લોગ્ય તથા વૈમાનિક દેવાને લેશ્યા અને શરીરનો વર્ણ.

વિમાન		કદલા આશુલ્યવાળી		કયા દેવાને લોગ્ય	કેવી રીતે ? લેશ્યા.	શરીરનો વર્ણ
૧ લાખ	૧ લાખ	૧ પલ્લોપમ	અધિક	મોધર્મ	કાયાથી	રાતો
૧ લાખ	૧ લાખ	૧ પલ્લોપમ	અધિક	ધશાન	સપર્શથી	ગૌર
		૧ પલ્લોપમ	અધિક	સનતકુમાર	રૂપથી	"
		૧ પલ્લોપમ	અધિક	માર્કેન્દ્ર	રૂપથી	"
		૧૦ પલ્લોપમ	અધિક	લક્ષ્મીદેવલોક	શબ્દથી	ધોળો
		૧૫ પલ્લોપમ	અધિક	લાંતક	"	"
		૨૦ પલ્લોપમ	"	મલાચુક	"	"
		૨૫ પલ્લોપમ	"	સહસ્રાર	"	"
		૩૦ પલ્લોપમ	"	આનત	"	"
		૩૫ પલ્લોપમ	"	ગ્રાણત	"	"
		૪૦ પલ્લોપમ	"	આરણ્ય	"	"
		૪૫ પલ્લોપમ	"	અત્યુત	"	"
				દે ગ્રેવક	આત્મીયાર	"
				પ અનુતર	"	"

ક્રમિક ક્રમિક રીતે નોંધાયેલો નોંધ

નોંધાયેલો નોંધાયેલો નોંધાયેલો નોંધાયેલો

વિવેચન—છવ ઈર્મ સાથે જેના વડે આસ્ત્રેય પામે તે લેશ્યા તેના બે ભેદ ૧ દ્રવ્ય લેશ્યા અને ૨ ભાવ લેશ્યા આત્માના શુભાશુભ પરિણામ તે ભાવલેશ્યા, અને તેનું કારણ કાળા લીલા ઇત્યાદિ પુદ્ગલોતે દ્રવ્ય લેશ્યા. પરમાધામીને કૃષ્ણ લેશ્યા જ હોય, ભવનપતિથી માડાને શ્રેયેયક સુધીના દેવોને ભાવથી છએ લેશ્યા હોય અને પાત્ર અનુસ્તરના દેવો ભાવથી શુકલ લેશ્યાવાળા અને પ્રાય વિશુદ્ધ દ્રવ્ય લેશ્યાવાળા હોય છે

૧ દેવીઓની ઉત્પત્તિ અને મમતામમન ક્યા દેવતોક સુધી હોય ? સૌપર્મ માહેક મહાશુક અને અગ્નિ દેવોને કેટલા આયુષ્ય વાળા દેવી દેવી રીતે ઉપભોગ ચોગ્ય હોય તથા તે દેવોને લેશ્યા અને શરીરનો વર્ણ કહો

૨ ખીજા કિલ્ખીયિયાનું આયુષ્ય અને ઉત્પત્તિ સ્થાન કહો જથન્ય આયુષ્યવાળા દેવોને આહાર તથા શ્વાસોશ્વા-

સનુ સ્વરૂપ

હસવાસ સહસ્સાઈ, જહન-માઉં ધરતિ જે દેવા,
તેસિ ચઉત્થાહારો, સત્તહિ યોવેહિ ઊસાસો ૧૭૬

હમવાસ મહસ્સાઈ-૧૦

હજાર વર્ષનું

જહન-જથ ય

માઉં-આયુષ્યને

ધરતિ-ધારણ કરે

જે દેવા-જે દેવો

તેસિ-તેઓને

ચઉત્થાહારો-ચોથ ભક્તે

આહાર

સત્તહિ યોવેહિ-સાત બોલે

ઊસાસો-શ્વાસોશ્વાસ

શબ્દાર્થ—૧૦ હજાર વર્ષનું જથન્ય આયુષ્યને જે

દેવો ધારણ કરે છે, તે દેવોને ચોથભક્તે (આતરે દિવસે)

આહારની ઇચ્છા થાય અને ૭ સ્તોકે શ્વાસોશ્વાસ થાય.

વિવેચન—લવનપતિ અને વ્યંતર દેવોમાં જે દેવો ૧૦ હજાર વર્ષના આયુષ્યવાળા હોય, તે દેવોને એક અહો-રાત્રિને આંતરે આહારની ઇચ્છા ઉપજે. તે ઇચ્છા ઉપજ્યા પછી સર્વ ઇદ્રિઓને આહ્વાદકારી મનોરુ પુદ્ગલે કરીને તે દેવ તૃપ્તિ પામે. ૭ સ્તોક ગયે છતે શ્વાસોશ્વાસ લે. (૭ સ્તોકને આંતરે ઉચ્છ્વાસ લેવાનું પ્રવર્તે છે.) તેટલા કાળના વચમાં નિશ્ચલ રહે.

મુહૂર્ત અને અહોરાત્રિના શ્વાસોશ્વાસ કેટલા ? તથા સાગરોપમ આયુષ્યવાળા દેવોને શ્વાસોશ્વાસ અને આહારનું સ્વરૂપ.

આહિ વાહિ વિમુક્તસ, નીસાસૂસાસ એગગો,
પાણુ સત્ત ઇમો થોવો, સોવિ સત્ત ગુણો લવો. ૧૭૭
લવ સત્તહત્તરીએ, હોઈ મુહુત્તો ઇમંમિ ઊસાસા,
સગતીસ સય તિહુત્તર, તીસ ગુણા તે અહોરત્તે. ૧૭૮
લક્ષ્મં તેરસ સહસા, નડિયસયં અયર સંખયા દેવે
પક્ષ્મેહિં ઊસાસે, વાસ સહસ્સેહિં આહારો. ૧૭૯

આહિ-આધિ.

વાહિ-વ્યધિથી.

વિમુક્તસ—મુક્ત (મનુષ્ય)

નો, રહિતનો.

નીસાસૂસાસ—શ્વાસોશ્વાસ.

એગગો—એક.

પાણુ-પ્રાણુ.

સત્ત-સાત પ્રાણુ.

ઇમો-આ.

થોવો-સ્તોક.

સોવિ-તે (સ્તોક) પણ.

સત્તગુણો-સાતગુણ કરતાં.

લવો-લવ

લવ મત્તહત્તરીએ-૭૭ લવે

હોઇ-થાય

મુદુત્તો-મુદુર્ત

ધમ મિ-આ (મુદુર્ત)ને વિષે

જિસાસા-ધાસોધાસ

મગતીસસયતિહુત્તર-૩૭૭૩

તીસગુણા-૩૦ ગુણા કરતા

તે-તે ધાસોધાસ

અહોર-તે-રાત્રિ દિવસમા

લક્ષ્મી તેરસસહસા-૧ લાખ

૧૩ હજાર

નવિયમય-એકમે નેવું

અચરમ ખયા-સાગરોપમની

સખ્યાવાળા

દેવે-દેવને વિષે

પદ્મોદિ-પદ્મવાડીએ

જિસાસે-ધાસોધાસ

વાસસહસ્ત્રોદિ-હજાર વર્ષે

આહારો-આહાર

રાજદાર્થ—આધિ (મનની પીડા) અને વ્યાધિ (શરીરની પીડા) વડે વિશેષ કરીને (ચિંતા અને શ્રમથી) રહિત એવા મનુષ્યનો એક ધાસોધાસ તે પ્રાણ સાત પ્રાણો વડે આ ૧ સ્તોત્ર તે સ્તોત્ર પણ સાત ગુણા કરતા ૧ લવ થાય, ૭૭ લવે ૧ મુદુર્ત થાય આ મુદુર્તને વિષે ૩૭૭૩ ધાસોધાસ થાય તેને ૩૦ ગુણા કરતા એક અહોરાત્રિને વિષે ૧ લાખ ૧૩ હજાર એકસો નેવું ધાસોધાસ થાય સાગરોપમની સખ્યાવાળા દેવને વિષે પદ્મવાડીએ ધાસોધાસ અને હજાર વર્ષે આહારની ઇચ્છા થાય

નિવેચન—જો દેવોનું જોટલા સાગરોપમ આયુષ્ય હોય, તે દેવોને તેટલા પદ્મવાડીએ ધાસોધાસ અને તેટલા હજાર વર્ષે આહારની ઇચ્છા ઉપજે જેમકે સર્વાર્થમિદ્ધ વિમાનના દેવનું ૩૩ સાગરોપમ આયુષ્ય છે, તો તે દેવને ૩૩ પદ્મવાડીએ ધાસોધાસ અને ૩૩ હજાર વર્ષે આહારની ઇચ્છા ઉપજે

કાળના પ્રમાણનું કોષ્ટક.

૭ પ્રાણે = ૧ સ્તાક

૭ સ્તોકે = ૧ લવ

૭૭ લવે = ૧ મુહૂર્ત = ૩૭૭૩ શ્વાસોશ્વાસ

૩૦ મુહૂર્તે = ૧ દિવસ = ૧,૧૩,૧૬૦ શ્વાસોશ્વાસ.

૩૦ દિવસે = ૧ માસ

૧૨ માસે = ૧ વરસ

૮૪ લાખ વર્ષે = ૧ પૂર્વાંગ

૮૪ લાખ પૂર્વાંગે = ૧ પૂર્વ

જઘન્ય આયુષ્યથી અધિક અને સાગરોપમથી ન્યત્ર
આયુષ્યવાળા દેવોને આહાર અને શ્વાસોશ્વાસનું
સ્વરૂપ.

દસવાસ સહસ્ત્રવરિં, સમયાઘ જાવ સાગરં ઊણું
દિવસ મુહુત્ત પુહુતા, આહારસાસ સેસાણું. ૧૮૦

દસવાસસહસ્ત્ર-૧૦ હજાર
વર્ષની

ઉવરિં-ઉપર.

સમયાઘ-સમયાદિકથી.

જાવ સાગરં-સાગરોપમ સુધી

ઊણું-ન્યૂન, કાંઈક ઓછા

દિવસ-દિવસ.

મુહુત્ત-મુહૂર્ત.

પુહુતા-પૃથક્ત્વે.

આહાર-આહાર.

ઊસાસ-શ્વાસોશ્વાસ.

સેસાણું-ખાકીના દેવોને.

શબ્દાર્થ-૧૦ હજાર વર્ષની ઉપર સમયાદિકથી માંડીને

કાઈક જોઈ શાગરોપમ મુખીના જાકીના દેવોને દિવસ
પૃથક્ત્વે આહાર અને મુદ્ધર્ત પૃથક્ત્વે શાસોશાસ થાય છે

વિવેચન—જે દેવતાનું ૧૦ હજાર વર્ષની ઉપર
સમય, આવલી, મુદ્ધર્ત, દિવસ, પક્ષ, માસ, સવત્સર, પાચ
મર્ષ પ્રમાણ યુગ, પચોપમ જોથી રીતે ચાવતૂ સાગરોપમથી કાઈક
જોધુ આયુષ્ય હોય, તે દેવને દિવસ પૃથક્ત્વે (૨ થી ૬ દિવસે)
આહારની ઇચ્છા થાય અને મુદ્ધર્ત પૃથક્ત્વે (૨ થી ૬
મુદ્ધર્તે) શાસોશાસ થાય જોવી રીતે આયુષ્યની વૃદ્ધિએ
આહાર અને શાસોશાસમા અનુક્રમે દિવસ અને મુદ્ધર્ત ત્યા
મુખી વધારવા કે ૧ સાગરોપમ આયુષ્યવાળા દેવને પક્ષે
શાસોશાસ અને ૧ હજાર વર્ષે આહારની ઇચ્છા થાય

ગાથા અહારમીના વવારે।

સૌધર્મના લોકપાલોનું કર્તવ્ય—અહીં બનેલા
અકસ્માત બનાવોને સોમ જાણે છે દક્ષિણ દિશાને અધિ
પતિ યમ છે, તે રાગો અને મરણોને જાણે છે તેથી કરીને
જ અહીં મરણ સમયે અમુક માણસને લેવાને માટે યમ
આવ્યા એમ કહેવાય છે વરુણ જવથી બનેલા બનાવોને
જાણે છે અને વશ્રમણ ધન સંબંધી જાણે છે તથા જમી-
નમા દટાએલા ધણી વિનાના તે ધનોને તીર્થિકરાદિકના
પુણ્યથી તેમને ઘેર દેવો મારફતે મૂકાને છે

- ૧ જમન્ય અને હિતકૃષ્ટ આયુષ્યવાળા જવનપતિ જ્યોતિષી, લાંતક
આરણ્ય અને જ્યન્ત દેવોને આહાર અને શાસોશાસનું
પ્રમાણ કહે।
- ૨ શાસોશામની બ્રાહ્મ્યા કહે। તથા મુદ્ધર્ત અને દિવસના
શાસોશાસ કહેલા ।

દેવોને આયુષ્ય ઉપર આહાર અને ઉચ્છ્વાસના

પ્રમાણનું યંત્ર.

	દેવોનાં નામ.	આયુષ્ય	આહાર	શ્વાસોદ્વાસ
	ભવનપતિ વ્યંતર	૧૦ હજાર વર્ષ	અદ્વાગત્રીએ	૭ રતેકે
	ભવનપતિથી ધશાન સુધીના દેવો	૧૦ હજાર વર્ષથી અધિક-ચૂન માગે	૨થી હંદિવસે	૨થી હંદિવસે
	અમરકુમાર તથા સાધર્મ, ધશાન	૧ સાગરોપમ	૧ હજારવર્ષે	૧ પક્ષે
૧	સૌવર્મ, ૨ ધશાન	૨ „	૨ „	૨ પક્ષે
૩	સનતકુમાર, ૪. માહેન્દ્ર	૭ „	૭ „	૭ „
૫	અક્ષરદેવલોક	૧૦ „	૧૦ „	૧૦ „
૬	લાતક	૧૪ „	૧૪ „	૧૪ „
૭	મહાશુક્ર	૧૭ „	૧૭ „	૧૭ „
૮	સહસ્રાર	૧૮ „	૧૮ „	૧૮ „
૯	આનત	૧૯ „	૧૯ „	૧૯ „
૧૦	પ્રાણુત	૨૦ „	૨૦ „	૨૦ „
૧૧	આરણુ	૨૧ „	૨૧ „	૨૧ „
૧૨	અચ્યુત	૨૨ „	૨૨ „	૨૨ „
૧	સુદર્શન	૨૩ „	૨૩ „	૨૩ „
૨	સુપ્રતિષ્ઠુક	૨૪ „	૨૪ „	૨૪ „
૩	મનોરમ	૨૫ „	૨૫ „	૨૫ „
૪	મર્વતોભદ્ર	૨૬ „	૨૬ „	૨૬ „
૫	સુવિશાલ	૨૭ „	૨૭ „	૨૭ „
૬	સુમન	૨૮ „	૨૮ „	૨૮ „
૭	સૌમનસ	૨૯ „	૨૯ „	૨૯ „
૮	પ્રીતિકર	૩૦ „	૩૦ „	૩૦ „
૯	આદિત્ય	૩૧ „	૩૧ „	૩૧ „
૫	અનુતરના	૩૩ „	૩૩ „	૩૩ „

આહારના ૩ ભેદ

સરીરેણ ઓયાહારો, તયાઈ ફસેણ લોમ આહારો
પફ્ખેવાહારો પુણ, કાવલિઓ હોઈ નાયવો ૧૮૧

મઠીરેણ-કાર્મણ શરીર વડે	પફ્ખેવાહારો-પ્રક્ષેપાહાર
ઓયાહારો-ઓજાહાર	પુણ-વળી
તયાઈ-તવ્યાના	કાવલિઓ-કોળીયા સળખી
ફસેણ-સ્પર્શ વડે	હોઈ-૩
લોમ આહારો-લોમાહાર	નાયવો-નળવો

શબ્દાર્થ—તૈજસ કાર્મણ શરીર વડે જે આહાર લેવાય તે ઓજાહાર તથા તવ્યા (સ્પર્શે દ્રિય) ના સ્પર્શ વડે જે આહાર લેવાય તે લોમાહાર, પ્રક્ષેપાહાર તે વળી કોળીયા સળખી છે એમ જાણવો

વિવેચન—વિગ્રહ ગતિ અથવા અવિગ્રહ (જાત) ગતિ વાળો જીવ, ઉત્પત્તિના પ્રથમ સમયે તૈજસ કાર્મણ શરીર વડે જે ઓઠારિકાદિ શરીર યોગ્ય પુફ્ફવો બહણ કરે અને તે પછી જીવ સમયથી માટીને કાર્મણ માથે ખોદારિક (ખોદારિક મિશ્ર) કાચ યોગે આહાર કરે, તે ત્યાં સુધી શરીર પર્યાપ્તિ પૂર્ણ ન થાય, ત્યાં સુધી અર્ધ ઓઠદાર જાણવો તથા શરીરે તેલ ઓપડવાથી પીકાચ થાય, અને ઉનાળામાં પાણી છાટવાથી તૃણ મટે તે લોમાહાર જાણવો તેમજ મુખને વિરે કોળીયા નાખવા વડે ચયેલ આહાર તે પ્રક્ષેપાહાર જાણવો

ત્રણે આહાર કયા જીવોને કઈ અવસ્થાને વિષે હોય ?
ઓઆહારો સંવે, અપજ્જત પજ્જત લોભ આહારો
સુર નિરય ઇગિંદ્રિય, સેસા ભવત્યા સપકુખેવા. ૧૮૨

ઓઆહારો-ઓભહારો.

સંવે-સર્વ.

અપજ્જતા-અપર્યાપ્તા

પજ્જત-પર્યાપ્તા

લોભ આહારો-લોભાહારો

સુર-દેવતા.

નિરય-નારકી.

ઇગિંદ્રિ-એકેન્દ્રિય.

વિણા-વિના.

સેસા-ખાકીના.

ભવત્યા-ભવસ્થ, સંસારી.

સપકુખેવા-પ્રક્ષેપાહાર સહિત

શબ્દાર્થ—સર્વ અપર્યાપ્તા જીવો ઓભહારી હોય છે અને પર્યાપ્તા જીવો લોભાહારી હોય છે. દેવતા, નારકી અને એકેન્દ્રિય વિના ખાકીના સંસારી જીવો પ્રક્ષેપાહાર સહિત હોય છે.

વિવેચન—શરીર પર્યાપ્તિએ અપર્યાપ્ત (ત્યાં સુધી શરીર પર્યાપ્તિ પૂર્ણ ન કરી હોય, ત્યાં સુધીના) સર્વે એકેન્દ્રિયથી માંડીને પંચેન્દ્રિય સુધીના જીવો ઓભહારી બાજીવા. શરીર પર્યાપ્તિથી માંડીને જીવ અંગ પ્રત્યંગે કરી આરે તરફથી પુદ્ગલોને લોભાહારથી ગ્રહણ કરે છે. દેવતા, નારકી અને એકેન્દ્રિય વિના શેષ ભવસ્થ (ખાકીના સંસારી) જીવ (વિકેન્દ્રિય તિર્યચને મનુષ્ય) ક્ષલાહારી હોય છે. તે જીવો અસંખ્યાત પ્રદેશમાં રહેલાં, અનંત પરમાણુવાળાં, અશુભ વર્ણાદિવાળાં, છએ દિશાઓમાંથી, પોતાના આત્મ પ્રદેશોની લગોલગ રહેલાં પુદ્ગલોના અસંખ્યાતમા લાગેના પ્રક્ષેપ (કોળાયા વડે) આહાર કરે છે અને તેના

અનતમા ભાગનો આસ્વાદ લે છે દેવતા નારકી અને
એકેદ્રિય જીવોને ક્ષણાહાર હોતો નથી, પરંતુ
ગરીર પચીશ્વ પૂર્ણ થયા પછી તે જીવો લોભાહારી
હોય છે દેવતાને મન કટિપત શુભ પુદ્ગલો સર્વ કાયાએ
આદારપણે પરિણમે છે નારકોને અશુભ પુદ્ગલો આદાર-
પણે પરિણમે છે તે દેવતા અને નારકીના આહાર કરાચેલા
પુદ્ગલોને વિશુદ્ધ અવધિજ્ઞાની એવા પાત્ર અનુસરવાસી
દેવો દેખે તથા જાણે, પરંતુ નારકીથી માડીને શ્રેયેયક
મુખીના દેવતા અવધિજ્ઞાનથી તે આહાર કરાચેલા પુદ્ગલો
ન દેખે

વળી બાજી ગીતે ૩ પ્રકારના આહાર કહે છે
સચિત્તા-ચિત્તો-ભય, રૂવો આહાર સંવ તિરિયાણુ
સંવ-નરાણુ ચ તહા, સુર-નેરધયાણુ અચિત્તો ૧૮૩

સચિત્ત-સચિત્ત, જીવવાળો	મંવનરાણુ-સર્વ મનુષ્યોને
અચિત્ત-અચિત્ત, નિર્જીવ	તહા-તેમજ, તથા
ઉભયરૂવો-સચિત્તાચિત્ત	સુર નેરધયાણુ-દેવતા અને
(મિથ) રૂપ	નારકીઓને.
આહાર-આહાર	
સંવતિરિયાણુ-સર્વ તિર્થંચ	અચિત્તો-અચિત્ત.

શબ્દાર્થ—સર્વ તિર્થંચ અને સર્વ મનુષ્યોને સચિત્ત,
અચિત્ત અને મિથ રૂપ આહાર હોય છે તથા દેવતા અને
નારકીઓને અચિત્ત આહાર હોય છે

આમોગા-ણામોગા, સંવેમિ હોત્ત લોભ આહારો,
નિરયાણુ અમણુન્નો, પરિણમઈ મુરાણુ મમણુન્નો. ૧૮૪

આભોગ-જાણતાં.

અણાભોગા-અજાણતાં.

સંવેસિં-સર્વને.

હોઈ-હોય છે.

લોભઆહારો-લોભાહાર.

નિરયાણું-નારકીઓને.

અમાણુનો-અમનોજ, અશુભ.

પરિણમઇ-પરિણમે છે.

મુરાણુ-દેવોને.

સમાણુનો-સમનોજ.

શબ્દાર્થ—સર્વ (અપર્યાપ્તા અને એકેન્દ્રિય છવો)ને અજાણતાં આહાર પરિણમે છે, (તથા) પર્યાપ્તા છવોને જાણતાં અને અજાણતા લોભાહાર હોય છે. નારકીઓને અમનોજ (મનને અશુભ જાગે તેમ) આહાર પરિણમે છે; અને દેવોને સમનોજ (આહાર લીધા પછી મનને તૃપ્તિ [સંતોષ] થાય તેમ) પરિણમે છે.

વિવેચન—ઔદારિક શરીરી મનુષ્ય અને તિર્યચ જીવાણા તથા નારકી મનોભક્ષી (મનથી ઇષ્ટ આણુઓને મેળવીને ખાનારા) નથી, પણ દેવતા મનથી ઇષ્ટ આણુઓને મેળવીને ખાનારા છે.

વિકલેન્દ્રિય, નારકી, તિર્યચ અને મનુષ્ય(યુગલિયા)

ને આહારને વિષે કાલનું પ્રમાણ.

તહ વિગલ નારયાણું, અંતમુહુતા સ હોઈ ઉક્કોસો પંચિદિ તિરિ નરાણું, સાહાવિઓ છટું અટુંમઓ. ૧૮૫

તહ-તથા, તેમજ

વિગલ નારયાણું-વિકલેન્દ્રિય

અને નારકીઓને.

અંતમુહુતા-અંતર્મુહૂર્ત

પછી.

સ-તે આહાર.

હોઈ-હોય છે.

ઉક્કોસો-ઉત્કૃષ્ટી.

પચ્ચિદ્ધિ-પચ્ચેદ્ધિય
તિરિતરાણુ-તિર્યચ અને
મનુષ્યોને.

સાહાવિઓ-સ્વાભાવિક
છઠ્ઠ-છઠ્ઠ
અક્રમઓ-અક્રમ પછી

શબ્દાર્થ—વિકલેદ્ધિય અને નારકીઓને તે આહાર ઉત્કૃષ્ટથી અતર્ફુર્ત પછી હોય છે, તથા પચ્ચેદ્ધિય (યુગ લિયા) તિર્યચ અને મનુષ્યોને (અનુક્રમે) સ્વાભાવિક છઠ્ઠ અને અક્રમ પછી હોય છે

વિવેચન—વિકલેદ્ધિય અને નારકી છોડીને એકવાર આહાર લીધા પછી ઉત્કૃષ્ટથી અસખ્યાતા સમયના અતર્ફુર્ત પછી આહારની અભિલાષા ઉપજે એકેદ્ધિય છોડીને આહારની ઇચ્છા નિરતર ઉપજે પચ્ચેદ્ધિય તિર્યચને રોગા દિકના અભાવે સ્વાભાવિક આહારની અભિલાષા બે અહો રાત્રિને આતરે અને મનુષ્યને ત્રણ અહોરાત્રિને આતરે ઉપજે, તે ઇચ્છા દેવકૃદ્, ઉત્તરકૃદ્ તથા ધરત અને ઐરવત દોષના મુષમ મુષમ આરામ ૩ પ યોપમ આયુષ્યવાળા યુગલિક તિર્યચ મનુષ્યને જાણવી તપ આચરનાર મનુષ્યને રૂપભરેવના શાસનમા ૧ વર્ષ મુધી અને મહાવીર સ્વામીના શાસનમા ૬ માસ મુધી ઉત્કૃષ્ટથી આહારની અભિલાષા ન થાય

નારકીઓને નિરતર શ્વાસોશ્વાસ હોય છે એકેદ્ધિ, વિકલેદ્ધિય, તિર્યચ અને મનુષ્યને શ્વાસોશ્વાસનું પ્રમાણ અનિયમિત હોય છે

કયા જીવો અણાહારી ને કયા જીવો આહારી?

તે કહે છે.

વિગ્ગહ ગઘ-માવના, કેવલિણો સમુહયા અજોગી ય,
સિદ્ધા ય અણાહારા, સેસા આહારગા જીવા. ૧૮૬

વિગ્ગહગઘ-વિગ્ગહ ગતિને.

આવના-પામેલા.

કેવલિણો સમુહયા-કેવલી

સમુદ્ધાતવાળા.

અજોગી-અયોગી.

સિદ્ધાય-અને સિદ્ધ પરમાત્મા.

અણાહારા-અણાહારી,

સેસા-ખાકીના.

આહારગા-આહારી.

જીવા-જીવો.

શબ્દાર્થ—૧ વિગ્ગહ ગતિને પામેલા, ૨ કેવલી સમુદ્ધાતવાળા, ૩. અયોગી શુણ્ઠાણાવાળા જીવો અને ૪. સિદ્ધના જીવો અણાહારી છે. ખાકીના જીવો આહારી છે

વિવેચન—સમગ્રેણિ મૂકીને વિગ્રેણિએ ઉપજે, તે વિગ્ગહ ગતિને પામેલા જીવો ઉત્કૃષ્ટથી ૩ સમય સુધી અણાહારી હોય છે. આઠ સમય પ્રમાણ કેવળી સમુદ્ધાતના ત્રીજા ચોથા અને પાંચમા સમયે કાર્મણ કાયયોગે વર્તતાં જીવ અણાહારી હોય છે. અંતર્મુદૂર્ત પ્રમાણ અયોગી શુણ્ઠાણાવાળા જીવો શૈલેશી કરણે અણાહારી હોય છે અને સિદ્ધના જીવો સાદિ અનંત કાલ સુધી મોક્ષમાં અણાહારી જાણવા. તે સિવાય ખાકીના સંસારી જીવો આહારી જાણવા.

દેવનું સ્વરૂપ.

કેસદિ મંસ નહ રોમ, રહિર વસ ચમ્મ મુત્ત પુરિસેહિં
રહિયા નિમ્મત્ત દેહા, સુગંધ નીસાસ ગય લેવા. ૧૮૭.

કેસ-કેશ
આટ્ટિ-હાડકા
મસ-માસ
નહ-નખ
રોમ-રવાંટા, રોમ
રહિર-રોહી
વસ-વસા, ચરખી
ચમમ-ચામડી

મુત પુરિસેહિં-મૂત્ર અને
વિષ્ટા વડે
રહિયા-રહિત
નિમ્મલદેહા-નિર્મળ દેહ
વાળા
મુગધ નીસાસ-મુગધી
શ્વાસોશ્વાસવાળા
ગય લેવા-(રજ અને પરસે
વાદિ) લેપ રહિત

શબ્દાર્થ—૧ કેશ, ૨ હાડકા ૩ માસ, ૪ નખ,
૫ રોમ, ૬ રોહી, ૭ ચરખી, ૮ ચામડી, ૯ મૂત્ર અને
૧૦ વિષ્ટાથી રહિત, ૧૧ નિર્મળ દેહવાળા, ૧૨ મુગધી
શ્વાસોશ્વાસવાળા તથા ૧૩ (રજ અને પરસેવાદિ) લેપ
રહિત દેવો હોય છે

નિવેચન—દેવોના મૂળ શરીરને વિષે કેશાદિ હોતા
નથી પણ ઉત્તર વૈદિક શરીરમાં તે તેઓ તેમની ઇચ્છા
નુસાર કેશાદિક કરે છે

અતમુહુત્તેણ ચિય, પન્નજતા તરુણ પુરિસ સ કાસા
સન્વ ગ ભૂસણધરા, અજરા નિરુયા સમા દેવા ૧૮૮
અતમુહુત્તેણ—અતર્મુદ્ધર્ત
વડે

ચિય-નિશ્ચય
પન્નજતા-પર્યાપ્તા
તરુણ પુરિમ-તરુણ પુરુષ
સ કાસા-સરખા
સન્વ ગ-સર્વ અગને વિષે

ભૂમણધરા-આબૂપણ ધારણ
કરનારા
અજરા-ઘડપણ રહિત
નિરુયા-રોગ રહિત
સમા-સમયનુરત સંસ્થાન
વાળા
દેવા-દેવો

શબ્દાર્થ—અંતર્મુદૂર્ત પડે નિશ્ચે પર્યાપ્તિ, તરૂણ પુરૂષ સરખા, સર્વ અંગને વિષે આભૂષણ ધારણ કરનારા, ઘડપણ રહિત, રોગરહિત અને સમચતુરસ સંસ્થાનવાળા દેવો હોય છે.

વિવેચન—કલ્પાતીત વિનાના દરેક દેવલોકમાં પાંચ સલાઓ હોય છે. તેમાંથી ૧. ઉપપાત સલામાં દેવદુષ્ય વડે ઠંકાએલી શય્યામાં દેવ ઉપજે, ૨. અભિષેક સલામાં સ્નાન કરે, ૩. અલંકાર સલામાં આભૂષણ પહેરે, ૪. વ્યવસાય સલામાં ધાર્મિક પુસ્તક વાંચે, ઉત્પત્તિ વખતે કોઈક ઇંદ્ર મિથ્યાદષ્ટિ પણ હોય, પરંતુ વ્યવસાય સલામાં ધાર્મિક પુસ્તક વાંચવાનો તેમનો આચાર હોવાથી તે ઇંદ્ર અવશ્ય ત્યાં સમ્યક્ત્વ પામે જ જેમકેઃ—ઇશાન દેવલોકમાં મિથ્યાદષ્ટિ તામલી તાપસ ઇંદ્રપણે ઉત્પન્ન થઈને પછીથી વ્યવસાય સલામાં ધાર્મિક પુસ્તક વાંચતાં સમ્યક્ત્વ પામ્યા. ત્યાર પછી ૫. સુધર્મા સલામાં સિદ્ધાયતનને ભે જિન બિંબને પૂજે.

અણિમિસ નયણા મણુ, કંજ્જ સાહણા પુપ્ફ દામ

અભિલાણા,

ચઉરંગુલેણ ભૂમિં, ન છિવન્તિ સુરા જિણા બિંતિ. ૧૮૯

અણિમિસ નયણા—નિમેષ રહિત નેત્રવાળા.

મણુ કંજ્જ સાહણા—મને કરી કાર્યને સાધનારા.

પુપ્ફ દામ—કુલની માળા.

અભિલાણા—ન કરમાય એવા.

ચઉરંગુલેણ—ચાર આંગળ વડે.

ભૂમિં—પૃથ્વીને, ભૂમને.

ન છિવન્તિ—અડકતા નથી.

સુરા—દેવો.

જિણા—જીનેશ્વરો.

બિંતિ—કહે છે.

શબ્દાર્થ—નિમેષ રહિત નેત્રવાળા (આખ ઉઘાડે અને મીચે નહિ તેવા), મને કરી કાર્યને સાધનારા, (લાખી) કુલની માળા ન કરમાય એવા દેવો જૂમિને ચાર આગળ વડે અડકતા નથી (જૂમિથી ૪ આગળ ઉપર ચાલે છે) એમ જિનેશ્વરો કહે છે

કયા કારણોથી દેવતા મનુષ્યલોકમા આવે
પચસુ જિણકલ્પાણેસુ, એવ મહરિસિ તવાણુભાવાઓ,
જન્મ તર નેહેણુ ય, આગચ્છન્તિ મુગા ઇહય. ૧૬૦

પચસુ-પાચ
જિણ કલ્પાણેસુ-જિનેશ્વ
રના કલ્પાણકોને વિષે
એવ-નિશ્ચયે
મહરિસિ-મોટા કપિના
તવાણુભાવાઓ-તપના
પ્રભાવથી

જન્મ તર-જન્માન્તરના,
અન્ય જન્મના
નેહેણુ-સ્નેહથી
ય-અને દ્રેષથી
આગચ્છન્તિ-આવે છે
મુગા-દેવતાઓ, દેવો
ઇહય-અહીં

શબ્દાર્થ—૧ જિનેશ્વરના પાચ કલ્પાણકોને વિષે, ૨ મોટા કપિના તપના પ્રભાવથી, ૩ જન્માન્તર (પૂર્વ જન્મ)ના સ્નેહથી અને ૪ દ્રેષથી દેવતાઓ અહીં (મનુષ્ય ક્ષેત્રમા) નિશ્ચયે આવે છે

વિવેચન—તીર્થકરના પુણ્ય પ્રભાવથી તેમના ગર્ભ, જન્મ, દીક્ષા, દેવવ્રજાન અને મોક્ષ એ પાચ કલ્પાણકોને વિષે દેવો આવે છે મોટા કપિના તપના પ્રભાવથી દેવો આવે છે શાલિલદ્રના પિતાની જેમ પૂર્વજન્મના સ્નેહથી અને ય શબ્દથી દ્રેષથી સગમ દેવતાની જેમ અહીં (મનુષ્ય ક્ષેત્ર) મા દેવો આવે છે

કયા કારણોથી દેવતા મનુષ્ય લોકમાં ન આવે.
 સંકંતિ દિવ્ય-પ્રેમા, વિસય-પસત્તા-સમત્ત-કત્તવ્વા,
 અણુહીણ મણુય કંજ્જ, નરભવ-મસુહં ન ઇતિ
 સુરા. ૧૯૧.

સંકંતિ-સંકાન્ત થાય, મળે.
 દિવ્યપ્રેમા-દિવ્ય પ્રેમા.
 વિસય પસત્તા-વિષયોમાં
 આસક્ત.

અસમત્ત કત્તવ્વા-નથી
 સમાપ્ત કર્યું કાર્ય જેમણે.

અણુહીણ મણુય કંજ્જ-
 નથી આધીન મનુષ્ય
 યોગ્ય કાર્ય જેમને એવા.
 નરભવ-મનુષ્યભવ પ્રત્યે.
 અસુહં-અશુભ.
 ન ઇતિ-આવતા નથી.
 સુરા-દેવતાઓ.

શબ્દાર્થ—(દેવ અને દેવીના) દિવ્ય પ્રેમા પરસ્પર
 મળે. (પાત્ર ઇદ્રિયોના ૨૩) વિષયોમાં આસક્ત, નથી
 સમાપ્ત કર્યું (દેવ સંબંધી) કાર્ય તે જેમણે, નથી આધીન
 મનુષ્યને યોગ્ય કાર્ય તે જેમને એવા દેવતાઓ અશુભ
 એવા મનુષ્ય ભવ પ્રત્યે આવતા નથી.

વિવેચન—ઉત્પત્તિ થયા પછી દેવીનો પ્રેમ દેવ ઉપર
 અને દેવનો પ્રેમ દેવી ઉપર થાય રૂપ, રસ, ગંધ, સ્પર્શ
 અને શબ્દના વિષયને વિષે અત્યંત આસક્ત એવા, તથા
 મજ્જન, નાટક પ્રેક્ષણુક, વનવિહાર વિગેરે દેવ સંબંધી કાર્ય
 જેમણે સમાપ્ત કર્યું નથી એવા, અને મનુષ્ય સંબંધી જેમને
 કોઈ કામ કરવાનું બાકી નથી એવા, દેવો અશુભ ગંધવાળા
 મનુષ્ય લોક પ્રત્યે આવતા નથી.

મનુષ્ય લોકની દુર્ગંધ કેટલા જોજન સુધી ઉચે ઉછળે ?

ચતારિ પચ જોયણુ, સયાઈ ગધો ચ મણુય લોગસ્સ
ઉઠુ વચ્ચઈ જોણુ, ન હુ દેવા તેણુ આવન્તિ. ૧૯૨

ચતારિ-ચાર (સો)

પચ-પાચ (સો)

જોયણુ-યોજન

સયાઈ-સો

ગધો-ગધ

મણુય લોગસ્સ-મનુષ્ય

લોકની

ઉઠુ-ઉચે

વચ્ચઈ-જાય છે

જોણુ-જો કારણથી

હુ-નિશ્ચે

દેવા-દેવો

તેણુ-તે કારણથી

ન આવન્તિ-આવતા નથી

શબ્દાર્થ—જો કારણથી મનુષ્ય લોકની ગધ ચારસો
અથવા પાચસો યોજન ઉચે જાય છે, તે કારણથી નિશ્ચે
દેવો આવતા નથી.

વિવેચન—મનુષ્યના મૃત કલેવર, મૂત્ર અને મળની
'દુર્ગંધ' ૯ યોજન સુધી ઉચે મૂળગા પુફગલોની જાય ॥
અને પ્રાણે દિયનો વિષય પણ તેટલા જ યોજનનો છે તે પછી
તે દુર્ગંધવાળા પુફગલો બીજા પુફગલોને અડવાથી તેને દુર્ગં
'ધિત' કરે છે, એમ પરપરાએ ૪૦૦ યોજન સુધી દુર્ગંધી
અવસર્પિણીના પહેલા બીજા અને ત્રીજા આરામા દશપૃથ્વીથી
મેળવેલા આહાર કરનારા યુગલિયા હોય ત્યારે ઉછળે ॥
અને ચોથા પાચમા અને છઠ્ઠા આરામા ધાન્યાદિકનો આહાર
હોવાથી ૫૦૦ યોજન સુધી દુર્ગંધી ઉચી ઉછળે છે, અથવા
ત્યારે મનુષ્ય અને તિર્યચોના મૃત કલેવરો પણ હોય ત્યારે
૫૦૦ યોજન સુધી અને મૃત કલેવરો જોડા હોય ત્યારે ૪૦૦
યોજન સુધી ઉચે દુર્ગંધ ઉછળે છે

વૈમાનિક દેવો અવધિ જ્ઞાનથી ઉત્કૃષ્ટ કેટલું ક્ષેત્ર
દેખે ? તે કહે છે.

દો કપ્પ પઢમ પુઠવિં, દો દો દો ખીય તઠયગં ચઉત્થિં
ચઉં ઉવરિમ ઓહીએ, પાસન્તિ પંચમં પુઠવિં. ૧૬૩.

દો કપ્પ—એ દેવલોકના.

પઢમ પુઠવિં—પહેલી પૃથ્વી
સુધી.

દો દો દો—એ એ એ દેવલોકના.
ખીય—ખીજી.

તઠયગં—ત્રીજી.

ચઉત્થિં—ચતુર્થ.

ચઉ—ચાર.

ઉવરિમ—ઉપરના.

ઓહીએ—અવધિ જ્ઞાનથી.

પાસન્તિ—જુવે છે.

પંચમં—પાંચમી.

પુઠવિં—પૃથ્વીને, પૃથ્વી સુધી.

શબ્દાર્થ—એ દેવલોક (સૌધર્મ અને ઇશાન) ના
દેવો પહેલી પૃથ્વી સુધી, તે પછી એ દેવલોક (સનતકુમાર
અને માર્કેન્દ્ર) ના દેવો ખીજી પૃથ્વી સુધી, તે પછી એ
(બ્રહ્મા અને લાંતક) દેવલોકના દેવો ત્રીજી નરક પૃથ્વી સુધી,
તે પછી એ (મહાશુક્ર અને સહસ્રાર) દેવલોકના દેવો ચોથી
નરક પૃથ્વી સુધી, ઉપરના ચાર (આનંદ પ્રાણુત આરણુ અને
અચ્યુત) દેવલોકના દેવો પાંચમી નરક પૃથ્વી સુધી અવધિ-
જ્ઞાનથી જુવે છે.

વિવેચન—સૌધર્મ અને ઇશાન ઇન્દ્ર તથા તેના સા-
માનિકાદિ ઉત્કૃષ્ટાયુવાણા દેવો રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નીચેના લાગ
સુધી દેખે, તેમાં એટલું વિશેષ છે કે ઉપર ઉપરના દેવલોકના દેવો

અવધિ જ્ઞાનથી અત્યંત વિશુદ્ધ અને બહુ પયોયવાળી તે પૃથ્વીને જીવે છે જેમકે -આનંદ કરતા પ્રાણુત દેવો અત્યંત વિશુદ્ધ રીતે અને અધિક પૃથ્વીને અવધિજ્ઞાનથી ટુપે છે

ઐવેયક અને અનુત્તર દેવોનું અવધિ જ્ઞાન

છઠ્ઠી છ ગેવિન્ન, સત્તમીયરે અણુત્તર મુરા ઉ
કિ ચૂણુ લોગનાલિ, અસ ખ દીવુદહિ તિરિય તુ ૧૯૪

છઠ્ઠી-છઠ્ઠી

છ ગેવિન્ન-છ ઐવેયક

સત્તમી-સાતમી

ઈયરે-બાકીની ૩ ઐવેયક

અણુત્તર મુરા-અનુત્તર દેવો

કિચૂણુ-ઠાંક ઓઝી

લોગનાલિ-ત્રસનાડીને

અસ ખ-અસ ખ્યાત

દીવુદહિ-દીપ મમુને

તિરિય-તિરુ

તુ-તો

સાબદાર્થ—છ ઐવેયકના દેવો છઠ્ઠી નરક પૃથ્વી મુધી, બાકીની ૩ ઐવેયકના દેવો સાતમી નરક પૃથ્વી મુધી, અને અનુત્તર (વિમાનના) દેવો ઠાંક ઓઝી ત્રસનાડીને (અવધિ જ્ઞાનથી) જીવે અને તિરુ અસખ્યાતા દીપ મમુને જીવે

વિવેચન—૧માનિ દેવો ઉચે પોતાના વિમાનની ચૂલિકાની ધ્વજા મુધી જીવે છે અને અનુત્તર વિમાનના દેવો ઠાંક ઓઝી ૧૪ રાજકોક પ્રમાણ ઉચી ત્રસનાડીને જીવે છે જ્યન્યથી અવધિજ્ઞાન ઉત્પત્તિ વખતે અણુત્તરે અસ ખ્યાતમો સાગ વેમાનિક દેવોને હોય છે, તે પૂર્વસવ (મનુષ્ય અને તિયચના જન) ના અવધિજ્ઞાન સહિત અવતરે, તેને હોય છે, તે પછી દેવસવ સખધી અવધિજ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય છે

ભવનપત્યાદિ દેવોનું અવધિજ્ઞાન.

અહુઅરગં ઉવરિમગા, ઉર્દ્ધ્વં સંવિમાણુ ચૂલિય ધયાધ
ઉણુદ્ધ સાગરે સંખ, જ્ઞેયણા તત્પર-મસંખા. ૧૯૫

અહુઅરગં—અત્યંત ઘણું.

ઉવરિમગા—ઉપરના દેવો.

ઉર્દ્ધ્વં—ઉર્ધ્વ ભાગે, ઉચે.

સંવિમાણુ—પોતાના વિમાનની.

ચૂલિય—ચૂલિકાની.

ધયાધ—ધ્વજ સુધી.

ઉણુ—ઓછા.

અર્ધ સાગરે—અર્ધ સાગ-
રોપમથી.

સંખ—સંખ્યાતા.

જ્ઞેયણા—યોજન.

તત્પર—તેથી વધુ (આયુ-
ધ્યવાળા)

અસંખા—અસંખ્યાતા.

શબ્દાર્થ—ઉપરના દેવો તિચ્છુ અત્યંત ઘણું જીવે.
ઉચે પોતાના વિમાનની ચૂલિકાની ધ્વજ સુધી જીવે. અર્ધ
સાગરોપમથી ઓછા આયુધ્યવાળા દેવો સંખ્યાતા યોજન
દેખે અને તેથી વધુ આયુધ્યવાળા અસંખ્યાતા યોજન દેખે.

વિવેચન—૧૦ હજાર વર્ષના આયુધ્યવાળા ભવનપતિ
અને વ્યંતર જઘન્યથી ૨૫ યોજન અવધિથી દેખે. અસુર
કુમાર વર્ણને ૯ નિકાયના દેવો અને વ્યંતરો ઉત્કૃષ્ટથી
સંખ્યાત યોજન સુધી અવધિથી દેખે જ્યોતિષી દેવો જઘ-
ન્ય અને ઉત્કૃષ્ટથી સંખ્યાતા યોજન સુધી દેખે, કારણ કે
અર્ધ સાગરોપમથી ઓછા આયુધ્યવાળા સંખ્યાત યોજન
દેખે, તેમાં નાગાદિ ૯ નું આયુધ્ય દેશોન છે પદ્યોપમ.

વ્યતરનું આયુષ્ય ૧ પત્યોપમ અને જ્યોતિષીનું ઉત્કૃષ્ટ
આયુષ્ય લાખ વર્ષ અધિક પત્યોપમ હોવાથી સખ્યાતાજ
યોજન દેખે, અસુરકુમારોનું આયુષ્ય સાગરે, પમ અધિક
હોવાથી ઉત્કૃષ્ટથી અમખ્યાતા યોજન સુધી ઉચે અવધિ
જ્ઞાનથી દેખે.

અવધિજ્ઞાનનું જઘન્ય વિષય ક્ષેત્ર તથા નારકી અને
દેવોને અવધિજ્ઞાનનો આકાર

પણ્ડીસ જોયણ લહુ, નારય ભવણ વણ જોઈ કપાણ
ગેવિજજ-ણુતરાણુય, જહસ ખ ઓહિ આગારા ૧૯૬.
તપાગારે પલ્લગ, પડહગ જલ્લરિ મુહગ પુષ્ક જવે,
તિરિય મણુએસુ ઓહિ, નાણુવિહ સ ઠિઓ ભણુઓ
૧૯૭.

પણ્ડીસ-પરીમ
જોયણ-યોજન સુધી
લહુ-જઘન્યથી
નારય-નારકી
ભવણ-ભવનપતિ
વણ-વ્યતર
જોઈ-જ્યોતિષી
કપાણ-૧૨ દેવલોકના
ગેવિજજ-ગ્રીવેયક
આણુતરાણુ-અનુતર દેવોના
જહસ ખ-અનુક્રમે

ઓહિ-અવધિ જ્ઞાનનો
આગારા-આકાર
તપ-તપાના
આગારે-આકારે
પલ્લગ-પાલના
પડહગ-ડોલના
જલ્લરિ-ઝાલરના
મુહગ-મૂઠગના
પુષ્ક-પુષ્પે ભરેલી છાળડીના
જવે-ગણક સુકના

તિરિય માણુએસુ-તિરિય
અને મનુષ્યને વિષે.

ઓહી-અવધિ(નો આકાર.)

નાણાવિહ-જુદા જુદા પ્રકારના.

સ ઠિઓ-સંસ્થાનથી સંસ્થિત

ભણિઓ-કહું છે, કહ્યો છે.

શબ્દાર્થ—લવનપતિ અને વ્યંતર જઘન્યથી રૂપ યોજન સુધી દેખે. નારકી, લવનપતિ, વ્યંતર, જ્યોતિષી, ૧૨ દેવલોક, ઐવેયક અને અનુત્તર દેવોના અવધિ જ્ઞાનનો આકાર અનુક્રમે ત્રાપાના આકારે, પાલાના આકારે, ઢોલના આકારે, ઝાલરના આકારે, મૃદંગના આકારે, પુષ્પે ભરેલી છાબડી (ચંગેરી)ના આકારે અને ગલકંચુકના આકારે છે તિરિય અને મનુષ્યને વિષે અવધિજ્ઞાન જુદા જુદા પ્રકારના સંસ્થાન (આકાર)થી સંસ્થિત છે એમ કહું છે.

વિવેચન—નારકીને અવધિજ્ઞાન ત્રાપાને આકારે હોય છે, ત્રાપો લાંબો અને ત્રિખુણો હોય છે. લવનપતિનું અવધિજ્ઞાન પાલાને આકારે હોય છે, ધાન્ય ભરવાનો પાલો તે ઉચે સુધી લાંબો, ઉપર કાંઈક સાંકડો અને નીચે પહોળો હોય છે. વ્યંતરનું અવધિજ્ઞાન ઢોલના આકારે હોય છે, ઢોલ ઉપર નીચે સમ પ્રમાણવાળો, લાંબો અને ગોળ હોય છે. જ્યોતિષી દેવોનું અવધિજ્ઞાન ઝાલર નામના વાજિંત્રના આકારે હોય છે, તે ઝાલર ચામડાવડે મઢેલી, નિસ્તીર્ણ વલયાકારે હોય છે. ૧૨ દેવલોકના દેવોનું અવધિજ્ઞાન મૃદંગ નામના વાજિંત્રના આકારે હોય છે, તે મૃદંગ નીચે વિસ્તારવાળું અને ઉપર કાંઈક પાતળું ગોળાકારે હોય છે. ઐવેયકના દેવોનું અવધિજ્ઞાન ચંગેરી (પુષ્પે ભરેલી છાબડી) ના આકારે હોય

છે અને અનુત્તર વિમાનવાગી દેવોનું અવધિજ્ઞાન ગલકચુક (ગળેથી પહેરાતો અને નીચે મુખી લાખા ફરાક કે તૂરકણી પહિરણા)ના આકાર હોય છે

કયા જીવો અવધિજ્ઞાનથી કઈ દિશા તરફ વધુ જીવે
ઉંચું ભવણુ વણાણુ, બહુગો વેમાણિયાણુ હો આહી,
નારય જોઈસિતિરિય, નર તિરિયાણુ અણેગવિહો ૧૯૮

ઉંચું-ઉચ્ચ

ભવણુ-ભવનપતિ

વણાણુ-વ્યતરને

બહુગો-વધારે

વેમાણિયાણુ-વૈમાનિકને

આહો-નીચે

આહી-અવધિજ્ઞાન

નારય-નારકી

જોઈસ-જ્યોતિષીને

તિરિય-તિર્યક્

નરતિરિયાણુ-મનુષ્ય અને
તિર્યચીને

અણેગવિહો-અનેક પ્રકારે

શબ્દાર્થ—ભવનપતિ અને વ્યતરને ઉચ્ચ અવધિજ્ઞાન વધારે હોય અને વૈમાનિકને નીચે અવધિજ્ઞાન વધારે હોય છે નારકી અને જ્યોતિષીને તિર્યક્ અવધિજ્ઞાન વધારે હોય છે મનુષ્ય અને તિર્યચીને અવધિજ્ઞાન અનેક પ્રકારે હોય છે

વિવેચન—ભવનપતિ અને વ્યતરને અવધિજ્ઞાન ઉચ્ચ વધારે હોય, તિર્યક્ તથા નીચુ થોડુ હોય છે વૈમાનિકને નીચુ અવધિજ્ઞાન ઘણું હોય, તિર્યક્ તથા ઉચ્ચ થોડુ હોય છે નારકી અને જ્યોતિષીને તિર્યક્ અવધિજ્ઞાન વધારે હોય, ઉચ્ચ તથા નીચુ થોડુ હોય છે મનુષ્ય અને તિર્યચીને અવ-

ધિજ્ઞાન અનેક પ્રકારે હોય છે; એટલે કોઈને ઉંચું ઘણું હોય, કોઈને નીચું ઘણું હોય, કોઈને તિચ્છું ઘણું હોય છે. આ અવધિજ્ઞાનમાંથી જેઓને ક્ષેત્રથી લોકના સંખ્યાતમા ભાગનું અને કાળથી પદ્યોપમના સંખ્યાતમા ભાગનું અવધિજ્ઞાન હોય છે, તેઓ કેવળી ભગવાન્ના મનો દ્રવ્યને જાણે છે.

ગાથા ૪૪ નો વધારો

વિવેચન—બાહ્ય પર્ષદા ઇદ્ર પાત્રે નિત્ય આવનાર અને સ્વભાવે ઉદ્ધત છે, મધ્યમ પર્ષદા કોઈક વખત આવનાર કોઈક ઉદ્ધત અને કોઈક શાન્ત છે, અભ્યંતર પર્ષદા કાર્યનો જવાબ આપવામાં શાન્ત છે, આ ત્રણે પર્ષદાના દેવ દેવીઓ સાથે ઇદ્ર મસલત કરીને પછી જ લડાઈ કરવાનો વિચાર જાહેર કરે છે.

ગાથા ૫૫ મીનું વિવેચન

જંઘાચારણ એક ઉત્પાત વડે રૂચકઠીપ સુધી જાય છે, પાછા વળતાં એક ઉત્પાત વડે નંદીશ્વર અને બીજા ઉત્પાત વડે સ્વસ્થાનમાં આવે છે.

એક ઉત્પાત વડે પાંડુકવન ઉપર ચડે છે પાછા વળતાં એક ઉત્પાત વડે નંદનવન અને બીજા ઉત્પાત વડે સ્વસ્થાને જંઘાચારણ આવે છે.

વિદ્યાચારણ એક ઉત્પાત વડે માનુષ્યોત્તર, બીજા ઉત્પાત વડે નંદીશ્વર જાત્રા કરીને, પાછા ફરતાં એક ઉત્પાત વડે સ્વસ્થાને આવે છે.

એક ઉત્પાત વડે નંદનવન, બીજા ઉત્પાત વડે પાંડુકવન, પાછા વળતાં એક ઉત્પાત વડે સ્વસ્થાને વિદ્યાચારણ આવે છે.

ભવનપત્યાદિ દેવોના ભવપ્રત્યયિક અવધિજ્ઞાનના

ક્ષેત્રાદિનુ યત્ર

નામ	ઉત્કૃષ્ટથી ઉર્ધ્વ અવધિ	ઉત્કૃષ્ટથી ઓ અવધિ	ઉત્કૃષ્ટથી તિર્યક્ અવધિ	જલમ	આકાર
અસુર કુમાર નાગકુમારારાદિ બાહ્યબાહ્ય તર	મૌર્ધા મુધી	નાજનાર નુધી	મખ્યાત અમ ખ્યાત યોજન	૨૫ યોજન	પાનાનો દોલ ઝાલર
ભયોતિથી	મખ્યાતા યોજન	મખ્યાતા યોજન	મખ્યાતા યોજન મખ્યાતા યોજન મખ્યાતા યોજન	મખ્યાતા યોજન	
મૌર્ધા મુધી પશાન	સ્વતિથાનનો જન્મ મુધી	ગત્રપ્રભાના મર્વ નીચેના ભાગ મુધી	અમખ્યાત યોજન	અમખ્યાતા યોજન મુધી	મુદમ
સનતકુમાર માહેદ		ચક્રંગ પ્રભાના મર્વ નીચેના ભાગ મુધી	બીજ દેવલોકથી અધિક		
ભદ્ર દેવ ભાતક		વાયુક પ્રભાના મર્વ નીચેના ભાગ મુધી	ત્રીજ ચોથા પાંચમા		
મદાશુક સહજા		૫૬ પ્રભાના મર્વ નીચેના ભાગ મુધી	૭। માતમા		
આનત પ્રાણત		૫૭ પ્રભાના મર્વ નીચેના ભાગ મુધી	આઠમા નવમા		
આરણ્ય અરધુન ૬ મૈત્રેયક ૭ થી ૯ મૈત્રેયક ૫ અનુતર		ઉચ્ચ પ્રભાણે તમે પ્રભા મુધી તમન્નમ પ્રભા મુધી લેખ નાવિના અત મુધી	સમા અગ્રીઆરમા બા મા છઠ્ઠા મૈત્રેયક મુદતા અધિક સ્વય જન્મજન્મ ૬ મુધી		
	કાંઈક ન્યૂન લેખનાતિકા				મલક મુધી

સાતે નરકપૃથ્વીના નારકીનું ઉત્કૃષ્ટ અને જઘન્ય
આયુષ્યનું પ્રમાણ.

ધૃત દેવાણું ભણિયું, ઠિઠ પમુહું નારયાણુ વુચ્છામિ
ધૃગ તિન્નિ સત્ત દસ સત્તર, અયર બાવીસ તિત્તીસા. ૧૯૯
સત્ત ય પુઢવીસુ ઠિઠ, જિઢ્ઠો-વરિમાઘ હિઠ્ઠ પુઢવીએ
હોઘ કમેણુ કણિઠ્ઠા, દસવાસ સહસ્સ પઢમાએ. ૨૦૦

ધૃત-એ પ્રમાણુ.

દેવાણુ-દેવોની

ભણિયું-કહ્યાં

ઠિઠ પમુહ-સ્થિતિ વિગેરે.

નારયાણુ-નારકીઓનાં.

વુચ્છામિ-કહીશ.

ધૃગ-એક.

તિન્નિ-ત્રણુ.

સત્ત-સાત.

દસ-દશ

સત્તર-સત્તર.

અયર-સાગરોપમ

બાવીસ-બાવીશ

તિત્તીસા-તેત્રીશ

સત્ત-સાતે

પુઢવીસુ-પૃથ્વીઓને વિષે.

ઠિઠ જિઢ્ઠો-ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ

ઉવરિમાઘ-ઉપરની પૃથ્વીની

હિઠ્ઠ પુઢવીએ-હેઠળ (નીચે)

ની પૃથ્વીની.

હોઘ-હોય છે.

કમેણુ-અનુક્રમે.

કણિઠ્ઠા-જઘન્ય (સ્થિતિ.)

દસવાસ સહસ્સ-૧૦ હજાર

વર્ષ

પઢમાએ-પહેલાની.

શબ્દાર્થ—એ પ્રમાણુ દેવોની સ્થિતિ પ્રમુખ (વિગેરે)
૯ દ્વારો કહ્યાં. (હવે) નારકીઓનાં કહીશું. ૧-૩-૭-૧૦-૧૭
૨૨ અને ૩૩ સાગરોપમ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ સાતે નરક પૃથ્વી-
ઓને વિષે અનુક્રમે છે ઉપરની પૃથ્વીની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ તે
નીચેની પૃથ્વીની અનુક્રમે જઘન્ય સ્થિતિ હોય છે પહેલાની
(પહેલા પ્રતરની) જઘન્ય સ્થિતિ ૧૦ હજાર વર્ષની છે.

નારકીનું 	ઉત્કૃષ્ટાયુ	જઘન્યાયુ
નરક પૃથ્વીઓ		
રતનપ્રભા	૧ સાગરોપમ	૧૦ હજાર વર્ષ
શકરાપ્રભા	૩ "	૧ સાગરોપમ
વાલુકાપ્રભા	૭ "	૩ "
પદ્મપ્રભા	૧૦ "	૭ "
ધૂમપ્રભા	૧૭ "	૧૦ "
તમ્રપ્રભા	૨૨ "	૧૭ "
તમસ્તમ્ર પ્રભા	૩૩ "	૨૨ "

રતનપ્રભાના ૧૩ પ્રતરના નારકીનું ઉત્કૃષ્ટ અને

જઘન્ય આયુષ્ય

નવધ સમ સહસ્રલક્ષ્યા, પુન્વાણુ કોડી અચર દસ ભાગ
ધક્ષિણ ભાગ ગુહી, જા અચર તેરસે પયરે ૨૦૧
ધ્યિ જિદ્દ જહન્ના પુણુ, દસવાસ સહસ્રલક્ષ્ય પયર દુગે
સેસેસુ ઉવરિ જિદ્દ, અહો કલિકુઉ પર્ષ પુદ્ધવિ ૨૦૨

નવધ સમ સહસ્ર-૬૦ હ-
જાર વર્ષ

નવધ લક્ષ્યા-૬૦ લાખ
પુન્વાણુ કોડી-પૂર્વ કોડ
અચર-૧ સાગરોપમનો
દસભાગ-દસમો ભાગ
ધક્ષિણ-એકેક
ભાગ ગુહી-ભાગની વૃદ્ધિ
જા-યાવ

અચર-૧ સાગરોપમ
તેરસે પયરે-તેરમે પ્રતરે
ઈઅ-એ પ્રમાણે
જદ્દ-ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ
જહન્ના-જઘન્ય સ્થિતિ
પુણુ-વળી
દસવાસસહસ્ર-૧૦ હજાર વર્ષ
દસવાસ લક્ષ્યા-૧૦ લાખ
વર્ષ

પયર દુગે-બે પ્રતરની.

સેસેસુ-બાકીના પ્રતરોને વિષે.

ઉવરિ-ઉપરના પ્રતરની.

નિટ્ટા-ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ.

અહો-નીચેના પ્રતરની.

કણિદ્દા-જઘન્ય સ્થિતિ

ઉ-વળી.

પમ્પુઠવિ-દરેક પૃથ્વી પ્રત્યે.

શબ્દાર્થ—૯૦ હજાર વર્ષ, ૯૦ લાખ વર્ષ, પૂર્વ કોડ, ૧ સાગરોપમનો દશમો ભાગ. (એક સાગરોપમના ૧૦ ભાગમાંથી એક ભાગ પછી) એકેક ભાગની વૃદ્ધિ (કરતાં) યાવત્ તેરમે પ્રતરે (૧૦ ભાગે) ૧ સાગરોપમ થાય. એ પ્રમાણે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ કહી. જઘન્ય સ્થિતિ વળી(પહેલા) બે પ્રતરની અનુક્રમે ૧૦ હજાર વર્ષ અને ૧૦ લાખ વર્ષ છે બાકીના પ્રતરોને વિષે ઉપરના પ્રતરની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ તે વળી નીચેના પ્રતરની જઘન્ય સ્થિતિ દરેક પૃથ્વી પ્રત્યે જાણવી.

રત્ન પ્રભાના દરેક પ્રતરે ઉત્કૃષ્ટ અને જઘન્ય આયુ.

પ્રતર	ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ	જઘન્ય સ્થિતિ
૧	૯૦ હજાર વર્ષ	૧૦ હજાર વર્ષ
૨	૯૦ લાખ વર્ષ	૧૦ લાખ વર્ષ
૩	૧ પૂર્વકોડ વર્ષ	૯૦ લાખ વર્ષ
૪	$\frac{૧}{૧૦}$ સાગરો	પૂર્વ કોડ વર્ષ
૫	$\frac{૧}{૨૦}$ સાગરો	$\frac{૧}{૧૦}$ સાગરો
૬	$\frac{૧}{૩૦}$ સાગરો	$\frac{૧}{૨૦}$ સાગરો
૭	$\frac{૧}{૪૦}$ સાગરો	$\frac{૧}{૩૦}$ સાગરો
૮	$\frac{૧}{૫૦}$ સાગરો	$\frac{૧}{૪૦}$ સાગરો
૯	$\frac{૧}{૬૦}$ સાગરો	$\frac{૧}{૫૦}$ સાગરો
૧૦	$\frac{૧}{૭૦}$ સાગરો	$\frac{૧}{૬૦}$ સાગરો
૧૧	$\frac{૧}{૮૦}$ સાગરો	$\frac{૧}{૭૦}$ સાગરો
૧૨	$\frac{૧}{૯૦}$ સાગરો	$\frac{૧}{૮૦}$ સાગરો
૧૩	૧ સાગરો	$\frac{૧}{૯૦}$ સાગરો

શર્કરાપ્રભા આદિ નરકપૃથ્વીને ।વયે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ

જાણવાને માટે કરણ કહે છે

ઉવરિ ખિધ ઠિધ વિસેસો,

સગ પયર વિહતુ ઇચ્છ સ ગુણિયો,

ઉવરિમ ખિધ ઠિધ સહિયો,

ઇચ્છિય પયરમિ ઉઠકોસા ૨૦૩

ઉવરિ ખિધ-ઉપરની પૃથ્વીની
ઠિધ વિસેસો-સ્થિતિનો
વિશ્લેષ

સગ પયર-પોતાના પ્રતરની
સાથે

વિહતુ-વહેતીને, ભાગીને

ઇચ્છ-ઇચ્છિત પ્રતર માથે

સ ગુણિયો-ગુણવાથી, ગુણીને

ઉવરિમ ખિધ-ઉપરની
પૃથ્વીની

ઠિધ સહિયો-સ્થિતિસહિત

ઇચ્છિય પયરમિ-ઇચ્છિત
પ્રતરને વિષે

ઉઠકોસા-ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ

શબ્દાર્થ—ઉપરની પૃથ્વીની સ્થિતિનો વિશ્લેષ
(બાહબાકી) કરી, પોતાના પ્રતરની સાથે વહેતીને (ભાગીને),
ઇચ્છેલા પ્રતરની સાથે ગુણીને, ઉપરની પૃથ્વીની સ્થિતિ
સહિત કરતા ઇચ્છિત પ્રતરને વિષે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ આવે

વિવેચન—ગર્ભગ્રભાને વિષે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ ॥ સા
ગરોપમ છે અને રત્નગ્રભાની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ ૧ સાગરોપમ
છે, તેનો વિશ્લેષ (મોટી રમ્ભમાથી નાની રકમ બાદ)
ક્રમ ૨ સાગરોપમ ન્હે, તેને શર્કરાપ્રભાના ૧૧ પ્રતરે
ભાગતા ૧ સાગરોપમના અભિયાગીયા બે ભાગ આવે, તે

એ ભાગને વાંછિત પહેલા પ્રતરની સાથે શુણ્ણતાં અગીયારીયા
 એ ભાગ જ આવે, તેને ઉપરની પૃથ્વી રત્નપ્રભાની ઉત્કૃષ્ટ
 સ્થિતિ ૧ સાગરોપમ સહિત કરતાં ૧ સાગરોપમ ને
 અગીયારીયા એ ભાગ પહેલા પ્રતરની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ જાણવી.
 એ રીતે દરેક પ્રતરે બળે ભાગ વધારતાં તથા અગીયાર
 ભાગે સાગરોપમ કરતાં શર્કરા પ્રભાના ૧૧મા પ્રતરે ૩
 સાગરોપમ ઉત્કૃષ્ટાયુ થાય. તથા દરેક પૃથ્વીના છેલ્લા
 પ્રતરની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ તે તેની પછીની પૃથ્વીના પ્રથમ
 પ્રતરની જઘન્ય સ્થિતિ જાણવી

પ્રશ્નો.

૧, આહાર કેટલા પ્રકારના છે અને કયા? કયા જીવોને
 કયો આહાર હોય તથા ઉત્કૃષ્ટથી કવલાહાર કયા જીવોને
 કેટલા કાલ પછી હોય તથા કયા જીવો અણાહારી હોય
 તે દર્શાવો.

૨, દેવોના શરીરનું સ્વરૂપ કહો, દેવો મનુષ્ય લોકમાં
 કયા કારણોથી આવે અથવા ન આવે.

૩, ભવનપતિ જ્યોતિષી અચ્યુત ગ્રેવેયક અને અનુતર
 દેવોનું ઉત્કૃષ્ટથી ઉદ્ધ અધો અને તિર્ધ્ણ અવધિ તથા
 જઘન્યથી અવધિક્ષેત્ર અને તેનો આકાર કહો.

૪, રત્નપ્રભા વાલુકા પ્રભા અને તમઃપ્રભાના દરેક
 પ્રતરનું ઉત્કૃષ્ટ અને જઘન્ય આયુષ્ય કહો.

ચક્ર પ્રભા ૩-૧=૨ વિશ્લેષ

પ્રતર	ઉત્કૃષ્ટાયુ		જય-પાયુ	
	સાં	૧૧ માંથી ભાગ	સાં	૧૧ માંથી ભાગ
૧	૧	૨	૧	૦
૨	૧	૪	૧	૨
૩	૧	૬	૧	૪
૪	૧	૮	૧	૬
૫	૧	૧૦	૧	૮
૬	૨	૧	૧	૧૦
૭	૨	૩	૨	૧
૮	૨	૫	૨	૩
૯	૨	૭	૨	૫
૧૦	૨	૯	૨	૭
૧૧	૩	૦	૨	૯

વાતુ પ્રભા ૭-૩=૪ વિશ્લેષ

પ્રતર	ઉત્કૃષ્ટાયુ		જય-પાયુ	
	સાં	૬ માંથી ભાગ	સાં	૬ માંથી ભાગ
૧	૩	૪	૩	૦
૨	૩	૮	૩	૪
૩	૪	૩	૩	૮
૪	૪	૭	૪	૩
૫	૫	૨	૪	૭
૬	૫	૬	૫	૨
૭	૬	૧	૫	૬
૮	૬	૫	૬	૧
૯	૭	૦	૬	૫

પદ પ્રભા ૧૦-૭=૩ વિશ્લેષ

પ્રતર	ઉત્કૃષ્ટાયુ		જય-પાયુ	
	સાં	૭ માંથી ભાગ	સાં	૭ માંથી ભાગ
૧	૭	૩	૭	૦
૨	૭	૬	૭	૩
૩	૮	૨	૭	૬
૪	૮	૫	૮	૨
૫	૯	૧	૮	૫
૬	૯	૪	૯	૧
૭	૧૦	૦	૯	૪

ધ્રુવ પ્રભા ૧૭-૧૦=૭ વિશ્લેષને પાચ
પ્રતર ભાગતા $\frac{૭}{૧} \times ૭ = ૪૯$ સાં

પ્રતર	ઉત્કૃષ્ટાયુ		જય-પાયુ	
	સાં	૫ માંથી ભાગ	સાં	૫ માંથી ભાગ

૧	૧૧	૨	૧૦	૦
૨	૧૨	૪	૧૧	૨
૩	૧૪	૧	૧૨	૪
૪	૧૫	૦	૧૪	૧
૫	૧૭	૦	૧૫	૩

તમ પ્રભા ૨૨-૧૭=૫ વિશ્લેષને ત્રય
પ્રતર ભાગતા $\frac{૫}{૧} \times ૫ = ૨૫$ સાં

પ્રતર	ઉત્કૃષ્ટાયુ		જય-પાયુ	
	સાં	૪ માંથી ભાગ	સાં	૪ માંથી ભાગ
૧	૧૮	૨	૧૭	૦
૨	૨૦	૧	૧૮	૨
૩	૨૨	૦	૨૦	૧

તમસ્તથ પ્રભા

પ્ર	ઉત્કૃષ્ટાયુ	જય-પાયુ
-----	-------------	---------

૧	૩૩	૨૨
---	----	----

અપ્રતિધાનતુ જય-પાયુ નથી

૧૦ પ્રકારની ક્ષેત્ર વેદના.

બંધણુ ગધ સંઠાણા, ભેયા વન્ના ય ગંધ રસ ફાસા,
અગુરુ લહુ સદ દસહા, અસુહા વિ ય પુગ્ગલા નિરઐ. ૨૦૪

બંધણુ—આહારાદિ પુદ્ગલોનું

બંધન.

ગધ—ગતિ

સંઠાણા—સંસ્થાન.

ભેયા—ભેદ

વન્ના—વર્ણ

ગંધ—ગંધ.

રસ—રસ.

ફાસા—સ્પર્શ.

અગુરુલહુ—અગુરુલઘુ.

સદ—શબ્દ.

દસહા—દશ પ્રકારનાં

અસુહા—અશુભ.

વિ—પણ

પુગ્ગલા—પુદ્ગલો.

નિરઐ—નરકમાં.

શબ્દાર્થ—૧. આહારાદિ પુદ્ગલોનું બંધન, ૨. ગતિ, ૩ સંસ્થાન (હુ ડક), ૪. ભેદ, ૫ (અશુભ) વર્ણ, ૬. ગંધ, ૭ રસ, ૮ સ્પર્શ, ૯ અગુરુલઘુ, અને ૧૦ શબ્દ એ દશ પ્રકારનાં અશુભ પુદ્ગલો પણ નરકમાં છે.

વિવેચન—દરેક સમયે નારકીઓને આહારાદિક પુદ્ગલોનું બંધન પ્રતીત થયેલા અગ્નિ કરતાં પણ અત્યંત ભય કર હોય છે. નારકીઓની ચાલવાની ગતિ ઉંટ અને ગધેડાં જેવી અશુભ હોય છે; તપાવેલા લોહ સરખી ધરતી ઉપર પગ મૂકવાથી જે વેદના થાય, તેના કરતા અત્યંત દુઃખ નારકીના જીવોને ચાલતાં થાય છે. નારકીનું સંસ્થાન પાંખ છેદાયેલા પક્ષીની જેમ અત્યંત જઘન્ય હુંડક હોય છે. ભીંત આદિ પુદ્ગલોથી નારકીના શરીરના પુદ્ગલોનું જુદું થવું તે શસ્ત્રની ધારા કરતાં પણ અત્યંત પીડાકારી છે. દ્વાર

અને જાલીયા વિનાના નરકાવાસાનો વર્ણ અધકારવાળો
ભયકર અને મલિન છે, વળી આ નરકાવાસાનો તળીયાનો
ભાગ શ્વેભ વિદ્યા મૂત્ર અને કફાદિ દડે લેપાયેવાની જેવો
છે, તથા માસ, કૈશ, નખ, હાડકા, દાત અને ચર્મ વડે
આન્ધાદન કરાયેલી રમથાન ભૂમિના જેવો છે સડી ગયેલા
ખિલાડા વિગેરેના મૃત કલેવરોની ગંધ કરતા અત્યંત
અશુભ ગંધ ત્યાની પૃથ્વીમા હોય છે લીમડા અને ઘોષા
તકીના રસ કરતા અત્યંત કડવો રસ ત્યા હોય છે અગ્નિ
અને વિદી આદિના સ્પર્શ કરતા અત્યંત ભયકર સ્પર્શ
ત્યા હોય છે, અશુરલઘુ પરિણામ પણ અત્યંત પીડા કર
નારો છે પીડાથી આકાન્ત થયેલા તેઓના દુખના કારણરૂપ
વિલાપનો શબ્દ પણ સામળવાથી કડ્ડા ઉપજે તેવો છે એ
દશ પ્રકારના અશુભ પુદ્ગલો નરક પૃથ્વીમા હોય છે

ખીજી રીતે ૧૦ પ્રકારની ક્ષેત્ર વેદના

નરયા દસવિહ વેયણુ, સી ઊસિણ ખુહ પિવામ ક હૂહિ
પરવસ્સ જર દાહ, ભય સોગ ચેવ વેયતિ ૨૦૫

નરયા-નારકી

દશવિહ-દશ પ્રકારની

વેયણુ-વેદનાવાળા

સી-શીત

ઊસિણ-ઉષ્ણ

ખુહ-કુષા, બૂખ

પિવાસ-તૃષા, તરસ

ક હૂહિ-ખરજ

પરવસ્સ-પરવશપણ

જર-જ્વર, તાવ

દાહ-દાહ

ભય-ભય

સોગ-ચોક

ચેવ-નિશ્ચે

વેયતિ-વેદ છે

શબ્દાર્થ—નારકી ૧૦ પ્રકારની (ક્ષેત્ર) વેદનાવાળા હોય છે. ૧ શીત, ૨ ઉષ્ણ, ૩, ક્ષુધા, ૪ તૃષ્ણા, ૫. ખરજ, ૬. પરવશપણું, ૭ તાવ, ૮ દાહ, ૯ ભય અને ૧૦ શોક નિશ્ચે નારકીના છવો વેદ છે. (લોગવે છે.)

વિવેચન—પોષ માસમાં રાત્રિએ હીમ પડતો હોય, વાયુ વાતો હોય, ત્યારે વસ્ત્ર વિનાના મનુષ્યને હિમાલય પર્વત ઉપર જે દુઃખ થાય, તે કરતાં અનંત ગુણુ દુઃખ તે નારકીને શીત વેદનાનું હોય છે. તે શીત વેદનાવાળી નરક થકી ઉપાડીને નારકીઓને પૂર્વોક્ત મનુષ્યના સ્થાને રાખવામાં આવે, તો તે નારકી અનુપમ સુખ લોગવતા નિદ્રાને પામે ગ્રીષ્મ રતુમાં મધ્યાહ્ન સમયે મેઘ રહિત સૂર્ય માથા ઉપર તપતો હોય તથા ચાર દિશાએ ચાર અગ્નિની જ્વાલા સળગતી હોય એવી રીતે પચાગ્નિથી યુક્ત, પિત્તના પ્રકોપવાળા, છત્ર રહિત મનુષ્યને જે વેદના થાય, તેથી અનંત ગુણુ દુઃખ નારકીને ઉષ્ણ વેદનાનું હોય છે, તે નારકીને ઉપાડીને અહીં બળતા ખેરના અંગારામાં કોઈ મૂકે, તો તે નારકી સુખેથી નિદ્રા લે. અઢીદ્રોપનાં ધાન્ય ખાય તોપણ નારકીની ભૂખ શમે નહિ. બધી નદી, સમુદ્ર અને સરોવરનાં પાણી પીએ, તોપણ નારકીનું ગળુ તાલુ અને હોઠ તો સુકાતાંજ રહે. છરી વડે ખણુતાં પણ નારકીના શરીરે ખસની ખજવાળ મટે નહિ. નારકીના છવો સદા પરવશ હોય છે. અહીંના તાવવાળા મનુષ્ય કરતાં અનંત ગુણુ તાવ હુમેશાં નારકીના શરીરે હોય છે. અંદરથી બળી જાય તેવો દાહ પણ નારકીને હોય છે. નારકીના છવોને પરમાધામી

કે અન્ય નારકી તરફથી વધુ ભય હોય છે, કારણ કે તેઓ અવધિજ્ઞાન કે વિભાગ જ્ઞાનથી ઉર્દ્ધ અથવા કે તિર્યગ્ દિશાથી આવતા દુષ્કર્મને અગાઉથી જ જાણે છે, તેથી ભયથી સદા વિહ્વલ જ હોય છે અને તેને લીધે જ તેઓ શોકવાળા હોય છે એમ ખીલ રીતે પણ ૧૦ પ્રકારે સેત્રવેદના કહી

પ્રથમની ત્રણ પૃથ્વીના નરકનાસાની ભૂમિ શીત અને બાકીની ભૂમિ ઉષ્ણ છે પદ પ્રભાને વિષે ઘણા નરકવાસા ઉષ્ણ અને થોડા શીત છે ધૂમપ્રભાને વિષે ઘણા નરકવાસા શીત અને થોડા ઉષ્ણ છે છઠ્ઠી અને સાતમી પૃથ્વીમા નરકવાસાની ભૂમિ ઉષ્ણ અને બાકીની ભૂમિ શીત છે

નારકીના બે લોક—સમ્યગ્દષ્ટિ અને મિથ્યાદષ્ટિ તેમા સમ્ય દષ્ટિ નારકી પૂર્વકૃત કર્મને સંભાળીને અન્ય થકી ઉત્પન્ન થયેલ દુષ્કર્મ સમ્યક્ પ્રકારે મહન કરે અને મિથ્યાદષ્ટિ નારકી એક કે સંખ્યાતા સરખા મગદ્દ મુદગરોના વૈક્રિય રૂપે ગ્રહણ કરીને અથવા સ્વાભાવિક પૃથ્વી સળધી હથીઆરો ગ્રહણ કરીને પરસ્પર લડે છે

૩ વેદનામાથી કઈ વેદના કેટલી નરક સુવી હોય સત્તમ્ભુ ખિત્તજ વિચણા, અન્નન્ન કયાવિ પહરણેહિ વિણા પહરણ કયા વિ પચસુ, તિસુ પરમાહભિય કયાવિ ૨૦૬

મત્તમ્ભુ-સાતે નરક પૃથ્વીમા
ખિત્તજ વિચણા-સેત્રવેદના
અન્નન્ન કયાવિ-અન્યોન્ય

કૃત પણ

પહરણેહિ-પ્રહરણ, શસ્ત્ર

વિણા-વિના

પહરણ કયાવિ-પ્રહરણ કૃત
પણ

પચસુ-પાચ નરક પૃથ્વીને
વિષે

તિસુ-ત્રણ નરક પૃથ્વીને વિષે.	પરમાહુન્નિમય-પરમાધામી વડે. કયાવિ-કરાયેલ પણ.
---------------------------------	---

શબ્દાર્થ—સાતે નરક પૃથ્વીમાં ક્ષેત્ર વેદના અને પ્રકરણ વિના અન્યોન્યકૃત (પરસ્પર હોવા વડે કરાયેલ) વેદના પણ હોય છે, પાંચ નરક પૃથ્વીને વિષે પ્રકરણ કૃત વેદના પણ હોય છે, અને ત્રણ નરક પૃથ્વીને વિષે પરમાધામી વડે કરાયેલ વેદના પણ હોય છે.

વિવેચન—છઠ્ઠી અને સાતમી નરકમાં નારકી હોવા વૈદિય રૂપો વિદ્યુર્વીને એક ખીજના શરીરમાં પ્રવેશ કરીને વેદના ઉદ્ધારે છે. નારકી હોવા આલા (ગોખલા જેવા આકાર) માં ઉત્પન્ન થાય છે, તે તેમની ચોનિ જાણવી. ત્યાં ઉત્પન્ન થયા પછી અંતર્મુહૂર્તે આલો નાનો અને શરીર મોટું થવાથી સમાય નહિ તેથી નીચે પડે, કે તરતજ પરમાધામી ત્યાં આવીને પૂર્વકૃત કર્મને અનુસારે દુઃખ આપે. જેમકે:—મધ ખીનારને ઉંનું સીસું પાય, પરસ્ત્રી લંપટીને અગ્નિમય લોઢાની પુતળીનું આલિંગન કરાવે, કૂટ શીમલાના વૃક્ષ ઉપર ખેસાડે, લોઢાના ઘણે કરી ઘાત કરે, વાંસલાથી છેદે, ઘા ઉપર ખાર નાખે, ઉના તેલમાં નાખે, લાલાથો શરીર પરોવે, લટ્ટીમાં શેકે, ઘાણીમાં ખીલે, કરવતથી વહેરે, પક્ષી સિંહ સર્પનાં રૂપ વિદ્યુર્વીને ખીડા ઉપજાવે, વૈતરણી નદીમાં ઝાંખાળે, અસિખત્ર વન અને તપ્ત રેતીમાં દોડાવે, વજ્રમય કુંડલીમાં તીવ્ર તાપે પચતાં નારકી ૫૦૦ યોજન ઉંચા ઉછડે, ત્યાંથી નીચે પડતાં આકાશમાં પક્ષીઓ અને નીચે વાઘ વિગેરેનાં

ક્રૂરો વિકુર્વાને પીડા ઉચત્તરે તે નારકીઓને લડતા
 દેખીને પરમાધામી ખુશી થાય, અદૃદ્દ હામ્ય કહે, તેમના
 ઉપર વશ નાખે અને ત્રણવાગ પગલાનું આસ્કાલન કહે
 નારકીઓને પરસ્પર લડતા જોવામા જેવી પ્રીતિ પરમા
 ધામીઓને હોય છે, તેવી પ્રીતિ તેઓને અત્યંત રમ્ય
 વસ્તુના જોવામા હોતી નથી એ પરમાધામીપણ પચાગ્નિ
 પ્રમુખ કષ્ટ ક્રિયાથી પ્રાપ્ત થાય છે પરમાધામી હમેશા
 ભયજ હોય, તે પણ મરીને ઈજોળીઓ મત્ત થાય,
 તેના દેહમા એવા રત્ન હોય છે કે તે રત્નને જોઈને
 બીજા જલથગ જીવો ભય પામીને નાખી જાય, તે રત્નને
 લેવાની ખાતર મચ્છીમારો તેને મામની લાલચથી લોહાની
 ધડીમા મપડાવી છમામ મુખી પીઢે ત્યાગે તે મરી જાય,
 મારે બીજાને પીડા કરવાથી પોતાને દુઃખ ભોગવવું પડે,
 એમ મમજીને કોઈ જીવને દુઃખ દેવું નહિ

માતે નરક પૃથ્વીના 'ગોત્ર

ગયણપહ સક્કરપહ, વાલુયપહ પંકપહ ચ ધૂમપહા,
 તમપહા તમતમપહા, કમેણુપુઢવીણુગોત્તાઈ ૨૦૭.

રયણપહ-રત્નપ્રભા
 સક્કરપહ-શકરાપ્રભા
 વાલુયપહ-વાલુકાપ્રભા
 પંકપહ-પંકપ્રભા
 ધૂમપહા-ધૂમપ્રભા
 તમપહા-તમ પ્રભા

તમતમપહા-તમન્તમ
 પ્રભા
 કમેણુ-અનુક્રમે
 પુઢવીણુ-પૃથ્વીના
 ગોત્તાઈ-ગોત્ર

શબ્દાર્થ- ૧. રત્નપ્રભા, ૨. શર્કરાપ્રભા, ૩. વાલુકાપ્રભા, ૪ પંકપ્રભા, ૫. ધૂમપ્રભા, ૬. તમપ્રભા અને ૭ તમસ્તમપ્રભા એ અનુક્રમે સાતે પૃથ્વીનાં ગોત્ર (ગુણ ઉપરથી બનેલાં નામો) છે.

વિવેચન - રત્નપ્રભાના ત્રણ કાંડ (ભાગ) છે. પહેલો ખરકાંડ ૧૬ હજાર યોજનનો, તેમા રત્ન ઘણા હોય છે. બીજો પંક બહુલ કાંડ ૮૪ હજાર યોજનનો, તેમા કાદવ ઘણો હોય છે. ત્રીજો જલ બહુલ કાંડ ૮૦ હજાર યોજનનો, તેમા પાણી ઘણું હોય છે. બાકીની છએ પૃથ્વી પૃથ્વીકાયમય છે, શર્કરા પ્રભામાં કાંકરા ઘણા હોય, વાલુકા પ્રભામા રેતી ઘણી હોય, પંકપ્રભામા કાદવ ઘણો હોય, ધૂમપ્રભામા ધૂમાડો ઘણો હોય, તમપ્રભામાં અંધકાર ઘણો હોય અને તમસ્તમપ્રભામા અત્યંત ઘણો અધકાર હોય છે.

સાતે નરકનાં નામ તથા આકાર.

ધમ્મા વંસા સેલા, અંજણુ રિટ્ટા મધા ય માઘવર્ધ,
નામેહિં પુઢવીઓ, છત્તાઈછત્ત સંઠાણા. ૨૦૮.

ધમ્મા-ધર્મા.

વંસા-વંશા.

સેલા-શૈલા.

અંજણુ-અંજના.

રિટ્ટા-રિષ્ટા

મધા-મધા

માઘવર્ધ-માઘવતી.

નામેહિં-નામ વડે ,

પુઢવીઓ-પૃથ્વીઓ.

છત્તાઈછત્ત-છત્રાતિછત્ર.

સંઠાણા-સંસ્થાન(આકાર)

વાળી.

શબ્દાર્થ- ૧ ધર્મો, ૨ વશા, ૩ શૈલા, ૪ અજના, ૫ રિષ્ટા, ૬ મધા અને ૭ માધવતી નામ વડે પૃથ્વીઓ ઇત્યાદિ (હિંદુ ગણેલ છત્રની નીચે મોટા મોટા છત્રવાળા) આકારવાળી છે

વિવેચન- નીચેની દરેક પૃથ્વીઓ હિંદુ ગણેલ છત્રના આકારે અને નીચે નીચે વિસ્તારમા મોટી મોટી છે જેમકે-વિસ્તારમા મોંઘી નાની ધર્મો, તેની નીચે વશા વિસ્તારમા મોટી છે, એમ નવંદ્ર મમજવુ

સાતે નરક પૃથ્વીનો પિંડ તથા તેનો આધાર
અસીય બત્તીસ અડવીસ, વીમા, અદાર સોલ અડસહસા,
લક્ષ્મુવરિ પુદવિ પિંડો. ૧ણુદહિ ૧ણુવાય તણુવાયા ૨૦૯

અસીય-એત્રી

બત્તીસ-બત્તીસ

અડવીસ-અડયાવીસ

વીસા-વીસ

અદાર-અદાર

સોલ-સોલ

અડ-આડ

મહુમા-હજાર

લક્ષ્મુવરિ-લાખ ઉપર

પુદવિ પિંડો-પૃથ્વીનો પિંડ

ધાણુદહિ-ધનોદધિ

ધણુવાય-ધનવાત

તણુવાયા-તનવાત

શબ્દાર્થ- (માતે) નરક પૃથ્વીનો પિંડ અનુક્રમે પહેલીનો ૧લાખ ૮૦ હજાર, બીજીનો ૧લાખ ૩૨ હજાર, ત્રીજીનો ૧લાખ ૨૮ હજાર, ચોથીનો ૧લાખ ૨૦ હજાર, પાંચમીનો ૧લાખ ૧૮ હજાર, છઠ્ઠીનો ૧લાખ ૧૬ હજાર અને સાતમીનો ૧લાખ ૮ હજાર છે અને તે (દરેક) ની નીચે ધનોદધિ ધનવાત તનવાત અને—

ગયણું ચ પદ્મદાણું, વીસ સહસ્સાઈં ધણુદહી પિંડો,
ધણતણુ વાયાગાસા અસંખ જોયણુ જુયા પિંડો. ૨૧૦

ગયણું-આકાશ.

તાણુવાય-તનવાત.

પદ્મદાણું-રહેલું છે.

આગાસા-આકાશનો

વીસ સહસ્સાઈં-૨૦ હજાર.

અસંખ-અસંખ્યાતા.

ધણુદહિ-ધનોદધિનો.

જોયણુ જુયા-યોજન વડે

પિંડો-પિંડ, જથ્થો.

ધણુ-ધનવાત

ચુકત.

શબ્દાર્થ-આકાશ રહેલું છે. (મધ્યભાગે) ધનોદધિનો પિંડ ૨૦ હજાર યોજનનો છે. ધનવાત તનવાત અને આકાશનો પિંડ અસંખ્યાતા યોજન વડે ચુકત છે.

વિવેચન-દરેક નરક પૃથ્વીની જડાઈના મધ્ય ભાગ નીચે ધનોદધિની જડાઈ ૨૦ હજાર યોજનની છે તેની નીચે ધનવાત અસંખ્યાત યોજન, તેની નીચે તનવાત અસંખ્યાત યોજન અને તેની નીચે આકાશ અસંખ્યાત યોજન મધ્ય ભાગે છે, તે પછી ધનોદધિ આદિ ત્રણે વલયો ઘટીને છેડે કેટલા યોજન વિસ્તારે હોય ? તે કહે છે.

પ્રશ્નો

૧. અને રીતે ૧૦ પ્રકારની ક્ષેત્ર વેદનાનું વિવેચન કરો.

૨. ૩ પ્રકારની વેદનામાંથી કયું વેદના કેટલી નરક સુધી હોય ? નારકીઓને ભય કયા કારણોથી હોય ?

૩. પહેલી, ત્રીજી અને છઠ્ઠી નરકનાં નામ, ગોત્ર, આકાર, પૃથ્વીપિંડ અને મધ્યભાગે આધાર રૂપ ધનોદધિ આદિ વલયોની જડાઈ કહો.

પૃથ્વીના નામ	નરકના નામ	પૃથ્વીપિંડ	ધનોદ્ધિ	ધનવાત	તનવાત	આકાશ
રત્નપ્રભા	ધમા	૧,૮૦,૦૦૦	મધ્ય ભાગે વીમ લગ્નર યોજન	મધ્ય ભાગે અસખ્યાતા યોજન	મધ્ય ભાગે અસખ્યાતા યોજન	મધ્ય ભાગે અમખ્યાતા યોજન
શકરાપ્રભા	રંગા	૧,૭૦૦૦૦				
નાલુકાપ્રભા	શૈલા	૧,૭૮૦૦૦				
પ્રભા	અજના	૧,૨૦૦૦૦				
ધૂમપ્રભા	રિષ્ટા	૧૧૮૦૦૦				
તમ પ્રભા	મના	૧,૧૬૦૦૦				
તમતમ પ્રભા	માધવતી	૧,૦૮૦૦૦				અનંત યોજન

નરક પૃથ્વીના છોડ ચારે દિશાએ ધનોદ્ધિ આદિ
૩ વલયનો વિસ્તાર

નકુસતિ અલોગ, ચઉદ્ધિસ પિ પુઢવી ચ વલય સ ગહિયા
રયાણાએ વવયાણુ, છદ્ધ પચમ જોયાણુ સદૃ ૨૧૧
વિકુખ ભો વણુઉદ્ધહી. ૧ણુ તણુવાયાણુ હોધ જહસ ખ,
સતિભાગ ગાઝિય, ગાઝિય ચ તહ ગાઝિયતિભાગો ૨૧૨
પઢમ મહીવલ્લએસુ, ખિવિજ્જ એય કમેણુ ખીયાએ,
દુતિ ચઉ પચ છગુણુ, તધયાઈસુ તપિ ખિવ કમમો

ન કુસંતિ-સ્પર્શતી નથી.

અલોગં-અલોકને.

ચઉદિસંપિ-ચારે દિશાએ

પણ.

પુઠવી-પૃથ્વીઓ.

વલય-વલયો વડે.

સંગહિયા-વિંટાએલી.

રયણાએ-રત્નપ્રભાના.

વલયાણું-વલયોનો.

છ-છ (યોજન)

અઙ્ક પંચમ-પાંચમું
અડધું (૪૧)

જ્ઞેયણ-યોજન.

સઠ્ઠું-દોઢ (યોજન).

વિકૂખંભો-વિસ્તાર.

ઘણ ઉદહી-ઘનોદધિ.

ઘણતાણ વાયાણ-ઘનવાત
અને તનવાતના.

હોધ-છે

જહસંખં-અનુક્રમે

સતિભાગ ગાઊયં-ત્રીજા

ભાગ સહિત એક ગાઉ.

(૧૧ ગાઉ)

ગાઊયં-૧ ગાઉ.

તહ-તેમજ, તથા.

ગાઉ-૧ ગાઉનો.

તિભાગો-ત્રીજો ભાગ.

પઠમમહી-પહેલી પૃથ્વીના.

વલએસું-વલયોમાં.

ખિવિજજ-નાંખીએ, ઉમેરીએ.

એયં-એ પ્રમાણે.

ક્રમેણુ-અનુક્રમે.

ખીયાએ-ખીજીને વિષે.

દુ તિ ચઉ પંચ છગુણું-

એ ત્રણ ચાર પાંચ અને

છ ગુણો.

તઠ્યાસુ-ત્રીજી આદિને વિષે.

તંપિ-તેને પણ.

ખિવ-નાખો, નાખવો.

ક્રમસો-અનુક્રમે.

શબ્દાર્થ-(ઘનોદધિ ઘનવાત અને તનવાતના) વલયો વડે વિંટાએલી (સાતે) પૃથ્વીઓ ચારે દિશાએ પણ અલોકને સ્પર્શતી નથી રત્નપ્રભાના ઘનોદધિ ઘનવાત અને તનવાતના વલયોનો વિસ્તાર (છેડે) અનુક્રમે છ યોજન, સાડાચાર યોજન અને દોઢ યોજન છે. પહેલી પૃથ્વીના

(ત્રણે) વલયોમા અનુક્રમે ૧ ગાઉ અને એક ગાઉનો ત્રીજો ભાગ (૧/૩ ગાઉ), ૧ ગાઉ, તથા એક ગાઉનો ત્રીજો ભાગ (૧/૩ ગાઉ) નાખીએ (ઉમેરીએ) એ પ્રમાણે અનુક્રમે ખીજી પૃથ્વીને વિષે (વલયોનું પ્રમાણ આપે) તે (નાખવા યોગ્ય ભાગ) ને પણ જમણો, ડાહ્યો, ચારગણો, પાંચગણો અને છ ગુણો કરીને અનુક્રમે ત્રીજી આદિ (પૃથ્વીઓ)ને વિષે નાખવો.

મળજે ચિય પુઢવી અહે, ડણુદહિ પમુહાણુ
પિંડ પરિમાણુ, લણિય તઓ કમેણુ, હાયઈ જ
વલય પરિમાણુ ૨૧૪.

મળજે-મધ્ય ભાગે
ચિય-નિશ્ચે
પુઢવી-પૃથ્વીની
અહે-નીચે
ઘણુદહિ-ઘનોદહિ
પમુહાણુ પ્રમુખના, વિગેરેના
પિંડ પરિમાણુ - પિંડનું
પ્રમાણુ

લણિય - કહ્યું છે
તઓ-તે પછી
કમેણુ - અનુક્રમે
હાયઈ-ઘટે છે
જા-યાવત, સુધી
વલય-વલયનું
પરિમાણુ - પ્રમાણુ

શબ્દાર્થ—પૃથ્વીની નીચે નિશ્ચે મધ્યભાગે ઘનોદહિ વિગેરેના પિંડનું પ્રમાણુ કહ્યું છે, તે પછી અનુક્રમે યાવત્ વલયનું પ્રમાણુ (છેડા સુધી) ઘટે છે ૨૧૬

દરેક નગક પૃથ્વીના નગકાવામા
ત્રીસ પણવીસ પન્નગસ, દમ તિતિ પણુણુ
એગ લકુખાઈ, પચ ય નગ્યા કમસો, ચુવસી
વડખાઈમતમુ વિ ૨૧૫

ત્રીસ-ત્રીશ લાખ.
 પાણ્વીસ-પચ્ચીશ લાખ.
 પન્નરસ-પંનર લાખ.
 દસ-દશ લાખ.
 તિન્નિ-ત્રણ લાખ.
 પાણ્ણ (પણ્ણ+ઉણ્ણ)-પાંચ
 ઓછા.
 એગ લક્ષ્મી-એક લાખ.

પંચ-પાંચ.
 નરયા-નરકાવાસા.
 કમસો-અનુક્રમે.
 ચુલસી-ચોરાશી.
 લક્ષ્મી-લાખ.
 મત્તમુ-સાતેને વિષે.
 વિ-પણ.

શબ્દાર્થ—(પહેલી નરક પૃથ્વીના) ૩૦ લાખ,
 (બીજીના) ૨૫ લાખ, (ત્રીજીના) ૧૫ લાખ, (ચોથીના)
 ૧૦ લાખ, (પાચમીના) ૩ લાખ, (છઠ્ઠીના) પાચ ઓછા
 એક લાખ અને (સાતમીના) પાંચ નરકાવાસા અનુક્રમે
 છે. પણ સાતે પૃથ્વીને વિષે (સર્વ મળીને) ૮૪ લાખ
 નરકાવાસા થાય છે.

વિવેચન—નરકાવાસા એટલે નારકી જીવોને ઉત્પન્ન
 થવાનાં સ્થાનો.

દરેક પૃથ્વીના પ્રતરો.

તેરિક્કારસ નવ સગ, પણ તિન્નિગ પયર સવિગુણવન્ના,
 સીમંતાઈ અપ્પઈ-ઠાણુંતા ઇંદયા મળ્લે. ૨૧૬.

તેર-તેર
 ઇંકકારસ-અગીઆર.
 નવ-નવ
 સગ-સાત.
 પણ-પાંચ.
 તિન્નિ-ત્રણ.
 ઇગ-એક.
 પયર-પ્રતર.

સવ્ય-સર્વ.
 ઇગુણવન્ના-ઓગણપચાસ.
 સીમંતાઈ=સીમંતક
 આદિથી.
 અપ્પઈઠાણુંતા-અપ્રતિષ્ઠા-
 ન સુધી.
 ઇંદયા-ઈંદ્રક નરકાવાસા.
 મળ્લે-મધ્યલાગને વિષે.

સંખ્યાર્થ— (પહેલીના) તેર, (બીજીના) અગીયાર, (ત્રીજીના) નવ, (ચોથીના) સાત, (પાંચમીના) પાંચ, (છઠ્ઠીના) ચાર, અને (સાતમીના) એક પ્રતર છે મળે મળીને ઓગણપચાસ પ્રતર છે તે (પ્રતર) ના મધ્ય ભાગને વિષે મીમતકથી માડીને અપ્રતિષ્ઠાન સુધી (૪૯) ઈંદ્રક નરકાવાસા છે :

નરક પૃથ્વીની ચારે દિશાએ છેડે ધનોદધિ આદિ ત્રણે વલયનો વિસ્તાર.

નરક પૃથ્વી	ધનોદધિ	નવવાત	તનનાત	નરકોની ચોક્કસ ક્રમ	નરકા- વાસા	પ્રતર
	૧૦ ગાઉ	ચોળન	૧૦ ગાઉ	૧૦ ગાઉ		
રત્નપ્રભા	૬	૨૧	૧૧	૧૨	૮૦ લાખ	૧૩
શકંત્રપ્રભા	૬૧	૨૧	૧૧	૧૨	૨૫ લાખ	૧૧
વાનુમપ્રભા	૬૧	૫	૧૧	૧૨	૧૫ લાખ	૬
પદ્મપ્રભા	૭	૫	૧૧	૧૪	૧૦ લાખ	૭
ધૂમપ્રભા	૭	૫	૧૧	૧૪	૩ લાખ	૫
તમ પ્રભા	૭	૫	૧૧	૧૪	૬૮૬૬૫	
તમગતમ પ્રભા	૮	૬	૭	૧૬	૫	૧

ઇદ્રકનરકાવાસાથકીનીકળેલીટશ્રેણીઓનેવિષેનરકાવાસા.
 તેહિંતોદિસિવિદિસિં,વિણિગ્ગયાઅદૃનિરયઆવલીયા,
 પઢમેપયરેદિસિગુણુ-વન્નવિદિસાસુઅડયાલા. ૨૧૭.
 બીયાઇસુપયરેસુ, ઇગ ઇગ હીણા ઉ હુન્તિપંતીઓ,
 જ્ઞસત્તમીમહીપયરે,દિસિઇક્કિઝેવિદિસિનત્થિ. ૨૧૮.

તેહિંતો-તે ઇદ્રક નરકા-
 વાસાઓ થકી.

દિસિ-દિશા.

વિદિસિં-વિદિશા પ્રત્યે.

વિણિગ્ગયા-નીકળી છે.

અદૃ નિરય-આઠ નરકા-
 વાસાની.

આવલિયા-પંકિતઓ.

પઢમે પયરે-પહેલા.

પ્રતરને વિષે.

દિસિ-દિશામાં.

ગુણુવન્ન-ઓગણુપચાશ.

વિદિસાસુ-વિદિશામાં.

અડયાલા-અડતાલીશ.

બીયાઇસુ-બીજ્ઞ આદિ.

પયરેસુ-પ્રતરોને વિષે.

ઇગ ઇગ હીણા-એકેક
 ઓછી.

હુન્તિ-છે.

પંતીઓ-પંકિતઓ.

જ્ઞ-ચાવત્.

સત્તમી મહી-સાતમી

પૃથ્વીના.

પયરે-પ્રતરને વિષે.

દિસિ-દિશામાં

ઇક્કિઝેકે-એકેક.

વિદિસિ-વિદિશામાં.

નત્થિ-નથી.

શબ્દાર્થ-તે ઇદ્રક નરકાવાસાઓ થકી દિશા અને
 વિદિશા પ્રત્યે આઠ નરકાવાસાની પંકિતઓ નીકળી છે.
 પહેલા પ્રતરને વિષે દિશામાં ઓગણુપચાશ અને વિદિ-
 શામાં અડતાલીશની પંકિત છે. બીજ્ઞ આદિ પ્રતરોને

વિષે એક એક ઓછી (નરકાવામાની) પકિતઓ છે
યાવત્ માતમી પૃથ્વીના પ્રતરને વિષે દિશામા એઢેક
(નરકાવામો) છે અને વિદિશામા (નરકાવામો) નથી

દરેક પ્રતરે દિશિ વિદિશિની શ્રેણિના મળેલા મર્વ
નરકાવાસાની સખ્યા જાણવાનો ઉપાય

ધૃક પયરેગ દિસિ, સ ખ અડગુણા ચઉવિણા સધગસ ખા,
જહ સીમ તય પયરે, એગુણનઉયા સયા તિન્નિ ૨૧૬
અપયદ્દાણે પ ચ ઉ, પઢમો મુહ-મ તિમો હવધ ભૂમી,
મુહભૂમી સમાસદ્ધ . પયરગુણ હોધ મવ્વધણ ૨૨૦

ધૃક પયર-વાચિત પ્રતરની
ધગદિમ્મિ-એક દિશાની
સ ખ -સખ્યાને
અડગુણા-આઠગુણા કરી
ચઉ વિણા-ચાર વિના
સધગસ ખા-એક સખ્યા
સહિત

જહ-જેમ

મીમ તય-મીમ તક

પયરે-પ્રતરને વિષે

એગુણનઉયા-નેવ્યામી

મયા તિન્નિ-ત્રણસો

અપયદ્દાણે-અપ્રતિષ્ઠાનને
વિષે

પ ચ ઉ-પાચ વળી

પઢમો-પહેલો

મુહ-મુખ

અ તિમો-છેલ્લો

હવધ- છે

ભૂમિ-ભૂમિ

મુહ ભૂમિ મમામ-મુખ

અને ભૂમિનો અરવાળો કરી

સદ્ધ-અર્ધ

પયરગુણ-પ્રતરે ગુણતા

હોધ થાય છે

મવ્વધણ-મન સખ્યા

શબ્દાર્થ—વાંછિત પ્રતરની એક દિશા(ના આવલિકાગત નરકાવાસા)ની સંખ્યાને આઠ ગુણા કરી, (તેમાંથી) ચાર ઓછા કરી, એક (ઇંદ્રક નરકાવાસાની) સંખ્યા સહિત કરીએ, જેમ સીમંતક પ્રતરને વિષે ત્રણસો નેવ્યાસી થાય. અપ્રતિષ્ઠાનને વિષે પાંચ વળી નરકાવાસા છે. પહેલા પ્રતરના આવલિકાગત નરકાવાસા તે મુખ અને છેલ્લા પ્રતરના આવલિકા ગત નરકાવાસા તે ભૂમિ કહેવાય. મુખ અને ભૂમિનો સરવાળો કરી, તેનું અર્ધ કરી, પ્રતર સાથે ગુણતાં સર્વ (આવલિકા ગત નરકાવાસાની) સંખ્યા થાય છે.

વિવેચન—જેમકે રત્નપ્રભાના પહેલા પ્રતર સીમંતકની 'એક દિશાના નરકાવાસાની સંખ્યા ૪૯ છે તેને આઠ ગુણા કરીએ એટલે ત્રણસોને બાણું થાય, તેમાંથી ચાર ઓછા કરતાં ત્રણસો અઠ્યાસી થાય, તેમાં એક ઇંદ્રક નરકાવાસો ઉમેરતાં ત્રણસો નેવ્યાસી આવલિકાગત નરકાવાસા થાય. એમ દરેક પ્રતરે આવલિકાગત નરકાવાસા ગણતાં છેલ્લા પ્રતરની એક દિશાના નરકાવાસાની સંખ્યા એક છે, તેને આઠે ગુણતાં આઠ થાય, તેમાંથી ચાર ઓછા કરતાં ચાર રહે. તેમાં એક ઇંદ્રક નરકાવાસો ઉમેરતાં પાંચ થાય. પ્રથમ પ્રતરના આવલિકાગત નરકાવાસા ૩૮૯ને મુખ કહીએ અને છેલ્લા પ્રતરના આવલિકાગત નરકાવાસા પને ભૂમિ કહીએ, તે બન્ને (૩૮૯+૫=૩૯૪)નો સરવાળો કરી તેનું અર્ધ ૧૯૭ થાય, તેને ૪૯ પ્રતર સાથે ગુણતાં ૯૬૫૩ આવલિકાગત નરકાવાસા થાય અને કુલ ૮૪ લાખ નરકાવાસામાંથી આવલિકાગત ૯૬૫૩ નરકાવાસા બાદ કરતા ૮૩, ૯૦, ૩૪૭ પુષ્પાવકીર્ણ નરકાવાસા બાળવા.

[illegible]

સાતે પૃથ્વીના આવલિકાગત નરકાવાસા અને
પુષ્પાવક્રીર્ણ નરકાવાસા.

છન્નવર્ધસયતિવન્ના, સત્તસુ પુઠ્ઠવીસુ આવલીનિરયા,
સેસતિયાસીલક્ષ્મી, તિસયસિયાલા નવધસહસા. ૨૨૧.

છન્નવર્ધ સય-છન્નુસો.

તિવન્ના-તેપન.

સત્તસુ પુઠ્ઠવીસુ-માતે

પૃથ્વીને વિષે.

આવલી-આવલિકાગત.

નિરયા-નરકાવાસા.

સેસ-ળાક્રીના.

તિયાસી લક્ષ્મી-ત્યાસી

લાખ.

તિ સય-ત્રણસો.

સિયાલા-સુડતાલીશ.

નવધ સહસા-નેવુ હજાર.

શબ્દાર્થ-સાતે પૃથ્વીને વિષે (મળીને) આવલિકા-
ગત નરકાવાસા છન્નુસો ને તેપન છે અને ળાક્રીના
(પુષ્પાવક્રીર્ણ) નરકાવાસા ત્યાસી લાખ નેવુ હજાર ત્રણસો
સુડતાલીશ (૮૩, ૯૦, ૩૪૭) છે.

વિવેચન-ળધા ઇંદ્રક નરકાવાસા ગોળ છે. તે પછી
ચાર દિશા અને વિદિશામાં રહેલા આવલિકાગત નરકા-
વાસા અનુક્રમે ત્રિખુણા, ચોખુણા અને વાટલા છે. એમ
આવલિકાના છેડા સુધી કહેવું. પુષ્પાવક્રીર્ણ નરકાવાસા
બુદા બુદા આકારે છે. તે ળધા નરકાવાસા માંહેથી ગોળ,
ળાહેરથી ચોખુણા અને નીચે અસ્થાની ધાર જેવા છે, કે
જેના ઉપર પગે ચાલવાથી અત્યંત વેદના થાય.

સાતે નરકના નરકવાસાની કુલ સંખ્યાનું ચંત્ર

૪૨૭

નરક પૃથ્વી	ગાળ	નિખિલાચોઝીલા	પક્ષિ ગત	પ્રાણાવકીર્ણ	કુલ નરકવાસા
રત્ન પ્રભા	૧૪૫~	૧૫૮	૪૪૩~	૨૮,૮૫,૫૬૭	૩૦,૦૦૦૦૦
શકંત પ્રભા	૮૭૫	૮૮૬	૬૮૫	૪૪,૭,૩૦૫	૪૫,૦૦૦૦૦
નાલિકા પ્રભા	૪૭૭	૫૧૬	૧૪૮૫	૧૪૮૮,૫૧૫	૧૫,૦૦૦૦૦
પક પ્રભા	૨૨~	૫	૭૦૫	૬,૮૬,૦૬~	૧૦ ૦૦૦૦૦
ધૂમ પ્રભા	૭૭	૧૦૦	૨૬૫	૨ ૮૬,૭~૫	૩,૦૦૦૦૦
તમ પ્રભા	૧૫	૨૮	૬~	૮૬-૩૨	૮૬ ૮૬૫
તમસ્તમ પ્રભા	૧	૪	૫	૦	૫
	૩૧૨૧	૩૩૩૫	૮૬૫~	૮૩,૮૦,૩૪૭	૮૪,૦૦૦૦૦

નરકાવાસાનું ઉંચપણું પહોળપણું અને લાંબપણું
કહે છે.

તિ સહસ્ત્રસુર્યા સર્વે, સંખમસંખિજ્જ વિત્થડાયામા,
પણ્યાલ લક્ષ્મ સીમંતચોય લક્ષ્મં અપર્ધદાણો. ૨૨૨.

તિ સહસ્ત્ર-ત્રણ હજાર	પણ્યાલ લક્ષ્મ-પીસ્તા-
ઉચ્ચા-ઉચ્ચા.	લીશ લાખ.
સર્વે-સર્વે	
સંખં-સંખ્યાતા.	સીમંતચો-સીમંતક.
અસંખિજ્જ-અસંખ્યાતા.	લક્ષ્મં—૧ લાખ યોજનનો.
વિત્થડાયામા—પહોળાઈ	
અને લંબાઈવાળા.	અપર્ધદાણો—અપ્રતિષ્ઠાન.

શબ્દાર્થ—સર્વે નરકાવાસા ત્રણ હજાર યોજન
ઉચ્ચા અને સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા યોજન પહોળાઈ
અને લંબાઈવાળા છે. સીમંતક (ઈદ્રિક નરકાવાસો) ૪૫
લાખ યોજનનો અને અપ્રતિષ્ઠાન (ઈદ્રિક નરકાવાસો) ૧
લાખ યોજનનો લાખો પહોળો છે.

વિવેચન—દરેક નરકાવાસાની પીઠ (નીચેનો ભાગ),
મધ્ય ભાગ અને સ્તૂપિકા (શિખર) એ ત્રણે એકેક હજાર
યોજન પ્રમાણ હોવાથી સર્વે નરકાવાસા ૩ હજાર યોજન
ઉંચા છે, તથા અપ્રતિષ્ઠાન નરકાવાસાની પૂર્વ દિશામાં
કાલ, પશ્ચિમ દિશામાં મહાકાલ, દક્ષિણ દિશામાં રોઝક
અને ઉત્તર દિશામાં મહારોઝક એ ચારે નરકાવાસાની
લંબાઈ, પહોળાઈ અને પરિધિ અસંખ્યાતા કોડાકોડી
યોજનની જાણવી.

સાતે નરક પૃથ્વીને વિષે નરકાવાસા રહિત ક્ષેત્ર
છસુ હિંદીવરિ જોયણુ, સહસ્ત્ર આવન સદૃ ચરિમાએ,
પુઢવીએ નરય રહિય, નગ્યા સેસંમિ મન્વાસુ ૨૨૩.

છસુ—છ પૃથ્વીને વિષે
હિંદીવરિ—હોઠે અને ઉપર
જોયણુ—યોજન

મહસ્ત્ર—એક હજાર
આવન સદૃ—સાડી આવન
હજાર

ચરિમાએ—છેલ્લી (સાતમી)
ને વિષે

પુઢવીએ—પૃથ્વીને વિષે
નરય રહિય—નરકાવાસ
રહિત

નરયા—નરકાવાસા
એસ મિ—ખાપીના (મિ.
વિભાગ) ને વિષે

મન્વાસુ—મર્વ પૃથ્વીઓમા

શબ્દાર્થ—છ પૃથ્વીને વિષે હોઠે અને ઉપર એક

હજાર યોજન અને છેલ્લી (સાતમી) પૃથ્વીને વિષે સાડી
આવન હજાર યોજન નરકાવાસ રહિત (મિ.) છે, ખાપીના
(મિ. વિભાગ)ને વિષે મર્વ પૃથ્વીઓમા ૧૨કાનામા છે

નરક પૃથ્વીના દરેક પ્રતગ્નુ અતઃ

ખિમહસ્ત્રા પુઢવી, તિસહસ્ત્ર ગુણિએહિ નિયય પયરેહિ,
હિણા મ્વૂણ નિય પયર, લાધ્યા પત્થડ તગ્ય. ૨૨૪

ખિમહસ્ત્રા—એ હજાર
ઓછી

પુઢવી—પૃથ્વી
તિમહસ્ત્ર—ત્રણ હજાર વડે

ગુણિએહિ—ગુણાએલા
નિયય પયરેહિ—પોતાના
પ્રતગ્નના

હિણા—ઓછા

મ્વૂણ—એક રૂપ ઓછા

નિય પયર—પોતાના પ્રતર
વડે

લાધ્યા—લાગવાયા

પત્થડ તગ્ય—પ્રતરનુ

આતઃ

શાબ્દાર્થ—એ હબ્બર યોજન ઓછી પૃથ્વી કરાય છે, તેમાથી ત્રણ હબ્બર વડે ગુણુએલા પોતાના પ્રતરોના ઓછા કરવા એક રૂપ ઓછા પોતાના પ્રતર વડે ભાગવથી પ્રતરનુ આતરુ આવે.

વિવેચન—છ નરક પૃથ્વીના પિંડમાંથી ઉપર અને નીચેથી એકેક હબ્બર યોજન ઓછા કરવા અને સાતમી નરક પૃથ્વીના પિંડમાંથી ઉપર અને નીચેથી સાડી બાવન હબ્બર યોજન ઓછા કરવા પછી જે પૃથ્વીએ જેટલા પ્રતર હોય, તેને ત્રણ હબ્બરે ગુણીને તે (પૃથ્વી પિંડ) માથી ઓછા કરવા. તે વાર પછી તે બાકી રહેલ પૃથ્વી પિંડને એક ઓછા પોતાના પ્રતર વડે ભાગવા એટલે એક પ્રતરથી બીજા પ્રતરનું માહોમાહે આંતરુ આવે જેમકે:—

રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો પિંડ ૧ લાખ ૮૦ હબ્બર યોજનનો છે, તેમાથી એ હબ્બર યોજન ઓછા કરતા ૧ લાખ ૭૮ હબ્બર યોજન રહે રત્નપ્રભાના તેર પ્રતર છે, તે દરેક પ્રતર ૩ હબ્બર યોજન ઉંચો છે, તેથી ૧૩ પ્રતરને ૩ હબ્બરે ગુણતાં ૩૯ હબ્બર યોજન થાય. તે ૧ લાખ ૭૮ હબ્બરમાંથી ઓછા કરીએ, તો ૧ લાખ ૩૯ હબ્બર યોજન રહે; તેને તેર પ્રતરની વચ્ચે ૧૨ આતરા હોવાથી બારે ભાગતા ૧૧.૫ ૮૩^૧ યોજન આવે; તેટલા યોજનનું અતર રત્નપ્રભાના દરેક પ્રતરે જાણવું

શકરિ પ્રભા પૃથ્વીનો પિંડ ૧ લાખ ૩૨ હબ્બર યોજનનો છે, તેમાથી એ હબ્બર યોજન ઓછા કરતાં

૧ લાખ ૩૦ હજાર યોજન રહે સર્કરાપ્રભાના ૧૧ પ્રતર છે, તે દરેક પ્રતર ૩ હજાર યોજન ઉચો છે, તેથી ૧૧ પ્રતરને ૩ હજારે ગુણતા ૩૩ હજાર યોજન થાય તે ૧ લાખ ૩૦ હજાર યોજનમાથી ઝોછા ડગીએ, તો ૬૭ હજાર યોજન રહે, તેને ૧૧ પ્રતરની વચ્ચમા ૧૦ આતરા હોવાથી દરે ભાગતા ૬૭૦૦ યોજન આવે, તેટલુ અતર સર્કરા પ્રભાના દરેક પ્રતરે જાણવું

વાલુકાપ્રભા પૃથ્વીનો પિંડ ૧ લાખ ૨૮ હજાર યોજનનો છે, તેમાથી બે હજાર યોજન ઝોછા કરતા ૧ લાખ ૨૬ હજાર યોજન રહે વાલુકા પ્રભાના ૬ પ્રતર છે, તે દરેક પ્રતર ૩ હજાર યોજન ઉચો છે, તેથી ૬ પ્રતરને ૩ હજારે ગુણતા ૧૭ હજાર યોજન થાય તે ૧ લાખ ૨૬ હજાર યોજનમાથી ઝોછા કરીએ, તો ૬૬ હજાર યોજન રહે, તેને ૧૧ પ્રતરની વચ્ચમા ૮ આતરા હોવાથી આઠે ભાગતા ૧૨૩૭૫ યોજન આવે, તેટલુ અતર વાલુકા પ્રભાના દરેક પ્રતરે જાણવું

૫ કપ્રભા પૃથ્વીનો પિંડ ૧ લાખ ૨૦ હજાર યોજનનો છે, તેમાથી બે હજાર યોજન ઝોછા કરતા ૧ લાખ ૧૮ હજાર યોજન રહે ૫ કપ્રભાના ૭ પ્રતર છે, તે દરેક પ્રતર ૩ હજાર યોજન ઉચો છે, તેથી ૭ પ્રતરને ૩ હજારે ગુણતા ૨૧ હજાર યોજન થાય તે એક લાખ ૧૮ હજાર યોજનમાથી ઝોછા કરીએ, તો ૬૭ હજાર યોજન રહે તેને માત્ર પ્રતરની વચ્ચમા ૬ આતરા હોવાથી

છએ ભાગતાં ૧૬૧૬૬૨ યોજન આવે, તેટલુ પકપ્રભાના દરેક પ્રતરે અતર જાણુવું

ધૂમ પ્રભા પૃથ્વીનો પિંડ ૧ લાખ ૧૮ હજાર યોજનનો છે, તેમાથી બે હજાર યોજન ઓછા કરતા ૧ લાખ ૧૬ હજાર યોજન રહે ધૂમ પ્રભાના ૫ પ્રતર છે, તે દરેક પ્રતર ૩ હજાર યોજન ઉચો છે, તેથી પાચ પ્રતરને ૩ હજારે ગુણતા ૧૫ હજાર યોજન થાય. તે ૧ લાખ ૧૬ હજાર યોજનમાથી ઓછા કરીએ, તો ૧ લાખને ૧ હજાર યોજન રહે, તેને પાચ પ્રતરની વચમા ૪ આતરા હોવાથી ચારે ભાગતા ૨૫૨૫૦ યોજન આવે, તેટલુ ધૂમ પ્રભાના દરેક પ્રતરે અતર જાણુવું.

તમઃપ્રભા પૃથ્વીનો પિંડ ૧ લાખ ૧૬ હજાર યોજનનો છે, તેમાથી બે હજાર યોજન ઓછા કરતા ૧ લાખ ૧૪ હજાર યોજન રહે તમ.પ્રભાના ૩ પ્રતર છે, તે દરેક પ્રતર ૩ હજાર યોજન ઉચો છે, તેથી ૩ પ્રતરને ૩ હજારે ગુણતાં ૯ હજાર યોજન થાય તે ૧ લાખ ૧૪ હજાર યોજનમાથી ઓછા કરીએ, તો ૧ લાખને ૫ હજાર યોજન રહે, તેને ત્રણ પ્રતરની વચમા બે આતરા હોવાથી બેએ ભાગતા ૫૨૫૦૦ યોજન આવે, તેટલુ તમ પ્રભાના દરેક પ્રતરે અતર જાણુવું

તમસ્તમઃપ્રભા પૃથ્વીનો પિંડ ૧ લાખ ૮ હજાર યોજનનો છે તેમાથી ઉપર નીચે ૫૨૫૦૦ યોજન ઓછા કરતા ૩ હજાર યોજન રહે તમસ્તમ.પ્રભાનો ૧ પ્રતર છે, માટે તેની ઉચાઈ ત્રણ હજાર યોજનની જાણવી.

১৮. বিজ্ঞান প্রচাৰিত হয়।

[illegible]

રત્નપ્રભા પૃથ્વીપિંડની ગણત્રીનું ચંત્ર.

દક્ષિણ શ્રેણિ.		સમ ભૂતલાની નીચે.	ઉત્તર શ્રેણિ.
શૂન્યપિંડ	૩૨૫૩૫	૧૦ ચોજન નીચે	શૂન્ય પૃથ્વી પિંડ
૮ પતંગ	પતંગ ૧૫	૧૦ ચોજનમા	પતંગ પતીંદ્ર ૧૬
૭ કોહંડ	શ્વેત ૧૩	૧૦ ,,	મહા શ્વેતેંદ્ર ૧૪
૬ મહાકંદિત	હાસ્ય ૧૧	૧૦ ,,	હાસ્ય રતીંદ્ર ૧૨
૫ કંદિત	સુવત્સ ૯	૧૦ ,,	વિશાલ ઇંદ્ર ૧૦
૪ ભૂતવાદી	ધશ્વર ઇંદ્ર ૭	૧૦ ,,	મહેશ્વર ઇંદ્ર ૮
૩ ઇસિવાદી	ઋષીંદ્ર ૫	૧૦ ,,	૩૫િ પાલેંદ્ર ૬
૨ પણપત્રી	ધાતા ઇંદ્ર ૩	૧૦ ,,	વિધાતા ઇંદ્ર ૪
૧ આણપત્રી	સંનિહિત ૧	૧૦ ,,	સામાનેંદ્ર ૨
શૂન્યપિંડ	અધોભાગે	૧૦ ,, પૃથ્વીપિંડ	સમભૂતલાથી ૧૦૦ ચો.
૮ ગધર્વ	ગીતરતીંદ્ર ૧૫	૧૦૦ ચોજનમા.	ગીતયશેંદ્ર ૧૬
૭ મહોરગ	અતિકાય. ૧૩	૧૦૦ ,,	મહાકાયેંદ્ર ૧૪
૬ કિપુરૂપ	સત્પુરૂષેંદ્ર ૧૧	૧૦૦ ,,	મહા પુરૂષેંદ્ર ૧૨
૫ કિનર	કિનરેંદ્ર ૯	૧૦૦ ,,	કિંપુરૂષેંદ્ર ૧૦
૪ રાક્ષસ	ભીમેંદ્ર ૭	૧૦૦ ,,	મહા ભીમેંદ્ર ૮
૩ યક્ષ	પૂર્ણભદ્રેંદ્ર ૫	૧૦૦ ,,	માણિભદ્રેંદ્ર ૬
૨ ભૂત	સુરૂપેંદ્ર ૩	૧૦૦ ,,	પ્રતિરૂપેંદ્ર ૪
૧ પિશાચ	કાલેંદ્ર ૧	૧૦૦ ,,	મહા કાલેંદ્ર ૨
શૂન્યપિંડ	અધોભાગે	૧૦૦ ,, પૃથ્વીપિંડ	સમભૂતલાથી ૧૦૦૦ ચો.

દક્ષિણ શ્રેણી	મમજૂતાની નીચે	ઉત્તર શ્રેણી
પ્રથમ પ્રતર માન	૩૦૦૦ ચોજા	નરમજાસાની ઉચાઈ
પ્રતર અતર માન	૧૧૫૮૩૩ ચોજા	શન્ય અતર
ત્રિતીય પ્રતર માન	૩૦૦૦ "	નરકાવામાની ઉચાઈ
અતરે ધોરે ૧	૧૧૫૮૩૩ "	મહા ધોરે ૧૦
તૃતીય પ્રતરમાન	૩૦૦૦ "	નરકાવામાની ઉચાઈ
અતરે વેનમે ૧૫	૧૧૫૮૩૩ "	પ્રભજોરે ૧૮
ચતુર્થ પ્રતરમાન	૩૦૦૦ "	નરકાવામાની ઉચાઈ
અતરે અમિતગતીરે ૧૫	૧૧૫૮૩૩ "	અમિત વાહનેરે ૧૬
પચમ પ્રતરમાન	૩૦૦૦ "	નરકાવામાની ઉચાઈ
અતરે જનકોરે ૧૦	૧૧૫૮૩૩ "	જનકોરે ૧૪
૫ મ પ્રતરમાન	૩૦૦૦ "	નરકાવામાની ઉચાઈ
અતરે પૂર્ણેરે ૧૧	૧૧૫૮૩૩ "	વિશિષ્ટેરે ૧૦
મમમ પ્રતરમાન	૩૦૦૦ "	નરકાવામાની ઉચાઈ
અતરે અમિશિમેરે ૬	૧૧૫૮૩૩ "	અમિમાણવેરે ૧૦
અષ્ટમ પ્રતરમાન	૩૦૦૦ "	ન મવામાની ઉચાઈ
અતરે હરિમતેરે ૭	૧૧૫૮૩૩ "	હરિમતેરે ૮
નવમ પ્રતરમાન	૩૦૦૦ "	નરકાવામાની ઉચાઈ
અતરે વેણેરે ૫	૧૧૫૮૩૩ "	વેણે ૧૧૬ ૬
દશમ પ્રતરમાન	૩૦૦૦ "	નરકાવામાની ઉચાઈ
અતરે ધજોરે ૫	૧૧૫૮૩૩ "	જૂતાનેરે ૪
એકાદશ પ્રતરમાન	૩૦૦૦ "	નરકાવામાની ઉચાઈ
અતરે અમરેરે ૧	૧૧૫૮૩૩ "	મતી
બારમ પ્રતરમાન	૩૦૦૦ "	ન મવામાની ઉચાઈ
ચૈત્ર અતર	૧૧૫૮૩૩ "	શન્ય અતર
ત્રીદશ પ્રતરમાન	૩૦૦૦ "	ન મવામાની ઉચાઈ
અસામાને પૃથ્વી પિ	૧૦૦૦ "	નારખી રહિત ક્ષેત્ર
રત્ન પ્રજ્ઞા પૃથ્વી પિ	૧ સામ ૮૦ દમર	અમ જૂતામાની નીચે

સાતે નરકપૃથ્વીને વિષે નારકીઓના શરીરનું ઉત્કૃષ્ટ પ્રમાણ,
પઉણદું ધણુ છ અંગુલ, રચણાએ દેહમાણ-મુક્કેસં,
સેસાસુ દુગુણ દુગુણ, પણ ધણુ સય જવ ચરમાએ. ૨૨૫.

પઉણદું ધણુ-પોણા આઠ
ધનુષ.

છ અંગુલ-છ આંગળ.
રચણાએ-રત્નપ્રભાના.
દેહમાણ-દેહનું પ્રમાણ.
ઉકકેસં-ઉત્કૃષ્ટ.

સેસાસુ-ગાફીની પૃથ્વીઓને
[વધ.

દુગુણદુગુણ-ગમણું ગમણું
પણધણુસય-પાંચસો ધનુષ.
જવ-ચાવત.
ચરમાએ-છેલ્લીને વિષે.

શબ્દાર્થ—પોણા આઠ ધનુષને છ આંગળ
રત્નપ્રભાના (નારકીના) દેહનું પ્રમાણ ઉત્કૃષ્ટ છે. ગાફીની
પૃથ્વીઓને વિષે ગમણું ગમણું શરીર જાણવું, ચાવત
છેલ્લી પૃથ્વીને વિષે ૫૦૦ ધનુષ દેહનું પ્રમાણ થાય.

વિવેચન-રત્નપ્રભાનું ૭૦૦ ધનુષને ૬ આંગળ,
શર્કરાપ્રભાનું ૧૫૦૦ ધનુષને ૧૨ આંગળ, વાલુકાપ્રભાનું ૩૧
ધનુષ, પંકપ્રભાનું ૬૨૦૦ ધનુષ, ધૂમપ્રભાનું ૧૨૫ ધનુષ,
તમઃ પ્રભાનું ૨૫૦ ધનુષ અને તમસ્તમઃ પ્રભાનું ૫૦૦
ધનુષ ઉત્કૃષ્ટ દેહમાન છે ૨૪ આંગળનો ૧ હાથ અને
૪ હાથનો ૧ ધનુષ થાય.

રત્નપ્રભાના તેરે પ્રતરના નારકીનું ઉત્કૃષ્ટ શરીરનું પ્રમાણ
રચણાએ પદમ પયરે, હૃથતિય દેહમાણ-મણુપયરં,
છપ્પન્નંગુલસદ્દા, લુટ્ટી જ તેરસે પુન્નં. ૨૨૬.

રચણાએ-રત્નપ્રભાના
પદમ પયરે-પહેલા પ્રત
રને વિષે

હત્યતિથ-૧૭ હાથ
દેહમાણુ-દેહનુ પ્રમાણ
આણુપયર-દરેક પ્રતરે

છપ્પત્રગુલમટ્ટી-સાડી
છપ્પત્ર આગળની

વુઢી-વૃદ્ધિ
જા-યાવત
તેરસે-તેરમા પ્રતરને વિષે
પુન-પૂર્ણ

શબ્દાર્થ-રત્નપ્રભાના પહેલા પ્રતરને વિષે ૩૭
હાથ દેહનુ પ્રમાણ છે (તે પછી) સાડી છપ્પત્ર આગ
ળની વૃદ્ધિ દરેક પ્રતરે કરવી, યાવત તેરમા પ્રતરને વિષે
પૂર્ણ (જાણ ધનુષને ૬ આગળ) પ્રમાણ આવે

વિવેચન-૫૬૥ આગળ એટલે ૭ હાથને ૮૥
આગળની વૃદ્ધિ દરેક પ્રતરે કરવી

રત્નપ્રભાના તેરે પ્રતરના નારકીનુ ઉત્કૃષ્ટ દેહમાન

પ્રત	હાથ	આગળ	વૃદ્ધિ
૧	૩	૦	જાણને ૮૬ આગળ દરેક પ્રતરે ૭ નાથને
૨	૫	૮૬	
૩	૭	૧૭	
૪	૧૦	૧૧	
૫	૧૨	૧૦	
૬	૧૪	૧૮	
૭	૧૭	૩	
૮	૧૯	૧૧	
૯	૨૧	૨૦	
૧૦	૨૪	૪૧	
૧૧	૨૬	૧૩	
૧૨	૨૮	૨૧	
૧૩	૩૧	૬	

ચાર હાથનો એક ધનુષ
માટે ૩૧ હાથને ચાર ભાગતા
જાણ ધનુષ આવે, તેથી રત્નપ્ર
ભાના તેરમા પ્રતરના નારકીનુ
ઉત્કૃષ્ટ દેહમાન જાણ ધનુષને ૬
આગળ થાય

૧ માટે નર પૃથ્વીઓના પહેલા
છ ના અને મધ્યના પ્રતરોના નામ, તે
પ્રતરોના પકિતગત ત્રિખુણા ચોખુણા
અને ગોળ ઈશ્વર સહિત નરકાવામાં
કહો

શર્કરા પ્રભા વિગેરેના દરેક પ્રતરે ઉત્કૃષ્ટ શરીરનું પ્રમાણ

જં દેહ પ્રમાણ ઉવરિમાએ, પુઢવીઘ અંતિમે પયરે.
તં ચિય હિફિમ પુઢવી, પઠમ પયરંમિ બોધવ્વં. ૨૨૭
તં એગુણુગ સગ પયર, ભઘયં બીયાઘ પયર વુઢિ ભવે,
તિકરતિ અંગુલ કરસત્ત, અંગુલા સઢિ ગુણુવીસં. ૨૨૮.
પણુ ધણુ અંગુલ વીસં, પનરસ ધણુ દુન્નિ હત્થ સઢાં ય,
બાસઢિ ધણુહ સઢાં, પણ પુઢવી પયર વુઢિ ઇમા. ૨૨૯.

જં-જે.

દેહ પ્રમાણ-દેહ પ્રમાણ.

ઉવરિમાએ-ઉપરની.

પુઢવીઘ-પૃથ્વીના.

અંતિમે પયરે-છેલ્લા
પ્રતરે.

તંચિય-તે નિશ્ચયે.

હિફિમ પુઢવી-નીચેની
પૃથ્વીના.

પઠમ પયરંમિ-પહેલા
પ્રતરને વિષે.

બોધવ્વં-જાણવું.

તંચ-અને તે માન.

એગુણુગ-એક આછા.

સગ પયર-પોતાના પ્રતર
વડે.

ભઘયં-ભગાય છે.

બીયાઘ-બીજ આદિના

પયર વુઢિ-પ્રતરમાં વૃદ્ધિ.

ભવે-થાય.

તિ કર-ત્રણ હાથ.

તિ અંગુલ-ત્રણ આંગળ.

કર સત્ત-સાત હાથ.

અંગુલા-આંગળ.

સઢિ ગુણુવીસં-સાડી
ઓગણીશ.

પણુ ધણુ-પાંચ ધનુષ.

અંગુલ વીસં-વીશ આંગળ.

પનરસ ધણુ-પંનર ધનુષ.

દુન્નિ હત્થ સઢાં-અઢી
હાથ.

બાસઢિ ધણુહ સઢાં-ચાડી
બાસઠ ધનુષ.

પણુ-પાંચે.

પુઢવી--પૃથ્વીના.

પયર-પ્રતરોને વિષે.

વુઢિ-વૃદ્ધિ.

ઈમા-આ.

શાબ્દાર્થ—જે દેહ પ્રમાણ ઉપરની પૃથ્વીના છેલા પ્રતરે હોય, તેજ નિશ્ચયે નીચેની પૃથ્વીના પહેલા પ્રતરને વિષે જાણવું અને તે માન એક જોછા પોતાના પ્રતર વડે ભગાય છે, તેટલી વૃદ્ધિ ખીજી આદિના પ્રતરમાં થાય છે (શર્કરા પ્રમાણના દરેક પ્રતરે) ૩ હાથ ને ૩ આગળ, (વાલુકા પ્રમાણના દરેક પ્રતરે) ૭ હાથ ને ૧૬૫ આગળ, (ચક્ર પ્રમાણના દરેક પ્રતરે) ૫ ધનુષ ને ૨૦ આગળ, (ધૂમ પ્રમાણના દરેક પ્રતરે) ૧૫ ધનુષ ને ૨૫૦ હાથ અને (તમ પ્રમાણના દરેક પ્રતરે) ૮૦૫ ધનુષ એમ પાંચે પૃથ્વીના પ્રતરોને વિષે આ વૃદ્ધિ થાય છે

વિવેચન—શર્કરા પ્રમાણના પહેલા પ્રતરે ઉપરની (રત્નપ્રભા) પૃથ્વીના છેલા પ્રતર જેટલું એટલું જાણ ધનુષ ને ૬ આગળ દેહમાન છે તે જાણ ધનુષના હાથ કરવા માટે ચારે ગુણીએ એટલું ૩૧ હાથ ને ૬ આગળ, તેના આગળ કરવા માટે ચોવીશે ગુણતા ૭૪૪ આગળ થાય, તેમા ૬ આગળ મેળવતા ૭૫૦ આગળ થાય, તેને શર્કરા પ્રમાણના ૧૧ પ્રતર છે, તેમાંથી એક જોછા કગી દશે ભાગતા ૭૫ આગળ એટલું ૩ હાથ ને ૩ આગળ અથવા ૧૫૫ ધનુષ ને ૩ આગળ આવે, તેટલી વૃદ્ધિ શર્કરા પ્રમાણના દરેક પ્રતરે કરવી

વાલુકા પ્રમાણના પહેલા પ્રતરે (શર્કરા પ્રમાણના છેલા પ્રતર જેટલું) ૧૫૫ ધનુષ ને ૧૨ આગળ દેહમાન છે તે ૧૫૫ ધનુષને ચારે ગુણતા ૬૨ હાથ થાય, તેને ચોવીશે ગુણતા ૧૪૮૮ આગળ, તેમા ૧૨ આગળ ઉમેરીએ, તે

૧૫૦૦ આંગળ થાય; તેને વાલુકા પ્રભાના ૬ પ્રતરમાંથી એક ઓછો કરી આઠે ભાગતા ૧૮૭૫ આંગળ એટલે ૭ હાથ ને ૧૬૫ આંગળ અથવા ૧૫૫ ધનુષ ને ૧૬૫ આંગળ થાય. તેટલી વૃદ્ધિ વાલુકા પ્રભાના દરેક પ્રતરે કરવી

પંક પ્રભાના પહેલા પ્રતરે (વાલુકા પ્રભાના છેલ્લા પ્રતર જેટલું) ૩૧૫ ધનુષ દેહમાન છે તેને ચારે ગુણતા ૧૨૫ હાથ થાય, તેને ચોવીશે ગુણતા ૩૦૦૦ આંગળ થાય. તેને પંકપ્રભાના ૭ પ્રતરમાંથી એક ઓછો કરી છ એ ભાગતા ૫૦૦ આંગળ એટલે ૨૦ હાથ ને ૨૦ આંગળ અથવા ૫ ધનુષને ૨૦ આંગળ થાય, તેટલી વૃદ્ધિ પંકપ્રભાના દરેક પ્રતરે કરવી

ધૂમ પ્રભાના પહેલા પ્રતરે (પંક પ્રભાના છેલ્લા પ્રતર જેટલું) ૬૨૫ ધનુષ દેહમાન છે તેને ચારે ગુણતા ૨૫૦ હાથ થાય, તેને ધૂમ પ્રભાના ૫ પ્રતરમાંથી એક ઓછો કરી ચારે ભાગતા ૬૨૫ હાથ એટલે ૧૫૫ ધનુષ ને ૦૫ હાથ થાય, તેટલી વૃદ્ધિ ધૂમપ્રભાના દરેક પ્રતરે કરવી

તમઃપ્રભાના પહેલા પ્રતરે (ધૂમપ્રભાના છેલ્લા પ્રતર જેટલું) ૧૨૫ ધનુષ દેહમાન છે. તેને તમઃપ્રભાના ૩ પ્રતરમાંથી એક ઓછો કરી બેએ ભાગતાં ૬૨૫ ધનુષ થાય, તેટલી વૃદ્ધિ તમ.પ્રભાના દરેક પ્રતરે કરવી.

૨. શર્કરાપ્રભા પંકપ્રભા અને ધૂમપ્રભા એ ત્રણે નરકપૃથ્વીઓ કોના કોના આધારે રહેલી છે, તે આધારોનું પ્રમાણ અધો અને તિચ્છું છેડે કટલું છે ? તે વિગતવાર કહો.

ગર્કનપ્રમાના દરેક પ્રતરે નારખીનું ઉત્કૃષ્ટ દેહમાન				૫૦ પ્રમાના દરેક પ્રતરે નારખીનું ઉત્કૃષ્ટ દેહમાન			
પ્રતર	ધનુષ	આગળ	વહિ	પ્રતર	ધનુષ	આગળ	વહિ
૧	૭૩૩	૬	દરેક પ્રતરે ૦૩૩ ધનુષો ૩ આગળ	૩૦૧	૩૧૩	૦	૫ ધનુષો ૨૦ આગળ
૨	૮૩૩	૮		૩૦૨	૩૧૩	૨૦	
૩	૯૩૩	૧૦		૩૦૩	૬૧૩	૪૦	
૪	૧૦૩૩	૧૪		૩૦૪	૮૧૩	૬૦	
૫	૧૦૩૩	૧૮		૩૦૫	૫૧૩	૮૦	
૬	૧૧૩૩	૨૧		૩૦૬	૫૧૩	૧૦૦	
૭	૧૨૩૩	૦		૩૦૭	૬૨૩	૦	
૮	૧૩૩૩	૬		ધુમ પ્રમાના દરેક પ્રતરે ના ખીનું ઉત્કૃષ્ટ દેહમાન			
૯	૧૪૩૩	૮		૧૫૩૩ ધનુષો ૦૩૩ સાથ	૩૦૮	૬૨૩	૦ સાથ
૧૦	૧૫૩૩	૧૦			૩૦૯	૭૮	૦૩૩ સાથ
વાતુમ પ્રમાના દરેક પ્રતરે નારખીનું ઉત્કૃષ્ટ દેહમાન					૩૧૦	૮૩૩	૦ સાથ
૧	૧૫૩૩	૧૨	૩૧૧		૧૦૬૩	૦૩૩ સાથ	
૨	૧૭૩૩	૩	દરેક પ્રતરે ૧૩૩૩ ધનુષો ૧૮૩૩ આગળ	૩૧૨	૧૦૫	૦ સાથ	
૩	૧૯૩૩	૩		તમ પ્રમાના દરેક પ્રતરે ના ખીનું ઉત્કૃષ્ટ દેહમાન			
૪	૨૧૩૩	૨૦૩૩		૩૧૩	૧૦૫ ધનુષ	૧૨૩૩ ધનુષ	
૫	૨૩૩૩	૧૮		૩૧૪	૧૮૦૩ ધનુષ		
૬	૨૫૩૩	૧૮		૩૧૫	૨૫૦ ધનુષ		
૭	૨૭૩૩	૬		તમગતમ પ્રમાના એક પ્રતરે ના ખીનું ઉત્કૃષ્ટ દેહમાન			
૮	૨૯૩૩	૫૩૩		૩૧૬	૫૦૦ ધનુષ	નથી	
૯	૩૧૩૩	૦					

નારકીના ઉત્તર વૈક્રિય શરીરનું જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ

પ્રમાણ તથા મૂલ શરીરનું જઘન્ય પ્રમાણ.

ધન સાહાવિય દેહો, ઉત્તર વેઉવિઓ ય તદ્દુગુણો,
દુવિહોવિ જહન કમા, અંગુલ અસંખ સંખસો. ૨૩૦

ધન-એ પ્રમાણ.

સાહાવિય-સ્વાભાવિક

(મૂળ)

દેહો-દેહ.

ઉત્તર વેઉવિઓ-ઉત્તર

વૈક્રિય.

તદ્દુગુણો-તેથી જમાણું.

દુવિહો-જને પ્રકારનું.

વિ-પણ

જહન-જઘન્યથી.

કમા-અનુક્રમે

અંગુલ-આગળનો

અસંખ-અસંખ્યાતમો.

સંખ-સંખ્યાતમો.

અસો-ભાગ.

શબ્દાર્થ-એ પ્રમાણે સ્વાભાવિક (લવધારણીય) દેહનું

પ્રમાણ કહ્યું અને ઉત્તર વૈક્રિય તે (સ્વાભાવિક શરીર) થી

જમાણું હોય છે, જાને પ્રકારનું (સ્વાભાવિક અને ઉત્તર

વૈક્રિય) શરીર પણ અનુક્રમે જઘન્યથી અંગુલનો

અસંખ્યાતમો ભાગ અને અંગુલનો સંખ્યાતમો ભાગ હોય છે.

સાતે નારકીનો ઉત્કૃષ્ટ અને જઘન્ય ઉપપાત વિરહ અને

ચ્યવન વિરહકાલ, ઉપપાત અને ચ્યવન સંખ્યા તથા આગતિ

સત્તસુ ચઉવીસ મુહૂ, સગ પન્નર દિણેગ દુ ચઉ છમ્માસા.

ઉવવાય ચવણુ વિરહો, ઓહે બારસ મુહુત્ત ગુરુ. ૨૩૧.

લહુઓ દુહાવિ સમઓ, સંખા પુણુ સુર સમા મુણેયવ્વા,

સંખાઉ પન્નત્ત પણિદિ, તિરિનરાજંતિ નરસુએ. ૨૩૨.

સત્તામુ-માતે પૃથ્વીને વિષે
 ચઉવીસ મુહૂર્ત-૨૪ મુહૂર્ત
 સગ-૭ દિવસ
 પત્તર દિણુ-૧૫ દિવસ
 ધગ-એક માસ
 દુ-બે માસ
 ચઉ-ચાર માસ
 છમાસા-છ માસ
 ઉવવાચ-ઉપપાત (જન્મ)
 ચવણુ-ચવન (મરણ)
 વિરહો-વિરહ
 ઓહો-સામાન્યથી
 બારમ મુહૂર્ત-૧૨ મુહૂર્ત
 મુરુ-ઉત્કૃષ્ટ

લહુઓ-જઘન્ય વિરહકાલ
 દુહાવિ-બને પ્રકારે પણ
 મમઓ-મમય
 સ ખા-મખ્યા
 પુણુ-વળી
 મુર સમા-દેવની મરખી
 મુણેયન્વા-જાણવી
 સ ખાઉ-મખ્યાતા આયુ
 ધ્યવાળા
 પળજત પર્યાપ્તા
 પણુ દિ-પચે દ્રિય
 તિરિ-તિયંચ
 નરા-મનુષ્યો
 જતિ-જય છે, ઉપજે છે
 નરએમુ-નરકમા

શબ્દાર્થ-સાતે પૃથ્વીને વિષે અનુક્રમે ઉત્કૃષ્ટ ઉપપાત
 વિરહ અને ચવન વિરહ (કાલ) ૨૪ મુહૂર્ત, ૭ દિવસ,
 ૧૫ દિવસ, ૧ માસ, ૨ માસ, ૪ માસ અને ૬ માસ છે
 સામાન્યથી (માતે નરકનો ભેગો) ઉત્કૃષ્ટ ઉપપાત અને
 ચવન વિરહકાલ બાર મુહૂર્ત છે જઘન્ય વિરહકાલ
 બને પ્રકારે પણ (સાતે નરકનો ભેગો અને દરેકનો
 ભુહો) ૧ સમય છે (ઉપપાત અને ચવન) મખ્યાવળી દેવની
 સરખી જાણવી મખ્યાતા આયુધ્યવાળા પર્યાપ્તા પચે-
 દ્રિય તિયંચ અને મનુષ્યો નરકમા ઉપજે છે

વિવેચન-માતે નરકને વિષે નારકી પ્રાય નિરતર
 ઉપજે છે અને ચવે છે, પરંતુ ક્યારેક વિરહ પડે, તો
 જઘન્યથી સાતે નરકનો ભેગો વિરહ કાલ ૧ સમય છે

એટલે ૧ સમય ગયા પછી નાનમાઘી કોઈ પણ નરકમાં અવશ્ય નારકી ઉપજે કે વ્યવે; તથા દરેક નરકને વિષે જઘન્ય વિરહકાલ ૧ સમય છે. ઉત્ક્રાંત વિરહકાળ માટે નરકને વિષે ભેગો સામાન્યશ્રી ૧૨ મુક્ત છે. એટલે ૧૨ મુક્ત સુધી કોઈપણ જીવ સાતે નરકમાં ઉપજે કે વ્યવે નહિ, તે વાર પછી ઉપજે કે વ્યવે, તેમાં પણ એટલું વિશેષ છે કે જાર મુક્ત સુધી ઉત્પત્તિ અને મરણ સરખું થાય, એટલે ૨૪ મુક્ત સુધી નરક પૃથ્વીમાં જીવોની વધઘટ થતી નથી. નારકીઓની ઉપપાત અને વ્યવન સંખ્યા દેવોની જેમ ૧ સમયે એક, બે, ત્રણથી માંડીને સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા જીવોની જાણવી. નારકીની આગતિ (ગર્ભજ) સંખ્યાતા આયુષ્યવાળા પચાંખતા પંચેન્દ્રિય તિર્થ્ય અને મનુષ્યોમાંથી જાણવી

કયા કારણોથી જીવ નરકાયુ બાંધે.

મિચ્છદિદ્ધિ મહારંભ, પરિગ્ગહો તિવ્વકોહ નિસ્સીલો,
નરયાઉઅં નિબંધધ, પાવમધ ર્હ પરિણામો. ૨૩૩.

મિચ્છદિદ્ધિ-મિચ્છાદ્દિદ્ધિ.

મહારંભ-મહારંભી.

પરિગ્ગહો-પરિગ્રહી.

તિવ્વ કોહ-તીવ્ર ક્રોધી.

નિસ્સીલો-શીલ રહિત.

નરયાઉઅં-નરકાયુને

નિબંધધ-બાંધે છે.

પાવમધ-પાપની મતિવાળો.

ર્હ પરિણામો-રોદ્ર પરિ-

ણામી (જીવ)

શબ્દાર્થ-૧. મિચ્છાદ્દિદ્ધિ, ૨. મહારંભી, ૩. પરિગ્રહી, ૪. તીવ્ર ક્રોધી, ૫. શીલ રહિત, ૬. પાપની મતિવાળો અને ૭. રોદ્ર પરિણામી (જીવ) નરકાયુને બાંધે છે.

કયા ડાંગા ઉત્કૃષ્ટથી મરેલે કેટલી નરક સુધી જાય.
અસનિ સરિસિપ પદ્મથી. સીદ ઉરગિન્ધિ જલિનિ નદીથી.
કમરો ઉલ્કોરોમું. સત્તમ પુરવિ મનુષ્ય મરછા. રૂકડ.

અસનિ-અસની

સરિસિપ-સરિસિપ.

પદ્મથી પદ્મી

સીદ નિદ

ઉરગ-ઉરગ પરિસર્પ.

જલિનિ-જી.

જલિનિ-જલિનિ. ઉપરે છે.

જલિનિ-જલિનિ.

કમરો-કમરો.

ઉલ્કોરોમું-ઉલ્કોરોમું.

સત્તમ પુરવિ-સત્તમી

પુરવિ-પુરવિ.

મનુષ્ય-મનુષ્ય.

મરછા-મરછા.

શબ્દાર્થ—અસની. પદ્મમાં. નિર્ધાર. મરછા.
જુજ પરિસર્પ, પદ્મી. સીદ, નર્પ અને જી અનુક્રમે છુટી
નરક પૂરવી સુધી જાય મનુષ્ય અને મરછા જાતની
નરક પૂરવી સુધી ઉત્કૃષ્ટથી ઉપર જાય છે.

વિવેચન—અસની. પદ્મમાં મનુષ્ય અને નિર્ધાર
નરકાસુ જામે નહિ, તે માટે અસની પદ્મમાં નિર્ધાર
જો નરકાસુ જામે, તો પાંડેલી નરકમાં જવન્યથી ૧૦
૮૦૦૦ વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટથી પદ્મોપમતા અમ જ્યાનમાં
ભાગ જેટલા આસુએ ઉપરે, તેમને અપદ્મમાં અવસ્થાના
નારકીના ભવ મંગળી અવધિ કે વિભાગ જાન હોતું
નથી, પણ પદ્મમાં અવસ્થામાં તે જાન ઉપરે છે ગર્ભજ
જુજ પરિસર્પ (અંદનધો. નોળીયા વિગેરે) જી ૯ નરક સુધી,
ગર્ભજ પક્ષી (ગીધ સીંચાણા વિગેરે) ૮ નરક સુધી,
ગર્ભજ અતુષ્પદ (સિંહ, ગિલાડા, વાઘ વિગેરે) ચોથી

નરક સુધી, ગર્ભજ ઉપરિસર્પ (મર્ષ અજગર વિગેરે)
પાચમી નરક સુધી, સ્ત્રી વેદી (સ્ત્રી રત્નાદિ) છઠ્ઠી નરક
સુધી, ગર્ભજ મનુષ્ય અને મત્સ્ય ઉત્કૃષ્ટથી માતમી નરક
સુધી અત્યંત રોદ્ર (હિમાદિ) અધ્યવસાયથી ઉપજે છે
અને જઘન્યથી તો ઉપર કહેલા સર્વે રત્નપ્રભાના પહેલા
પ્રતરે ઉપજે

કેટલાક તિર્યચોની પ્રાય આગતિ અને ગતિ,
વાલા દાઢી પક્ષી, જલચર નરયા-ગયા ઉ અધકૂરા,
જ તિ પુણો નરએસુ, બાહુલ્લેણ ન ઉણુ નિયમો રકપ

વાલા-બ્યાલ, મર્ષ
દાઢી-દાઢીવાળા
પક્ષી-પક્ષી
જલચર-જલચર
નરયાગયાઉ-નરકમાથી
આવેલા
અધકૂરા-અતિકૂર

જ તિ-જાય છે, ઉપજે છે
પુણો-વળી
નરએસુ-નરકમા
બાહુલ્લેણુ-ધણુ કરીને
ન-નથી
ઉણુ-વળી
નિયમો-નિયમ

શબ્દાર્થ—૧ અતિ કૂર (અધ્યવસાયવાળા)
મર્ષ, ૨ દાઢીવાળા (નિહાદિ), ૩ પક્ષી અને ૪ જલ
ચર નરકમાથી આવેલા અને (મરીને) વળી ધણુ કરીને
નરકમા ઉપજે છે, પણ વળી ઉપજે, (એવો) નિયમ નથી,
(કારણ કે કોઈક જીવ નરકમાથી નીકળી મનુષ્ય ભવ,
સમ્યક્ત્વાદિ પામી વજ્ર કાલ નાગચ મધ્યમો મોક્ષે
પણ જાય)

કયા સંઘયણુવાળો મરીને કેટલી નરક સુધી જાય,
તથા નારકીને લેશ્યા કેટલી હોય ?

હો પદમ પુઠવિ ગમણું, છેવટે કીલિયાઈ સંઘયણે,
ધક્કિધક્ક પુઠવિ વુઠ્ઠી, આઈ તિલેસ્સાઉ નરએસું. ૨૩૬.

હો-એ.

પદમ પુઠવિ-પહેલી

પૃથ્વી સુધી.

ગમણું-ગમન કરે, જાય.

છેવટે-છેવટું સંઘયણુ છતે.

કીલિયાઈ-કીલિકાદિ.

સંઘયણે-સંઘયણુ છતે.

ધક્કિધક્ક-એકેકી.

પુઠવિ વુઠ્ઠી-પૃથ્વીની વૃદ્ધિ

આઈ-આદિની, પ્રથમની

તિ લેસ્સાઉ-તણુ લેશ્યાઓ.

નરએસું-નરકમાં.

શબ્દાર્થ—છેવટું સંઘયણુ છતે પહેલી એ નરક
પૃથ્વી સુધી મરીને જાય, કીલિકાદિ સંઘયણુ છતે એકેકી
પૃથ્વીની વૃદ્ધિ કરવી નરકમાં પ્રથમની તણુ લેશ્યાઓ
હોય છે

વિવેચન—છેવટે સંઘયણુ વાળો મરીને સકલ
અધ્યવસાયે કરીને બીજી નરક પૃથ્વી સુધી જાય. કીલિકા
સંઘયણે બીજી નરક પૃથ્વી સુધી, અર્ધનારાયે ચોથી
નરક પૃથ્વી સુધી, નારાયે પાંચમી નરક પૃથ્વી સુધી,
રૂપભનારાયે છઠ્ઠી નરક પૃથ્વી સુધી અને વજ્ર ઉપલ
નારાયે મરીને ઉત્કૃષ્ઠથી સાતમી નરક પૃથ્વી સુધી જાય
જઘન્યથી તો છએ સંઘયણુથી રત્નપ્રલાના પ્રથમ
પ્રતર સુધી અને તેની વચ્ચે જે ઉપજે તે મધ્યમ
ગતિ જાણવી.

રતનપ્રભાદિ પૃથ્વીના નારકીને વિષે લેશ્યા
દુસુ કાઝિ તર્ધ્યાએ, કાઝિ નીલાય નીલ પ કાએ, ધૂમાએ
નીલ કિણ્ણા, દુસુ કિણ્ણા હુન્તિ લેમ્માઓ. ૨૩૭

દુસુ-એ નરકને વિષે
કાઝિ-કાપોત
તર્ધ્યાએ-ત્રીજીને વિષે
કાઝિ નીલા ય-કાપોત અને
નીલ

નીલ-નીલ

પ કાએ-પ ક પ્રભાને વિષે

ધૂમાએ-ધૂમ પ્રભાને વિષે
નીલકિણ્ણા નીલ અને કૃષ્ણ
દુસુ-એ પૃથ્વીને વિષે
કિણ્ણા-કૃષ્ણ
હુન્તિ-એ, હોય છે,
લેમ્માઓ-લેશ્યા

શબ્દાર્થ—એ નરક પૃથ્વીને વિષે કાપોત લેશ્યા,
ત્રીજીને વિષે કાપોત અને નીલ, પ ક પ્રભાને વિષે નીલ,
ધૂમ પ્રભાને વિષે નીલ અને કૃષ્ણ લેશ્યા, તે પૃથ્વીને
વિષે કૃષ્ણ લેશ્યા હોય છે

વિવેચન—પહેલી એ નરક કાપોત લેશ્યા હોય
છે તેમા એટલું વિશેષ કે રતનપ્રભા કગ્તા ગર્કાપ્રભામા
અત્યંત મનીન કાપોત લેશ્યા બાલવી, ત્રીજી નરકના
પ્રથમ પ્રતગ્ને વિષે પન્થોપમના અસખ્યાતમા ભાગ
અધિક નજ સાગરોપમ મુધીના આયુધવાળા
નારકીને કાપોત લેશ્યા, અને તેથી ઉપગત આયુધ
વાળાને નીલ લેશ્યા, પ ક પ્રભાએ નીલ લેશ્યા હોય,
ધૂમ પ્રભાના પ્રથમ પ્રતગ્ને વિષે પ યોપમના અસખ્યા-
તમા ભાગ અધિક ૧૦ નાગરોપમ મુધીના આયુધવાળા
નારકીને વિષે નીલ લેશ્યા અને તેથી ઉપગત આયુ ય

વાળાને કૃષ્ણ લેશ્યા, છઠ્ઠી અને સાતમી નરકને વિષે
કૃષ્ણ લેશ્યા એકત્રીજ હોય, પણ છઠ્ઠી કરતાં સાતમી
નરકે અત્યંત મલીન કૃષ્ણ લેશ્યા જાણવી,
દ્રવ્ય અને ભાવ લેશ્યાનું સ્વરૂપ અને તે લેશ્યા ચારે
ગતિમાં કેવી રીતે હોય?

સુર-નાર્યાણુતાઓ, દ્રવ્ય લેસા અવદ્વિઆ ભણિયા,
ભાવ પરાવત્તીએ, પુણુ એસિ હુન્તિ છલ્લેસા. ૨૩૮

સુર નાર્યાણુ-દેવતા અને
નારકીને.

ભાવ પરાવત્તીએ-ભાવની
પરાવતિ વડે.

તાઓ-તે.

દ્રવ્યલેસા-દ્રવ્ય લેશ્યા.

અવદ્વિઆ-અવસ્થિત

ભણિયા-કહી છે

પુણુ-વળી.

એસિ-એઓને

હુન્તિ-હોય છે.

છલ્લેસા-છ લેશ્યા.

શબ્દાર્થ-દેવતા અને નારકીને તે દ્રવ્ય લેશ્યા
અવસ્થિત (તે દેવ નારકીના ભવમા જીવે ત્યાં સુધી
રહે તેવી) કહી છે. ભાવની પરાવતિ (અધ્યવસાયની
દેરકારી) વડે વળી એઓને છ લેશ્યા હોય છે.

વિવેચન-સૌધર્માદિ દેવોને તેને વિગેરે ત્રણ લેશ્યા
અને નારકીઓને કૃષ્ણાદિ ત્રણ લેશ્યા કહી, તે લેશ્યા
દ્રવ્ય અવસ્થિત જાણવા, પણ અસુરા કાલાં ઇત્યાદિ
શરીરના બાહ્ય વર્ણુ રૂપે ન જાણવા. દ્રવ્ય ક્ષેત્ર અને કાલાદિ
સામગ્રી પામીને ભાવની પરાવતિએ (અધ્યવસાય બદલા-
વવાથી) એઓ (દેવતા અને નારકી) ને વિષે છ એ લેશ્યા
હોય છે.

તિર્યંચ અને મનુષ્યને ભવાતરે (દેવતા અને નાર-
કીના ભવમા ઉપજતા) અથવા શેષ કાળે મૂળગી લેશ્યાના
ત્યાગે અને નવી લેશ્યાના સ યોગે નવી લેશ્યા થાય જેમ
ધોગુ વસ્ત્ર મણ્ડાદિકના સ યોગે પોતાનું મૂળસ્વેત
સ્વરૂપને ગમાવે અને તદ્વરૂપ (રકતાદિ વર્ણ રૂપ) પછે
પરિણમે, તથા લેશ્યાનો કાળ ઉત્કૃષ્ટથી અતર્મુદ્ધત
મુધી તેઓને હોય છે

દેવતા અને નારકીને મૂળગી લેશ્યા નવી લેશ્યાના
મ યોગે પ્રગટપછે અથવા અપ્રગટપછે તેનો આકાર
માત્ર પામે, પણ તદ્વરૂપ પછે ન થાય જેમકે —સ્ફટિક
તે જાસુદના કુલ સ યોગે પ્રગટ તેનું પ્રતિબિંબ પામે
અને નીલમણિ કાળા દોઢે પડેલીએ, તે તે નીલમણિ
અપ્રગટપછે કાળા દોરાના રંગ જેવા આકાર માત્રને પામે,
પણ બને દૃષ્ટાતમા તદ્વરૂપ પછે ન થાય તેવીજ રીતે
કૃષ્ણાદિ લેશ્યાના દ્રવ્યો તે નીલાદિ લેશ્યાના દ્રવ્યના
સમૂહને પામીને, કોઈક વખત પ્રગટ તેના પ્રતિબિંબને
પામે અને કોઈક વખત અપ્રગટ તેના આકાર માત્રને
પામે, પરંતુ કૃષ્ણાદિ લેશ્યાના વર્ણાદિ પરિણામ પામીને
ીલાદિ લેશ્યાના દ્રવ્ય રૂપે ન થાય

માત્રમી નારકીને મહા અવસ્થિત કૃષ્ણ લેશ્યા છે
તે જ્યાં તેજે લેશ્યાદિ દ્રવ્ય મ યોગ પામીને તેના પ્રતિ
બિંબ કે તદાકાર માત્રને પામે, તે વાટે તે જીવને શુભ
પરિણામ ઉપજવાથી સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થાય એવી રીતે
મગમ દેવતાને અવસ્થિત તેજે લેશ્યા કહેવી અને
આકાર માત્રથી કૃષ્ણ લેશ્યા ધવાથી વીગ પ્રભુને ઉપનર્ગ
દગ્ધાપલુ થયું છે એમ જાણવું

કૃષ્ણાદિ ત્રણ લેશ્યાનો વર્ણ ગદ્ય રસ અને સ્પર્શ
અશુભ જાણવો તથા તેને આદિ ત્રણ લેશ્યાનો વર્ણાદિક
શુભ જાણવો.

સાતમી નરકનો નારકી ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય ભોગવીને
મત્સ્યજ થાય અને જઘન્ય કે મધ્યમ આયુષ્ય ભોગવીને
ગર્ભજ પર્યાપ્તા તિર્યચમા અવતરે. જેમકે:—કમઠનો
જીવ સાતમી નરકમાં મધ્યમ આયુષ્ય ભોગવી મરીને
સિંહ થયો હતો.

નારકીની ગતિ અને આગામી ભવમાં વધુમાં વધુ પ્રાપ્તિ.
નિરઉવ્વદ્ધા ગજભય, પજજત સંખાઉ લક્ષ્મિ એએસિં.
ચક્ષિ હરિ જીઅલ અરિહા, જિણ જઘ દિસિ
સમ્મ પુહવિ કમા. ૨૩૯.

નિરઉવ્વદ્ધા—નરકમાંથી
નીકળેલા.

ગજભય—ગર્ભજ.

પજજત—પર્યાપ્તા.

સંખાઉ—સંખ્યાતા
આયુષ્યવાળા

લક્ષ્મિ-લક્ષ્મિ, લાલ, પ્રાપ્તિ

એએસિં—એએને

ચક્ષિ—ચકવર્તિ

હરિ જીઅલ—વાસુદેવનું યુગલ
અરિહા—અરિહત.

જિણ—જિન, સામાન્ય
કેવળી.

જઘ—ચતિ, સાધુ.

દિસિ—દેશ વિરતિ.

સમ્મ—સમ્યક્ત્વી.

પુહવિ—પૃથ્વીના.

કમા—અનુક્રમથી, ક્રમથી.

શબ્દાર્થ—નરકમાંથી નિકળેલા [જીવો આગામી

ભવમાં] ગર્ભજ પર્યાપ્તા સંખ્યાતા આયુષ્યવાળા
(મનુષ્ય અને તિર્યચ) થાય, એએને [આગામી
મનુષ્યના ભવમાં] ૧ ચકવર્તિ, ૨ વાસુદેવનું યુગલ

(વાગુદેવ અને જલદેવ), ૩ અરિહત, ૪ મામાન્ય
કેવળી, ૫ ચતિ, ૬ દેશવિરતિ, અને ૭ મન્યકલ્પની
પ્રાપ્તિ (રત્નપ્રભાદિ) પૃથ્વીના અનુક્રમથી થાય છે

વિવેચન—નરકમાથી નીકળેલા જીવો આગામી
ભવમા જર્ભજ પર્યાપ્તા સખ્યાતા આયુષ્યવાળા મનુષ્ય
અને તિર્યચમા ઉપર પશુ અપર્યાપ્તા, મમૃદ્ધિમ કે
યુર્ગલિયા મનુષ્ય અને તિર્યચમા તથા દેવ અને નાગ-
પ્રીમા ન ઉપર પહેલી નરકમાથી નીકળેલા જીવો
ચકવર્તિ થઈ શકે પણ થાયજ, એવો નિયમ નથી
આ પ્રમાણે બીજી આદિ પૃથ્વીમા સમન્વુ બીજી
નરક પૃથ્વી મુધીના નીકળેલા જીવો અનતર મનુષ્ય
ભવમા વાગુદેવ કે જગદેવ થઈ શકે શ્રેણિકાદિકની
એમ જેનો પૂર્વે નરકાયુ બાધોને, પછીથી દર્શન વિશુદ્ધિ
વિગેરે કાળોથી તીર્થંકર નામ કમનો બધ કયો હોય,
તેવા જીવો ત્રીજી નરક મુધી ઉત્પત્ત થાય છે, અને
ત્યાથી નીકળીને આતર મનુષ્યના ભવમા તીર્થંકર થઈ
શકે ત્રીથી નરક પૃથ્વી મુધીના નીકળેલા જીવો અનતર
મનુષ્યના ભવમા જિન (મામાન્ય કવરી) થઈ શકે
પાચમી નરક પૃથ્વી મુધીના નીકળેલા જીવો અનતર
મનુષ્ય ભવમા નવ વિ તિ સાધુ થઈ શકે છઠી નરક
પૃથ્વી મુધીના નીકળેલા જીવો મનુષ્ય અને તિર્યચ
પદ્ધિયા ભવમા દેશ વિ તિપાર્વ પામી શકે અને
આતમી પૃથ્વીમાથી નીકળેલા જીવો અનતર તિર્યચના
ભવમા નમ્યન્વ પાની શકે, પણ દેશ વિરતિ આદિ
ઉપર કહેવા લાભ ન પાને એમ મર્વન ૬ મુવુ

સાતે નારટીનું ઉત્કૃષ્ટ અને જ્ઞાન્યથી અવધિ જેવ.
 રયાગાએ ઓલિ ગાડિય. ચતારિઅદુદ્ધુરુ લલુ કમેય.
 પદ પુદયિ ગાડિયદ્. હાયક વત મમમિ દગદ્. ૨૪૦
 રયાગાએ-રતનપ્રજાને વિગે પદપુદયિ નેક પ્રત્યે.
 ઓલિ-અવધિજ્ઞાન ગાડિયદ્-અર્ધગાડ
 ગાડિય-ગાડ હાયક મદે છે.
 ચતારિ-ચાર. જત-યાગત
 અદુદ્ધુ-અપ્રમાદ. સત્તમિ-સાતમીને વિગે.
 ગુરુ-ઉત્કૃષ્ટ. દગ-નેક ગાડ.
 લલુ-જ્ઞાન્ય અદ્-અર્ધ ગાડ
 કમેય-અનુક્રમે.

શબ્દાર્થ—રતનપ્રજાને વિગે ઉત્કૃષ્ટ અને જ્ઞાન્ય
 અવધિજ્ઞાન અનુક્રમે ૪ ગાડ અને ત્રા ગાડ છે. દરેક પૃથ્વી
 પ્રત્યે અર્ધ ગાડ ઘટે છે. યાગત સાતમી (પૃથ્વી) ને વિગે
 ઉત્કૃષ્ટ (અવધિ જ્ઞાન) ૧ ગાડ અને જ્ઞાન્ય (અવધિ જ્ઞાન)
 અર્ધ ગાડ હોય છે.

વિવેચન—સાતમી નરકમાં ઉત્કૃષ્ટ અવધિ જ્ઞાન
 ૧ ગાડ છે, તે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થયેલ પ્રલદત્ત
 ચક્રવર્તી ‘હા કુર્મતિ’ એમ પોકારે છે અને છઠ્ઠી નરકમાં
 ઉત્પન્ન થયેલ પ્રલદત્તની સ્ત્રી કુર્મતી ‘હા (દતિ એદે)
 પ્રલદત્ત’ એમ પોકારે છે, તે કેવી રીતે પોતાના ભર્તારને
 બાળે ? બાલિ સ્મરણ જ્ઞાનથી બાળે, પણ અવધિ જ્ઞાનથી
 બાળે નહિ.

નારકીને લેશ્યા, અવધિ ક્ષેત્ર, ગતિ અને લઘિ

૨૫૫

	નરક પૃથ્વી	લેશ્યા	તિન્નકુ અવધિક્ષેત્ર		અવધિક્ષેત્ર		ગતિ	લઘિ
			ઉદ્દેશ્ય	અવધિ	ઉદ્દેશ્ય	નીચે		
૧	૨૯મ પ્રભા	મરોત	૨ ગાઉ	૩૫ ગાઉ	૩૦ ગાઉ	૩૦ ગાઉ	પ્રાણ	અકી
૨	૨૯મ પ્રભા	"	૨૫ "	૩૦ "	૩૦ "	૩૦ "	પ્રાણ	અકી
૩	૨૯મ પ્રભા	મરોત, નીચ	૩ "	૨૫ "	૨૫ "	૨૫ "	પ્રાણ	અકી
૪	૨૯મ પ્રભા	નીચ	૨૫ "	૩૦ "	૩૦ "	૩૦ "	પ્રાણ	અકી
૫	૨૯મ પ્રભા	નીચ, પ્રાણ	૨ "	૨૫ "	૨૫ "	૨૫ "	પ્રાણ	અકી
૬	૨૯મ પ્રભા	પ્રાણ	૨૫ "	૩૦ "	૩૦ "	૩૦ "	પ્રાણ	અકી
૭	૨૯મ પ્રભા	"	૨ "	૨૫ "	૨૫ "	૨૫ "	પ્રાણ	અકી

પ્રશ્નો

૧ ખીજી ચોથી અને છઠી નરક પૃથ્વીની મુખ, ભૂમિ ગોળ, ત્રિખુણા, ચોખુણા, પંકિતગત, અને કુલ નરકાવાસાની સંખ્યા તથા પ્રતરના આંતરગત પ્રમાણ રીતિ સાથે કહો.

૨. ૬-૧૨-૧૮-૨૪-૩૦-૩૬-૪૨ ને ૪૮ મા પ્રતરના નારકીનુ ઉત્કૃષ્ટ ફેલમાન કહો, તથા ત્રીજી અને પાંચમી પૃથ્વીના દરેક પ્રતરે ફેલમા કેટલી વૃદ્ધિ કરવી તે રીતિ સાથે કહો.

૩ શર્કરાપ્રભા પકપ્રભા અને તમપ્રભાના નારકીના મૂળ અને ઉત્તર વૈક્રિય શરીરનુ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ માન, વિરલકાલ, ઉપપાત અને ચ્યવન મળ્યા તથા ગતિ આગતિ કહો.

૪ જલચર ચતુષ્પદ ખેચર ઉરઃપરિસર્પ અને ભુજપન્થિસર્પ કયા કયા સંઘયણવાળા ઉત્કૃષ્ટ અશુભ અધ્યવસાયથી મરીને કઈ કઈ નરકમા ઉપજે તથા ત્યાં તેને લેશ્યા કઈ હોય ? તેમજ ઉર્ધ્વ અથો અને તિરશ્ચુ અવધિ કેટલુ ? અને આગામી લવમાં ગતિ અને લખ્ધિ કહો.

નરકાધિકાર સમાપ્ત.

મનુષ્યનું આયુષ્ય અને અવગાહના દ્વાર.

ગખ્ભ નર તિ પલિયાહિ, તિ ગાઉ ઉક્કોસ તે જહંનેણુ મુચ્છિમ દુહાવિ અંતમુહૂ, અંગુલ અસંખ ભાગતણૂ. ૨૪૧.

ગખ્ભ નર-ગર્ભજ મનુષ્યો.

તિપલિય-૩ પલ્યોપમના.

આહિ-આયુષ્યવાળા.

તિ ગાઉ-૩ ગાઉ.

ઉક્કોસ-ઉત્કૃષ્ટથી.

તે-તે ગર્ભજ મનુષ્યો.

જહંનેણુ-જઘન્યથી.

મુચ્છિમ-સમૂચ્છિમ.

દુહાવિ-બંને પ્રકારે પણ.

અંતમુહૂ-અંતમુહૂર્ત.

અંગુલ-આંગળના.

અસંખ ભાગ-અસંખ્યા-
તમે ભાગ

તણૂ-શરીરવાળા

શબ્દાર્થ—ગર્ભજ મનુષ્યો પણ પન્થોપમના આયુષ્ય વાળા અને ૩ ગાઉ (ની અવગાહનોવાળા) ઉત્કૃષ્ઠથી હોય છે તે ગર્ભજ મનુષ્યો જઘન્યથી અને સમૂર્ષિમ મનુષ્યો (ઉત્કૃષ્ઠ અને જઘન્યથી એમ) બંને પ્રકારે પણ અતર્મુદ્ધર્ત આયુષ્યવાળા અને આગળના અમખ્યાતમા ભાગના રાગીગ્વાળા હોય છે

વિવેચન—સમૂર્ષિમ મનુષ્યો ગર્ભજ મનુષ્યોના મળ મૂલ આદિ ૧૬ અશુચિ સ્થાનકોમા ઉપજે છે, અને તેઓ પણ પર્યાપ્તિ પૂર્ણ કરીને મરણ પામે છે સખ્યાતા આયુષ્યવાળા ગર્ભજ મનુષ્યનું જઘન્યથી વૈક્રિય શરીર અશુભનો અમખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ઠથી ૧ લાખ યોજનને ૪ આગળ હોય છે જઘન્યથી આહારક શરીર દેશોન (૪ આગળ ઉણુ) ૧ હાથ અને ઉત્કૃષ્ઠથી ૧ હાથ પૂર્ણ હોય છે તેજમ અને કાર્મણ એ બે શરીર સર્વ મમાગી છત્રને ઔદારિક વૈક્રિય અને આહારક શરીરને મયોગે તદુપપભે પરિણમે છે

મનુષ્યનો ઉત્કૃષ્ઠ અને જઘન્ય ઉપપાત અને ચ્યવન વિરહકાલ તથા ઉપપાત અને ચ્યવન સખ્યા. બારમ મુહુત્ત ગળ્મે, ધ્યરે ચઉવીસ વિરહ ઉકકોસો, જન્મ-મરણેસુ સમયો, જહન સખા સુરસમાણા ૨૪૦

બારમ મુહુત્ત-૧૨ મુહુર્ત
ગળ્મે-ગર્ભજને વિષે
ધ્યરે-ધત્ત [સમૂર્ષિમ]
ને વિષે

ચઉવીસ-૨૪ મુહુર્ત
વિરહ-વિરહકાલ
ઉકકોસો-ઉત્કૃષ્ઠ

જન્મ મરણેસુ-જન્મ મરણે
ણે વિષે

સમયો-૧ સમય
જહન-જઘન્ય
મ ખા-મખ્યા
મુગ-દેવતાની
સમાણા-મરણી

શબ્દાર્થ—ગર્ભજ મનુષ્યને વિષે ૧૨ મુદ્ગર્ત અને સમૂર્ઘિમ મનુષ્યને વિષે ૨૪ મુદ્ગર્ત ઉત્કૃષ્ટ વિરહકાલ જન્મ મરણને વિષે હોય છે. અને જઘન્ય વિરહકાલ ૧ સમય હોય છે. [મનુષ્યોની ઉપપાત અને વ્યવન] સંખ્યા દેવતાની સરખી [સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતાની] હોય છે

વિવેચન—એક ગર્ભજ મનુષ્ય ઉપજ્યા પછી બીજે ગર્ભજ મનુષ્ય ઉત્કૃષ્ટથી ૧૨ મુદ્ગર્તને આંતરે ઉપજે. તેમજ એક ગર્ભજ મનુષ્ય વ્યવ્યા [મર્યા] પછી બીજે ગર્ભજ મનુષ્ય ઉત્કૃષ્ટથી ૧૨ મુદ્ગર્તને આંતરે મરે. સમૂર્ઘિમ મનુષ્યનો ઉપપાત અને વ્યવન વિરહકાળ ઉત્કૃષ્ટથી ૨૪ મુદ્ગર્તનો છે તથા ગર્ભજ અને સમૂર્ઘિમ મનુષ્યનો જઘન્યથી ઉપપાત અને વ્યવન વિરહકાલ ૧ સમયનો છે. ગર્ભજ મનુષ્યો ૧ સમયે એક બે ત્રણથી માડીને સંખ્યાતા ઉપજે અને વ્યવે તથા ગર્ભજ મનુષ્યો ઉત્કૃષ્ટથી એકકાને ૯૬ વાર ઠાણુ ણમણો કરીએ એટલે ૨૯ આંકની સંખ્યા પ્રમાણુ હોય; અને જ્યારે સમૂર્ઘિમ મનુષ્યો ઉપજે ત્યારે અસંખ્યાતા મનુષ્યો પામીએ.

મનુષ્યની આગતિ.

સત્તમિ મહિ નેરઘએ, તેડી વાડી અસંખ નર તિરિએ;
મુત્તૂણુ સેસ જીવા, ઉપ્પજ્જંતિ નરભવંમિ. ૨૪૩.
સત્તમિ મહિ—સાતમી

નર તિરિએ—મનુષ્ય અને તિર્થંચોને.

નેરઘએ—નારકી.

તેડી—તેઉકાય.

વાડી—વાયુકાય.

અસંખ—અસંખ્ય આયુષ્ય-

વાળા

મુત્તૂણુ—મૂકીને.

સેસ—ખાકીના.

જીવા—જીવો.

ઉપ્પજ્જંતિ—ઉપજે છે.

નરભવંમિ—મનુષ્યભવમાં.

શબ્દાર્થ-માતમીપૃથ્વી નારકી, તેઉકાય, વાઉકાય, અમ ખ્યાતાઆયુધવાળા મનુષ્ય અને તિર્થ ચો(યુગલિયાઓ) ને મૂકીને બાકીના છવો મનુષ્ય ભવમા ઉપજે છે

વિવેચન-છ પૃથ્વીના નારકી, તેઉકાય અને વાઉકાય વિનાના એકે દ્રિય, વિકલે દ્રિય, સમૂર્ધિમ અને ગર્ભજ મખ્યાતા આયુધવાળા મનુષ્ય અને તિર્થ ચ તથા દેવો મનુષ્યમા ઉપજે છે

મનુષ્યના ૮ દાંડુ યત્ર

મનુષ્યનુ	આયુધ્ય		અનગાહના		ઉપપાત અને અવવન વિગ્રહ	
	ઉદ્ભૂત	જવન્ય	ઉદ્ભૂત	જવન્ય	ઉદ્ભૂત	જવન્ય
ગર્ભજ મનુષ્ય	ઉપત્યોપમ	જાતમુદ્ધત	૩ ગાઉ	અમખ્યા ભાગ	૧૦ મુદ્ધત	૧ મમય
સમૂર્ધિમ	અતમુદ્ધત		મનુષ્યો અમભાગ	અમુદ્ધત અમભાગ	૧૪ મુદ્ધત	૧ મમય

મનુષ્યની	ઉપપાત અને અવવન મખ્યા		આગતિ	ગતિ
	ઉદ્ભૂત	જવન્ય		
ગર્ભજ મનુષ્ય	ખ્યાતા	એ	ચારે ગતિમાથી	ચારે ગતિમા માય
સમૂર્ધિમ	અમખ્યાતા	અમખ્યા	મનુષ્ય અને તિર્થચમાથી	મનુષ્ય અને તિર્થચમા

ચક્રવર્તિ બલદેવ વાસુદેવ અને અરિહંતની આગતિ.
 સુર નેરઘએહિ ચિય, હવંતિ હરિઅરિહ ચક્ષિ બલદેવા,
 ચઊવિહ સુર ચક્ષિબલા, વૈમાણિય હુન્તિ હરિ અરિહા.
 ૨૪૪.

સુર-દેવ.
 નેરઘએહિ-નારકીથી.
 ચિય-નિશ્ચય
 હવંતિ-થાય છે.
 હરિ-વાસુદેવ.
 અરિહ-અરિહ ત.
 ચક્ષિ-ચક્રવર્તિ.
 બલદેવા-બળદેવ.

ચઊવિહસુર-ચારે પ્રકારના
 દેવો.
 ચક્ષિ-ચક્રવર્તિ.
 બલા-બલદેવ.
 વૈમાણિય-વૈમાનિક
 હુન્તિ-થાય છે.
 હરિ-વાસુદેવ.
 અરિહા-અરિહ ત.

શબ્દાર્થ-દેવતા અને નારકીથી આવેલા નિશ્ચય
 વાસુદેવ અરિહંત ચક્રવર્તિ અને બલદેવ થાય છે. ચારે
 પ્રકારના દેવોમાથી આવેલા ચક્રવર્તિ અને બલદેવ થાય
 છે; અને વૈમાનિક દેવોમાથી (ચવીને) આવેલા વાસુદેવ
 અને અરિહ ત થાય છે.

[વવેચન-વાસુદેવ અરિહંત ચક્રવર્તિ અને બલદેવ
 એ ચારે, દેવગતિ અને નરક ગતિમાંથીજ આવેલા હોય,
 પણ મનુષ્ય અને તિર્યચ ગતિમાંથી આવેલા ન હોય
 તેમાં પણ એટલું વિશેષ કે ચક્રવર્તિ અને બલદેવ (ભવ-
 નપતિ વિગેરે) ચારે પ્રકારના દેવોમાથીજ ચવીને
 મનુષ્યમાં આવીને ઉત્પન્ન થયેલ હોય તથા વાસુદેવ અને
 અરિહંત વૈમાનિક દેવોમાંથી ચવીને મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન

યથેલા હોય છે અરિહતાદિકના પ્રભાવથી તથા લોક
અવભાવથી લવણ સમુદ્ર જ ખૂદીપને ડુબાવતો નથી

૧૮ રત્નની આગતિ

હરિણો મણુરસ રચણાઈ, હ્રુન્તિ નાણુત્તરેહિ દેવેહિ,
જહ મ ભવ-મુવવાઓ, હય ગય એગિ દિ રચણાણુ રૂપ

હરિણો-વાયુદેવ કે ચક્રિના

મણુરસ-મનુષ્ય

રચણાઈ-રત્નો

હ્રુન્તિ-ઉપજે

ન-ન

આણુત્તરેહિ-અનુત્તર

દેવેહિ-દેવો થકી

જહ-યથા

સ ભવ-મ ભવ

ઉવવાઓ-ઉપપાત, ઉત્પત્તિ

હય-ઘોડો, અશ્વ

ગય-હાથી

એગિ દિ-એકે દ્રિય

રચણાણુ -રત્નોની

શબ્દાર્થ—વાયુદેવ અને ચક્રવર્તિના મનુષ્ય રત્નો
અને એક દ્રિય રત્નો અનુત્તર દેવો થકી ન ઉપજે અશ્વ
હાથી અને એકે દ્રિય રત્નોની ઉત્પત્તિ યથા સ ભવ હોય

વિવેચન-વાયુદેવો અનુત્તર વર્ણને વૈમાનિક
દેવો અને નારકીમાથી આવેલા થાય ચક્રવર્તિના ૧૪ રત્નો
છે, તેમા ચક્રાદિ ૭ એક દ્રિય રત્નો અને પુષ્પાહિતાદિ
૭ પચ્ચે દ્રિય રત્નો છે, તેમાથી હાથી અને અશ્વ વર્ણને
ખાકીના ૫ મનુષ્ય રત્નો માતની નારકી, તેઉકાય,
વાયુકાય, અમજ્યાત વર્ણના આયુષ્યવાળા યુગલિક
મનુષ્ય અને તિર્યચો તથા અનુત્તર દેવો વર્ણને ખાકીના
માનમાથી આવેલા હોય નારકી, અજ્યાતા આયુષ્યવાળા

મનુષ્ય અને તિર્થંચ તથા અદ્વિત્ય મુખીના દેવોમાંથી આવેલા હાથી અને અશ્વ રત્ન હોય. સંજ્ઞાતા આયુષ્યવાળા મનુષ્ય અને તિર્થંચ તથા મુશાન મુખીના દેવોમાંથી આવેલાં સાતે અકેદ્રિય રત્ન હોય.

૧૪ રત્નનાં નામ અને પ્રમાણ.

વામ પમાણું ચક્કં, છત્તં દંડં દુહત્યયં ચમ્મં.
અત્તીસંગુલ ખગ્ગો, સુવન્નકાગિણિ ચત્તિરંગુલિયા. ૨૪૬.
ચત્તિરંગુલો દુ અંગુલ-પિહુલો ચ મણિ પુરોહિ ગય તુરયા.
સેણાવધ ગાહાવધ. વઠ્ઠં ઇત્થી ચક્કી રચણાઈ. ૨૪૭.

વામ-મનુષ્ય.

પમાણુ-પ્રમાણ

ચક્કં-ચક્ર.

છત્તં-છત્ર.

દંડં-દંડ.

દુહત્યય-એ હાથ.

ચમ્મં-ચમ.

અત્તીસંગુલ-૩૨ આંગળ.

ખગ્ગો-ખડ્ગ.

સુવન્નકાગિણિ-સુવર્ણ

કાકિણી

ચત્તિરંગુલિયા-૪ આંગળ

પ્રમાણ.

ચત્તિરંગુલો-૪ આંગળ

હાથું.

દુ અંગુલ-એ આંગળ.

પિહુલો-પહોળું.

મણિ-મણિ

પુરોહિ-પુરોહિત.

ગય-હાથી.

તુરયા-ચોડો.

સેણાવધ-સેનાપતિ.

ગાહાવધ-ગાથાપતિ.

ગૃહપતિ.

વઠ્ઠં-વર્ધકી, મુથાર.

ઈત્થી-સ્રી

ચક્કી-ચક્રવર્તિને

રચણાઈ-રત્નો

શબ્દાર્થ-૧ ચક્ર, ૨ છત્ર, અને ૩ દડ રત્ન વામ
(બન્ને હાથ તિરછાં પ્રસારેલ પ્રમાણ, ૪ ચમરત્ન બે
હાથ લાખુ, ૫ ખડગ રત્ન બીજીશ આગળ લાખુ, ૬
સુવર્ણ કાકિણી રત્ન ચાર આગળ પ્રમાણ, ૭ મહિરત્ન
૪ આગળ લાખુ અને બે આગળ પહોળુ હોય ૭ ૧
પુરોહિત, ૨ હાથી, ૩ ઘોડો, ૪, મેનાપતિ, ૫ ગૃહપતિ
(ભડારી) ૬ સુધાર ૭ અને ૭ સ્ત્રી (એ ૭ પથે દ્રિય
રત્નો મળી ૧૪) રત્નો ચક્રવર્તિને હોય છે

વિવેચન—સાત એકેદ્રિય રત્નો ચક્રવર્તિને
આત્માશુભે જાણવા માટે પથેદ્રિય રત્નો જે કાળે જેલું
ચારીરતુ પ્રમાણ હોય, તે જાળે તે પણ તેવા પ્રમાણના
હોય એવું રત્નના ગુણ કહે છે ૧ ચક્રરત્ન અન્ય
ગોત્રવાળા વૈરીતુ મન્તક છેદે ૭ છત્રરત્ન ચક્રવર્તિના
હસ્ત સ્પર્શે ૧૦ યોજન વિસ્તાર પામે અને વૈતાલ્ય
પર્વતની જિત્ત ૭ વિશાએ રહેનારા સ્વેચ્છ તેના દેવતાઓ
મેધ વરમાવે, તેને ગોકવાને સમર્થ વાય ૩ દડરત્ન
વાદી ભૂમિને મઠી કરે અને કામ પડે ૧ હજાર યોજન
ભૂમિને જોડે ૪ ચમરરત્ન ચક્રવર્તિના હસ્ત સ્પર્શે
૧૦ યોજન વિસ્તાર પામે અને પ્રભાત કાળે બીજ
વાળીએ તે નધ્યા કાળે ઉપબોજ કરવા યોગ્ય શાલિ
પ્રમુખ ધાન્યને ઉત્પન્ન કરે ૫ ખડગરત્ન મદ્રામદ્રા
અત્યંત શક્તિવત્ હોય ૬ જાત્ય સુવર્ણમય કાકિણી
રત્ન તે વૈતાલ્ય પર્વતની શુક્રામાહે એકેદ્રી બી તે ૪૮-૪૯
માડલા કન્વા યોગ્ય હોય ૭ મહિરત્ન પીથે ચર્મરત્ન
અને ઉપર છત્ર ગતની વ એ છત્ર તુરગાપર ગાયુ નુ

તથા તમિસ્ત્રા અને ખડ પ્રપાતા ગુફામા હસ્તિના
મસ્તક ઉપર રાખ્યું હતું ૧૨ યોજન પ્રકાશ કરે અને
હાથે અથવા મસ્તકે બાધ્યું હોય તો સમસ્ત રોગ
હર કરે. ૮ પુરોહિત રત્ન શાન્તિકર્મ કરનાર હોય.
૯. ગજરત્ન અને ૧૦. અશ્વ રત્ન મહા પરાક્રમી
હોય ૧૧ સેનાપતિ રત્ન ગંગા સિંધુની પેલી બાજુએ
૪ ખડ જીતનાર હોય. ૧૨. ગૃહપતિ (ભંડારી) રત્ન
ઘરના યોગ્ય ક્રમ કરે ૧૩ વર્ધકી (સુધાર) રત્ન ઘર
અણે અને વૈતાલ્ય પર્વતની ગુફા માહે ઉન્નગા અને
નિન્નગા નદીના પૂલ બાધે ૧૪ સ્ત્રી રત્ન અત્યંત
અદ્ભૂત રૂપવંત અને ચક્રવર્તિને ભોગ યોગ્ય હોય

ચક્ર છત્ર ૬૬ અને ખડગ એ ચાર રત્નો આયુધ
શાળામા ઉત્પન્ન થાય છે ચર્મ મણિ અને કાકિણી એ
૩ રત્નો ચર્મના ભંડારમા ઉત્પન્ન થાય છે, સેનાપતિ
ગૃહપતિ પુરોહિત અને સુધાર એ ૪ રત્નો પોતાની
રાજધાનીમા ઉત્પન્ન થાય છે, સ્ત્રી રત્ન રાજકુળમા
ઉત્પન્ન થાય છે, તથા હસ્તી અને અશ્વ રત્ન વૈતાલ્ય
પર્વતની સમીપે ઉત્પન્ન થાય છે

એ ચાહે રત્નો એકેક હજાર ચક્ષોએ અધિષ્ઠિત
હોય છે અને એ હજાર ચક્ષ ચક્રવર્તિની બે બાજુએ
હોય છે, એવી રીતે ૧૬ હજાર ચક્ષો ચક્રવર્તિની સેવા
કરે. જઘન્યથી જખૂદીપને વિષે ૪ ચક્રવર્તિ હોય,
ત્યારે-૫૬ રત્ન હોય અને ઉત્કૃષ્ઠથી ભરત ઐરવત અને
મહાવિદેહની ૨૮ વિજયના મળીને ૩૦ ચક્રવર્તિ હોય,
ત્યારે ૪૨૦ રત્નો હોય જઘન્યથી જખૂદીપમા વાસુદેવ

૪ હોય અને ઉત્તરથી ૩૦ હોય, ૭ વિજયમા વાસુદેવ
હોય તે વિજયમા ચક્રવર્તિ ન હોય

વાસુદેવના ૭ રત્નોના નામ

ચક્ર ધ્રુવ ખગો. મણી ગયા તથા હોઈ વણમાલા,
મત્ત મત્ત ઈમાઈ, ગ્યણાઈ વાસુદેવસ્મ ૨૪૮

ચક્ર-ચક્ર

ધ્રુવ-ધ્રુવ

ખગો-ખગ

મણી-મણિ

ગયા-ગા

તા-તેમજ, તથા

ચ-અને

હોઈ-હોય છે

વણમાલા-વનમાલા

મ ખો-મખ

મત્ત-મત્ત

ઈમાઈ-આ, એ

રચણાઈ-રત્નો

વાસુદેવસ્મ-વાસુદેવના નિ

માર્ગદર્શક—૧ ચક્ર, ૨ ધ્રુવ, ૩, ખગ, ૪ મણિ,
૫ ગા, તેમજ ૬ વનમાલા અને ૭ મખ એ સાત
રત્નો વાસુદેવને દોષ છે

વિવેચન—કોમુદિની નામની મહા, વનમાલા એટલે
દેવાએ આપતી માળા, જે કાંઈ વખત કન્યાય નહિ
નથા જતા વાસુદેવ હતો, ત્યાં પાંચજન્ય મખ કુદ
રત્નો ૧૨નિ ૧૦ ચોળન મુધા નબળાય

૧ ધ્રુવ | જાન્યો ૧૬૮ આધુન્ય જનમાલના, ઉપપાન
અતઃ ૧૬૮૬ વિદ્યુત ૨૧ ૧૬૬ મ-૧૬, મતિ જન
આમનિ ૧૯૮

મનુષ્યની ગતિ અને ૧ મમયે મોક્ષમા કેટલા જાય ?
સખ નરાચરિત્રુગઈસુ, જ તિ પચસુવિ પદમ મધયણે,
ધગદુતિજ અઈમય, ધગસમએ જ તિતે સિદ્ધ . ૨૪૬

મખ-મખ્યાતા આયુષ્યવાળા

નરા-મનુષ્યો

ચરિત્રુગઈસુ-આરે ગતિમા

જતિ-જાય છે, ઉપજે છે

પચસુવિ-પાચમી ગતિમા

પદમ

પદમ સ ધયણે-પહેલું

મધયણ છે

ધગદુતિ-એક બે ત્રણથી

જા અઈમય-૧૦૮ મુધી

ધગસમએ-એક મમયમા

જતિ-જાય છે

તે-તે (મનુષ્યો)

ત્રિદિ-મોક્ષ પ્રત્યે, મોક્ષમા

મખ્યાતા (વર્ણના) આયુષ્યવાળા મનુ

ષ્યો આરે ગતિમા ઉપજે છે અને પહેલું મધયણ છે

પાચમી ગતિ (મોક્ષ) મા પદ જાય છે ૧ મમયમા

એક બે ત્રણથી મા-ને (ઉત્કૃષ્ટથી) ૧૦૮ મુધીતે (મનુષ્ય

ગતિમા જોડેલા) મનુષ્યો મોક્ષમા જાય છે

ઉવે અને ઝલિ ગને આશ્રયીને ૧ મમયે મોક્ષમા કેટલા જાય ?

વીમિત્થિ દમ નપુ મગ પુગિસ-દૃસય તુ એગમમઆણ,

મિજઝ ડિગિદિ અન્ન મલિ ગ, ચરિ દમઅઈ દિયમય ચ ૨૫૦

વીમ-વીર

ઈત્થિ-શ્રીઓ

દમ-દમ

નપુ મગ-નપુ મગ

પુગિસ-પુરુષો

અઈમય-એકેસા માત્ર

તુ-તુ

એગમમઆણ-૧ નમરે

મિજઝ-મિજે, મિદ્ધ થાય

ગિલિ-ગૃહસ્થલિ ગી

અન્ન-અન્નયસિ ગી

મલિ ગ-મલિ ગી

ચરિ-ચાર

દમ-દમ

અઈમય-એકેસા માત્ર

શબ્દાર્થ- (ઉત્કૃષ્ટી) સ્ત્રીઓ વીશ, (કૃત્રિમ) નપુંસકો દશ અને પુરુષો વળી એકસો આઠ એક સમયે સિદ્ધ થાય (મોક્ષમા જાય.) ગૃહસ્થલિંગી ચાર, અન્યલિંગી દશ અને સ્વલિંગી (સાધુના વેળે) ૧ સમયે એકસો આઠ સિદ્ધ થાય.

અવગાહના, દિશા અને જલને આશ્રયીને ૧ સમયે મોક્ષમાં કેટલા જાય ?

ગુરુલહુ મન્નિઝમ દો ચઉ, અર્દુસયં ઉર્દૂહો તિરિયલોએ, ચઉ ખાવીસ-ર્દુસયં, દુ સમુદે તિન્નિ સેસ જલે. ૨૫૧.

ગુરુ-ઉત્કૃષ્ટ.

લહુ-જઘન્ય.

મન્નિઝમ-મધ્યમ.

દો ચઉ-બેચાર.

અર્દુસય-એકસો ને આઠ

ઉર્દૂ-ઉદ્ધ લોકને વિષે.

અહો-અધોલોકને વિષે

તિરિયલોએ-તિર્થલોકમાં.

ચઉ-ચાર.

ખાવીસ-ખાવીશ

અર્દુસય-એકસોને આઠ,

દુ-બે.

સમુદે-સમુદ્રને વિષે.

તિન્નિ-ત્રણ

સેસજલે-ખાડીના જલને વિષે.

શબ્દાર્થ-ઉત્કૃષ્ટ અવગાહનાવાળા બે, જઘન્ય અવગાહના વાળા ચાર અને મધ્યમ અવગાહનાવાળા એક સોને આઠ, ઉદ્ધ લોકને વિષે ચાર, અધો લોકને વિષે ખાવીસ અને તિર્થલોકમાં એકસો ને આઠ, સમુદ્રને વિષે બે અને ખાડી (નદી દ્રહ વિગેરે) નાં જલને વિષે ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ મોક્ષે જાય છે.

વિવેચન-૫૦૦ ધનુષ પ્રમાણ ઉત્કૃષ્ટ અવગાહના વાળા અને ૭ હાથ પ્રમાણ જઘન્ય અવગાહનાવાળા તીર્થંકર મોમે જાય અને સામાન્ય કેવળી તો પરપ ધનુષ પ્રમાણ ઉત્કૃષ્ટ અવગાહનાવાળા મરૂદેવી માતાની જેમ અને ૨ હાથ પ્રમાણ જઘન્ય અવગાહનાવાળા કૂમા પુત્રની જેમ મોમે જાય મરૂદેવી માતા હાથી ઉપર બેઠેલા હોવાથી શરીર મઠેઆએલું હતું તેથી ૫૦૦ ધનુષની અવગાહનાવાળા મોક્ષે ગયા એમ બીજે મત છે ઉત્કૃષ્ટથી ૫૦૦ ધનુષની અવગાહનાવાળા ૧ મમયે બે મોક્ષે જાય, તો રૂપલદેવ ભગવાન ૧ મમયે ૧૦૮ (રૂપલદેવ, રૂપલદેવના ૯૮ પુત્રો અને ભરતના ૮ પુત્રો મળી ૧૦૮) ની સાથે મોમે કેમ ગયા ? અનંત કાલચક્ર ગયા પછી હુંડા અવસર્પિણી આવે છે અને તેમા ૧૦ આશ્ચર્યકારક બનાવો બને છે માટે આ પણ આશ્ચર્ય સમજવું ઉર્ધ્વલોક ન દનવનથી ઉપર મેરૂની ચૂલીકા સુધી જાણવું સમભૂતલાથી નવમો જોજન નીચે અધોલોક તેમા પશ્ચિમ મહાવિદેહની છેલી બે કુળડી વિજય મમભૂતલાથી કમેકમે પૃથ્વી ઘટતી ૧ હજાર યોજન નીચી છે, તે અધોઆમ તરીકે ઓળખાય છે તે અધોલોક જાણવો નદીમાહે એટલે ગંગા નદી ઉતરતા અર્ધિંકાપુત્ર આચાર્યની માફક મોમે જાય

દરેક ગતિ આદિમાથી આવેલા ૧ મમયે કેટલા મોક્ષે જાય ?

નરય તિરિયા-ગયા દસ, નરદેવ ગઈ વીસ અડૂસય, દસ ગ્યણા સક્કર વાલુયાઉ, ચઉ પક ભૂ દગઓ રપર

છગ્ન વણુસઘ દસ તિરિ, તિરિ ત્થી દસ મણુય
વીસ નારીઓ,

અસુરાઈ વંતરા દસ, પણ તદેવિઉ પત્તેયં. ૨૫૩.

જોઈ દસ દેવિ વીસં, વેમાણિય-દૃસય વીસ દેવીઓ,

નરય-નરક ગતિ.

તિરિય-તિયં ચ ગતિમાથી.

આગયા-આવેલા.

દસ-દશ.

નર-મનુષ્ય ગતિમાંથી.

દેવ ગઈ-દેવગતિમાંથી.

વીસ-વીશ.

અદૃસય-એકસો આઠ.

દસ-દશ.

રયાણા-રતનપ્રભા.

સકર-શર્કરાપ્રભા.

વાલુયાઉ-વાલુકા પ્રભામાંથી.

ચઉ-ચાર.

પંક-પંકપ્રભા.

ભૂ-પૃથ્વીકાય

દગઓ-અપકાયમાંથી.

છગ્ન-અને છ.

વાણુસઘ-વનસ્પતિકાયમાંથી

દસ-દશ.

તિરિ-તિયં ચ પુરૂષ

તિરિત્થી-તિર્યચની સ્ત્રી થકી.

દસ-દશ.

માણુમ-મનુષ્ય પુરૂષ થકી.

વીસ-વીશ.

નારીઓ-મનુષ્યની સ્ત્રી થકી.

અસુરાઈ-અસુરાદિ.

વંતરા-વ્યંતરમાંથી.

દસ-દસ.

પણુ-પાત્ર.

તદેવીઉ-તેની દેવીઓ થકી

પત્તેયં-દરેક નિકાયના

જોઈ-જ્યોતિષી દેવ થકી:

દસ-દશ.

દેવિ-જ્યોતિષી દેવી થકી.

વીસ-વીશ.

વેમાણિય-વૈમાનિક દેવ થકી.

અદૃસય-એકસોને આઠ.

વીસ-વીશ

દેવીઓ-વૈમાનિક દેવી થકી.

શબ્દાર્થ-નરક ગતિ અને તિર્યચ ગતિમાથી આવેલા ૧૦ મનુષ્યગતિમાથી આવેલા ૨૦, (વૈમાનિક) દેવગતિમાથી આવેલા ૧૦૮, રત્નપ્રભા શર્કરા પ્રભા અને વાલુકા પ્રભામાથી આવેલા ૧૦, ૫૬ પ્રભા પૃથ્વી-કાય અને અપકાયમાથી આવેલા ૪, અને વનસ્પતિ-કાયમાથી આવેલા ૬, તિર્યચ પુરુષ અને તિર્યચ સ્ત્રીયત્તી આવેલા ૧૦, મનુષ્ય પુરુષ થકી આવેલા ૧૦, મનુષ્યની સ્ત્રી થકી આવેલા ૨૦, અમુરાદિ (૧૦ ભવનપતિ) અને વ્યતરમાથી દરેક [નિકાય]ના આવેલા ૧૦, તે [ભવનપતિ અને વ્યતરના દરેક નિકાય]ની દેવીઓ થકી આવેલા પાચ, જ્યોતિષી દેવ થકી આવેલા ૧૦, જ્યોતિષી દેવી થકી આવેલા ૨૦, વૈમાનિક દેવ થકી આવેલા ૧૦૮ અને વૈમાનિક દેવી થકી આવેલા ૨૦ એક સમયમા મોઢે જાય છે

વિવેચન-નરકગતિમાથી નીકળીને મનુષ્યગતિમા આવેલા ૧ સમયે ઉત્કૃષ્ટી ૧૦ મોઢે જાય એ પ્રમાણે મર્વા સમજાવું, કારણ કે મનુષ્ય ગતિમાથી જ જીવ મોઢે જઈ શકે, પણ ખીજી ગતિમાથી મોઢે જઈ શકાય નહિ

૧ આ જીવા ૧ સમયમા ૪-૨૦ ને ૧૦૮ મોઢે જાય !

૨ ચક્રવર્તિ અને વાસુદેવના રત્નોના નામ પ્રમાણ કયાથી આવેલા હોય અને તે મા કામમા આવે તથા જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટી અગી દીપમા ચક્રવર્તિ તીર્થકર વાસુદેવ અને તે બંનેના રત્નો કેલા હોય તે મમજવો

વેદ આશ્રયીને ૯ ભાંગામાંથી કયા ભાંગે
કેટલા મોક્ષે જાય તથા સિદ્ધિ ગતિને વિષે જઘન્ય
અને ઉત્કૃષ્ટ ઉપપાત વિરહકાલ.

તહ પુંવેએહિંતો, પુરિસો હોગિણ અર્ઘસયં. ૨૫૪.
સેસર્ઘ ભંગએસુ, દસ દસ સિજઝનિત એગ સમએણં,
વિરહો છમાસ ગુરૂઓ, લહુ સમઓ ચવણ-મિહ
નતિથ. ૨૫૫.

તહ-તથા.

પુંવેએહિંતો-પુરૂષ વેદ થકી.

પુરિસો-પુરૂષ.

હોગિણ-થઈને.

અર્ઘસયં-એકસો ને આઠ.

સેસ-ખાકીના.

અર્ઘ ભંગએસુ-આઠ
ભાંગાને વિષે.

દસ દસ-દશ દશ.

સિજઝનિત-મોક્ષે જાય છે.

એગ સમએણ-૧ સમયે
વિરહો-વિરહકાલ.

છ માસ-૬ માસ.

ગુરૂઓ-ઉત્કૃષ્ટથી.

લહુ-જઘન્યથી.

સમઓ-૧ સમય.

ચવણ-ચવવાનું.

મિહ-અહીંથી.

નતિથ-નથી.

શબ્દાર્થ-તથા પુરૂષ વેદ થકી પુરૂષ થઈને (મોક્ષે
જાય, તો) એક સમયે ૧૦૮ મોક્ષે જાય છે, ખાકીના ૮
ભાંગાને વિષે ૧ સમયે દશ દશ મોક્ષે જાય છે, (મોક્ષે
જવાનો) ઉત્કૃષ્ટથી વિરહકાલ છ માસ અને જઘન્યથી
વિરહકાલ ૧ સમય છે, અહીંથી (મોક્ષમાંથી) ચવવાનું
(મરવાનું) નથી.

વિવેચન-પુરૂષવેદી દેવ મનુષ્ય અને તિર્યચ એ
 ત્રણ ગતિમાથી નીકળી, મનુષ્યમા આવી, કોઈ પુરૂષ
 થાય, કોઈ સ્ત્રી થાય, કોઈ નપુંસક થાય, એવી રીતે સ્ત્રી
 વેદી દેવી વિગેરે ત્રણ ગતિમાથી નીકળી કોઈ સ્ત્રી થાય,
 કોઈ પુરૂષ થાય, અને કોઈ નપુંસક થાય, એવી રીતે
 નપુંસક વેદી નાન્દી તિર્યચ અને મનુષ્યમાથી નીકળી
 મનુષ્યમા કોઈ નપુંસક થાય, કોઈ સ્ત્રી થાય અને કોઈ પુરૂષ
 થાય, એમ નવ ભાગા થાય તેમા જો પુરૂષ વેદ થઈ
 આવી મનુષ્યમા પુરૂષ થઈને મોળે જાય, તો ઉત્કૃષ્ટથી
 ૧ મમયે ૧૦૮ મોળે જાય અને બાકીના ૮ ભાગામાથી
 ૬ ક ભાગે ૧ નમયમા ૧૦ મોળે જાય ૬ ભાગા આ
 પ્રમાણે ૧ પુરૂષ વેદી વૈમાનિક દેવોમાથી આવીને મનુ
 ધ્યમા પુરૂષ થઈને મોળે જાય, તો ૧ મમયે ૧૦૮ મોળે
 જાય ૭ પુરૂષ વેદ થઈ આવીને મનુષ્યમા સ્ત્રી થઈને
 મોળે જાય, તો એક મમયે ૧૦ મોળે જાય ૩ પુરૂષ
 વેદ થઈ આવીને મનુષ્યમા કૃત્રિમ નપુંસક થઈને મોળે
 જાય, તો ૧ મમયે ૧૦ મોળે જાય ૪ સ્ત્રી વેદ થઈ
 આવીને મનુષ્યમા પુરૂષ થઈને મોળે જાય, તો ૧ મમયે
 ૧૦ મોળે જાય ૫ સ્ત્રી વેદ થઈ આવીને મનુષ્યમા સ્ત્રી
 થઈને મોળે જાય, તો ૧ મમયે ૧૦ મોળે જાય ૬
 સ્ત્રી વેદ થઈ આવીને મનુષ્યમા કૃત્રિમ નપુંસક થઈને
 મોળે જાય, તો ૧ મમયે ૧૦ મોળે જાય ૭ નપુંસક
 વેદ થઈ આવીને મનુષ્યમા પુરૂષ થઈને મોળે જાય, તો
 ૧ મમયે ૧૦ મોળે જાય ૮ નપુંસક વેદ થઈ આવીને
 મનુષ્યમા સ્ત્રી થઈને મોળે જાય, તો ૧ મમયે ૧૦ મોળે

જાત્રી ૬. નપુંસક વેદ થકી આવીને મનુષ્યમાં કૃત્રિમ નપુંસક થઈને મોક્ષે જાય, તે એક સમયે ૧૦ મોક્ષે જાય.

વૈમાનિક દેવી, જ્યોતિષી દેવી અને નારી થકી આવેલા ૨૦ મોક્ષે જાય એમ કહ્યું છે. તેમાં સમજવાનું એ છે કે સ્ત્રી વેદ થકી આવીને મનુષ્યમાં કોઈક પુરુષ થાય, કોઈક સ્ત્રી થાય અને કોઈક નપુંસક થાય, એમ સર્વે મળીને ૨૦ મોક્ષે જાય.

ભદ્રશાલ નંદન અને સોમનસ વનમાથી તથા સ્વયંબુદ્ધ ૧ સમયે ૪ મોક્ષે જાય, પાંડુક વનમાથી ૧ સમયે બે મોક્ષે જાય, એકેદ્રી મહાવિદેહની વિજયમાંથી ૨૦ મોક્ષે જાય, એકેદ્રી અકર્મભૂમિમાં સંહરણથી ૧૦, તથા કર્મભૂમિમાં સંહરણથી ૧૦, ઉત્સર્પિણીના ૧-૨ ૪-૫-૬ઠ્ઠા આરે અને અવસર્પિણીના ૧-૨-૩-૬ આરે સંહરણથી ૧૦; અતીર્થસિદ્ધ અને પ્રત્યેકબુદ્ધ સિદ્ધ ૧ સમયે ૧૦ મોક્ષે જાય. દરેક કર્મભૂમિમાંથી એક સમયે ૧૦૮ મોક્ષે જાય. ઉત્સર્પિણીના ત્રીજા આરે અને અવસર્પિણીના ચોથા આરે ૧ સમયે ઉત્કૃષ્ટથી ૧૦૮ મોક્ષે જાય, અવસર્પિણીના પાંચમા આરે દરેક ભરત અને ઐરવતમાંથી ૧ સમયે ૨૦ મોક્ષે જાય, ઉત્સર્પિણીના પાંચમા છઠ્ઠા આરે અને અવસર્પિણીના પહેલા બીજા આરે યુગલિયાં હોય, તે માટે સિદ્ધિ ન હોય

કેટલા સમય સુધી કેટલા જીવો નિરંતર મોક્ષમાં

જાય અને પછી અંતર પડે.

અડસગ છપંચ ચતુતિન્નિ, દુન્નિ ઇક્કો ય સિન્નમાણેસુ,
બત્તીસાઈસુ સમયા, નિરંતરં અંતરં ઉવરિં. ૨૫૬.

મનુષ્યમાથી ૨ મમયે ઉદ્ધૃષ્ટી કેટલા ગિઠ ધાય તેનું ય ન.

એક ગિઠ	૧	સાતુમ પ્રજામાથી આવેલા	૧૦
ગુરુ અવગાદના વાળા	૨	તિવેચ ગતિમાથી	૧૦
પાંચ વનમાથી		પુરુષમાથી	૧૦
સમુદ્રમાથી	૪	શ્રીમાથી	૧૦
શેઠ જલમાથી	૩	મનુષ્ય પુરુષમાથી	૧૦
ગૃહસ્થ તિગે	૪	અસુદિ ગેમાથી	૧૦
જલન્ય અવગાદના વાળા	૬	તત્ત્વ	૧૦
ઉદ્ધૃષ્ટમાથી	૮	યોતિશ	૧૦
૫ પ્રજાથી આવેલા	૪	પુત્રાદા આ ધર્મ	૧૦
પૃથ્વીકાલમાથી	૪	નપુમક	૧૦
અપાયમાથી	૪	આમાયા પુરુષ	૧૦
જ શાય વાળાથી	૮	શ્રી	૧૦
ગૈમન	૪	નપુમક	૧૦
નદન	૮	પુરુષમાથી પુરુષ	૧૦
સ્વયં મુદ્ધ	૪	શ્રી	૧૦
અમુગની ગૃથી આવેલા	૪	નપુમક	૧૦
વ્યતગેની	૪	અકમબુમિમા મદરજીથી	૧૦
નગપતિ કાલમાથી	૬	અનનિમા અર જીથી	૧૦
નપુમક ગે	૧૦	અવનપિલી ૧૨ ૩ ૬ આવે ૧૦	
અનનિગે	૧૦	અમિષ્મિના ૧૨ ૮ ૫ ૬ આવે ૧૦	
ગમનિમાથી ૨ ૩ ૬ ૧૦		તી પ્રવત્તા ૪ ૮ ૧ ૧	૧૦
ગમનમાથી	૧૦	પ્રયે ૬	૧૦
ગર્ભ પ્રજામાથી	૧૦	શ્રી ૬	૨૦

મનુષ્ય ગતિમાંથી આવેલા	૨૦	મધ્યમ અવગાહનાવાળા	૧૦૮
મનુષ્યની નારીમાંથી ,,	૨૦	તિચ્છાં ક્ષોકમાંથી	૧૦૮
ન્યોતિધી દેવીમાંથી ,,	૨૦	દેવગતિમાંથી આવેલા	૧૦૮
વૈમાનિક દેવીમાંથી ,,	૨૦	વૈમાનિક દેવમાંથી ,,	૧૦૮
એકેક્રી મહાવિદેહની વિનયમાંથી	૨૦	પુરૂષમાંથી પુરૂષ થઇને	૧૦૮
અવમર્ષિણીના પાંચમે આરે		દરેક કર્મજૂથમાંથી	૧૦૮
૫ ભરત અને ૫ અરવતમાંથી	૨૦	ઉત્તમર્ષિણીના ત્રીજા આરે	૧૦૮
જિન (તીર્થંકર) સિદ્ધ	૨૦	અવમર્ષિણીના ચોથા ,,	૧૦૮
અધોક્ષોકે અધોગ્રામમાંથી	૨૨	તીર્થ પ્રવર્ત્યા પછી	૧૦૮
પુરૂષવેદે	૧૦૮	અતીર્થંકર	૧૦૮
સ્વત્રિગે	૧૦૮	બુદ્ધને ધિત	૧૦૮
		અનેક સિદ્ધ	૧૦૮

ખત્તીસા અડયાલા, સદ્ગી ખાવત્તરી ય બોધવા,
ચુલસીઈ છન્નવઈ, દુરહિય-મદ્દુત્તર સયં ચ. ૨૫૭.

અડ-આઠ

સગ-સાત

છ-છ.

પંચ-પાંચ.

ચઉ-ચાર

તિન્નિ-ત્રણ.

દુન્નિ-બે

ઈકો-એક

સિજજ માણેસુ-સિદ્ધ થયે
છતે.

ખત્તીસાઈસુ-ખત્રીશાદિ.

સમયા-સમય સુધી

નિરંતરં-નિરંતર.

અ તરં-અંતર.

ઉવરિં-ઉપર.

ખત્તીસા-ખત્રીશ સુધી.

અડયાલા-અડતાલીશ સુધી.

સદ્ગી-સાએઠ સુધી.

ખાવત્તરી-ખહોતેર સુધી.

બોધવા-બાણવા

ચુલસીઈ-ચોરાસી સુધી.

છન્નવઈ-છન્નુ સુધી.

દુરહિય-એકસો બે સુધી.

અદ્દુત્તર-આઠ અધિક.

સયં-સો.

ચ-અને.

શબ્દાર્થ — આઠ સાત છ પાચ ચાર ત્રણ બે અને

એક સમય સુધી અનુક્રમે બીજાદિ નિધ્ધ થયે દતે ઉપર નિરતર અતર પડે જેમજે — આઠ સમય સુધી નિધ્ધ થાય તો ૧ થી માડીને ૩૨ સુધી, ૭ સમય સુધી ૩૩ થી ૪૮ સુધી, ૭ સમય સુધી ૪૯ થી ૬૦ સુધી, ૫ સમય સુધી ૬૧ થી ૭૨ સુધી, ચાર સમય સુધી ૭૩ થી માડીને ૮૪ સુધી, ૩ સમય સુધી ૮૫ થી માડીને ૯૬ સુધી, બે સમય સુધી ૯૭ થી માડીને ૧૦૦ સુધી, અને ૧ સમય સુધી ૧૦૩ થી માડીને ૧૦૮ મોક્ષે જાય, એમ જાણવા

વિવેચન—૧ થી માડીને ૩૨ સુધી નિરતર મોક્ષે જાય, તો ઉત્કૃષ્ટથી ૮ સમય સુધી, એટલે પહેલે સમયે ૧ થી માડીને ૩૨ સુધીની સખ્યામાથી મોક્ષે જાય, બીજે સમયે પણ તેટલીજ સખ્યામાથી મોક્ષે જાય, એમ ઉત્કૃષ્ટથી ૮ સમય સુધી જીવો મોક્ષે જાય, પછી અવન્ય અતર પડે ૭ સમય સુધી નિધ્ધ થાય, તો ૩૩ થી માડીને ૪૮ સુધીની સખ્યામાથીજ, પછી અવન્ય અતર પડે જો ૬ સમય સુધી નિધ્ધ થાય, તો ૪૯ થી માડીને ૬૦ સુધીની સખ્યામાથીજ, પછી અવન્ય અતર પડે જો ૫ સમય સુધી નિધ્ધ થાય, તો ૬૧ થી માડીને ૭૨ સુધીની સખ્યામાથીજ, પછી અવન્ય અતર પડે જો ૪ સમય સુધી નિધ્ધ થાય તો ૭૩ થી માડીને ૮૪ સુધીની સખ્યામાથીજ, પછી અવન્ય અતર પડે જો ૩ સમય સુધી નિધ્ધ થાય, તો ૮૫ થી માડીને ૯૬ સુધીની સખ્યામાથીજ, પછી અવન્ય અતર પડે જો ૨ સમય સુધી

સિદ્ધ થાય, તો ૯૭ થી માડીને ૧૦૨ મુધીની સંખ્યા-
માથીજ, પછી અવશ્ય અંતર પડે. જો ૧ સમય મુધી
સિદ્ધ થાય, તો ૧૦૩ થી માડીને ૧૦૮ મુધીની સંખ્યા-
માથીજ, પછી અવશ્ય અંતર પડે.

નિરંતર સિદ્ધ થાય તેનું યંત્ર.

કેટલા સમય મુધી કેટલા સિદ્ધ થાય		કેટલા સમય મુધી કેટલા સિદ્ધ થાય	
૮ સમય મુધી	૧ થી ૩૦ મુધી	૪ સમય મુધી	૭૩ થી ૮૪ મુધી
૭ સમય મુધી	૩૩ થી ૪૮ મુધી	૩ સમય મુધી	૮૫ થી ૯૬ મુધી
૬ સમય મુધી	૫૯ થી ૬૦ મુધી	૨ સમય મુધી	૯૭ થી ૧૦૨ મુધી
૫ સમય મુધી	૬૧ થી ૭૨ મુધી	૧ સમય મુધી	૧૦૩ થી ૧૦૮ મુધી

સિદ્ધનું ક્ષેત્ર

પણુચાલ લકષ્મ જેયણુ, વિકૃષ્ણંભા સિદ્ધસિલ ફલિહ વિમલા,
તદુવરિગ જેયણુતે. લોગંતો તત્થ સિદ્ધિઠિ. ૨૫૮.

પણુચાલ લકષ્મ-૪૫ લાખ
જેયણુ-યોજનના.

વિકૃષ્ણંભા-વિસ્તારવાળી

સિદ્ધિસિલ-સિદ્ધશલા

ફલિહ-ફલિટિકના જેવી.

વિમલા-નિર્મળ

તદુવરિ-તેની ઉપર.

ઈગ જેયણુ-એક યોજનના.

અંતે-અંતે, છેટે.

લોગંતો-લોકાન્ત

તત્થ-તેને વિષે, ત્યાં.

સિદ્ધ ઠિઠિ-સિદ્ધની સ્થિતિ

શબ્દાર્થ—૪૫ લાખ યોજનના વિસ્તારવાળી સિદ્ધ શિલા સ્ફટિકની જેવી નિર્મળ (ધોળા મોનાની) છે, તેની ઉપર ૧ યોજનના છેડે લોકાન્ત છે, ત્યાં મિદ્ધ જીવોની મિથિતિ (રહેણું) છે

વિવેચન—સર્વાર્થ મિદ્ધ વિમાનની ધ્વજાલી ઉપર ૧૨ યોજન છેડે સિદ્ધશિલા છે તે ઉત્તાન છત્રને આકારે ૪૫ લાખ યોજન પ્રમાણ લાખી પહોળી સ્ફટિકની જેવી નિર્મળ ધોળા સુવર્ણની છે તેનું ખીલું નામ ઈષદ્ પ્રાણ્ભારા છે તે મિદ્ધશિલા મધ્ય ભાગે ૮ યોજન જાડી છે તે પછી દિશા અને વિદિગામા ઘટતી ઘટતી છેડે માખીની પાખ જેવી પાતળી છે, તેની ઉપર ઉત્તેધાશુલવડે ૧ યોજન દૂર લોકાન્ત છે ત્યાં સિદ્ધોની મિથિતિ એટલે રહેવાનું મ્યાન જાણવું પોતાની અવગાહનાનો ત્રીજો ભાગ પોતા જુને પૂરવાથી સિદ્ધની અવગાહના આરે જેમકે— ઉત્કૃષ્ટ શરીર ૫૦૦ ધનુષ પ્રમાણનો ત્રીજો ભાગ જાદ કરવાથી ૩૩૩^૧ ધનુષ્ય પ્રમાણ ઉત્કૃષ્ટ સિદ્ધની અવગાહના અને જઘન્ય ૨ હાથ પ્રમાણ શરીરનો ત્રીજો ભાગ જાદ કરવાથી ૧ હાથને ૮ આગળ જઘન્ય અવગાહના મિદ્ધની હોય મવાર્થ મિદ્ધ વિમાનની ધ્વજાલી ઉપર ૧૨ યોજન છેડે લોકાન્ત છે એ ખીન્ને મત જાણવો

૧ કેટલા મમય સુધી અતર રહિત મોક્ષમા કેટલા જીવો જાય? અંતે પછી નિયમા અતર પડે તો જઘ ૪ અંતે ઉત્કૃષ્ટથી કેટલું પડે? અને મોક્ષમા ગયેના જીવની જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અવગાહના કેટલી?

૨ સિદ્ધશિલા અને મિદ્ધનું રાજન પ્રેર

મનુષ્યાધિમાર સમાપ્ત

એકેન્દ્રિય, વિકલેન્દ્રિય અને પચેન્દ્રિય તિર્યચની
ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ.

બાવીસ સગતિ દસ વાસ, સહસ ગણિ નિદિણ બેઠંદિયાઈસુ,
બારસ વાસુણ પણ દિણ, છમ્માસ તિપલિય હિંધ જિઠ્ઠા. ૨૫૬

બાવીસ-બાવીશ.

સગ-સાત.

તિ-ત્રણ.

દસ-દશ

વાસ-વર્ષ.

સહસ-હજાર.

અગણિ-અગ્નિકાયનું.

તિ દિણ-ત્રણ દિવસ.

બેઠંદિયાઈસુ-બેઠંદ્રિયાદિ-
કને વિષે

બારસ વાસ-બાર વર્ષ.

હણ પણ દિણ-૪૯ દિવસ.

છમ્માસ-છ માસ.

તિપલિય-ત્રણ પદ્યોપમ.

હિંધ-સ્થિતિ.

જિઠ્ઠા-ઉત્કૃષ્ટથી.

શબ્દાર્થ-પૃથ્વીકાયની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ બાવીશ હજાર
વર્ષ, અપ્કાયની ૭ હજાર વર્ષ, વાઉકાયની ત્રણ હજાર
વર્ષ, વનસ્પતિ કાયની ૧૦ હજાર વર્ષ, અગ્નિકાયની
૩ દિવસ, બેઠંદ્રિયાદિકને વિષે અનુક્રમે ૧૨ વર્ષ, ૪૯
દિવસ અને ૬ માસ, મનુષ્ય અને તિર્યચની ૩ પદ્યોપમ છે.

વિવેચન—તિર્યચગતિમા એકેન્દ્રિય (પૃથ્વી-પાણી-
અગ્નિ-વાયુ અને વનસ્પતિકાય) વિકલેન્દ્રિય (બેઠંદ્રિય તેષ-
દ્રિય ને ચઉરિદ્રિય) અને પચેન્દ્રિય તિર્યચ [ગર્ભ અને
સમૂર્ષિમ] હોય છે, તેમાંથી ગર્ભ પચેન્દ્રિય તિર્યચ
સિવાયના બાકીના જીવો સમૂર્ષિમ જ હોય છે ઉપર
કહેલ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ પ્રાયઃ નિરૂપદ્રવ સ્થાનને વિષે જાણવી
અને એ સર્વની જમન્ય સ્થિતિ અતર્મુદ્ધત જાણવી.

પૃથ્વીકાયના ભેદો અને તેમનું ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય
સણહા ય શુદ્ધ વાલુય, મણોસિલા સમ્પન્ન ય ખર પુઢવી,
ઇગ બાગ ચઉદ સોલસ, દૂરસ બાવીસ સમ મહસા ૨૬૦

મણહા-મુવાળી પૃથ્વી

શુદ્ધ-શુદ્ધ પૃથ્વી

વાલુય-ગેતી

મણોસિલા-મન શિલ

સકરો-કાકરા

ખર પુઢવી-ઢીન પૃથ્વી

ઇગ-એક

બાગ-બાગ

ચઉદ-ચોદ

મોલસ-મોળ

અદૂરસ-અદા

બાવીસ-બાવીસ

સમ મહસા-હજાર વર્ષ

શબ્દાર્થ—મુવાળી પૃથ્વી, શુદ્ધ પૃથ્વી, ગેતી,
મન શિલ, કાકરા અને ઢીન પૃથ્વીનું અનુક્રમે ૧-૧૨-
૧૪-૧૬-૧૮ અને ૨૨ હજાર વર્ષનું ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય છે

વિવેચન—મારવાડ દેગની મુવાળી માટીનું ઉત્કૃષ્ટ
આયુષ્ય એક હજાર વર્ષનું, શુદ્ધ (ગોપીચંદન) પૃથ્વીનું
૧૨ હજાર વર્ષનું, નદી પ્રમુખની ગેતીનું ૧૪ હજાર
વર્ષનું, મન શિલનું ૧૬ હજાર વર્ષનું અને શકરા (કાકરા
હડતાલ સુરમા વિગેરે)નું ૧૮ હજાર વર્ષનું અને કઠણ
પૃથ્વી (પાપાણ રત્નાદિકનું ૨૨ હજાર વર્ષનું ઉત્કૃષ્ટ
આયુષ્ય બાણનું

ગર્ભજ પચે દ્રિય તિર્યચના ભેદોનું ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય.
ગજલભુય જલયરો-ભય, ગખ્મોગગ પુખ્વ કોદિ ઉક્કોસા,
અખ્મ ચઉપ્પય પદ્મિખસુ.તિપલિય પલિયા અસખંસો.૨૬૨

ગાળસ-ગર્ભજ.

ભુય-ભુજપરિસર્પ.

જલચર-જલચર.

ઉભય-બંને પ્રકારના.

ગાળસોરગ-ગર્ભજ ઉર:

પરિસર્પનું.

પુવ્વકોડિ-પૂર્વકોડ વર્ષ.

ઉદ્ધોસા-ઉત્કૃષ્ઠી.

ગાળસ-ગર્ભજ.

અઉપ્પય-અતુપ્પદ.

પક્ષિખમુ-પક્ષીઓનું.

તિપલિય-૩ પદ્યોપમ.

પલિય-પદ્યોપમનો.

અસંખ્યાતમે-અસંખ્યાતમે

લાગ.

શબ્દાર્થ—ગર્ભજ ભુજપરિસર્પ, બંને પ્રકારના (સમૂચિત્તમ અને ગર્ભજ) જલચર, ગર્ભજ ઉર:પરિસર્પનું આયુષ્ય ઉત્કૃષ્ઠી પૂર્વકોડ વર્ષનું છે, ગર્ભજ અતુપ્પદ અને પક્ષિઓનું આયુષ્ય અનુક્રમે ૩ પદ્યોપમ અને પદ્યોપમનો અસંખ્યાતમે લાગ હોય છે

પૂર્વનું પ્રમાણ.

પુવ્વસ્સ ઉ પરિમાણું, સયરિં ખલુ વાસ કોડિ લક્ષ્ણાઓ. છપ્પન્નં ચ સહસ્સા, બોધવ્વા વાસ કોડીણું. ૨૬૨,

પુવ્વસ્સ-પૂર્વનું.

ઉ-વળી

પરિમાણું-પ્રમાણ.

સયરિં-સીતર.

ખલુ-નિશ્ચે.

વાસ-વર્ષ.

કોડિ-કોડ.

લક્ષ્ણાઓ-લાખ.

છપ્પન્નં-છપ્પન્ન.

સહસ્સા-હજાર.

બોધવ્વા-જાણવા.

વાસ-વર્ષ

કોડીણુ-કોડ.

શબ્દાર્થ—પૂર્વતુ વળી પ્રમાણ નિશ્ચયે ૭૦ લાખ
કોડ વર્ષ અને ૫૬ હજાર કોડ વર્ષ જાણવા

વિવેચન—૮૪ લાખ વર્ષે ૧ પૂર્વાગ થાય, તેને
૮૪ લાખે ગુણતા ૭૦ લાખ પર હજાર કોડ વર્ષે ૧ પૂર્વ થાય છે

સમૂહિમ પચેદ્રિય તિર્યચોતુ ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય
સમુદ્ધિ પશિ દિ થલ ખચર, ઉરગ ભુચગ જિદ્ધ કિંકમસો,
વાસ સહસ્સા ચુલસી, બિમત્તરિ તિપન્ન ખાયાલા. ૨૬૩

સમુદ્ધિ-મમુદ્ધિમ

પશિ દિ-પ ચેદ્રિય

થલ-સ્થલચર (ચતુષ્પદ)

ખચર-ખેચર, પક્ષી

ઉરગ-ઉગ પરિમર્ષ

ભુચગ-ભુજપરિમર્ષની

જિદ્ધ કિંક-ઉત્કૃષ્ટ મિથિતિ

કમસો-અનુક્રમે

વાસ મહસ્સા-હજાર વર્ષની

ચુલસી-ચોરાગી

બિમત્તરિ-બહોતેર

તિપન્ન-તેપન

ખાયાલા-ખે તાલીશ

શબ્દાર્થ—મમુદ્ધિમ પચેદ્રિય ચતુષ્પદ, ખેચર,
ઉર પરિમર્ષ અને ભુજપરિમર્ષની ઉત્કૃષ્ટ મિથિતિ અનુક્રમે
૮૪ હજાર વર્ષ, ૭૦ હજાર વર્ષ, ૫૩ હજાર વર્ષ અને
૪૦ હજાર વર્ષની છે

વિવેચન—મમુદ્ધિમ પચેદ્રિય ચતુષ્પદ ગાય વગેરે
તુ ૮૪ હજાર વર્ષનું, મમુદ્ધિમ ખેચર જગલા વિગેરેનું
૭૦ હજાર વર્ષનું, સમુદ્ધિમ ઉર પરિમર્ષ અજગર
વિગેરેનું ૫૩ હજાર વર્ષનું અને મમુદ્ધિમ ભુજપરિમર્ષ
નોગિયા વિગેરેનું ૪૦ હજાર વર્ષનું ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય હોય છે

પૃથ્વીકાયાદિ ચારની કાયસ્થિતિ.

એસા પુઠવાઈણું, ભવઈઈ સંપયં તુ કાયઈઈ,
ચઉ એગિંદિસુ જેયા, ઉત્સર્પિણિએ અસંખિજ્જન. ૨૬૪.

એસા-એ.

પુઠવાઈણું-પૃથ્વીકાયાદિકની

ભવઈઈ-ભવ (આયુષ્ય)ની

સ્થિતિ

સંપયં-સાંપ્રતં, હવે

તુ-વળી

કાયઈઈ-કાય સ્થિતિ.

ચઉ એગિંદિસુ-ચારે.

એકે દ્રિયને વિષે

જેયા-જાણવી.

ઉત્સર્પિણિએ-ઉત્સર્પિણી

અસંખિજ્જન-અસંખ્યાતી

શબ્દાર્થ-એ પૃથ્વીકાયાદિકની ભવ, (આયુષ્ય)ની સ્થિતિ કહી. હવે વળી કાયસ્થિતિ કહીશું. ચારે એકે દ્રિય (પૃથ્વીકાય, અપ્કાય, તેઉકાય અને વાયુકાય) ને વિષે કાય સ્થિતિ અસંખ્યાતી ઉત્સર્પિણી જાણવી.

વિવેચન-કાયસ્થિતિ એટલે મરીને તેજ કાયમા ઉપજે. જેમકે.-પૃથ્વીકાયનો જીવ મરણ પામીને વારંવાર પૃથ્વીકાયમાં ઉપજે, તો ઉત્કૃષ્ઠથી અસંખ્યાતી ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી સુધી ઉપજે. ૧૦ કોડાકોડી સાગરોપમે ૧ ઉત્સર્પિણી અને ૧૦ કોડાકોડી સાગરોપમે ૧ અવસર્પિણી તથાવીશ કોડા કોડી સાગરોપમે ૧ કાલચક્ર થાય. આ કાલમાન ભરત અને ઐરવત ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ જાણવું. ક્ષેત્રથી અસંખ્યાતી લોકાકાશના પ્રદેશ પ્રમાણે તે ચારેની કાયસ્થિતિ જાણવી.

વનસ્પતિ, વિકલેદ્રિય, પચેદ્રિય તિર્યચ અને
મનુષ્યની કાયસ્થિતિ

તાઓ વણ મિ આણુ તા, સખિજિજા વાસ સહસાવિગલેસુ,
પચિદ્રિ તિગિ નરેસુ, સત્તર્ક ભવા ઉ ઉક્કોસા ૨૬૫

તાઓ-તે (ઉત્તમર્ષિણી)

વણ મિ-વનસ્પતિને વિષે

આણુ તા-અનતી

મખિજિજા-સખ્યાતા

વાસ મહુસ-હજાર વર્ષ

વિગલેસુ-વિકલેદ્રિયને વિષે

પચિદ્રિ-પચેદ્રિય

તિરિ-તિર્યચ

નરેસુ-મનુષ્યને વિષે

મત્તર્કભવા-૭ કે ૮ ભવ

ઉક્કોમા-ઉત્કૃષ્ટથી

શાબ્દાર્થ-વનસ્પતિને વિષે ઉત્કૃષ્ટથી કાયસ્થિતિ તે
અનતી ઉત્તમર્ષિણી, વિકલેદ્રિયને વિષે મખ્યાતા હજાર
વર્ષ, પચેદ્રિય તિર્યચ અને મનુષ્યને વિષે ૭ કે આઠ
ભવ હોય છે

વિવેચન-આ કાયસ્થિતિ વ્યવહાર રાશિ જીવને
મળે, કારણક વ્યવહાર રાશિવાળો જીવ મરણ પામીને
નિગોદમા જાય, તો અનતી ઉત્તમર્ષિણી અવમર્ષિણી
મુધી રહીને પછીથી તે જીવ વ્યવહાર રાશિમા આવે
મરૂદેવા માતા માથે વ્યભિચાર નહિ, કેમકે મરૂદેવા
અનાદિ કાળથી નિગોદમા રહેલા હતા ગર્ભજ પચેદ્રિય
તિર્યચ અને મનુષ્યની ઉત્કૃષ્ટથી કાયસ્થિતિ ૭ ભવ પૂર્વ
કેડી વર્ષના અને આઠમો ભવ પણ પચેપમની સ્થિતિ
વાળા યુગલિયાનો, મમૃત્સિમ તિર્યચની ઉત્કૃષ્ટ
કાયસ્થિતિ પૂર્વ કેડી પૃથક્ત્વ વર્ષની અને મમૃત્સિમ
મનુષ્યની ઉત્કૃષ્ટ કાયસ્થિતિ સુદૃઢ પૃથક્ત્વની જાણવી

સર્વની જઘન્ય ભવસ્થિતિ અને કાયસ્થિતિ તથા તિર્યચ

ગતિવાળા જીવોના ઉત્કૃષ્ટ શરીરનું પ્રમાણ.
સન્વેસિંપિ જહન્ના, અંતમુહુત્તં ભવે ય કાયે ય,
જ્ઞેયણ સહસ્સ-મહિયં, એગિંદિય દેહ-મુક્કેસં. ૨૬૬
ખિ તિ ચઉરિંદિ સરીરં, ખારસ જ્ઞેયણ તિકેસ ચઉકેસં,
જ્ઞેયણ સહસ પણિદિય, ઓહે વુચ્છં વિસેસંતુ. ૨૬૭.

સન્વેસિ પિ-સર્વની પણ
જહન્ના-જઘન્યથી.
અંતમુહુત્તં-અંતમુદ્ધૂર્ત.
ભવે ય-ભવસ્થિતિ અને.
કાયે-કાય સ્થિતિ.
જ્ઞેયણ સહસ્સ-હજાર
યોજનથી

અહિયં-અધિક
એગિ દિય-એકે દ્રિયનું.
દેહ-શરીર
ઉકેકેસં-ઉત્કૃષ્ટ.
ખિ-એકદ્રિય.

તિ-તેઈદ્રિય.
ચઉરિંદિ-ચઉરિંદ્રિયનું.
સરીર-શરીર.
ખારસ જ્ઞેયણ-૧૨ યોજન.
તિકેસ-૩ ગાઉ.
ચઉ કેસ-૪ ગાઉનું.
જ્ઞેયણ સહસ-હજાર યો-
જનનું.
પણિ દિય-પંચેદ્રિયનું.
ઓહે-સામાન્ય વિચાર-
ણાને વિષે.
વુચ્છં-કહીશું.
વિસેસં તુ-વિશેષ તો.

શબ્દાર્થ-સર્વ (પૃથ્વીકાયાઈકિ તિર્યચ ગતિવાળા)ની
પણ જઘન્યથી ભવસ્થિતિ અને કાયસ્થિતિ અંત-
મુદ્ધૂર્ત હોય છે. એકેદ્રિય (પ્રત્યેક વનરૂપિ કાય) નું
ઉત્કૃષ્ટ શરીર હજાર યોજનથી અધિક હોય છે. એકદ્રિય,
તેઈદ્રિય અને ચઉરિંદ્રિયનું શરીર અનુક્રમે ૧૨ યોજન
ત્રણ ગાઉ અને ૪ ગાઉનું છે. પંચેદ્રિય (તિર્યચ) નું
શરીર એક હજાર યોજનનું છે. (આ સર્વના) શરીરનું
પ્રમાણ સામાન્ય વિચારણાને વિષે છે, વિશેષ તો
(આગળ) કહીશું.

વિવેચન-દેવ અને નારકી સરીને ચોતાની ગતિમા
ઉપજતા નથી, તે માટે તે જાનેની કાયસ્થિતિ હોતી નથી
એકે દ્વિય જીવોની ઉત્કૃષ્ટ અવગાહના

અ ગુલ અસ ખ ભાગો, મુહુમ નિગોઓ અસ ખ ગુણવાહિ,
તો અગણિ તઓ આહિ, તત્તો મુહુમા ભવે પુઢવી. ૨૬૮.
તો ખાયર વાહિ ગણી, આહિ પુઢવી નિગોય અણુક્રમસો,
પત્તેઅવણુ સરીર, અહિય જોયણ સહસ્ત તુ ૨૬૯

અ ગુલ - માગળનો, અ ગુ-
લનો

અસ ખ ભાગો-અમ ખ્યા
તમો ભાગ

મુહુમ-સૂક્ષ્મ

નિગોઓ-નિગોદ

અસ ખ ગુણ-અસ ખ્યાત
ગણુ

વાહિ-વાયુકાય

તો-તેથી, તે પછી

અગણિ-અગ્નિકાય

તઓ-તેથી

આહિ-અપ્કાય

તત્તો-તેથી

મુહુમા-સૂક્ષ્મ

ભવે-હોય છે

પુઢવી-પૃથ્વીકાય

તો-તે પછી

ખાયર-ખાદર

વાહિ-વાયુકાય

અગણી-અગ્નિકાય

આહિ-અપ્કાય

પુઢવી-પૃથ્વીકાય

નિગોય-નિગોદ

અણુક્રમસો-અનુક્રમે

પત્તેઅ વણુ-પ્રત્યેક વન-
સ્પતિકાયતુ

સરીર-શરીર

અહિય અધિક

જોયણ-જોજનથી

સહસ્ત-હજાર

તુ-પણ

શબ્દાર્થ-ગર્ભજ ચતુષ્પદનું શરીર ૬ ગાઉ પ્રમાણ,
ગર્ભજ ભુજપરિસર્પનું શરીર ૨ થી ૬ ગાઉ, ગર્ભજ ઉરઃ
પરિસર્પનું શરીર હજાર યોજન, બને પણ (સમૂર્ણિમ
અને ગર્ભજ) મત્સ્ય ૧ હજાર યોજનના શરીરવાળા
હોય છે.

બંને પ્રકારના ખેચરનું ઉત્કૃષ્ટ દેહમાન અને સર્વ તિર્યચ
જીવોનું જઘન્ય દેહમાન.

પકિખ દુગધણુ પુહુત્તં, સંવાણું ગુલ અસંખ ભાગ લહૂ,	
પકિખ દુગ-બંને પ્રકારના	અંગુલ-આંગળનો.
પક્ષીનું.	અસંખ ભાગ-અસંખ્યા-
ધણુપુહુત્તં-ધનુષ્ય પૃથક્ત્વ	તમો ભાગ
સંવાણું-સર્વનું.	લહૂ-જઘન્ય શરીર.

શબ્દાર્થ-બંને (સમૂર્ણિમ અને ગર્ભજ) પક્ષીનું
શરીર ૨ થી ૬ ધનુષ્ય હોય છે, સર્વ (એકેન્દ્રિય બેદ્રિય
ત્રેદ્રિય ચતુર્દ્રિય અને પચ્ચેન્દ્રિય તિર્યચ) નું જઘન્ય
શરીર અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ [ઉપજતાં=શરીર
પર્યાપ્તિ વેળાએ] હોય છે.

વિવેચન-પર્યાપ્ત વાઉકાયનું વૈક્રિય શરીર જઘન્ય
અને ઉત્કૃષ્ટથી અંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગનું હોય છે,
પચ્ચેન્દ્રિય તિર્યચનું વૈક્રિય શરીર જઘન્યથી અંગુલનો
સંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટથી ૬૦૦ યોજન હોય છે.
વિકલેન્દ્રિય, અસંજી અને ગર્ભજ જીવોનો ઉત્કૃષ્ટ

અને જઘન્ય વિરહકાળ તથા સંખ્યા.

વિરહો વિગલાસત્રીણ, જન્મ મરણેસુ અંતમુહૂ. ૨૭૩
ગખ્તે મુહુત્ત ખારસ, ગુરુઓ લહુ સમય સંખસુર તુલ્લા,

વિગહો-વિગહકાળ
 વિગહ-વિકલેદ્રિય
 અમત્રીણુ-અસ રીનો
 જન્મમરણુમુ-જન્મ અને
 મરણુને વિષે
 અતમુદ્-અતમુદ્ધર્ત
 ગળે-ગર્ભજને વિષે

મુહુત પારસ-૧૨ મુહુત
 ગુરુઓ-ઉત્કૃષ્ઠી
 લહુ-જઘન્ય
 સમય ૧ સમય
 મખ-મખ્યા
 સુરતુક્ષ્ણ-દેવોની તુલ્ય

શબ્દાર્થ—વિકલેદ્રિય અને અસ રી તિર્થચનો
 જન્મ અને મરણુને વિષે વિરહકાલ ઉત્કૃષ્ઠી અતમુદ્ધર્ત
 હોય છે ગર્ભજ (પચેદ્રિય તિર્થચ)નો ઉપપાત અને વ્યવન
 વિરહકાળ ઉત્કૃષ્ઠી ૧૨ મુહુત હોય છે સર્વનો
 જઘન્ય વિરહકાળ ૧ સમય હોય છે એઓ બિષદ્રિયા-
 દિકોની ઉપપાત અને વ્યવન મખ્યા દેવોની તુલ્ય
 (મખ્યાતા કે અસખ્યાતા) એક સમયે હોય છે

વિવેચન—એદ્રિય જીવો પ્રતિ સમયે ઉપજે છે
 અને મરે છે, તે માટે તેઓનો ઉપપાત વિરહકાલ અને
 વ્યવન વિરહકાલ ન હોય

૧ પૃથ્વીમાય જીવોના બેગેના નામ તેના આયુષ્ય સાથે કહો
 તથા પૂર્વનુ સ્વરૂપ કહો

૨ પાન પ્રકા ના મમુરિ મ ઓ ગર્ભજ પચેદ્રિય તિર્થચનુ
 જઘન્ય ઓ ઉત્કૃષ્ઠ આયુષ્ય અવગાનના સ્વકાય મિતિ, ઉપપાત
 ઓ વ્યવન વિરહ, ઉપપાત મખ્યા અને વ્યવન મખ્યા, ગતિ
 આગતિ અને લેમ્યા કહો

એકેન્દ્રિય જીવોની ઉપપાત અને ચ્યવન સંખ્યા.

અણુસમયમસ ખિન્ન, એગિ દિય હુન્તિ ય ચ્યવ તિ. ૨૭૪.
વણુકાઈઓ અણુતા, ઇક્કિક્કાઓ વિ જ' નિગોયાઓ,
નિચ્ય મસ ખો ભાગો, અણુત જીવો ચ્યઈ એઈ. ૨૭૫.

અણુસમય—હરેક સમયે

અમ ખિન્ન—અમ ખ્યાતા

એગિ દિય—એકેન્દ્રિય

હુન્તિ—ઉપજે છે

ય—અને

ચ્યવ તિ—ચ્યવે છે, મરે છે

વણુકાઈઓ—વનસ્પતિકાય

અણુતા—અનતા

ઇક્કિક્કાઓ—એકકી

વિ—પણ

જ—જે કારણથી

નિગોયાઓ—નિગોદથી (નો)

નિચ્ય—નિત્ય, નિરતર

અસખો ભાગો—અમ ખ્યા

તમો ભાગ

અણુત જીવો—અનત જીવ

ચ્યઈ—ચ્યવે છે, મરે છે

એઈ—આવે છે, ઉપજે છે

શબ્દાર્થ—હરેક સમયે એકેન્દ્રિય (પૃથ્વીઆદિ ૪)
અમ ખ્યાતા ઉપજે છે અને મરે છે માધારણ વનસ્પતિ
કાય અનતા ઉપજે છે અને મરે છે જે કારણથી
એકકી નિગોદનો અમ ખ્યાતમો ભાગ અનત જીવ ઉપ
નિરતર મરે છે અને ઉપજે છે

વિવેચન—હરેક સમયે પૃથ્વી અપ્ તેઉ અને વાઉ અ
સ્થાનથી ૦ પરસ્થાનથી આવીને અમ ખ્યાતા ઉપજે અને મરે
છે વનસ્પતિકાયમા સ્વસ્થાનકથી આવીને અનતા જીવો
અને પરસ્થાનથી આવીને અમ ખ્યાતા જીવો ઉપજે છે

અને મરે છે એકેકી સૂક્ષ્મ અથવા બાહર નિગોદનો એક અસંખ્યાતમો ભાગ અનંત જીવરૂપ દરેક સમયે દરેક નિગોદમાથી નીકળે છે (મરે છે) અને ઉપજે છે. અનંતા જીવોનું એક સાધારણ સ્તિષ્ઠુકાકારે (પાણીના પરપોટાના આકારે) આદારિક શરીર તેને નિગોદ કહીએ તે અનંતા જીવો સાથે સ્વાસોસ્વાસ લે છે અને સાથે આહાર લે છે, તે માટે તેનું 'ખીચું' નામ સાધારણ વનસ્પતિકાય કહેવાય છે.

નિગોદનું સ્વરૂપ.

ગોલાય અસંખિજનન, અસંખ નિગોયઓ હવમ્ ગોલો, ધક્કિકંમિ નિગોએ, અણુંત જીવા મુણેપવ્વા. ૨૭૬.

ગોલા-ગોળા.

અસંખિજનન-અસંખ્યાતા

અસંખ-અસંખ્યાત.

નિગોયઓ-નિગોદથી,

નિગોદે.

હવમ્-થાય છે.

ગોલો-ગોળો.

ધક્કિકંમિ-એકેક.

નિગોએ-નિગોદને વિષે.

અણુંત-અનંતા.

જીવા-જીવો

મુણેપવ્વા-જાણવા.

શબ્દાર્થ-અસંખ્યાતા ગોળા છે અસંખ્યાત નિગોદે એક ગોળો થાય છે. એકેક નિગોદને વિષે અનંતા જીવો જાણવા.

વિવેચન-નિગોદના જીવોના બે ભેદ છે. સાંવ્યવહારિક અને અસાંવ્યવહારિક. અનાદિ સૂક્ષ્મ નિગોદથી નીકળીને પૃથ્વી આદિ શેષ જીવોને વિષે ઉપજે, તે સાંવ્યવહારિક કહાય તે સાંવ્યવહારિક જીવ દ્રવીય સૂક્ષ્મ નિગોદ-

મા ઉપજે, તો પણ તે એકવાર વ્યવહારમાં આવેલો હોવાથી મા-
વ્યવહારિક જ કહેવાય છે તેની સ્થિતિ જઘન્યથી અતર્મુહર્ત
અને ઉત્કૃષ્ટથી અસખ્યાત ઉત્તરિર્ણી અવસર્પિણી મુધીની
હોય છે, તથા જે હવે અનાદિ કાળથી સૂક્ષ્મ નિગોદમાં જ
હોય છે, તેઓ અમાવ્યવહારિક કહેવાય છે જેટલા હવે
મોશે જાય, તેટલાજ હવે સૂક્ષ્મ નિગોદમાંથી નીકળીને
માવ્યવહારિક (પૃથ્વી આદિ) મા ઉપજે છે
અર્થિ અણુંતા હવા, જેહિ ન પત્તો તસાઈ પગિણામો.
ઉપજ્જતિ ચંચંતિ ય, પુણો વિ તત્થેવ તત્થેવ રહ્હ

અર્થિ-છે

અણુંતા-અનતા

હવા-હવે

જેહિ-જેઓ વડે

ન પત્તો-પમાયો નથી

તસાઈ-તમાદિ

પરિણામો-પરિણામ

ઉપજ્જતિ-ઉપજે છે

ચંચંતિ-ચંચે છે, મરે છે

પુણો વિ-ફરીથી પણ

તત્થેવ-ત્યાને

તત્થેવ-ત્યાજ

શબ્દાર્થ-અનતા હવે છે કે જેઓ વડે તમાદિ

પરિણામ (ઉપપલ્લ) પમાયો નથી, તેવા હવે ફરીથી પણ

ત્યાને ત્યાજ (નિગોદમાં) ઉપજે છે અને મરે છે

સંવોવિકિસલ્લઓખલુ, ઉગ્ગમમાણો અણુંતઓભણિઓ
મો ચેવ વિવર્હંતો, હોઈ પગિત્તો અણુંતો વા રહ્હ

મવો વિ-સવે પણ

કિસલ્લઓ-કિમલય

ખલુ-નિમ્બ

ઉગ્ગમમાણો-ઉગતો

અણુંતઓ-અનતકાય

ભણિઓ-કહો છે

સો-તે

ચેવ અને નિમ્બ

વિવર્હંતો-વૃદ્ધિ પામતો

હોઈ-છે

પગિત્તો-પ્રત્યેક

અણુંતો-અનત કાય,

માધારણ

વા-અથવા

શબ્દાર્થ—સર્વે પણ (સાધારણ અથવા પ્રત્યેક વનસ્પતિકાયનો) ઉગતો કિમ્બલય (પ્રથમ પાદડાની અવસ્થાને પ્રાપ્ત થયેલો) નિશ્ચે અનંતકાય કહ્યો છે અને તે નિશ્ચે વધતો (અતર્મુદ્ધર્ત પછીથી) પ્રત્યેક અથવા સાધારણ વનસ્પતિકાય થાય છે.

વિવેચન—ઉગતો કિમ્બલય અંતર્મુદ્ધર્ત પછી જે પ્રત્યેક થવાનો હોય, તે નેમાંથી બીજા જીવો અધી જાય છે.

કયા કર્મથી જીવ એકેન્દ્રિયપણું પામે ?

જ્યા મોહોદઓ તિવ્વો, અન્નાણું ખુ મહાખલયં,
પેલવં વેયણીયં તુ. તથા એગિન્દ્રિયત્તાણું. ૨૭૬.

જ્યા-જ્યારે

મોહોદઓ-મોહનો ઉદય.

તિવ્વો-તીવ્ર.

અન્નાણું-અજ્ઞાન

ખુ-નિશ્ચે

મહાખલયં-મહાન્ લયરૂપ. |

પેલવં-અસાર.

વેયણીયં-વેદનીય

તુ-વળી.

તથા-ત્યારે

એગિન્દ્રિયત્તાણું-એકેન્દ્રિય-

પણું.

શબ્દાર્થ—૧. જ્યારે મોહનો ઉદય તીવ્ર હોય (મૈથુનાલિલાપ અત્યંત થાય.) ૨. મહાન્ લયરૂપ નિશ્ચે અજ્ઞાન થાય (જેણે કરી સચેતન જીવ પણ અચેતન જેવો થઈ જાય) ૩. અસાર એવા અસાતા વેદનીયનો ઉદય થાય, ત્યારે જીવ એકેન્દ્રિયપણાનું આચુખ્ય બાધે.

દેવતા અને નારકીની ગતિ.

તિરિએસુ જંતિ સંખાઉ, તિરિ નરા જા દુકખ્ય દેવાઓ,
પજ્જત સંખ ગખ્ભય, આયર ભૂદગ પરિત્તેસુ. ૨૮૦
તો સહસારંત સુરા, નિરયા પજ્જત સંખ ગખ્ભેસુ,

તિરિએમુ-તિયં ચોને વિષે
જતિ-ઉપજે છે
સ ખાઉ-સ ખ્યાતા આયુ
ધ્યવાળા

તિરિ-તિયં ચ
નરા-મનુષ્યો
જદુકપ-એ દેવલોક સુધીના
દેવાઓ-દેવો
પજજત-પર્યાસા
સ ખ-સ ખ્યાતા આયુ
ધ્યવાળા

ગર્ભજ-ગર્ભજ (તિયં ચ
અને મનુષ્ય)

ખાથર-ખાદર
ભૂ-પૃથ્વીકાય
દગ-અપકાય
પરિતેમુ-પ્રત્યેક વનસ્પતિ-
કાયમા

તો-તે પછી
સહસારત-સહસાર
સુધીના

સુરા-દેવો
નિરયા-નારકીઓ
પજજત-પર્યાસા
સ ખ-સ ખ્યાતા આયુધ્ય-
વાળા

ગર્ભેમુ-ગર્ભજ (તિયં ચ
અને મનુષ્યો) મા

શબ્દાર્થ-સ ખ્યાતા આયુધ્યવાળા તિયં ચો અને
મનુષ્યો, તિયં ચો (એકેદ્રિય વિકલેદ્રિય અને પચ્ચેદ્રિય
તિય ચો)મા ઉપજે છે એ દેવલોક સુધીના (લવનપતિ
વ્યતર જ્યોતિષી મૌધર્મ અને ઇશાનવાસી) દેવો,
પર્યાસા સ ખ્યાતા આયુધ્યવાળા ગર્ભજ (તિયં ચ અને
મનુષ્ય) તથા પર્યાસા ખાદર પૃથ્વીકાય અપકાય અને
પ્રત્યેક વનસ્પતિકાયમા ઉપજે છે તે પછી મહસાર સુધીના
દેવો અને નારકીઓ પર્યાસા સ ખ્યાતા આયુધ્યવાળા
ગર્ભજ (તિય ચ અને મનુષ્યો) મા ઉપજે છે.

તિર્યંચ ગતિમાંથી મરણ પામીને ક્યાં ઉપજે અને
ત્યાં તેમને શી પ્રાપ્તિ થઈ શકે ?

સંખ પાણુદ્રિય તિરિયા, મરિઉં ચઉસુવિ ગઈસુજન્તિ. ૨૮૧.
સ્થાવર વિગલા નિયમા, સંખાઉ ચ તિરિ નરેસુ ગચ્છન્તિ,
વિગલા લખિલજ્જ વિરઈ, સમ્મં પિ નતેઉવાઉ ચુયા. ૨૮૨.

સંખ-સંખ્યાતા આયુષ્ય-
વાળા.

પણુદ્રિય-પચ્ચેદ્રિય.

તિરિયા-તિર્યંચો.

મરિઉં-મરીને.

ચઉસુવિ-ચારેપણુ.

ગઈસુ-ગતિઓને વિષે.

જતિ-જાય છે, ઉપજે છે.

સ્થાવર-સ્થાવર.

વિગલા-વિકલેદ્રિય

નિયમા-નિશ્ચે.

સંખાઉ-સંખ્યાતા આયુ-
ષ્યવાળા.

તિરિ-તિર્યંચ

નરેસુ-મનુષ્યને વિષે.

ગચ્છન્તિ-જાય છે, ઉપજે છે.

વિગલા-વિકલેદ્રિય

લખિલજ્જ-પામે.

વિરઈ-સર્વ વિરતિને.

સમ્મં પિ-સમ્યક્ત્વ પણુ.

ન-ન પામે

તેઉ-તેઉકાય

વાઉ-વાઉકાયથી.

ચુયા-ચ્ચવેલા

શબ્દાર્થ-સંખ્યાતા આયુષ્યવાળા પચ્ચેદ્રિય

તિર્યંચો મરીને ચારે પણુ ગતિઓને વિષે ઉપજે છે,

સ્થાવર અને વિકલેદ્રિય નિશ્ચે સંખ્યાતા આયુષ્યવાળા

તિર્યંચ અને મનુષ્યને વિષે ઉપજે છે (આગામી ભવમાં)

વિકલેદ્રિય સર્વવિરતિ પણુને પામે (પણુ) તેઉકાય

અને વાયુકાયથી ચ્ચવેલા જીવો (આગામી ભવમાં)

સમ્યક્ત્વ પણુ ન પામે

વિવેચન—મજ્ઞાતા આયુધ્યવાળા પથે દ્રિય તિ
યથો મરણ પામીને મોક્ષ વિના નરડ તિર્યચ મનુષ્ય
અને દેવ રૂપ આગે ગતિમા ઉપજે છે સ્થાવર (એકે દ્રિય)
અને વિકલેદ્રિય મરીને નિશ્ચયે મજ્ઞાતા આયુધ્યવાળા
તિયચ અને મનુષ્યને વિષે ઉપજે છે, પરંતુ દેવતા, નારકી,
અમજ્ઞાતા આયુધ્યવાળા યુગલિયા (તિર્યચ અને
મનુષ્ય) મા એકે દ્રિય અને વિકલેદ્રિય ન ઉપજે

વિકલેદ્રિય મરીને મનુષ્ય ગતિમા મર્વ વિરતિ
ચારિત્ર પામી શકે, પણ મોથે ન જાય તેઉકાય અને
વાઉકાય મરીને મનુષ્ય તો ન થાય, પણ કદાચિત્ પથે દ્રિય
તિર્યચ થાય, તોપણ ભવ સ્વભાવથી સમ્યક્ત્વ ન પામે
જાકીના તિર્યચ ગતિમા અમૃત્તિમ અને ગર્ભજ પથે દ્રિય
તિર્યચો તથા પૃથ્વી અપ્ત અને વનસ્પતિઢાય જીવો
મરણ પામીને મનુષ્ય ગતિમા ચારિત્ર પાળી તેજ ભવે
મરૂદેવાની જેમ મોથે પણ નાય

તિર્યચગતિ અને મનુષ્યગતિને વિષે લેખ્યા

પુઢવી દગ પગિત્તવણા, આયર પજ્જત હુન્તિ ચઉલેમા,
ગજ્જમય તિરિય નગણુ, છલ્લેમા તિન્નિ મેસાણ ૨૮૩

પુઢવી-પૃથ્વીકાય

દગ-અપ્કાય

પગિત્તવણા-પ્રત્યેક વનસ્પ
તિમય

આયર-માદર

પજ્જત-પર્ણામ્તા

હુન્તિ-દોગ ૩

ચઉલેમા-ચાર લેશ્યાવાળા

ગજ્જમય-ગભજ

તિરિય-તિર્યચ

નગણુ-મનુષ્યોને

છલ્લેમા-છ લેખ્યા

તિન્નિ-ત્રા

મેસાણ-જાતી જાતીને

શબ્દાર્થ—ખાદર પર્યાખ્તા પૃથ્વીકાય અપૂકાય અને પ્રત્યેક વનસ્પતિકાય ૪ લેશ્યાવાળા હોય છે. ગર્ભજ તિર્થંચ અને મનુષ્યોને ૬ લેશ્યા હોય છે અને ખાકીના જીવોને ત્રણ લેશ્યા હોય છે.

વિવેચન—ભવનપતિ વ્યંતર જ્યોતિષી સૌધર્મ અને ઈશાન સુધીના તેજો લેશ્યાવંત દેવો મરીને ખાદર પર્યાખ્તા પૃથ્વીકાય અપૂકાય અને પ્રત્યેક વનસ્પતિકાયમાં ઉપજે; તે જીવોને અંતર્મુદ્ધર્ત સુધી તેજો લેશ્યા હોય, કારણ કે જે લેશ્યાએ જીવ મરે તેજ લેશ્યાએ ઉપજે, એટલે તેઓને ૪ લેશ્યા હોય છે. ગર્ભજ તિર્થંચ અને મનુષ્યને છએ લેશ્યા હોય, કેમકે તે ખંનેને અસ્થિર લેશ્યા હોય છે, ખાકીના (પૃથ્વી આદિ ૫ સૂક્ષ્મ, સર્વ અપર્યાપ્તા જીવો, ખાદર તેઉકાય, વાઉકાય, વિકલેદ્રિય તથા સમૂર્ચ્છિમ તિર્થંચ અને સમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યને પ્રથમની ત્રણ લેશ્યા હોય છે.

કયા ભવની લેશ્યા વડે જીવ મરણ પામે.

અંતમુહુત્તંમિ ગએ, અંતમુહુત્તંમિ સેસએ ચેવ,
લેસાહિ પરિણ્યાહિ, જીવા વચ્ચંતિ પરલોયં. ૨૮૪.

અંતમુહુત્તંમિ-અંતર્મુદ્ધર્ત.

ગએ-ગયે છતે.

અંતમુહુત્તંમિ-અંતર્મુદ્ધર્ત.

સેસએ-ખાકી રહે છતે.

ચેવ-નિશ્ચયે.

લેસાહિ-લેશ્યા વડે.

પરિણ્યાહિ-પરિણામપામેલી.

જીવા-જીવો.

વચ્ચંતિ-જાય છે.

પરલોયં-પરલોક.

શબ્દાર્થ—(તિર્થંચ અને મનુષ્યોને) આગામી ભવની લેશ્યાનુ અંતર્મુદ્ધર્ત ગયે છતે અને દિવતા અને નારકીને)

પોતાના ભવની લેશ્યા અતર્મુદ્ધર્ત જાકી રહે છે તે નિશ્ચયે
પરિણામ પામેલી લેશ્યા વડે જીવો પરલોક જાય છે
(મરે છે)

વિવેચન—તિર્યચ અને મનુષ્યને આવતા ભવની
લેશ્યા આઠ્યા પછી અતર્મુદ્ધર્ત ગયે છે તે મરણ પામે,
તથા દેવ અને નારકીને પોતાના ભવની લેશ્યાનું અત-
ર્મુદ્ધર્ત જાકી રહે, તે વારે મરણ પામીને પરભવમાં ઉપજે

તિગિ નર આગામિ ભવ, લેસ્સાએ અર્ધગયે મુરા નિરયા,
પુન્વ ભવ લેસ્સ સેસે, અંતમુદ્ધુતે મરણમિતિ ૨૮૫

તિરિ-તિર્યચ

નર-મનુષ્યો

આગામિ ભવ-આગામી
ભવની

લેસ્સાએ-લેશ્યાનું

અર્ધગયે-ગયે છે

મુરા નિરયા-દેવતા અને
નારકી

પુન્વભવ-પૂર્વભવની

લેસ્મ-લેશ્યાનું

મેસે-જાકી રહે છે

અતમુદ્ધુતે-અતર્મુદ્ધર્ત

મરણ-મરણ

ધતિ-પામે છે

શબ્દાર્થ—તિર્યચ અને મનુષ્યો આગામી ભવની
લેશ્યાનું અતર્મુદ્ધર્ત ગયે છે તે મરણ પામે છે તથા દેવ
અને નારકી પૂર્વભવની લેશ્યાનું અતર્મુદ્ધર્ત જાકી રહે
છે તે મરણ પામે છે

વિવેચન—તિર્યચ અને મનુષ્યને પરભવની લેશ્યા
લેવા આવે અને દેવ નારકીને પોતાના ભવની લેશ્યા
મૂકવા જાય

ਅੰਕ ੧	ਅੰਕ ੨	ਅੰਕ ੩	ਅੰਕ ੪
ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ੨ ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ	ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ੨ ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ	ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ੨ ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ	ਸਾਧਨਾ ਅਸਾਧਨਾ
ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ	ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ	ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ	੧੨੩ ੨੪
ਨਗਰ ੬	ਨਗਰ ੬	ਨਗਰ ੬	ਨਗਰ ੬

੧੨ ਯੋਜਨ ੩ ਗਾਓ ੧ ਯੋਜਨ	੧੦੦੦ ਯੋਜਨ ੬ ਗਾਓ ਥੀਲੇ ਧਨੁਘ ੧੦੦੦ ਯੋਜਨ ੨ ਥੀਲੇ ਗਾਓ	੧੦੦੦ ਯੋਜਨ ੨ ਥੀਲੇ ਗਾਓ ੨ ਥੀਲੇ ਧਨੁਘ ੨ ਥੀਲੇ ਯੋਜਨ ੨ ਥੀਲੇ ਧਨੁਘ	੩ ਗਾਓ ਅਗਲੀ ਅਸਾਧਨਾ
ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ			ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ

ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ	ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ੬ ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ੬ ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ੬ ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ੬	ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ੬
------------------------	--	-------------

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਜੀਵਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼			ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ
ਸਾਰ ਵਧ ੧੮ ਵਿਸ ੬ ਮਾਮ	ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ੩ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ੩ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ " "	ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ੮੪੦੦੦ , ੭੭੨੦੦੦ , ੫੩੦੦੦ " , ੪੨੦੦੦ "	੩ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਅੰਤਮੁੰਦਰ

ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ	ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ੬ ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ੬	ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ੬
ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ	ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ੬ ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ੬ ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ੬ ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ੬ ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ੬	ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ੬ ਅੰਤਮੁੰਦਰ
ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ	ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ੬ ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ੬ ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ੬	ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ੬

તિર્થંચ અને મનુષ્યને વિષે લેશ્યાની સ્થિતિ.	
અંતમુહુત્ત ઠિંધઓ, તિરિય નરાણું હવન્તિ લેસ્સાઓ.	
ચરિમા નરાણુ પુણુ નવ, વાસૂણા પુવ્વકોડી વિ. ૨૮૬	
અંતમુહુત્ત-અંતર્મુદ્ધતની.	ચરિમા-છેલ્લી શુકલ લેશ્યા.
ઠિંધઓ-સ્થિતિવાળી.	નરાણું-મનુષ્યોને
તિરિય-તિર્થંચ.	પુણુ-વળી.
નરાણું-મનુષ્યોને.	નવ વાસ-નવ વર્ષ.
હવન્તિ-છે.	ઉણા-ઓછાં.
લેસ્સાઓ-લેશ્યાઓ.	પુવ્વકોડી વિ-પૂર્વ કોડ વર્ષ
	પણુ.

શબ્દાર્થ—તિર્થંચ (પૃથ્વીકાયાદિ) ગતિવાળા અને મનુષ્યોને અંતર્મુદ્ધતની સ્થિતિવાળી લેશ્યાઓ છે. મનુષ્યોને વળી છેલ્લી શુકલ લેશ્યા (ની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ) ૯ વર્ષ ઓછાં પૂર્વ કોડ વર્ષ પણ હોય છે.

વિવેચન—શુકલ લેશ્યાની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ કેવળીને તેરમા ગુણઠાણે હોય છે, કારણકે ૮ વર્ષે ચારિત્ર પામે અને તે પછી જ કેવળ જ્ઞાન પામે, એટલે પૂર્વકોડ આયુષ્યવાળા મનુષ્યને શુકલ લેશ્યાની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ પૂર્વકોડ વર્ષમાંથી કાંઈક ઓછાં ૯ વર્ષની જાણવી. યુગલિકોને લેશ્યાની સ્થિતિ અંતર્મુદ્ધતની હોય છે.

૧ નિગોદ એટલે શું? નિગોદ અને ગોળામાં શી વિશેષતા? તેમાં શ્રવે કેટલા હોય? તેના શરીરનું પ્રમાણ કેટલું? નિગોદમાંથી નીકળી જવ અનંતરભવ પામી સિદ્ધ થાય કે નહિ? થાય તો દષ્ટાંત આપી સમજાવો.

૨ પરભક્ષા જતા જીવો કયા ભવની રેખા હોય ? તથા તે લેશ્યાને કાળ રૂપો ?

તિરિયાણુ વિ ઠિંપમુહ, ભણિય-મસેસ પિસ પઈવુચ્છં,
અભિહિય દાર-ખભહિય, ચઉગઈ જીવાણુ સામન્નં ૨૮૭

તિરિયાણુ વિ-તિયં ચોની

પણુ

ઠિંપ મુહ-સ્થિતિ વિગેરે

ભણિય - કહ્યું, કહ્યા

અમેમ પિ-સમસ્ત પણુ

સ પઈ-હવે

વુચ્છ - કહીશું

અભિહિય-કહેલા

દાર-દારોથી

અખભહિય - અધિક

ચઉગઈ-ચારે ગતિના

જીવાણુ-જીવોને

મામન્ન - સામાન્ય

શબ્દાર્થ—તિયં ચોની પણુ સ્થિતિ વિગેરે સમસ્ત

(૮ દાર) પણુ જ્યા હવે કહેલા દારોથી અધિક ચારે ગતિના જીવોને સામાન્ય કહીશું

ગત્યાદિકમા રહેલા જીવોને વેદ કેટલા ? તે કહે છે
દેવા અસ ખ નર તિરિ, ઈત્થી પુ વેય ગખ્લ નર તિરિયા,
સ ખાઉયા તિ વેયા, નપુસગા નારયાઈઆ. ૨૮૮
દેવા-દેવો

અમ ખ-અમ ખ્યાત વર્ષના
આયુષ્યવાળા

નર તિરિ-મનુષ્ય ને તિયં ચો

ઈત્થી-શ્રીવેદ

પુવેય-પુરૂષ વેવાળા

ગખ્લ-ગર્ભજ

નર-મનુષ્યો

તિરિયા-તિયં ચો

સ ખાઉયા-સ ખ્યાતા વર્ષના
આયુષ્યવાળા

તિ વેયા-૧૭ વેદવાળા

નપુસગા-નપુસક

નારય-નારકી

આઈયા-વિગેરે

શબ્દાર્થ-દેવો, અમંજ્યાત વર્ષના આયુષ્યવાળા મનુષ્ય અને તિર્યચો (શુગલિયા) સ્ત્રી અને પુરૂષ વેદ-વાળા હોય છે ગર્ભજ મનુષ્યો અને તિર્યચો અંજ્યાતા વર્ષના આયુષ્યવાળા ત્રણ વેદવાળા હોય છે. નારદી વિગેરે (એકેદ્રિય, વિકલેદ્રિય, સમૂર્ધ્વિમ તિર્યચ અને સમૂર્ધ્વિમ મનુષ્યો) નપુંમક (વેદવાળા) હોય છે.

ત્રણ પ્રકારના અંગુલે કરીને શું માપી શકાય? તે કહે છે. આયંગુલેણ વત્થુ. સરીર-મુરસેહ-અંગુલેણ તહા. નગ-પુઢવિ-વિમાણાઘં, મિણસુ પમાણું-ગુલેણં તુ. ૨૮૯

આયંગુલેણ-આત્માગુલ
વડે.

વત્થુ-ઘર, હાટને

સરીર-શરીરને

ઉરસેહ-ઉત્સેધ.

અંગુલેણ-અંગુલ વડે.

તહા-તેમજ, તથા

નગ-પર્વત.

પુઢવિ-પૃથ્વી.

વિમાણાઘં-વિમાનાદિને

મિણસુ-માપ.

પમાણુંગુલેણું-પ્રમાણાં-
ગુલ વડે.

તુ-વળી.

શબ્દાર્થ-આત્માંગુલ વડે હાટને તથા ઉત્સેધાગુલ વડે શરીરને અને પ્રમાણાગુલ વડે વળી પર્વત પૃથ્વી વિમાનાદિને તું માપ

વિવેચન-આંગુલ ત્રણ પ્રકારે છે. આત્માંગુલ, ઉત્સે-ધાંગુલ, અને પ્રમાણાંગુલ. આત્માગુલ એટલે જે કાળે જેટલું શરીર હોય, તેને અનુસારે પોતપોતાના અંગુલથી ધવલ ગૃહ, ભૂમિગૃહ [ભોયર] કુવા તલાવ પ્રમુખ માપીએ. જેમકે:-ભરત ચક્રવર્તિના વખતે તેમના આંગળના પ્રમાણે અને મહાવીર સ્વામીના વખતે મહાવીર સ્વામીના આંગ-

જા ૥ પ્રમાણથી લોકો ધન ખાટ કરતા નતા અત્યા-
ચાલતું માપ ૨૪ આગળનો ૧ માપ તે ઉત્તેષાગુલના
માપ ૧૦૮ દેવાદિના કરીર મપાય, અને પ્રમાણગુલ
[ભરત ચક્રવર્તિના આગુલ]થી પર્વત, માત નરક ૫૦૧,
ત્રીધર્માદિક દેવલોકના વિમાનો, ભવનપતિના ભવનો,
નરકાવામા, દ્વીપ અને મનુદ્ર મપાય

મૂક્ષમ પરમાણુનું સ્વરૂપ

મત્યેણુ સુતિક્ષ્ણેણુ વિ, છિત્તું ભિત્તુચ ૪ કિં ન મક્ષા.
ત પરમાણુ સિદ્ધા. વયતિ આન પરમાણુ ૨૬૦

મત્યેણુ-શસ્ત્ર વટે

સુતિક્ષ્ણેણુ-અત્ય ત તીક્ષ્ણ

વિ-પણ

છિત્તુ-છેદવાને

ભિત્તુ-ભેદવાને

૪-જેને

કિં-નિશ્ચે

ન મક્ષા-ન શક્તિમાન થાય

ત-તે

પરમાણુ-પરમાણુને

મિધ્યા-મિદ્ધો [કેવળીઓ]

વયતિ-કહે છે

આઈ-આદિ, મૂલકારણ

પરમાણુ-પરમાણુનું

શબ્દાર્થ-અત્ય ત તીક્ષ્ણ એવા શસ્ત્ર વટે પણ જેને
છેદવાને (બે ભાગ કરવાને) અને ભેદવાને (છિદ્ર કરવાને)
નિશ્ચે પુરો શક્તિમાન ન થાય, તે પરમાણુને કેવળી
ભગવતો (અગુલ આદિ) પ્રમાણોનું મૂલ કારણ કહે છે

વિવેચન-પરમાણુના બે ભેદ ૧ મૂક્ષમ પરમાણુ
અને ૨ બાદર વ્યવહારિક પરમાણુ તા સૂક્ષમ પરમાણુ
વિશ્વસા પગિણામે એકઠા
પરમાણુ કહેવાય છે

ઉત્સેધાંગુલાદિકનું રવરૂપ.

પરમાણુ તસરેણુ, રહરેણુ વાલઅગ્ગ લિક્ષ્મા ય.
જૂય જ્યો અદ્દુગુણો, કમેણુ ઉત્સેહ—અંગુલયં. ૨૮૧.
અંગુલ છક્કં પાઓ. સો દુગુણુ વિહત્થિ સા દુગુણુ હત્યો,
અઉહત્થં ધણુ દુસહસ, કેસો તે જોયણું અઉરો. ૨૮૨.

પરમાણુ—પરમાણુ.

તસરેણુ—ત્રસરેણુ

રહરેણુ—રથરેણુ

વાલઅગ્ગ—વાલાગ્ર.

લિક્ષ્મા—લીખ

જૂય—જૂ

જ્યો—જવ.

અદ્દુગુણો—આઠ ગુણા કરતાં.

કમેણુ—અનુક્રમે.

ઉત્સેહ—ઉત્સેધ

અંગુલયં—આંગુલ.

અંગુલ છક્કં—૬ આંગળે.

પાઓ—પગનો મધ્યભાગ.

સો—તે.

દુગુણુ—ગમણા કરતાં.

વિહત્થિ—વેંત.

સા—તે.

દુગુણુ—ગમણા કરતાં, એ વેંતે.

હત્યો—૧ હાથ.

અઉ હત્થં—ચાર હાથે.

ધણુ—૧ ધનુષ્ય.

દુ સહસ—એ હજાર.

કેસો—૧ ગાઉ.

તે—તે.

જોયણું—૧ યોજન.

અઉરો—ચાર.

શબ્દાર્થ—અનંત સૂક્ષ્મ પરમાણુએ ૧ બાદર પરમાણુ થાય. આઠ બાદર પરમાણુએ ૧ ત્રસરેણુ, આઠ ત્રસરેણુએ ૧ રથરેણુ, આઠ રથરેણુએ ૧ વાલાગ્ર, આઠ વાલાગ્રે એક લીખ, આઠ લીખે ૧ જુ, આઠ જુએ ૧ જવ અને આઠ જવે અનુક્રમે ૧ ઉત્સેધાંગુલ, ૬ આંગળે પગનો મધ્યભાગ, તે (પગના એ મધ્યભાગને) ગમણા કરતાં ૧ વેંત, તે એ વેંતે એક

હાથ, ૪ હાથે ૧ ધનુષ, બે હજાર ધનુષે ૧ ગાઉ અને તે ૪ ગાઉએ ૧ યોજન થાય છે

વિવેચન—છિદ્રમા પ્રવેશ થયેલા સૂર્યના તડકા વડે દેખાતી અને વાયુ વડે ઉચ્ચ નીચે અને તિર્છી ગ્રાહવાના સ્વભાવવાળી ઋસરેણુ છે રથના પૈડાથી ઉડાડેથી રજ તે રથરેણુ કહેવાય છે ૮ જુએ જવનો મધ્યભાગ

પ્રમાણાગુલ અને આત્માગુલનું સ્વરૂપ

અકસયગુણ પ્રમાણ, ગુલ મુસ્સેહ—ગુલાઉ ખો'ખવ,
ઉસ્સેહ—ગુલ દુગુણ, વીરસ્સાય—ગુલ ભણિય, ૨૯૩

અઉમયગુણ—આગમે ગુલ

પ્રમાણગુલ—પ્રમાણાગુલ

ઉસ્મેહ ગુલાઉ—ઉત્તમેધા

ગુલથી

ખોધવ—જાણુ

ઉસ્સેહ ગુલ—ઉત્તમેધાગુલથી

દુગુણ—જમણું

વીરસ્મ—વીર ભગવાનનું

આય ગુલ—આત્માગુલ

ભણિય—કહ્યું છે

શબ્દાર્થ—ઉત્તમેધાગુલથી આરમે ગણું પ્રમાણાગુલ (ખોડ) જાણુ ઉત્તમેધાગુલથી જમણું વીર ભગવાનનું આત્માગુલ કહ્યું છે

વિવેચન—શ્રી રૂપલહેવ અને ભરત ચક્રવર્તિનું ગરીર આત્માગુલ વડે ૧૦૦ આગળ ઉંચું હતું ભરત ચક્રવર્તિના આત્માગુલની જરાબર પ્રમાણાગુલ જાણુ ૧ પ્રમાણાગુલે ૪૦૦ ઉત્તમેધાગુલ થાય, તે ૧૦૦ પ્રમાણાગુલે ૪૮ હજાર ઉત્તમેધાગુલ થાય ૬ આગળનો ૧ ધનુષ થાય, મારે ૪૮ હજાર ને ૬૬એ ભાગતા ૫૦૦ ધનુષ પ્રમાણ ભરતનું હેહમાન થાય

મહાવીરસ્વામીનું શરીર આત્માંગુલ વડે ૮૪ આંગળનું હતું, તેને ગમાયું કરતાં ૧૬૮ ઉત્સેધાંગુલ થાય. ૨૪ આંગળનો ૧ હાથ, માટે ૧૬૮ આંગળને ચોવીશ આંગળે ભાંગતા ૭ ઉત્સેધ હાથ મહાવીરસ્વામીનું શરીર બાણવું.

૮૪ લાખ યોનિમાંથી કયા જીવોની કેટલી યોનિ ?
પુઠવાઈસુ પત્તેય, સગ વણ પત્તેય છુંત દસ ચઉદ,
વિગલે દુદુ મુર નારય, તિરિ ચઉ ચઉ ચઉદસ નરેસુ. ૨૬૪

પુઠવાઈસુ-પૃથ્વીકાયાદિને
વિષે.

વિગલે-વિકલેન્દ્રિયને વિષે.

દુદુ-ગળ્ળે લાખ

મુર-દેવતા.

નારય-નારકી.

તિરિ-તિર્યચને વિષે.

ચઉ ચઉ-ચાર ચાર લાખ.

ચઉદસ-૧૪ લાખ.

નરેસુ-મનુષ્યને વિષે.

પત્તેય-દરેકની

સગ-સાત લાખ

વણ-વનસ્પતિકાયની.

પત્તેય-પ્રત્યેક.

આણુત-સાધારણ.

દસ-દશ લાખ.

ચઉદ-ચૌદ લાખ.

શબ્દાર્થ-પૃથ્વીકાયાદિ (ચાર) ને વિષે દરેકની સાત લાખ યોનિ, પ્રત્યેક વનસ્પતિકાયની ૧૦ લાખ, સાધારણ વનસ્પતિકાયની ૧૪ લાખ, વિકલેન્દ્રિય (બેધદ્રિય તેધદ્રિય અને ચઉરિદ્રિય) ને વિષે ગળ્ળે લાખ, દેવતા નારકી અને તિર્યચ પચેદ્રિય ને વિષે ચાર ચાર લાખ અને મનુષ્યને વિષે ૧૪ લાખ યોનિ હોય છે.

વિવેચન-યોનિ એટલે ઉત્પત્તિ સ્થાન, જે ઉત્પત્તિ સ્થાનનો વર્ણ ગધ રસ અને સ્પર્શ એક સરખો હોય તે એક યોનિ અને ભિન્ન હોય તે બુદ્ધી યોનિ એકેદ્રિયની ૭+૭+૭+૭+૧૦+૧૪=૫૨ લાખ યોનિ વિકલેન્દ્રિયની

૬ લાખ યોનિ અને ૫ ચેદ્રિય જીવોની $૪+૪+૪+૧૪=૨૬$
 લાખ યોનિ છે કુલ અર્ધ મળીને ૮૪ લાખ યોનિ થાય છે
 યોનિમા કુલ કોડી

એગિદિએમુ ૫ ચમુ, ખાગ સગ તિ સત્ત અઠ્ઠવીમા ચ.
 વિગલેમુ મત્ત અડ નવ, ૪ લખ હ ચઉપય ઉરગ ભુયગે. ૨૬૫
 અહ્દ તેગસ ખાગસ, દસ દમ નવ નરામરે નિગચે.
 ખાગસ છઠ્ઠવીમ પણવીસ, હુન્તિ કુલ કોડિ લકખાઈ. ૨૬૬.
 ધગ કોડિ મત્ત નવઈ, લકખા મઠ્ઠા કુલાણ કોડીણ,

એગિ દિએમુ-એકે દ્રિયને
 વિષે

૫ ચમુ-પાચે

ખાગ-ખાર

મગ-માત

તિ-૧૭

મત્ત-માત

અઠ્ઠવીમા-અઠ્ઠાવીશ

વિગલેમુ-વિકલે દ્રિયને વિષે

મત્ત-માત

અહ-આઠ

નવ-નવ

૪ લ-૪ લચર

ખાહ-ખેચર

ચઉપય-ચતુષ્પદ

ઉરગ-ઉર પરિમખ

ભુયગે-ભુ-૪ પગિમખ ને વિષે

અહ્દ તેગ-માગ ખાર

ખારમ-ખાર

દમ દશ

દમ-દશ

નવગ-નવ

નર-મનુષ્ય

અમરે-૨૫

નિરચે-નારદીને વિષે

ખાગમ-ખાગ

છઠ્ઠવીમ-છઠ્ઠવીમ

પણવીમ-પરવીમ

હુન્તિ-હોય છે

કુલ કોડિ-કુલ કોટી

લકખાઈ-લાખ

ધગકોડિ-૧ કોડ

મત્તનવઈ લકખા-૨૭ લાખ

મઠ્ઠા-અર્ધલાખ અડિત

કુલાખ કોડીણ-કુલ કોટી

શબ્દાર્થ-પાચે એકેન્દ્રિયને વિષે અનુક્રમે બારલાખ, સાત લાખ, ત્રણલાખ, સાત લાખ અને અઠ્યાવીશ લાખ, વિકલેન્દ્રિયને વિષે સાત, આઠ ને નવ લાખ. જલચર, ખેચર, ચતુષ્પદ, ઉર. પરિસર્પ અને ભુજપરિસર્પને વિષે અનુક્રમે સાડાબાર લાખ, બાર લાખ, દશ લાખ, દશ લાખ અને નવ લાખ છે મનુષ્ય દેવતા અને નારકીને વિષે અનુક્રમે બાર લાખ, છવીસ લાખ અને પચીશ લાખ કુલ કોટી છે. સર્વ મળીને ૧ કોડ અને ૯૭૫ લાખ કુલ કોટી છે.

વિવેચન-એકજ યોનિમાં જુદી જુદી જાતના જીવો ઉત્પન્ન થાય, તે જુદાં જુદાં કુલ કહેવાય. જેમકે:-ગાયના છાણમાં વીંછી કૃમિ કીડા પ્રમુખ જે જુદી જુદી જાતના જીવોનો સમુહ તે જુદાં જુદાં કુલ કહેવાય. કોડી=કોડ.

પૃથ્વીકાયની ૧૨ લાખ કુલ કોડી, અપ્કાયની ૭ લાખ કુલ કોડી, તેલિકાયની ૩ લાખ કોડી, વાઉકાયની ૭ લાખ કોડી, વનસ્પતિકાયની ૨૮ લાખ કોડી, બેઈન્દ્રિયની ૭ લાખ કોડી, તેઈન્દ્રિયની ૮ લાખ કોડી, ચઉરિન્દ્રિયની ૯ લાખ કોડી, જલચરની ૧૨૫ લાખ કોડી, ખેચરની ૧૨ લાખ કોડી, ચતુષ્પદની ૧૦ લાખ કોડી, ઉર:પરિસર્પની ૧૦ લાખ કોડી, અને ભુજપરિસર્પની ૯ લાખ કોડી, મનુષ્યની ૧૨ લાખ કોડી, દેવતાની ૨૬ લાખ કોડી, અને નારકીની ૨૫ લાખ કુલ કોડી છે. સર્વ મળીને ૧ કોડ અને ૯૭૫ લાખ કુલ કોડી છે.

૧. તેલિકાય અને વાઉકાય મરીને કષ્ટ ગતિમાં જાય ? અને સાં અવિગતિ દેશવિરતિ સામાયિક અને છેદોપસ્થાપનીય રૂપ કયુ સામાયિક પ્રાપ્ત કરે ? તે કહો.

ખાકીના (એકેન્દ્રિય, વિકલેન્દ્રિય, સમૂર્ણિમ પંચેન્દ્રિય તિર્યચ અને સમૂર્ણિમ પંચેન્દ્રિય મનુષ્ય)ની યોનિ ત્રણે પ્રકારની જાણવી. તેમાં જે જીવતી ગાય વર્ગેરના શરીરમાં કૃમી વિગેરે ઉપજે તેઓની સચિત્ત યોનિ. મુકા લાકડામાં ઘુણુ વિગેરે ઉપજે તેઓની અચિત્ત યોનિ. ગાયના શરીરના ક્ષતાદિકને વિષે કૃમિ ઉપજે તથા અર્ધ મુકા કાષ્ઠમાં ઘુણુ ઉપજે, તેઓની મિશ્ર (સચિત્તાચિત્ત) યોનિ જાણવી.

પ્રથમની ત્રણ પૃથ્વીના નરકાવાસાને વિષે શીત યોનિ, ચોથીમાં ઉપરના ઘણા નરકાવાસાને વિષે શીત યોનિ અને નિચેના થોડા નરકાવાસામાં ઉષ્ણ યોનિ, પાચમીના ઘણા નરકાવાસામાં ઉષ્ણ યોનિ અને થોડા નરકાવાસામાં શીત યોનિ. છઠ્ઠી અને સાતમીના નરકાવાસા ઉષ્ણ યોનિવાળા છે. જ્યાં શીત યોનિ હોય, ત્યાંના નારકી જીવોને ખાકી (નરકાવાસા વિના) ની ભૂમિમાં ઉષ્ણ વેદના હોય છે અને જ્યાં ઉષ્ણ યોનિ હોય, ત્યાંના નારકીઓને શીત વેદના હોય છે. દેવતા ગર્ભજ તિર્યચ અને ગર્ભજ મનુષ્યની મિશ્ર (કાંઈક શીત અને કાંઈક ઉષ્ણ રૂપ બંને સ્વભાવવાળી) યોનિ હોય છે. તેઉકાયને ઉષ્ણ યોનિ હોય છે. અને ખાકીના જીવો (પૃથ્વી, અપ્, વાયુ, વનસ્પતિ, સમૂર્ણિમ તિર્યચ અને સમૂર્ણિમ મનુષ્યો)ને ત્રણે પ્રકારની યોનિ હોય છે એટલે કોઈને શીત, કોઈને ઉષ્ણ અને કોઈને મિશ્ર (શીતોષ્ણ) યોનિ હોય છે.

મનુષ્યણીની ૩ પ્રકારે યોનિ

હયગબ્ધ મ ખવત્તા. જોણી કુમુજયાઈ જાયતિ,
અશિદ્ધ હરિ ચક્ષિગમા. વ મી પત્તાઈ એમ નગ. ૨૮૮

હયગબ્ધ-હતગબ્ધ

મ ખવત્તા-મ ખાવત્

જોણી-યોનિ

કુમુજયાઈ-કુમોજના

યોનિમા

નતયન્તિ-ઉપજે છે

અશિદ્ધ-અશિદ્ધ

હરિ-વામુદેવ

ચક્ષિ-ચક્રવર્તિ

ગમા-જાલદેવ

વ મી પત્તાઈ-વ મી પત્રા

યોનિમા

એમ નગ-જાણીના મનુષ્યો

શાબ્દાર્થ-હતગબ્ધ (જેમા ગહેલો ગબ્ધ હજાર
જાય) તે મ ખાવત્ યોનિ કુમોજના (કાયજાની પીઠની
માફક ઉની) યોનિમા અશિદ્ધ વામુદેવ ચક્રવર્તિ અને
જાલદેવ ઉપજે છે, અને જાણીના મનુષ્યો વમીપત્રા
(વામના પાદના જોડાની જેવી) યોનિમા ઉપજે છે

વિવેચન-શબ્દ મ ખો જેમા આવત જોય તે
મ ખાવત, જેમા ગહેલા ગબ્ધ પ્રજાના કામાન્નિના તાપ
હજાર જાય, તે મ ખાવત્ યોનિ ચક્રવર્તિ ઈ શ્રી રાને
જોય છે પ્રજાના નાશદાનમા કમ છે, કે " ઉદ્ધૃષ્ટી
ગબ્ધની ઉપતિને કાવ ૧૨ પુત્ર નુખીરો જોય છે
નિર્ધારમા ૮ વય નુખી અને નારીના ઉદરમા ગબ્ધ
વામુમા વયુ ૧૨ વય નુખી નિદાજ જ્યનિદની પેઠે
જે છે શ્રી ૫૫ વય પછી અને પુત્ર ૭૫ વય પછી
અજાજ માથ દેરને તે પાતે તેનાને નતતિ ૧ માથ
વયુ આકુષ્ઠ ૧૧ સાના આકુષ્ઠના નથ જ મ પછી
અને પુત્ર કોટી આકુષ્ઠના પેલાના આકુષ્ઠને લીધમે
જા / જાની કે વા પ્રજા ન કૃ

આયુષ્ય સંબંધી ૭ દ્વારો.

આઉરસ બંધ કાલો, અબાહકાલો ય અંતસમયો ય,
અપવત્તણુ-ણુપવત્તણુ, ઉવક્કમ-ણુવક્કમા ભણિયા. ૩૦૦

આઉરસ-આયુષ્યનો

બંધકાલો-બંધકાલ.

અબાહકાલો-અબાધાકાલ.

અંતસમયો-અંત સમય.

અપવત્તણુ-અપવર્તન

આણુપવત્તણુ-અનપવર્તન.

ઉવક્કમ-ઉપક્રમ

આણુવક્કમા-અનુપક્રમ,
નિરૂપક્રમ.

ભણિયા-કહ્યાં છે

શબ્દાર્થ-૧ આયુષ્યનો બંધ કાલ, ૨ અબાધાકાલ,
અને ૩ અંતસમય, ૪ અપવર્તન, ૫. અનપવર્તન,
૬ ઉપક્રમ અને ૭ નિરૂપક્રમ કહ્યાં છે.

વિવેચન-૧. આયુષ્યનો જેટલો ભાગ બાકી રહે
ત્યારે પરભવનું આયુષ્ય બાધે, તે આયુષ્યનો બંધકાલ.
૨ પરભવનું આયુષ્ય બાધ્યા પછી જેટલા કાલ સુધી
ઉદયમાં ન આવે તે અબાધાકાલ. ૩. ભોગવતા આયુ-
ષ્યનો છેલ્લો સમય (ભોગવવાનું આયુષ્ય જે સમયે
પૂર્ણ થાય) તે અંત સમય ૪ લાખા કાલ સુધી
વેદવા યોગ્ય આયુષ્યને થોડા કાલમા ભોગવવું જેમકે:-
સો વર્ષના આયુષ્યને અતર્મુદ્ધર્તમાં ભોગવી લેવું તે
અપવર્તન. ૫ જેટલી સ્થિતિનું આયુષ્ય પહેલાં બાધાયેલું
હોય, તેટલીજ સ્થિતિનું આયુષ્ય ભોગવવું, પરંતુ
સ્થિતિ ઓછી ન થાય તે અનપવર્તન ૬ જેને અપવર્તના
કારણનો સમૂહ મળ્યાં થકાં આયુષ્ય ઓછું થાય તે
સોપક્રમ ૭ જેને કારણ મળ્યાં થકાં પણ આયુષ્ય ઘટે
નહિ તે નિરૂપક્રમ

આયુધ્યનો બધ કાલ.

બ ધન્તિ દેવ નારય, અસ બ નર તિરિ છ માસ સેસાગિ,
પરભવિયાગિ સેસા નિરૂવક્રમ તિભાગ સેસાગિ ૩૦૧
સોવક્રમાઉયા પુણુ, સેસ તિભાગે અહવ નવમ ભાગે,
સત્તાવીસધમે વા, અ તમુહુત્ત-તિમે વા વિ. ૩૦૨.

બ ધન્તિ-બાધે છે
દેવ નારય-દેવતા નારકી
અમ બ-અસ ખ્યાત
આયુધ્યવાળા
નર તિરિ-મનુષ્ય અને
તિય થો

છ માસ-છ માસ
સેસાગિ-બાકી આયુધ્ય
પરભવિયાગિ-પરભવનુ
આયુધ્ય

સેમા-બાકીના
નિરૂવક્રમ-નિરૂપક્રમી
તિ ભાગ-ત્રીજો ભાગ
સેસાગિ-બાકી આયુ

સોવક્રમાઉયા-સોવક્રમી
આયુધ્યવાળા

પુણુ-વળી
સેમ તિભાગે-શેષ ત્રીજો
ભાગે

અહવ-અથવા
નવમ ભાગે-નવમે ભાગે
સત્તાવીસધમે-સત્યાવીસમે
ભાગે

વા-અથવા
અ તમુહુત્ત-અ તમુદ્દતે
અ તિમે-છેલા
વિ-પણુ

શબ્દાર્થ-દેવતા, નારકી, અસ ખ્યાત આયુધ્યવાળા
મનુષ્ય અને તિય થો (પોતાના ભવનુ) છ માસ
બાકી આયુધ્ય હોય, ત્યારે પરભવનુ આયુધ્ય બાધે છે
બાકીના નિરૂપક્રમી (મનુષ્ય અને તિય થ ગતિવાળા)

(પોતાના ભવનો) ત્રીજે ભાગ ગાફી આયુ રહે, ત્યારે આયુષ્ય બાંધે. સોપકમી આયુ'પ્રવાળા વળી (પોતાના આયુ'યના) શેષ ત્રીજે ભાગે અથવા નવમે ભાગે અથવા સત્યાવીશમે ભાગે અથવા છેલ્લા અંતર્મુદ્ધર્તે પણ પરભવનું આયુ'ય બાંધે

વિવેચન—દેવતા નારદી અને અંતર્યામી આયુ-પ્રવાળા મનુષ્ય અને તિર્યંચો (યુગલીયા) પોતાના ભવનું આયુષ્ય છમાસ ગાફી રહે, ત્યારે પરભવનું આયુષ્ય બાંધે અને તેઓ નિરૂપકમીજ હોય. ગાફીના જીવો (એકેન્દ્રિય, વિકલેન્દ્રિય, પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ અને મનુષ્યો) નિરૂપકમી અને સોપકમી એમ બે બેદે છે. તેમાંથી નિરૂપકમી જીવો પોતાના આયુષ્યનો ત્રીજે ભાગ ગાફી રહે ત્યારે પરભવનું આયુષ્ય બાંધે અને સોપકમી જીવો પોતાના આયુષ્યનો ત્રીજે ભાગ ગાફી રહે છતે અથવા નવમે ભાગ ગાફી રહે છતે અથવા સત્યાવીશમે ભાગ ગાફી રહે છતે પરભવનું આયુષ્ય બાંધે; અને કેટલાક આચાર્યો તો તે પછીના ભાગને પણ ત્રણે ત્રણે ગુણીએ તેટલામે ભાગે (૮૧ મા ભાગે, ૨૪૩ મા ભાગે) યાવત્ છેલ્લા અંતર્મુદ્ધર્તે પણ પરભવનું આયુષ્ય બાંધે એમ કહે છે.

આયુષ્યનો અખાધાકાલ અને અંતસમયે ગતિ. જહમે ભાગે બંધો, આઉરસ ભવે અખાહ કાલો સો, અંતે ઉન્નુગર્ધ ઈગ, સમય વક્કુ ચઉ પંચ સમયંતા. ૩૦૩.

જહમે—જેટલામે.

ભાગે—ભાગે

બંધો—બંધ

આઉરસ—આયુષ્યનો

ભવે—હોય.

અખાહકાલો—અખાધાકાળ.

સો—તે.

અતે—મરણ વખતે.

ઉન્નુગર્ધ—ઋણુગતિ.

ઈગ સમય—એક સમય.

વક્કુ—વક્રગતિ.

ચઉ પંચ—ચારે કે પાંચ.

સમયંતા—સમય સુધીની.

શબ્દાર્થ—જેટલામે ભાગે આયુષ્યનો બધ હોય (તે બધથી ઉદયની વચ્ચે ને કાળ) તે અખાધા કાળ મરણ વખતે (મરણના છેલ્લા મમયે) રૂબુગતિ એક સમય મુધીની હોય છે અને વક્રગતિ ચાર અથવા પાંચ મમય મુધીની હોય છે

વિવેચન—જેટલામે ભાગે એટલે દમામ બાકી રહે છે તે અથવા ત્રીજે, નવમે અને સત્યાવીશમે ભાગે અથવા અતર્મુદ્ધર્ત બાકી રહે છે તે પરલવના આયુષ્યનો બધ થાય, ત્યાથી આગળીને જ્યાં મુધી પરલવનું આયુષ્ય ઉદયમા ન આવે, ત્યાં મુધીનો કાળ તે અખાધાકાળ અતમમય એટલે આયુષ્યનો છેલ્લો મમય જેના પછી પરલવનું આયુષ્ય ઉદયમા આવે છે, તે અતમમયે પરલવમા જતા જીવની બે ગતિ હોય છે ૧ રૂબુગતિ અને ૨ વક્રગતિ તેમા રૂબુગતિ એક સમય પ્રમાણ છે, કારણકે સગ્રેષ્ઠિમા રહ્યો હતો કાળ કરીને એકજ સમયમા ઉત્પત્તિ સ્થાનકે ઉપજે છે અને વક્રગતિ ઉત્કૃષ્ઠથી ચાર મમય મુધી અને કોઈક વખત પાંચ મમય મુધીની પણ હોય છે

રૂબુગતિમા આહારનો ઉદય કયા મમયે? અને બને ગતિમા પરલવના આયુષ્યનો ઉદય કયા મમયે?

ઉત્કૃષ્ઠ પદમ મમયે, પરલવિય આઉય તહા-હારો, વક્રકાંડીય સમયે, પરલવિયાઉ ઉદય-મેષ. ૩૦૪

ઇન્નુગતિ-વક્રગતિના.

પદમ સમયે-પહેલાસમયે.

પરભવિય-પરભવનું (સંગ્રામી)

આઉય-આયુષ્ય.

તહા-તથા

આહારો-આહાર.

વક્રકાઈ-વક્રગતિના

ખીય સમયે-ખીલ સમયે.

પરભવિયાઉ-પરભવનું

આયુષ્ય

ઉદય-ઉદયમાં.

એઈ-આવે છે.

શબ્દાર્થ—ઇન્નુગતિના પહેલા સમયે પરભવનું આયુષ્ય તથા પરભવ સંગ્રામી આહાર ઉદયમાં આવે છે અને વક્રગતિના ખીલ સમયે પરભવનું આયુષ્ય ઉદયમાં આવે છે.

વિવેચન—૧ સમયની વક્રગતિમાં જીવ ખીલે સમયે ઉપજે, કારણકે જીવ વક્રગતિ કરે, તે પહેલાંનો સમય ઇન્નુગતિનો હોય છે; એટલે પ્રથમ સમયે ઇન્નુગતિ અને ખીલે સમયે વક્રગતિ. બે સમયની વક્રગતિમાં ત્રીજો સમયે ઉપજે. ૩ સમયની વક્રગતિમાં ચોથો સમયે ઉપજે અને ૪ સમયની વક્રગતિમાં પાંચમો સમયે ઉપજે.

૧ સમયની ઇન્નુગતિ—ત્રસનાડીમાં મરણ પામીને ઉર્ધ્વલોકમાં સીધો ઉપજે. ૧ સમયની વક્રગતિ—ત્રસનાડીમાં સાતમી નરક તલે મરણ પામીને, ઉર્ધ્વલોકમાં એક સમયે જાય અને ખીલ સમયે ગમે તે દિશામાં ઉપજે. ૨ સમયની વક્રગતિ—અધોલોકની દિશાથી ૧ સમયે ત્રસનાડીમાં આવે, ખીલ સમયે ઉર્ધ્વલોકમાં જાય અને ત્રીજો સમયે ગમે તે દિશામાં ઉપજે. ૩ સમયની

વક્રગતિ—પહેલે સમયે અધોલોકની વિદિશામાથી દિશામા
આવે, બીજા સમયે ત્રમનાડીમા આવે, ત્રીજા સમયે
ઉર્ધ્વલોકમા ન્તય અને ચોથા સમયે ગમે તે દિશામા
ઉપજે ૪ સમયની વક્રગતિ—પહેલા સમયે અધોલો
કની વિદિશામાથી અધોલોકની દિશામા આવે, બીજા
સમયે ત્રમનાડીમા આવે, ત્રીજા સમયે ઉર્ધ્વલોકમા ન્તય,
ચોથા સમયે ગમે તે નિશામા ન્તય અને પાશ્વમા સમયે
વિદિશામા ઉત્પત્તિ સ્થાનકે ઉપજે

વક્રગતિમા પગલવનો આહાર કયા સમયે હોય ? તથા
કેટલા સમય સુધી જીવ આણાહારી હોય ?
ઈગ દુ તિ ચ ઉ વ ક્રા સુ, દુગાર્ધ સમયે સુ પગલવાહારો,
દુગ વક્રાધ સુ સમયા, ઈગ દો તિ સિય આણાહારા. ૩૦૫

ઈગ દુ—એક જ,
તિ ચ ઉ—૧૭ ચાર સમયની
વક્રક્રાસુ—વક્રગતિઓમા
દુગાર્ધ—બીજા આદિ
સમયે સુ—સમયોને વિષે
પગલવાહારો—પગલવનો
આહાર

દુગ વક્રક્રાધ સુ—બે આદિ
સમયની વક્રગતિઓમા
સમયા—સમય સુધી
ઈગ દો—એક જ
તિ સિ—૧૭
આણાહારા—આણાહારી

શબ્દાર્થ—એક જ ૧૭ અને ચાર સમયની વક્ર
ગતિઓમા બીજા આદિ સમયોને વિષે પગલવનો આહાર
ઉદયમા આવે જે આદિ સમયની વક્રગતિઓમા એક
જ અને ત્રણ સમય સુધી જીવ આણાહારી હોય છે

વિવેચન—મરણ સમયે [આયુષ્યના અંત્ય સમયે] કેટલાક સ સારી જીવોની પ્રથમ સમયે રૂણગતિ અને કેટલાક સંસારી જીવોની પહેલા સમયે રૂણગતિ અને તે પછીના સમયોમાં વક્રગતિ હોય છે. સંસારી જીવ પોતાના ભવના અંતસમયે તો આહાર કરીને ૧ સમયની રૂણગતિ કરે અને તે પછીના ૧ સમયની વક્રગતિમાં જ્યાં ઉપજે, તે સમયે પરભવનો આહાર કરે એટલે ૧ સમયની વક્રગતિમાં ખીલ સમયે પરભવનો આહાર ઉદયમાં આવે. બે સમયની વક્રગતિમાં ત્રીજા સમયે પરભવનો આહાર ઉદયમાં આવે. ૩ સમયની વક્રગતિમાં ચોથા સમયે પરભવનો આહાર ઉદયમાં આવે. ૪ સમયની વક્રગતિમાં પાંચમા સમયે પરભવનો આહાર ઉદયમાં આવે. અહીંયાં સર્વત્ર રૂણગતિના પ્રથમ સમયે જીવ આહાર કરીને નીકળે, માટે આહારીજ હોય અને તે પછીની વક્રગતિના છેલ્લા સમયે પરભવમાં જ્યાં ઉપજે, ત્યાં આહાર કરે માટે આહારી જાણવો, અને વચલા ૧-૨-૩ સમય સુધી જીવ અણાહારી જાણવો એટલે બે સમયની વક્રગતિમાં પ્રથમના ૧ સમય સુધી અણાહારી, ત્રણ સમયની વક્રગતિમાં પ્રથમના ૨ સમય સુધી અણાહારી, ચાર સમયની વક્રગતિમાં પ્રથમના ૩ સમય સુધી જીવ અણાહારી જાણવો.

અપવર્તનીય આયુષ્ય.

બહુકાલ વેયણિજ્જં, કમ્મં અપેણ જમિહ કાલેણં,
 વેધજ્જંહં જુગવં ચિય, ઉધન્નિ સંવ-પએસગ્ગં. ૩૦૬.
 અપવત્તણિજ્જ-મેયં, આઉં અહવા અસેસ-કમ્મંપિ,
 બંધસમએ વિબદ્ધં, સિદ્ધિલં ચિય તં જહા જોગં ૩૦૭.

ખહુકાલ-ઘણા કાલે
વેયણિજ્જ વેદવા યોગ્ય
જ ક્રમ-જે કર્મ
અપેણુ કાલેણુ-થોડા
કાલ વડે

હીડ-અહીંયા
વેદજ્જ-વેદાય
જુગથ-એકી વખતે
ચિય-નિશ્ચે
ઉદ્દમ-ઉદ્દીરીને
સવ્વપએસ-મર્વ પ્રદેશના
અગ્ગ-અગ્રભાગે
અપવત્તણિજ્જ અપવ
તર્નીય

એય-એ, આ
આઉ-આયુધ્ય
અહવા-અથવા
અસેસક્રમ પિ-મમન્ત
કર્મ પલ
ખ ધ સમયે વિ ખ ધ
મમયે પલ
ખદ્ધ-ખાયેલ, ખધાયેલ
મિદિલ-મિથિલ
ચિય-નિશ્ચે
ત-તે (આયુધ્ય અને કર્મ)
જાણેગ-યથાયોગ્ય,
યોગ્યતા પ્રમાણે (જેવાકારણ)

શબ્દાર્થ-ઘણા કાલે વેદવા યોગ્ય એવું જે કર્મ
તે અહીંયા થોડા કાલ વડે (આત્માના) મર્વ પ્રદેશના
અગ્રભાગે ઉદ્દીરીને (ઉદ્દયમા લાવીને) એકી વખતે નિશ્ચે
વેદાય, એ અપવર્તનીય આયુધ્ય અથવા તેા આ આયુ-
ધ્યની માફક મમન્ત કર્મ પલ અપવર્તનીય હોય ખ ધ
સમયે પલ તે (અપવર્તનીય આયુધ્ય અને કર્મ) યથા
યોગ્યપણે (જેવા અધ્યવસાયાદિ કારણ હોય તે પ્રમાણે)
નિશ્ચે મિથિલ બધાયેલ છે (તેથી થોડા કાળે વેદે)

અનપવર્તનીય આયુધ્ય.

જ પુણુ ગાઠ નિકાયણુ, ખ ધેણુ પુન્નમેવ કિલ ખદ્ધ,
ત હોઈ અણપવત્તણુ, જુગ્ગા કર્મ વેયણિજ્જ ફલ ૩૦૮

જ-જે (કર્મ)

પુણુ-વળી.

ગાઠ-અત્યંત.

નિકાયણુ-નિકાચિત.

ખંધેણુ-ખંધ વડે.

પુવ્વમેવ-પહેલાંજ.

કિલ-નિશ્ચયે

ખદ્ધ-ખાંધેલુ હોય.

ત-તે.

હોધ-હોય છે.

અણુપવત્તાણુ-અનપવર્તન.

જુગ્ગાં-યોગ્ય.

કમે-અનુક્રમે

વેયણિજ્જ-વેદવા યોગ્ય.

ફલ-ફલવાળુ

શબ્દાર્થ—જે કર્મ વળી અત્યંત નિકાચિત (અવશ્ય લોગવવાપણે સ્થાપન કરેલુ એવા) ખંધ વડે કરીને પહેલાંજ નિશ્ચયે ખાંધેલુ હોય, તે અનપવર્તન યોગ્ય હોય છે. (એથી) અનુક્રમે વેદવા યોગ્ય ફલવાળુ હોય છે

કયાજીવો નિરૂપકમી અને કયા જીવો સોપકમી.

ઉત્તમ ચરમ સરીરા, સુર નેરઠ્યા અસંખનરતિરિયા,
હુન્તિ નિરુવક્કમાઓ, દુહાવિ સેસા મુણેયંવા. ૩૦૯

ઉત્તમ-ઉત્તમ પુરૂષો

ચરમ સરીરા-તે જ ભવે

મોક્ષે જનારા.

સુર-દેવતા.

નેરઠ્યા-નારકી.

અસંખ-અસંખ્યાત

આયુવાળા

નર તિરિયા-મનુષ્ય અને
તિર્થચો.

હુન્તિ-હોય છે

નિરુવક્કમાઓ-નિરૂપકમ

દુહાવિ-ખને પ્રકારે પણુ.

સેસા-ખાકીના

મુણેયંવા-જાણવા

શબ્દાર્થ—ઉત્તમ પુરૂષ (૨૪ તીર્થકર, ૧૨ ચંકવર્તિ,

૬ વાસુદેવ, ૬ પ્રતિવાસુદેવ અને ૬ બલદેવ), ચરમ

શરીરી (તેજ ભવે મોઘે જનારા), દેવતા (ચાટે નિકા
યના), નારકી, અસખ્યાત આયુધ્યવાળા મનુષ્ય અને તિ
ર્થચ (યુગલિયા) નિરૂપકમ આયુધ્યવાળા છે અને બા
કીના [છપો] બને પ્રકારે [સોપકમી અને નિરૂપકમી]
પણ જાણવા

વિવેચન—દેવકુટ વિગેરે ભેદમા યુગલિક મનુષ્યો છ
પ્રકારના હોય છે ૧ પત્ર જેવી ગદ્યવાળા ૨ ઠસ્તુગી જેવી
ગદ્યવાળા, ૩ મમત્વ વિનાના, ૪ તેજસ્વી અને રૂપાળા, ૫
મહત્ત્વગીલ, અને ૬ શનૈશ્ચારી

સોપકમ અને નિરૂપકમના કાગણ,

જેણાઉ-મુવકમિજ્જર્, અપ્પ મમુત્થેણુ ઇયગેણાવિ,
સો અજ્જવસાણાઈ ઉવકમ-ગુવકમો ઇયરો ૩૧૦

જેણુ-જે વડે

આઈ-આયુધ્ય

ઉવકકમિજ્જર્જ ઉપકમે, ધરે

અપ્પ મમુત્થેણુ-આત્માથી

ઉત્પન્ન થયેલ

ઈયગેણાવિ-બીજ કારણે

મો-તે

અજ્જવમાણાઈ-અધ્ય-

વસાયાદિ

ઉવકકમ-ઉપકમ

આગુવકકમો-અનુપકમ

ઈયરો-ઈતર, તેથી વિપરીત

ગાજ્ઞાથ—આત્માથી ઉત્પન્ન થયેલ જે (અધ્ય
વમાય) વડે અથવા બીજા કાગણે આયુધ્ય ધરે, તે અધ્ય
વમાયાદિ ઉપકમ જાણવો અને તેથી વિપરીત તે અનુપ
કમ જાણવો

વિવેચન—આત્માથી ઉત્પન્ન થયેલ જે અધ્યવસાય
વડે અથવા વિષ, અગ્નિ શઆદિ બીજા કારણે આયુધ્ય

ઘટે એટલે ઘણા કાલ મુધી વેદવા યોગ્ય જે આયુષ્ય હોય, તેને અદ્યવસાયમા ભોગવીએ, તે અપવર્તનના કારણે રૂપ અદ્યવસાયાદિ ઉપક્રમ જાણવો અને તેથી વિપરીત તે અનુપક્રમ જાણવો.

સોપક્રમી જીવોનાં આયુષ્ય ૭ પ્રકારે ઘટે, તે કહે છે. અજઝવસાય નિમિત્તે. આકારે વેયણા પરાધાએ, ફાસે આણાપાણૂ, સત્તવિહં ઝિજ્જએ આઉં. ૩૧૧.

અજઝવસાય-અધ્યવસાય
નિમિત્ત-નિમિત્ત.
આકારે-આકાર
વેયણા-વેદના.
પરાધાએ-પરાધાત

ફાસે-સ્પર્શ.
આણાપાણૂ-શ્વાસોશ્વાસ.
સત્તવિહં-સાત પ્રકારે
ઝિજ્જએ-ઓછું થાય છે
આઉં-આયુષ્ય

શબ્દાર્થ-૧. અધ્યવસાય, ૨. નિમિત્ત, ૩. આકાર, ૪. વેદના, ૫. પરાધાત, ૬. સ્પર્શ, અને ૭ શ્વાસોશ્વાસ એ સાત પ્રકારે આયુષ્ય ક્ષય પામે છે. (ઓછું થાય છે)

વિવેચન-અધ્યવસાય ૩ પ્રકારે છે. રાગ, સ્નેહ અને લય. રાગથી આયુષ્યનો ક્ષય આ પ્રમાણે;-જેમ કોઈ પરળને વિષે પાણી પાનારી સ્ત્રી તરૂણ પુરૂષને અનુરાગથી જોતી છતી, તે પુરૂષની પ્રાપ્તિ નહિ થવાથી મરણ પામી. સ્નેહથી આયુષ્યનો ક્ષય આ પ્રમાણે;-જેમ કોઈ સાર્થવાહીનો પતિ દેશાંતરથી આવે છતે સાર્થવાહના મિત્રે સ્નેહ પરીક્ષા નિમિત્તે, સાર્થવાહનું મરણ કહે છતે સાર્થવાહી મરણ પામી, સ્ત્રીને મરણે સાર્થવાહ પણ મરણ પામ્યો લયથી આયુષ્યનો ક્ષય આ પ્રમાણે;-

કૃષ્ણને દેખીને ગજસુકુમારનો સસંગે મોમિલ મરણ
 પામ્યો, ૨ નિમિત્ત તે દડ ચાણુક શસ્ત્ર દોરડાદિકના
 પ્રહારથી મરણ પામે, ૩ અત્યંત મરસ આહાર ઘણો
 કરવાથી મરણ પામે ૪ શૂલાદિકની પેદનાથી મરણ પામે
 ૫ પરાધાત તે ખાડાદિકમાં પડવાથી મરણ પામે ૬ અગ્નિ
 વિષ અને મર્પાદિકના સ્પર્શથી મરણ પામે ૭ અધિક
 શ્વામેશ્વાન વહેના અથવા શ્વાસોશ્વાન રોકવાથી મરણ
 પામે આ માત ઉપક્રમથી આયુષ્ય ઘટે છે શ્રી કૃષ્ણ
 અને મ્કધકાચાર્યના શિષ્યોનું જાણ ઉપક્રમે આયુષ્ય પુરૂ
 થયું, પરંતુ અતઃગ વિચારતા તેમનું નિરૂપક્રમ આયુષ્ય
 તેટલુંજ હતું, પણ મોપક્રમ આયુષ્ય ન હતું

સ્વર્ગ જીવોને પર્યાપ્તિ કહે છે

આહાર-શરીર ઈદ્રિય, પન્નજતી આણુ પાણુ ભાસ મણે,
 ચઉપચ પચછપ્પિચ, ધગ વિગલા-સન્નિસન્નીણુ ૩૧૭

આહાર-આહાર
 મરીગ-શરીર
 ઈદ્રિય-ઈદ્રિય
 પન્નજતી-પર્યાપ્તિ
 આણુપાણુ-શ્વાનોશ્વાસ
 ભામ-ભાષા
 મણે-મન

ચઉપચ-ચાર, પાચ
 પચછપ્પિચ પાચ અને છ
 ધગ-એકે દ્રિય
 વિગલ-વિકલે દ્રિય
 અસન્નિ-અમની
 સણુતી-સંતીને

ગાઠદાર્થ—૧ આહાર પર્યાપ્તિ, ૨ શરીર પર્યાપ્તિ,
 ૩ ઈદ્રિય પર્યાપ્તિ, ૪ શ્વાનોશ્વાન પર્યાપ્તિ

૫. ભાષા પર્યાપ્તિ અને ૬. મન પર્યાપ્તિ [એમાંથી પ્રથમની] ૪ પર્યાપ્તિ એકે દ્રિયને, ૫ પર્યાપ્તિ વિકલેન્દ્રિયને, ૫ પર્યાપ્તિ અસંજીને અને ૬ પર્યાપ્તિ સંજીને હોય છે.

વિવેચન—લઙ્ગિ અપર્યાપ્તા જીવ જોઈમા જોઈ ત્રણ પર્યાપ્તિ પૂર્ણ કરી, પરભવાયુ બાધી, અંતર્મુદ્ધર્ત અબાધા કાલ ભોગવીને મરણ પામે છે. દરેક જીવો પોતાને યોગ્ય પર્યાપ્તિઓ સાથેજ આરભે છે, પણ પૂરી અનુક્રમે કરે છે.

પર્યાપ્તિનું લક્ષણ.

આહાર સરીર ઇન્દ્રિય, ઊસાસ વગેરે મણો—ભિન્નિવ્વત્તી. હોઈ જઓ દલિયાગિ, કરણું પછ સાઉ પજજત્તી. ૩૧૩

વગેરે—વચન

મણો—મનની.

અભિન્નિવ્વત્તી—નિષ્પત્તિ,

સ પૂર્ણતા

જઓ—જે.

દલિયાગિ—દલિયાથી.

કરણું—કરણ [શક્તિ]

પછ—પ્રત્યે.

સા ઉ પજજત્તી—તે વળી પર્યાપ્તિ.

શબ્દાર્થ—આહાર, શરીર, ઇન્દ્રિય, શ્વાસોશ્વાસ, વચન અને મનની સંપૂર્ણતા જે દલિયાથી થાય, તે આહારાદિકની નિષ્પત્તિ પ્રત્યે જે કરણ [જીવ સબધી શક્તિ વિશેષ] તે વળી પર્યાપ્તિ કહેવાય.

એકે દ્રિયાદિક જીવોને પ્રાણ કેટલા ? તે કહે છે. પણિન્દ્રિય તિબલૂસા-સાગિ દસપાણ ચઉ છ સગ અદ્દઠ, ધગદુતિ ચગિરિન્દીણું, અસન્નિસન્નીણું નવ દસય. ૩૧૪

પણિ દ્રિય-પાચ ઇદ્રિય

તિબલ-૧૭૭૭

ભિમામ-શ્વાસોશ્વાસ

આહિ-આયુષ્ય

દમ પાણુ દશ પ્રાણ,

ચઉ-ચાર

છ મગ આદુ-છ, સાત, આઠ

ધગ-એકે દ્રિયને

દુ-બેઈદ્રિયને

તિ-તેઈદ્રિયને

ચઉ-ચઉરિદ્રિયને

અમન્નિ-અસ સીને

મન્નીણુ-સ સીને

નવ-નવ

દમ ચ-અને દશ

શબ્દાર્થ—૫ ઇદ્રિયો ૩ બળ (યોગ), શ્વાસોશ્વાસ અને આયુષ્ય એ ૧૦ પ્રાણો છે, તેમાંથી એકે દ્રિયને ૪, બેઈદ્રિયને ૬, તેઈદ્રિયને ૭, ચઉરિદ્રિયને ૮, અમન્ની (તિર્થંચ)ને ૯ અને સન્ની (નાગ્ની, તિર્થંચ, મનુષ્ય અને દેવ)ને ૧૦ પ્રાણો હોય છે

આ અથ કયા અથમાંથી ઉદ્ધર્યો, તે કહે છે મખિત્તા મ પ્રયણી. ગુરુતર મ પ્રયણિ મન્નિઓ એમા, મિરિ સિરિચ દમુણિ દેણ. નિમ્મિયા અપ્પ પદણુદા ૩૧૫

મખિત્તા-મમેષ

મધયણી-મમ્મણી

ગુરુતર-અત્ય ત મોટી

મધયણિ-મમ્મણી

મન્નિઓ-માડી

એમા-મા

મિરિ-જ્ઞાનાદિ લક્ષ્મીયુક્ત

મિરિ ચ દ-શ્રીચ દ્ર

મુણિદેણુ-સૂરિએ

નિમ્મિયા-જનાવી

અપ્પ-ચોતાને

પદણુદા-ભણવાને માટે

શબ્દાર્થ—આ મમ્મણ બ્રમ્મણી અત્ય ત મોટી (૪૦૦-૫૦૦ જાયાવાળી) મમ્મણીમાંથી જ્ઞાનાદિ લક્ષ્મી યુક્ત શ્રી ચદ્રમુણિએ ચોતાને ભણવાને માટે જનાવી

વિવેચન—‘પોતાને લણવાને માટે બનાવી’ આ વાક્યમાં આચાર્યશ્રીએ પોતાની લઘુતા અને નિરભિ-માનતા દર્શાવી છે.

ચોવીસ દ્વાર.

સંખિત્તયરી ઉ ધમા, સરીર-મોગાહણા ય સંઘયણા,
સન્ના સંઠાણુ કસાય, લેસિંદ્રિય દુ સમુગ્ધાયા. ૩૧૬.
દિદ્દી દંસણ નાણે, ભેગુ-વયોગો-વવાય ચવણુ ઠિંધ,
પજ્જત્તિ કિમાહારે, સન્નિ ગધ આગધ વેએ. ૩૧૭.

સંખિત્તયરી-અત્યંત સંક્ષેપ.

ઉ ધમા-આ (સંગ્રહણી) વળી.

સરીર-શરીર (૫).

મોગાહણા-અવગાહના.

સંઘયણા-સંઘયણ (૧).

સન્ના-સંજ્ઞા (૪-૧૦-૧૬).

સંઠાણુ-સંસ્થાન (૬).

કસાય-કષાય (૪).

લેસ-લેશ્યા (૬).

ઇંદ્રિય-ઇંદ્રિય (૫).

દુ સમુગ્ધાયા-એ લેદે સમુ-
દ્ધાત.

દિદ્દી-દદ્ધિ (૩).

દંસણુ-દર્શન (૪).

નાણે-જ્ઞાન (૫+૩).

ભેગ-યોગ (૧૫).

ઉવયોગ-ઉપયોગ (૧૨).

ઉવવાય-ઉપવાત, જન્મ.

ચવણુ-ચવન, મરણ.

ઠિંધ-સ્થિતિ, આયુષ્ય.

પજ્જત્તિ-પર્યાપ્તિ. [૬]

કિમાહારે-કિમાહાર.

સન્ની-સંજ્ઞા (૩).

ગધ-ગતિ.

આગધ-આગતિ.

વેએ-વેદ (૩).

શબ્દાર્થ—આ સંગ્રહણી વળી અત્યંત સંક્ષેપ છે.

શરીર ૫, અવગાહના, સંઘયણ ૬, સંજ્ઞા ૪, ૧૦ કે ૧૬,
સંસ્થાન ૬, કષાય ૪, લેશ્યા ૬, ઇંદ્રિય ૫, [જીવ અને
અજીવ એ] એ લેદે સમુદ્ધાત, દદ્ધિ ૩, દર્શન ૪, જ્ઞાન

૫ અને અજ્ઞાન ૩, યોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, ઉપપાત સખ્યા, અવન સખ્યા, આયુષ્ય, પર્યાપ્તિ ૬, ક્રિમાહાર સજ્ઞા ૩, ગતિ, આગતિ અને વેદ ૩

વિવેચન—શરીર ૫, ઔદારિક વૈક્રિય આહારક તૈજસ અને કાર્મણુ અવગાહના [શરીરની ઉચ્ચાઈ કે લઘાઈ] સઘયણુ ૬, વજ્ર રૂપભનારાય, રૂપભનારાય, નારાય, અર્ધનારાય, કીલિકા અને છેવટું સજ્ઞા ૪ કે ૧૦, આહાર ભય મૈથુન ને પરિગ્રહ, ક્રોધ માન માયા લોભ ઓધ અને શોક સસ્થાન ૬, સમચતુરસ્ય ન્યગ્રોધ સાદિ કુખજ વામન અને હુંડક કપાય ૪, ક્રોધ માન માયા ને લોભ લેશ્યા ૬, કૃષ્ણ નીલ કાપોત તેજે પદ્મ ને શુકલ હૃદિય ૫, સ્પર્શના રસના ઘ્રાણ ચક્ષુ ને શ્રોત્ર છવ મમુદ્ધાત ૭, વેદના કપાય મરણુ વૈક્રિય તૈજસ આહારક અને કેવલી, તેમાથી વેદના અને કપાય સમુદ્ધાત પોતાના શરીર પ્રમાણુ કરે, મરણુ સમુદ્ધાત જઘન્યથી અશુભનો અમખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટથી અસખ્યાતા યોજન પ્રમાણુ કરે, વૈક્રિય તૈજસ અને આહારક સમુદ્ધાતમા સખ્યાતા યોજન પ્રમાણુ ૬૬ કરે અને કેવળી સમુદ્ધાતના પ્રથમના ૪ સમયમા અનુક્રમે ૬૬-કપાટ મથાન કરે અને આતરા પૂરે તથા પછીના ૪ સમયમા આતરા મથાન કપાટ અને ૬૬ મહરીને સ્વભાવમ્ય ધાય

દષ્ટિ ૩, સમ્યગ્દષ્ટિ મિથદષ્ટિ ને મિથ્યાદષ્ટિ દર્શન ૪, ચક્ષુ અચક્ષુ અવધિ ને કેવલ જ્ઞાન ૫, મતિ શ્રુત અવધિ મન પર્યવને કેવલ જ્ઞાન અજ્ઞાન ૩, મતિ અજ્ઞાન શ્રુતઅજ્ઞાન ને વિભગજ્ઞાન યોગ ૧૫, ૪ મનના ૪ વચનના ઔદારિકદિકૃતૃ વૈક્રિયદિકૃત આહારકદિકૃત ને કાર્મણુ

વિષે ૨૪ દ્વાર.

ગાંધી ૫	અગાંધી ૩	ચોગ ૧૫	ઉપયોગ ૧૦	ઉપયોગ અને અગાંધી	સ્થિતિ (આય)	પર્યાપ્તિ ૬	કિમાબાર	મના ૩	ગતિ	આગતિ	વેદ ૩	અમ'પ ગાંધી
૭	૭	૧૧	૮	સખ્યાતા ૬ અમ પચાતા	૩૩ માગરો	૬	૬	દીર્ઘ કાનિશી	૬	૭	૧	અ ૧
૭	૭	૧૧	૮		૧ માં અધિક	૬	૬		૫	૭	૭	અ ૨
૭	૭	૧૧	૮		૧ ૫ ચોપમ	૬	૬		૫	૭	૭	અ ૩
૭	૭	૧૧	૮		૧ ૫૦ અધિક	૬	૬		૫	૭	૭	અ ૭
૭	૭	૧૧	૮		૩૩ માગરો	૬	૬		૫	૭	૭	અ ૮
૭	૭	૭	૭	અમ પચાતા અનત	૨૦૦૦૦ વર્ષ	૬	૩૬૫૬ યાત્રી	નથી	૧૦	૭	૧	અ ૧૦
૭	૭	૭	૭		૭૦૦૦ ૧૫	૬			૧૦	૭	૧	અ ૧૩
૭	૭	૭	૭		૧૦૦૦૦ વર્ષ	૪			૧૦	૭	૧	અ ૧૫
૭	૭	૭	૭		૮ આગામિ	૪			૮	૧૦	૧	અ ૭
૭	૭	૭	૭		૩૦૦૦ વર્ષ	૪			૮	૧૦	૧	અ ૧૬
૭	૭	૭	૭	અપચાતા અથવા અમ પચાતા	૧૭ વર્ષ	૫	૬	દેવપદશિક્ષી	૧૦	૧૦	૧	અ ૧૦
૭	૭	૭	૭		૪૬ દિવસ	૫	૬		૧૦	૧૦	૧	અ ૧૧
૭	૭	૭	૭		૧ મામ	૫	૬		૧૦	૧૦	૧	અ ૮
૭	૭	૭	૭		૩ પત્યોપમ	૬	૬		૭	૭	૭	અ ૮
૭	૭	૭	૭		૩ પત્યોપમ	૬	૬		૭	૭	૭	અ ૧

ઉપયોગ ૧૨, ૫ જ્ઞાન ૩ અજ્ઞાન ને ૪ દર્શન. ઉપપાત
[જન્મ] ૧ સમયે સંખ્યાએ ગણતા કેટલા જીવો ઉપજે.
અવન [મરણ] ૧ સમયે સંખ્યાએ ગણતાં કેટલા જીવો
મરે. સ્થિતિ [આયુષ્ય] ઉત્કૃષ્ટ અને જઘન્ય. પર્યાપ્તિ ૬,
આહાર શરીર ઇન્દ્રિય સ્વાસોશ્વાસ ભાષા ને મન. ક્રિમા-
હાર કિટલી દિશાનો આહાર દરેક જીવ લે]. સંજ્ઞા ૩
હેતુપદેશિકી દીર્ઘકાલિકી ને દષ્ટિવાદોપદેશિકી. ગતિ ૨૪
દંડકના જીવો મરીને કયા જાય તે. આગતિ કયા
દંડકના જીવો મરીને કયાં આવી ઉપજે. વેદ ૩ પુરુષવેદ
સ્ત્રીવેદ ને નપુસકવેદ.

આ ગ્રંથના રચનાર કોણ ? તે કહે છે.

મલહારિ હેમ સૂરીણ, સીસ લેસેણ વિરધયં સમ્મં,
સંઘયણિ રયણ-મેયં, નંદઉ જ વીરજિણ તિથં. ૩૧૮

મલહારિ-મલધારી ગચ્છના.	સંઘયણિ-સંગ્રહણી રૂપ.
હેમસૂરીણ-હેમચંદ્રસૂરિના.	રયણં-રત્ન.
સીસ-શિષ્યમા.	એય-આ.
લેસેણ-લેશ સમાન.	નંદઉ-સમૃદ્ધિ પામો.
વિરધયં-રચ્યુ.	જા-યાવત.
સમ્મં-રૂડે પ્રકારે.	વીરજિણ-વીર સ્વામીનું.
	તિથં-તીર્થ.

શબ્દાર્થ—મલધારી ગચ્છના હેમચંદ્રસૂરિના શિષ્ય-
મા લેશ સમાન એવા (ચંદ્રસૂરિએ) આ સંગ્રહણી રૂપ
રત્ન રૂડે પ્રકારે રચ્યુ. તે જ્યાંસુધી વીરભગવાનનું તીર્થ
છે, ત્યાંસુધી [ચતુર્વિધ સંઘ ભણતા] આનંદ પામો.

શ્રી વૃહત્સંગ્રહણી સાર્થ સમાપ્ત ॥

- ૧ નપુસઃ વેન્વાળા જીવો કયા ? અગુલના બોદો કેન્મા ? અને મ્યા અગુલથી કઈ રસ્તુ મપાય તથા તે દરે નુ સ્વપ્ન પ્રમાણુ કેટલુ ?
- ૨ કુલકોડી એટલે શુ ? અપકાય વનસ્પતિનાય તેષદ્રિય અને ભજ પગિસર્પની કુલકોડી કેટલી ?
- ૩ અચિત્ત અને ગિશ્ર ચેત્તિ કો હોય ? તથા અચિત્ત ચેત્તિવાળા જીવોની કુલકોડી કેટલી ? પરબરનું આયુષ્ય ક્યારે બધાય ? બધમ મુનિના ગિજ્યોનું આયુષ્ય કેવા પ્રમાણુ હતું ?
- ૪ અપવર્તનીય આયુષ્યનું સ્વરૂપ તેના કારણો સાથે કહો. અનપ વર્તનીય આયુષ્ય કોને હોય ? વક્ષતિ કોને કહેવી ? તે કાલા સમયની છે ? અને તેમા પરબરના આયુષ્યને કેવુ બ્યારે હોય ? નિરપકમ આયુષ્ય જ્યા કયા જીવોને હોય ? તે વિસ્તાગથી કહો. આયુષ્યનો ઉપક્રમ કેટલા પ્રકારે હોય ? તેના બેળેનું વિવેચન કરો.
- ૫ બ્રહ્મસમ્રથથીના કર્તા કાણ ? તે ક્યારે થયા ? અને તેમના ગુરુનું નામ શુ ?
- ૬ નીચેના શબ્દોનો અર્થ વિસ્તાગથી સમજાવો.
મુષકેરલી, પુન્ન, વજ્ર, ચળ નાગચ હુંક, પલ્લમ, અખવતા, વિગ્ગહગઢ, નિન્વાધાએ તિપટ્ટાયાવારા પલ્લજતિ, મના, હયગબ્બ અભિજ્ઞ દસપુત્રી, ઉરક્રમ, પાણ અબ્બાદમનો અને કાનિઓ.
- ૭ જજ્જીપમા બે મદ્રોડી રચે હિટ્ટ અને જવન્ન અતર કેટલુ ? સિદ્ધ ગિના ઉપર સિદ્ધના જીવો સિતાય ખીજા મ્યા જીવો હોય ? તે કહો.
- ૮ સર્પથી મોટુ શરીર સ્નાભાવિક કાનુ હોય ? ૧ સમયે જીવ કેન્મા ચેત્તિ જાય ? તે કહો.
- ૯ બે પ્રકારના જીવો આશ્રયી કેટલા સમય સુધી જીવો અણાદારી રાખે ? મ્યા જીવો મનુષ્ય ગનિર્માજ ઉપજે ? નાગની જીવો શ્રામેશ્રાસ અને આદાર કેટલા કાળે લે ? તે કહો.
- ૧૦ શિશુ કેટલીક મૂન ગાયાઓ અને તેના અર્થ પૂછવા

ઉપયોગી પ્રક્ષેપ ગાથાઓ.

પંચ સયા બાવીસા, તિન્નેવ સયા ઉ હુન્તિ છપ્પત્તા,
તિન્નિ સયા અડયાલા, સાણુંકુમારસ્સ વટ્ટાઠં. ૧

શબ્દાર્થ—સનતકુમારનાં વાટલાં વિગેરે વિમાનો અનુક્રમે ૫૨૨
ગોળ, ૩૫૬ ત્રિખુણા અને ૩૪૮ ચોખુણાં છે.

સત્તરિસયમણૂણં, તિન્નેવ સયા હુવન્તિ છપ્પન્ના,
તિન્નિ સયા અડયાલા, વટ્ટાઠં માહિંદ સગ્ગસ્સ. ૨

શબ્દાર્થ—માહેદ્ર દેવલોકના વાટલાં વિગેરે વિમાનો અનુક્રમે
સંપૂર્ણ ૧૭૦ ગોળ, ૩૫૬ ત્રિખુણાં અને ૩૪૮ ચોખુણાં (વિમાનો) છે
ચોવત્તરિ ચુલસીયા, છમુત્તરયા દુવે દુવે સયાઓ,
કપ્પમિ બંભલોઓ, વટ્ટા તંસા ય ચરિરંસા. ૩

શબ્દાર્થ—બ્રહ્મદેવલોકને વિષે વાટલાં વિમાનો ૨૭૪, ત્રિખુણા
૨૮૪ અને ચોખુણાં ૨૭૬ વિમાનો છે.

તિ નઉય ચેવ સયં, દા ચેવ સયા સયં ચ બાણુઉયં,
કપ્પમિ લંતગંમિ, વટ્ટા તંસા ય ચરિરંસા. ૪

શબ્દાર્થ—લાતક દેવલોકને વિષે ૧૯૩ નિશ્ચે વાટલાં, ૨૦૦
નિશ્ચે ત્રિખુણા અને ૧૯૨ ચોખુણાં વિમાનો છે.

અદ્ધાવીસં ચ સયં, છત્તીસ-સયં સયં ચ બત્તીસં,
કપ્પમિ મહાસુક્કે, વટ્ટા તંસા ય ચરિરંસા. ૫

શબ્દાર્થ—મહાશુક્ર દેવલોકને વિષે ૧૨૮ વાટલા, ૧૩૬
ત્રિખુણાં અને ૧૩૨ ચોખુણા વિમાનો છે.

અદ્ધુત્તરસય સોલસ-સય પુણુ અદ્ધુત્તરં સયં પુણુણં,
કપ્પમિ સહસ્સારે, વટ્ટા તંસા ય ચરિરંસા. ૬

શબ્દાર્થ—સહસ્રાદ્ર દેવલોકને વિષે ૧૦૮ વાટલાં, વળી ૧૧૬
ત્રિખુણાં અને સંપૂર્ણ ૧૦૮ ચોખુણા વિમાનો છે.

અડસીઈ બાણુઉઈ, અઢાસીઈ ય હોમ બોનના

આણય-પાણય કપ્પે વઢા તસા ય ચઉરસા ૭

શબ્દાર્થ—આનત અને પ્રાણત દેવલોકના (મળીને) ૮૮

વાટલાં વિમાન, ૯૨ ત્રિખુણા અને ૮૮ ચોખુણા વિમાનો છે એમ જાણના

ચઉસઢી બાનતગિ, અડસઢો ચેન હોમ નાય ના

આરણ અચ્યુય કપ્પે, વઢા તસા ય ચઉરસા ૮

શબ્દાર્થ—આગળ અને અચ્યુત દેવલોકમાં ૬૪ વાટના ૭૨

ત્રિખુણા અને ૬૮ ચોખુણા વિમાનજ છે એમ જાણના

પલતીસા ચત્તાલા, છતીસા હેઢિમમિ ગેનિજે

તેવીસા અઢવીસા ચોવીમા ચેવ મનિજમએ ૯

શબ્દાર્થ—હેલી ત્રણ ગ્રેવેશમાં ૩૫ ગોળ ૪૦ ત્રિખુણા અને

૩૬ ચોખુણા વિમાન છે મધ્યની ત્રણ ગ્રેવેશમાં ૨૩ ગોળ ૨૮

ત્રિખુણા અને ૨૪ નિશ્ચે ચોખુણા વિમાનો છે

ઈક્કારસ સોવસ, બારસેવ ગેવિજે ઉવરિમે હુતિ

એક વઢા તસા ચઉરે ય અછતર વિમાણે ૧૦

શબ્દાર્થ—ઉપરના ત્રણ ગ્રેવેશમાં ૧૧ ગોળ ૧૬ ત્રિખુણા

અને ૧૨ નિશ્ચે ચોખુણા વિમાન છે અનુતર વિમાનમાં ૧ ગોળ

અને ૪ ત્રિખુણા વિમાનો છે

અચ્ચિ તહાચ્ચિમાવી, વઢગેયજુ પલકર ય ચદાલ,

મુરાલ મુકાલ, મુપમદાલ ચ રિદાલ ૧૧

સારસય-માકચ્ચા, વબ્હી નરવા ય ગદતોયા ય,

તુસિયા અ નામાહા, અગિ તહુ ચેન ગિદા ય ૧૨

શબ્દાર્થ—૧ અર્ચિ, તેમજ ૨ અર્ચિમાલી ૩ રોચન ૪

પ્રમદ ૫ ચદાલ ૬ સૂર્યાલ ૭ શુકાલ, ૮ સુપ્રતિષ્ઠાલ અને

૯ ગદાલ (આ ૮ વિમાનો લોખન્તિ દેવોના છે)

શબ્દાર્થ—૧ આગ્રત ૨ આતિ ૩, વદિ ૪ રણ

૫ ગતોવ, ૬ તુલિન, ૭ અ નામાધ ૮ અમિ તેમજ નિશ્ચે

૬ અગિ (આ ૮ લોખન્તિ દેવોનાં નામો છે)

નાણુસ સ્વેદીણું, ધર્માયરિયસ સંવસાહણું,
માધ અવણુવાધ, કિષ્કિસિય ભાવણું કુણુધ. ૧૩

શબ્દાર્થ—જ્ઞાનના દેવળીના ધર્માચાર્યના અને સર્વ સાધુના
અવણુવાદને બોલનારો, તથા માધી હવ પાપી ભાવનાને કરે છે એટલે
કિષ્કિસિય દેવપણે ઉપજે છે.

કોડીય ભૂધક્રમે, પસિણાપસિણે નિમિત્તમાણવે
ધર્મિ રસ સાય ગરુઓ, અભિગોગં ભાવણું કુણુધ. ૧૪

શબ્દાર્થ—કૌતુક કરનાર, ભૂતિકર્મ કરનાર, પ્રત્યથી કે પ્રજા
વિના નિમિત્ત કહેનાર, નિમિત્તથી આહુવિકા કરનાર, રૂઢિ રસ અને
શાતા ગારવ કરનારો હવ અભિયોગિક ભાવનાને કરે છે (નોકર
દેવપણે ઉપજે છે.)

તેસીયા પંચસયા, ધક્કારસ ચેવ જોયણુ સહસ્સા,
ચણુઓ પત્થડંતર, મેગો ચિય જોયણુ તિભાગો. ૧૫

શબ્દાર્થ—રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં પ્રતરનું અંતર ૧૧૫૮૩૬ યોજન
નિશ્ચે છે.

સત્તાણુવધ સયાઈ, બીયાઓ પત્થડંતરં હોઈ,
પણુહત્તરિ તિન્નિ સયા, બારસ સહસ્સ તથયાઓ. ૧૬

શબ્દાર્થ—બીજી પૃથ્વીમાં પ્રતરનું અંતર ૯૭ મો યોજન છે
અને ત્રીજી પૃથ્વીમાં ૧૨,૩,૭૫ યોજન છે.

છાવદિ સયં સોલસ, સહસ્સ ઝોગો ય દો વિભાગાધ,
અર્ધાધજજ સયાઈ, પણુવીસ સહસ્સ ધૂમાઓ ૧૭

શબ્દાર્થ—ચોથી તરફ પૃથ્વીમાં ૧૬.૧,૬૬૬ યોજન છે અને
દૂમપ્રભામાં ૨૫ હજાર અઢીસો યોજન છે.

બાવત્ર સહસ્સાઈ, પંચેવ હવતિ જોયણુ સયાઈ.
પત્થડમંતર મેયં, છઠી પુઠવીઓ નેયવ્યં. ૧૮

શબ્દાર્થ—છઠી પૃથ્વીમાં બાવત્ર હજાર પાચસો યોજન એ
પ્રતરનું અંતર છે એમ જાણવું

શ્રી વૃહત્ સગ્રહણી પ્રકરણ મૂળ

- નમિઉ અરિહ તાઇ, ઠિઇ ભવણો-ગાહણા ય પત્તેય ,
 સુર-નારયાણુ વુચ્છ, નર તિરિયાણુ વિણા ભવણુ . ૧.
- ઉવવાય-અવણુ-વિરહ, સ ખ ઇગ સમઇય ગમા-ગમણે,
 દસ વાસ સહસ્સાઇ, ભવણુવઇણુ જહન ઠિઇ ૨.
- અમર બલિ સાર મહિય, તદેવીણુ તુ તિનિ ચત્તારિ,
 પલિયાઇ સઠાઇ, સેસાણુ નવનિકાયાણુ ૩
- દાહિણુ દિવઠું પલિય, ઉત્તરઓ હુન્તિ હુન્તિ દેસૂણા,
 તદેવી-મહ્ પલિય, દેસૂણુ આઉ-મુક્કેસ ૪
- વ તરિયાણુ જહન, દસ વાસ સહસ્સ પલિય-મુક્કેસ,
 દેવીણુ પલિયહ્, પલિય અહિય સસિ-રવીણુ ૫
- લક્ષ્મેણુ સહસ્સેણુ ય, વાસાણુ ગહાણુ પલિય-મેચ્ચેસિ,
 ઠિઇ અહ્ દેવીણુ, કમેણુ નક્ષત્ર તારાણુ . ૬.
- પલિયહ્ અઉલાગો, અઉ અડ ભાગાહિગાઉ દેવીણુ ,
 અઉ બુચ્છલે અઉલાગો, જહન-મડ ભાગ પ અમચ્ચે. ૭.
- દો સાહિ સત્ત સાહિય, દસ અઉદસ સત્તર અચર ન સુક્કો,
 ધક્કિલ-મહિય-મિત્તો, ન ઇગતીસુવરિ ગેવિનને ૮.
- તિત્તીસ-છુત્તરેસુ, સોહમ્માઇસુ ઇમા ઠિઇ જિદ્દા,
 સોહમ્મે ઇસાણે, જહન ઠિઇ પલિય-મહિય અ ૯

દો સાહિ સત્ત દસ ચઉદસ, સત્તર અયરાઈજી સહસ્તારો,
તખરઓ ધક્કિઠ્ઠ, અહિયં જાણુતર-ચઉકુકે. ૧૦.

ધગતીસ સાગરાઈ, સંવઠે પુણ જહન કિંઈ નત્થિ,
પરિગ્ગહિયાણિ-યરાણિ ય, સોહમ્મી-સાણ દેવીણ. ૧૧.

પલિયં અહિયં ચ કમા, કિંઈ જહના ધઓ ય ઉકુકોસા,
પલિયાઈ સત્ત પનાસ, તહ ય નવ પંચવત્તા ય. ૧૨.

પણ છ ચઉ ચઉ અઠ્ઠ ય, કમેણ પત્તેય-મગ્ગમહિસીઓ,
અસુર નાગાધ વંતર, જોઈસ કપ્પ દુગિંદાણ. ૧૩.

દુસુ તેરસ દુસુ ખારસ, છ પણ ચઉ ચઉ દુગે દુગે ય ચઉ,
ગેવિજજ-ણુતરે દસ, ખિસદ્ધિ પયરા ઉવરિ લોઓ. ૧૪.

સોહમુકુકોસ કિંઈ, નિય પયર વિહત્ત ઇચ્છિ સંગુણિઓ,
પયરુકુકોસ કિંઈઓ, સંવત્થ જહનઓ પલિયં. ૧૫.

સુરકપ્પ કિંઈ વિસેસો, સગ પયર વિહત્ત ઇચ્છિ સંગુણિઓ,
હિઠિહ્થ કિંઈ સહિઓ, ઇચ્છિય પયરંમિ ઉકોસા. ૧૬.

કપ્પસ્સ અંતપયરે, નિય કપ્પ-વડિંસયા વિમાણાઓ,
ઇંદ નિવાસા તેસિં, ચઉદિસિ લોગપાલાણ. ૧૭.

સોમ જમાણ સતિભાગ, પલિય વરણસ્સ દુન્નિ દેસૂણા,
વેસમણે દો પલિયા, એસ કિંઈ લોગપાલાણ. ૧૮.

અસુરા નાગ સુવત્તા, વિજ્ઞુ અગ્ગી ય દીવ ઉદહી અ,
દિસિ પવણ થણિય દસવિહ, ભવણવઠ તેસુ દુદ્ધ ઇંદા. ૧૯.

ચમરે ખડી અ ધરણે, ભૂયાણુ દે ય વેણુદેવે ય,
 તત્તો ય વેણુદાસી, હરિકં ને હરિસ્મહે ચેવ ૨૦
 અગ્નિગિહ અગ્નિમાણુવ, પુત્ર વિમિદ્ધે તહેવ જલકં તે,
 જલપહ તહ અમિઅગઈ, મિયવાહણુ દાહિણુતરચો. ૨૧.
 વેવ ખે ય પભજણુ, ઘોસ મહાગોસ એમિ-મત્તયરો,
 જણુદીવ છત્ત, મેરુ દડ પહુ કાઉં ૨૨
 ચઉતાંસા ચઉચત્તા, અદૃતીસા ય ચત્ત પચણહ,
 પન્ના ચત્તા કમમો, લક્ખા ભવણાણુ દાહિણુચો ૨૩
 ચઉ ચઉ લક્ખ વિહૂણા, તાવ ડયા ચેવ ઉત્તર દિસાચે,
 સંવેવિ સત્તકોડી, બાવત્તગિ હુન્તિ લક્ખા ય ૨૪.
 ગ્થણાચે હિંદુવગિ, ખેયણુ મહસ્મ વિમુત્તુ તે ભવણા,
 જણુદીવ મમા તહ, મ ખ-મમ ખિન્ન વિત્થારા ૨૫
 ચુડામણિ કણિ ગમ્હે, વન્ને તહ કલમ મોહ અસ્સે ય,
 ગય મયર વહ્ધમાણે, અમુરાજણુ મુણ્ણુમુ ચિ વે ૨૬
 અમુગ કાસા નાગુ-દહિ, પડુરા તહ મુવન્ત દિમિ થણિયા,
 કણુગાભવિન્નુ સિહિદીવ, અરણા વાડિ પિય ગુ નિમા ૨૭
 અમુગણુ વત્થ રત્તા, નાગો-દહિ વિન્નુ દોવ મિહિ નીલા,
 િમિ થણિય મુવન્નાણુ, ધવલા વાઉણુ મઝ-રુ ૨૮
 ચઉ-સટ્ઠિ મટ્ઠિ અમુરે, છચ્ચ સહસ્માર્ઠ ધગણુમાઠણુ,
 મામાણિયા ધમેસિ, ચઉગુણા આયરૂખા ય ૨૯.

રયણાએ પઢમજેયણ, સહસ્ત્રે હિંદુવરિંસય સય વિહૂણે,
વંતરિયાણું રમ્મા, ભોમા નયરા અસંખિજ્ઞા. ૩૦.

આહિં વદ્ધા અંતો, ચઉરંસા અહો ય કણિણુઆયારા,
ભવણુવર્ધણું તહ વંતરાણ, ઇંદ ભવણાઓ નાયન્વા. ૩૧.

તહિં દેવા વંતરિયા, વર તરુણી ગીય વાધય રવેણું,
નિચ્ચં સુહિયા પમુદયા, ગયં પિ કાલં ન યાણુંતિ. ૩૨.

તે જંબુદીવ ભારહ, વિદેહ સમ ગુરૂ જહન મન્નિઝમગા,
વંતર પુણ અદુવિહા, પિસાય ભૂયા તહા જડ્ખા. ૩૩.

રડ્ખસ કિંનર કિંપુરિસા, મહોરગા અદુમા ય ગંધન્વા,
દાહિણુત્તર ભેયા, સોલસ તેસિં ઇમે ઇંદા. ૩૪.

કાલે ય મહાકાલે, સુરુવ પરિરુવ પુનભદે ય,
તહ ચેવ માણિભદે, ભીમે ય તહા મહાભીમે. ૩૫.

કિંનર કિંપુરિસે સપ્પુરિસા, મહાપુરિસ તહય અધકાયે,
મહાકાય ગીયરધ, ગીયજસે દુન્નિ દુન્નિ કમા. ૩૬.

ચિંધં કલંખ સુલસે, વડ ખટુંગે અસોગ અંપયએ,
નાગે તુંખરૂ અ ઝએ, ખટુંગ વિવન્નિજ્યા રડ્ખા. ૩૭.

જડ્ખ પિસાય મહોરગ, ગંધન્વા સામ કિંનરા નીલા,
રડ્ખસ કિંપુરિસા વિય, ધવલા ભૂયા પુણો કાલા. ૩૮.

અણપત્ની પણપત્ની, ઇસિવાઈ ભૂયવાઈએ ચેવ,
કંદીય મહાકંદી, કોહંડે ચેવ પયંગે ય. ૩૯.

ઇય પઢમ જોયણુ સચે, રચણુએ અઠ્ઠ વતરા અવરે,
 તેસુ ઇહ સોલસિ દા, રચગ અહો દાહિણુત્તરચો ૪૦.
 સ નિહિચે સામાણે, ધાધ વિહાચે ઇસીય ઇસીવાલે,
 ઇસર મહેસરે વિય, હવધ સુવચ્છે વિસાલે ય ૪૧.
 હાસે હાસરધ વિય, સેચે ય ભવે તહા મહાસેચે,
 પયગે પયગવધ વિય, સોલસ ઇદાણુ નામાઈ ૪૨.
 સામાણિયાણુ અઢિરો, સહસ્સ સોલસ ય આયરકુખાણુ,
 પત્તેય સંવેસિ, વતરવધ સસિ રવીણુ અ ૪૩
 ઇદ સમ તાયતીસા, પરિસતિયા રકુખ લોગપાલા ય,
 અણિય પઠના અભિચોગા,

કિઞ્જિખસ દસ ભવણુ વેમાણી. ૪૪.

ગધંવ નકુ હય ગય, રહ ભડ અણિયાણિ સંવ ઇદાણુ,
 વેમાણિયાણુ વસહા, મહિસા ય અહોનિવાસોણુ ૪૫.
 તિત્તીસ તાયતીસા, પરિસતિયા લોગપાલ અત્તારિ,
 અણિઆણિ સત્ત સત્તય, અણિયાહિવ સંવધદાણુ ૪૬.
 નવર વતર જોત્રસ, ઇદાણુ ન હુન્તિ લોગપાલાઓ,
 તાયતીસ-મિહાણા, તિયસાવિ ય તેસિ ન હુ હુન્તિ ૪૭
 મમભૂતતાઓ અઠ્ઠહિ, દસુણુ જોયણુ સચેહિ આરખ્ખલ,
 ઉવરિ દસુત્તર જોયણુ, સય મિ ચિદુન્તિ જોત્રસિયા. ૪૮.
 તત્થ રવી દમ જોયણુ, અસીધ તદુવરિ સસીય રિકુખેસુ,
 અહ ભરણિ સાધ ઉવરિ, બહિ મૂલો લિ તરે અભિર્ ૪૯

તાર રવી ચંદ રિક્ષા, બુહ સુક્ષ્મા જીવ મંગલ સણિયા,
સગ સય નઉય દસ અસિધ,

ચઉ ચઉ કમસો તિયા ચઉસુ. ૫૦.

ધક્કારસ જોયણ સય, ધગવીસિક્કાર સાહિયા કમસો,
મેરુ અલોગા-ખાહં, જોધસ ચક્કં ચરધ ઠાધ. ૫૧.

અદ્ધ કવિટ્ટાગારા, ફલિહમયા રમ્મ જોધસ-વિમાણા,
વંતર નયરેહિંતો, સંખિજ્જ ગુણા ધમે હુન્તિ. ૫૨.

તાઈ વિમાણાઈ પુણ, સંવાઈ હુન્તિ ફલિહ-મયાઈ,
દગ-ફલિહ મયા પુણ, લવણે જે જોધસ વિમાણા. ૫૩.

જોયણિ-ગસટ્ટિ ભાગા, છપ્પન્ન અડયાલ ગાઉ દુ ધમિ-દ્ધં,
અંદાઈ વિમાણા-યામ, વિત્થડા અદ્ધ-મુચ્ચત્તં. ૫૪.

પણ્યાલ લક્ખ જોયણ, નર-ખિત્તં તત્થિમે સયા ભમિરા,
નરખિત્તાઉખહિં પુણ, અદ્ધ-પમાણા ઠિયા નિચ્ચં. ૫૫.

સસિ રવિ ગહ નક્ખત્તા, તારાઓ હુન્તિ જહુત્તરં સિગ્ધા,
વિવરીયા ઉ મહટ્ટિય, વિમાણ-વહગા કમેણે-સિં. ૫૬.

સોલસ સોલસ અડ ચઉ, દો સુર સહસ્સા પુરઓ દાહિણ્યો,
પચ્છમ ઉત્તર સીહા, હત્થી વસહા હયા કમસો. ૫૭.

ગહ અટ્ટાસી નક્ખત્ત, અડવીસં તાર કોડિ-કોડીણં,
છાસટ્ટિ સહસ્સ નવસય, પણહત્તરિ એગ સસિ સિન્નં. ૫૮.

કોડા કોડી સન્નં-તરં તું મન્નન્તિ ખિત્ત-થોવતયા,
કેધ અન્ને ઉસ્સે-હંગુલ-માણેણ તારાણં. ૫૯.

કિણ્ણ રાહુ વિમાણ, નિચ્ચ ચ દેણ હોઈ અવિરહિય, ૬૦.
 ચરિર ગુણ મપ્પત્ત, હિંદા ચ દસ્સ ત ચરહ
 તારસ્સ ચ તારસ્સ ચ, જ બુદ્ધીવમિ અ તર ગુરુચ, ૬૧
 ખારસ જોયણ સહસ્સા, દુન્નિ સયા ચેવ ખાયાલા.
 નિસંદા ચ નીલવ તો, ચત્તારિ સય ઉચ્ચ પ ચ સય કૂડા,
 અહ્હ ઉવરિ રિક્ખા, ચરતિ ઉભય-દ્વ ખાહાચે. ૬૨.
 છાવદ્ધા દુન્નિ સયા, જહન-મેય તુ હોઈ વાવાચે,
 નિન્વાવાચે ગુરુ લહુ, દો ગાઉ ચ ધણુ સયા પ ચ ૬૩.
 માણુસ-નગાચો ખાહિ, ચ દા સૂરસ્સ સૂર ચ દસ્સ,
 જોયણ સહસ્સ પન્નાસ, ણૂણુગા અ તર દિદ્ધ. ૬૪.
 સસિ સસિ રવિ રવિ સાહિય, જોયણ લક્ખેણુ અ તર હોઈ,
 રવિ અ તરિયા સસિણો, સસિ અ તરિયા રવિ દિત્તા ૬૫
 ખહિયા ઉ માણુમુત્તરચો, ચ દા સૂરા અવટ્ઠિ-ઉજ્જળેયા,
 ચ દા અભિધ-જુત્તા, સૂરા પુણ હુન્તિ પુસ્સેહિ ૬૬.
 ઉદ્ધાર સાગર દુગે, સદ્દે મમચેહિ તુલ્લ દીવુદ્ધિ,
 દુગુણા દુગુણ પવિત્થર, વચ્ચાગારા પઠમ વજ્જ ૬૭
 પઠમો જોયણ લક્ખ, વદ્ધો ત વેદિહિ ડિઆ સેસા,
 પઠમો જ બુદ્ધીવો, સય ભૂમ્મણોદ્ધી ચરમો ૬૮
 જ ખૂ ધાયઈ પુક્ખર, વારુણીવર ખીર ઘય ખોય ન દોસરા,
 અરુણ-રેણુવાય કુ ડલ, સ ખ રુચગ ભુચગ કુમ કુ ચા ૬૯

પઢમે લવણો જલહી, ખીએ કાલોય પુકખરાઈસુ,
દીવેસુ હુન્તિ જલહી, દીવ-સમાણેહિં નામેહિં. ૭૦.

આભરણ વત્થ ગંધે, ઉપ્પત્તિત્તએ ય પઉમ નિહિ રયણે,
વાસહર દહ નધઓ, વિજયા વક્ખાર કપ્પિંદા. ૭૧.

કુરે મંદર આવાસા, કૂડા નક્ખત્ત ચંદ સૂરા ય,
અન્નેવિ એવમાઇ, પસત્થ--વત્થૂણ જે નામા. ૭૨.

તન્નામા દીલુદહી, તિપડોયાયાર હુન્તિ અરુણાઇ,
જંખૂ-લવણાઇયા, પત્તેયં તે અસંખિજ્જત. ૭૩.

તાણું--તિમ સૂરવરા--વભાસ જલહી પરંતુ ઇક્કિઝા,
દેવે નાગે જક્ખે, ભૂએ ય સયંભૂરમણે ય. ૭૪.

વારુણીવર ખીરવરો, ધયવર લવણો ય હુન્તિ ભિન્નરસા,
કાલોય પુકખરો-દહિ, સયંભૂરમણો ય ઉદગરસા. ૭૫.

ઇક્ખુરસ સેસ જલહી, લવણે કાલોએ ચરિમિ બહુમચ્છા,
પણ સગ દસ જોયણ સય, તણુ કમા થોવ સેસેસુ. ૭૬.

દો સસિ દો રવિ પઢમે, દુગુણા લવણુંમિ ધાયઇ સડે,
બારસ સસિ બારસ રવિ, તપ્પભિઇ નિદ્દિઠ સસિરવિણો. ૭૭

તિગુણા પુવ્વિદત્ત જુયા, અણુંતરા-ણુંતરંમિ ખિત્તંમિ,
કાલોએ બાયાલા, ખિસત્તરી પુકખરહંમિ. ૭૮.

દો સસિ દો રવિપંતી, એગંતરિયા છસદ્ધિ સંખાયા,
મેરું પયાહિણુંતા, માણુસ--ખિત્તે પરિઅડન્તિ. ૭૯.

એવ ગહાધણો વિ હુ, નવર ધ્રુવ પાસવત્તિણો તારા,
ત ચિય પયાહિણુ તા, તત્થેવ સયા પરિભમન્તિ. ૮૦.

પન્નરમ ચુલસી ઇ સય,

ઇહ સસિ-રવિ મ ડલાઈ તક્ષાખત્ત,
જેયણુ પણુ-સય દસહિય, ભાગા અડયાત્ત ઇગસદ્દા. ૮૧.

તીસિ ગસદ્દા અઉરો, ઇગ ઇગસદ્દસ્સ સત્ત ભધયસ્સ,
પણુતીમ ચ દુ જોયણુ, સસિ-રવિણો મ ડલ-તરય ૮૨

મ ડલ દસગ લવણે, પણુગ નિસઠ મિ હોઈ ચ દસ્મ,
મ ડલ-અ તર-માણુ, જાણુ પમાણુ પુરા ડહિય ૮૩.

પણુસદ્દી નિસઠ મિ ચ, દુન્નિ ચ બાહા દુજોયણુ-તરિયા,
ઇગુણુવીસ તુ સય, સૂરસ્સ ચ મ ડલા લવણે ૮૪.

મસિ-રવિણો લવણુમિ ચ, જોયણુ સય તિન્નિતીસ અહિયાઈ,
અમીય તુ જોયણુ સય, જ પુદ્ધીવ મિ પવિસન્તિ ૮૫

ગહ ગિફ્ખ તાર સ ખ, જત્થે અહ મિ નાઉ મુદ્ધિ-દોવે વા,
તસ્સસિહિ એગ-મસિણો, ગુણુ સ ખ હોઈ સન્નવગ્ગ ૮૬

ખત્તીસ-દ્દાવીસા, બારસ અડ ચઉ વિમાણુ લક્ષ્ખાઈ,
પન્નાસ ચત્ત છ સહસ્સ, કમેણુ સોહમ્માઝ્ઝુ ૮૭.

દુસુસયચઉ દુસુ સય તિગ, મિગારસહિય સય તિગે હિદ્દા,
મન્ને સપ્પત્તર-મય, મુવરિ તિગે મય-મુવરિ પચ. ૮૮.

- ચુલસીધ લક્ષ્મ સત્તાણવધ, સહસ્સા વિમાણ તેવીસં,
સંવગ્ગ-મુઠ્ઠ લોગંમિ, ઈદ્યા ખિસટ્ટિ પયરેસુ. ૮૯.
- ચઉ દિસિ ચઉ પંતીઓ, ખાસટ્ટિ વિમાણિયા પઠમ પયરે,
ઉવરિ ઇક્કિ હીણા, અણુત્તરે જવ ઇક્કિ. ૯૦.
- ઈદ્ય વટ્ટા પંતીસુ, તો કમસો તંસ ચઉરંસા વટ્ટા,
વિવિહા પુપ્ફવકિન્ના, તયંતરે મુત્તું પુન્ન-દિસિં. ૯૧.
- એગં દેવે-દીવે, દુવે ય નાગોદહીસુ ખોધંવે,
ચત્તારિ જક્ષ-દીવે, ભૂય-સમુદેસુ અઠેવ. ૯૨.
- સોલસ સયંભૂરમણે, દીવેસુ પઠટ્ટિયા ય સુરભવણા,
ઈગતીસં ચ વિમાણા, સયંભૂરમણે સમુદે ય. ૯૩.
- વટ્ટં વટ્ટસ્સુવરિં, તંસં તંસસ્સ ઉવરિમં હોઘ,
ચઉરંસે ચઉરંસં, ઉઠ્ઠં તુ વિમાણ સેઢીઓ. ૯૪.
- સંવે વટ્ટ-વિમાણા, એગ-દુવારા હવન્તિ નાયંવા,
તિન્નિ ય તંસ વિમાણે, ચત્તારિ ય હુન્તિ ચઉરંસે. ૯૫.
- પાગાર-પરિક્ખિત્તા, વટ્ટવિમાણા હવન્તિ સંવેવિ,
ચઉરંસ વિમાણાણું, ચઉદિસિં વેધયા હોઘ. ૯૬.
- જત્તો વટ્ટ વિમાણા, તત્તો તંસસ્સ વેધયા હોઘ,
પાગારો ખોધંવો, અવસેસેસું તુ પાસેસુ. ૯૭.
- આવલિય-વિમાણાણું, અંતરં નિયમસો અસંખિજ્જં,
સંખિજ્જ-મસંખિજ્જં, ભણિયં પુપ્ફવકિન્નાણું. ૯૮.

અચ્ચ ત-સુરહિ ગ ધા, ફાસે નવણીય-મઉય સુહફાસા,
નિચ્ચુજ્જોયા રમ્મા, સય પહા તે વિરાય તિ ૯૯.

જે દક્ષિણેણ ઈદા, દાહિણ્યો આવતી મુણેયન્વા,
જે પુણ ઉત્તર ઈદા, ઉત્તર્યો આવતી મુણે તેસિ ૧૦૦

પુન્વેણ પચ્છિમેણ ય, સામન્ના આવતી મુણેયન્વા,
જે પુણ વદ્ધ વિમાણા, મન્નિઝટ્ઠા દાહિણ્ણાણ ૧૦૧.

પુન્વેણ પચ્છિમેણ ય, જે વદ્ધા તે વિ દાહિણ્ણસ્સ,
તસ ચઉર સગા પુણ, સામન્ના હુન્તિ દુણ્ણ પિ ૧૦૨

પદ્મ-તિમ પયરાવલિ, વિમાણ મુહ ભૂમિતસ્સમાસદ્ધ,
પયર ગુણ-મિદ્ધ કપ્પે, સન્વગ્ગ પુપ્પકિન્નિયરે ૧૦૩.

ધગદિસિ-પ તિ વિમાણા, તિવિભત્તા તસ ચઉર મા વદ્ધા,
તસેમુ મેસ-મેગ, ખિવ સેસ દુગસ્મ ઇક્કિ ૧૦૪

તસેમુ ચઉર સેમુ ય, તે રાસિ તિગ પિ ચઉર ગુણ કાઉ,
વદ્ધેમુ ઇદય ખિવ, પયર ધણ મીલિય કપ્પે ૧૦૫.

સત્ત-સય મત્તવીસા, ચત્તારિ-મયા ય હુન્તિ ચઉર ઉયા,
ચત્તારિ ય છાસીયા, સોહમ્મે હુન્તિ વદ્ધાઈ ૧૦૬.

એમેવ ય ઇમાણે, નવર વદ્ધાણ હોઈ નાણત્ત,
દો સય અઠ્ઠતીમા, સેસા જહ ચેવ સોહમ્મે ૧૦૭

પુન્વા-વરા છ લ સા, ત સા પુણ દાહિણ્ણુત્તરા ષન્નઝ,
અખિન્નત્ત ચઉર સા, મન્વા-વિ ય કપ્પદરાજ્યો ૧૦૮.

ચુલસી અસિધ ખાવત્તરિ, સત્તરિ સટ્ટીય પન્ન ચત્તાલા,
તુલ્લ સુર તીસ વીસા,

દસ સહસ્સ આયરકૂખ ચઉગુણિયા. ૧૦૯.

કપ્પેસુ ય મિય મહિસો, વરાહ સીહા ય છગલ સાલૂરા,
હય ગય ભુયંગ ખગ્ગી, વસહા વિડિમાઈ ચિંધાઈ. ૧૧૦.
દુસુ તિસુ તિસુ કપ્પેસુ,

ધણુદહિ ધણુવાય તદુભયં ચ કમા,
સુર-ભવણુ-પઠદ્દાણું, આગાસ પઠટ્ટિયા ઉવરિં. ૧૧૧.

સત્તાવીસ સયાઈ, પુઠવિ-પિંડો વિમાણુ-ઉચ્ચત્તં,
પંચ સયા કપ્પ દુગે, પઠમે તત્તો ય ઇક્કિં. ૧૧૨.

હાયઈ પુઠવીસુ સયં, વઢ્ઢઈ ભવણેસુ દુ દુ દુ કપ્પેસુ,
ચઉગે નવગે પણુગે, તહેવ જ્ઞ-ણુત્તરેસુ ભવે. ૧૧૩.

છગવીસ સયા પુઠવી, વિમાણુ-મિક્કારસેવ ય સયાઈ,
ખત્તીસ જ્ઞેયણુ સયા, મિલિયા સન્વત્થ નાયન્વા. ૧૧૪.

પણુ ચઉ તિ દુ વન્ન વિમાણુ,

સંધય દુસુ દુસુ ય જ્ઞ સહસ્સારો,
ઉવરિ સિય ભવણુ વંતર, જ્ઞેયસિયાણું ત્રિવિહ વન્ના. ૧૧૫.

રવિણો ઉદય-ત્થંતર, ચઉ નવઘ સહસ્સ પણુ સય છવીસા,
ખાયાન્ન સટ્ટિ ભાગા, કક્કડ-સંકંતિ દિયહંમિ. ૧૧૬.

એયંમિ પુણો ગુણિએ, તિ પંચ સગ નવ ય હોઈ કમ માણું,
તિગુણુંમિ ય દો લક્ખા, તેસીધ સહસ્સ પંચ સયા. ૧૧૭.

અસીધ છ સદ્દિ ભાગા, જોયણ ચડિ લક્ષ્મિ ખિસત્તરિ
 સહસ્સા,
 છચ્ચ સયા તેત્તીસા, તીસ કલા પચ ગુણિય મિ ૧૧૮.
 સત્ત ગુણે છ લક્ષ્મી, ઇગસદ્દિ સહસ્સ છ સય છાસીયા,
 ચઉપન્ન કલા તહ નવ, ગુણ મિ અડલક્ષ્મ સદ્દાગ્મે ૧૧૯.
 મત્તસયા ચત્તાલા, અદ્દારસ કલા ય ઇય કમા ચઉરો,
 ચહા ચવલા જયણા, વેગા ય તહા ગઇ ચઉરો ૧૨૦.
 ઇત્થિ ય ગઇ ચઉત્થિ, જયણયરિ નામ કેઇ મન્નતિ,
 એહિ કમેહિ-મિમાહિ, ગઇહિ ચઉરો સુરા કમસો ૧૨૧.
 વિક્ષ્મ ભ આયામ, પરિહિ અખિલ તર ચ બાહિરિય,
 ભુગવ મિણ્ણિ છમ્માસ, જાવ ન તહાવિ તે પાર ૧૨૨.
 પાવતિ વિમાણાણ, કેસિ પિહુ અહવ તિગુણયાઇએ,
 કમ ચઉગે પસેય, ચ ડાડિ ગઇહિ જોઇજ્જા ૧૨૩.
 તિગુણેણ કપ્પ ચઉગે, પચ ગુણેણ તુ અદ્દુમુ મુણિજ્જા,
 ગેવિજ્જે સત્ત ગુણેણ, નવ ગુણે-ણુત્તર ચઉકે ૧૨૪.
 પઠમ પયર મિ પઠમે, કપ્પે ઉડુ નામ ઇદય વિમાણ,
 પણ્યાસ લક્ષ્મ જોયણ, લક્ષ્મ સંબુવરિ સંવદ્ ૧૨૫.
 ઉડુ ચદ રયય વગ્ગ, વીગિય વરુણે તહેવ આણ દે,
 બભે કચણ ઝરિ, ચદ અરુણે ય વરુણે ય ૧૨૬.
 વેરુસિય ઝયગ રુઇરે, અ કે રુસિહે તહેવ તવણિજ્જે,
 મેહે અગ્ગ હસિદ્દે, નલિણે તહ લોહિયકપ્પે ય ૧૨૭.

વધરે અંજણુ વરમાલ, રિટું દેવે ય સોમ મંગલએ,
બલભદ્રે ચક્ક ગયા, સોવત્થિય ણુંદિયાવત્તે. ૧૨૮.

આભંકરે ય ગિદ્ધી, કેડી ગરુદ્ધે ય હોધ બોધવ્વે,
બંભે બંભહિયે પુણ, બંભુત્તર લંતએ ચેવ. ૧૨૯.

મહસુક્ક સહસ્સારે, આણુય તહ પાણુએ ય બોધવ્વે,
પુપ્ફે-લંકાર આરણ, તહા વિય અચ્ચુએ ચેવ. ૧૩૦.

સુદંસણુ સુપડિબદ્ધે, મણોરમે ચેવ હોધ પઠમ તિગે,
તત્તો ય સંવભદ્ધે, વિસાલએ સુમણે ચેવ. ૧૩૧.

સોમણસે પીઠકરે, આધચ્ચે ચેવ હોધ તથય તિગે,
સંવકુસિદ્ધિ નામે, ઇદિયા એવ બાસટ્ટી. ૧૩૨.

પણુયાલીસં લક્ખા, સોમંતય માણુસં ઉકુ સિવં ચ,
અપયદ્ધાણો સંવકુ, જંખૂદીવો ઇમં લક્ખં. ૧૩૩.

અહ ભાગા સગ પુઠવીસુ, રજ્જુ ઇક્કિલ્લ તહેવ સોહમ્મે,
માહિંદ લંત સહસ્સાર, અચ્ચુચ્ચ ગેવિજ્જ લોગંતે. ૧૩૪

સમ્મત્ત ચરણ સહિયા, સંવં લોગં પુસે નિરવસેસં,
સત્ત ય ચઉદસ ભાએ, પંચ ય સુયદેસ વિરધએ. ૧૩૫.

ભવણ વણ નેધ સોહમ્મી-સાણે સત્ત હત્થ તણુ-માણું,
હુ હુ હુ ચઉકુકે ગેવિજ્જ-ણુત્તરે હાણિ ઇક્કિલ્લં. ૧૩૬.

કપ્પ હુગ હુ હુ હુ ચઉગે, નવગે પણુગે ય જિટું-ઠિઈ
અચરા,

દો સત્ત ચઉદ-દારસ, બાવીસિગતીસ તિત્તીસા. ૧૩૭.

વિવરે તાણિ કુકુણે, ઇક્કારસગા ઉ પાડિએ સેસા,
 હત્થિક્કારસ ભાગા, અયરે અયરે સમહિય મિ. ૧૩૮
 અય પુઁવ સરીરાઓ, કમેણુ ઇગુત્તરાઇ વુટ્ટીએ,
 એવ હિઈ વિસેસા સણુ કુમારાઇ તણુ--માણુ ૧૩૯
 ભવ ધારણિજ્જ એસા, ઉત્તર વેડિવિ વ્હેયણા લક્ખ,
 ગેવિજ્જ-ણુત્તરેસુ, ઉત્તર વેડિવિયા નત્થિ ૧૪૦.
 સાહાવિય વેડિવિય, તણુ જહના કમેણુ પાર ભે,
 અ ગુલ અસખ ભાગો, અ ગુલ સખિજ્જ ભાગોય ૧૪૧
 મામન્નેણુ ચઉવિહ, સુરેસુ ખારસ મુહુત્ત ઉક્કેસા,
 ઉવવાય વિરહકાલો, અહ ભવણાઈમુ પત્તેય ૧૪૨.
 ભવણુ વણુ જોઇ સોહમ્મી,--માણેસુ મુહુત્ત ચઉવીસ,
 તો નવદિણુ વીસ મુહુ, ખારસ દિણુ દસ મુહુત્તાય. ૧૪૩.
 ખાવીસ સઠ્ઠ દિયહા, પણુયાલ અસીઇ દિણુ સય તત્તો,
 સખિજ્જ હુમુ માસા, હુસુ વાસા તિસુ તિગેસુ કમા ૧૪૪.
 વાસાણુ સયા સહસ્સા, લક્ખ તહ ચઉમુ વિજ્જયમાજસુ,
 પલ્લિયા અસ ખ ભાગો, સંવેદે સ ખભાગો ય ૧૪૫
 સંવેસિ પિ જહન્નો, સમયો એમેવ ચવણુ વિરહો વિ,
 ઇગ દુ તિ સ ખ-મખખા, ઇગ સમયેહુન્તિ ય ચવતિ ૧૪૬.
 નર પ ચિ દિય તિરિયા-ણુપ્પત્તી સુગમવે પજ્જતાણુ,
 અજ્જવસાય વિસેસા, તેસિ ગઈ તારતમ્મ તુ ૧૪૭.
 નર તિરિ અસ ખ છવી, સંવે નિયમેણુજ્જ તિ દેવેસુ,
 નિય આઉય સમ હીણા-ઉએસુ ઇસાણુ અ તેસુ ૧૪૮

જતિ સમુચ્છિમ તિરિયા, ભવણ-વણેસુ ન જોઈમાઈસુ,
 જ' તેસિં ઉવવાઓ, પલિયા-સંખંસ આઉસુ. ૧૪૯.
 બાલતવે પડિબદ્ધા, ઉક્કડોસા તવેણ ગારવિયા,
 વેરેણ ચ પડિબદ્ધા, મરિઉં અસુરેસુ જાયંતિ. ૧૫૦.
 રજ્જુગહ-વિસ ભદ્રાણ-જલ-જલણ-પવેસ-તણહ-
 છુહ-દુહઓ,
 ગિરિસિર પડણાઉ મુઆ, સુહભાવાહુંતિ વંતરિયા. ૧૫૧.
 તાવસ જા જોઈસિયા, ચરગ પરિંવાય બંભલોગો જા,
 જા સહસ્સારો પંચિંદિ, તિરિય જા અચ્ચુઓ સદ્દા. ૧૫૨.
 જઈ લિંગ મિચ્છ દિટ્ઠી, ગેવિજ્જ જાવ જ'તિ ઉક્કોસં,
 પયમવિ અસદ્દહંતો, સુત્તત્થં મિચ્છદિટ્ઠીઓ. ૧૫૩.
 સુત્તં ગણહર-રઘયં, તહેવ પત્તેય બુદ્ધ-રઘયં ચ,
 સુય-કેવલિણા રઘયં, અભિન્ન-દસ-પુવ્વિણા રઘયં. ૧૫૪.
 છઉમત્થ સંજયાણં, ઉવવા ઉક્કોસઓ અ સંવદ્દે,
 તેસિં સદ્દાણં પિ ચ, જહનઓ હોઈ સોહમ્મે. ૧૫૫.
 લંતંમિ ચઉદ પુવ્વિસ્સ, તાવસાધણ વંતરેસુ તહા,
 એસિં ઉવવાય વિહિ, નિય કિરિય ડિયાણ સંવોવિ. ૧૫૬.
 વજ્જરિસહ નારાયં, પઢમં ખીયં ચ રિસહ નારાયં,
 નારાય-મદ્દ નારાય, કીલિયા તહ ચ છેવદ્દે. ૧૫૭.
 એએ છ સંધયણા, રિસહો પદો ચ કીલિયા વજ્જં,
 ઉભઓ મક્કડ બંધો, નારાઓ હોઈ વિન્નેઓ. ૧૫૮.

છ ગખ્ત તિરિ નરાણુ, સમુચ્છિમ પણિ દિ વિગલ છેવટું,
 સુર નેરધયા એગિ દિયા ય સવ્વે અસધયણા. ૧૫૯.
 છેવટું ઉ ગમ્મધ, ચઉરો ન કપ્પ કીલિયાઈસુ,
 ચઉસુ હુ હુ કપ્પ વુટ્ટી, પઢમેણુ નવ સિદ્ધી વિ ૧૬૦.
 સમચઉર સે નગ્ગોહ, સાધ વામણુ ય ખુન્નજ હુ ડેય,
 છવાણુ છ સઠાણા, સંવત્થ સુલ્લખણુ પઢમ ૧૬૧
 નાહીએ ઉવરિ ખીય, તધય-મહો પિટ્ટિ ઉયર ઉર વન્નજ,
 સિગ ગીવ પાણિ પાએ, સુલ્લખણુ ત ચઉત્થ તુ ૧૬૨.
 વિવરીય પચમગ, સંવત્થ અલ્લખણુ ભવે છટું,
 ગખ્તય નર તિરિય છહા, સુગ સમા હુ ડયા સેસા ૧૬૩
 જ તિ સુરા સ ખાઉય, ગખ્તય પન્નજત મણુય તિગિએસુ,
 પન્નજતેસુ ય ખાયર, ભૂ-દગ-પત્તેયગ-વણેસુ ૧૬૪
 તત્થવિ સણુ કુમાર, પભિઠ એગિ દિએસુ નો જ તિ,
 આણુય પમુહા ચવિઉં, મણુએસુ એવ ગચ્છન્તિ ૧૬૫.
 દો કપ્પ કાયસેવી, દો દો દો ફરિસ રૂવ સદેહિ,
 ચઉરો મણેણુ-વરિમા, અપ્પ વિચારા આણુ ત મુહા. ૧૬૬.
 જ ચ કામસુહ લોએ, જ ચ દિવ્વ મહાસુહ,
 વીયરાય-મુહસ્સ ય, ણુ તભાગ પિ નજ્જઘ. ૧૬૭.
 ઉવવાઓ દેવીણુ, કપ્પ દુગ ન પગ્ગો સહસ્માગ,
 ગમણાગમણુ નત્થી, અચ્ચય પરઓ સુરાણુ પિ ૧૬૮.

તિ પસિય તિ સાર તેરસ, સારા કપ્પ દુગ તધય લંત અહો,
 કિઞ્ઞસિય ન હુન્તિ ઉવરિં, અચ્ચુય પરચો—ભિચોગાઈ.
 અપરિગ્ગહ દેવોણું, વિમાણ લક્ખા છ હુંતિ સોહમ્મે,
 પસિયાઈ સમયાહિય, કિંઈ જ્ઞસિં જવ દસ પસિયા. ૧૭૦.
 તાચો સણુંકુમારા, જેવં વઢ્ઢન્તિ પસિય દસગેહિં,
 જા બંભ સુક્ક આણુય, આરણ દેવાણ પન્નાસા. ૧૭૧.
 ઇસાણે ચઉ લક્ખા, સાહિય પસિયાઈ સમય અહિય કિંઈ,
 જા પન્નર પસિય જ્ઞસિં, તાચો માહિંદ દેવાણું. ૧૭૨.
 એએણ ક્રમેણ ભવે, સમયાહિય પસિય દસગ લુટ્ટીએ,
 લંત સહસ્સાર પાણુય, અચ્ચુય દેવાણ પણપન્ના. ૧૭૩.
 કિણ્ણ નીલા કાઝિ, તેઝિ પમ્હા ય સુક્ક લેસ્સાચો,
 ભવણ વણ પઠમ ચઝિ લેસ, જોઈસ કપ્પ દુગે તેઝિ. ૧૭૪.
 કપ્પ તિય પમ્હ લેસા, લંતાઈસુ સુક્કલેસ હુન્તિ સુરા,
 કણ્ણગાભ પઉમ કેસર, વન્ના દુસુ તિસુ ઉવરિ ધવલા. ૧૭૫.
 દસવાસ સહસ્સાઈ, જહન-માઈ ધરંતિ જે દેવા,
 તેસિં ચઉત્થાહારો, સત્તહિં થોવેહિં ઊસાસો. ૧૭૬.
 આહિ વાહિ વિમુક્કસ્સ, નીસાસૂસ્સાસ એગગો,
 પાણુ સત્ત ઇમો થોવો, સોવિ સત્ત ગુણો લવો. ૧૭૭.
 લવ સત્તહત્તરીએ, હોઈ મુહુત્તો ઇમંભિ ઊસાસા,
 સગતીસ સય તિહુત્તર, તીસ ગુણા તે અહોરત્તે. ૧૭૮.

લડખ તેરસ સહસા, નઉયસય અયર સખયા દેવે,
પકૂખેહિ ઊસાસે, વાસ સહસ્સેહિ આહારો ૧૭૯.

દસવાસ સહસ્સુવરિ, સમયાઈ જવ સાગર ઊણુ,
દિવસ મુહુત્ત પુહુત્તા, આહારુસાસ એસાણુ ૧૮૦.

સરીરેણુ ઓયાહારો, તયાઈ કસેણુ લોમ આહારો,
પકૂખેવાહારો પુણુ, કાવલિઓ હોઈ નાયબો ૧૮૧.

ઓયાહારા સંવે, અપજજત્ત પજજત્ત લોમ આહારો,
સુર નિરય ઇગિ દિ વિણા, એસા ભવત્યા સપકૂખેવા ૧૮૨

સચિતા-ચિત્તો-ભય, રૂવો આહાર સંવ તિરિયાણુ,
સંવ-નમ્મણુ અ તહા, સુર-નેરધયાણુ અચિચિત્તો ૧૮૩

આભોગા-ણાભોગા, સંવેસિ હોઈ લોમ આહારો,
નિગ્યાણુ અમણુન્નો, પગિણુમઈ મુરાણુ સમણુન્નો. ૧૮૪

તહ વિગલ નારયાણુ, અ તમુહુત્તા સ હોઈ ઉક્કેસો,
પચિ દિ તિગિ નરાણુ, સાહાવિઓ છટ્ટ અદ્દમઓ ૧૮૫

વિગલ ગઈ-માવના, કેવલિણો સમુહયા અજોગો ય,
સિદ્ધા ય અણાહારા, એસા આહારગા જવા ૧૮૬

કેસટ્ટિ મસ નહ રોમ, રહિર વસ ચમ્મ મુત્ત પુગિસેહિ,
ગદિયા નિમ્મલ દેહા, મુગધ નીસાસ ગય લેવા ૧૮૭.

અ તમુહુત્તેણુ ચિય, પજજત્તા તમ્મણુ પુરિસ સ કાસા,
સંવ ગ ભૂસણુધરા, અજરા નિરુયા સમા દેવા ૧૮૮.

અણિમિસ નયણા મણ, કનજ સાહણા પુષ્ક દામ
 અમિલાણા,
 ચઉરંગુલેણ ભૂમિં, ન ઇવન્તિ સુરાજિણા ધિંતિ. ૧૮૯.
 પંચસુ જિણકલ્લાણેસુ, એવ મહરિસિ તવાણુભાવાઓ,
 જન્મંતર નેહેણ ચ, આગચ્છન્તિ સુરા ઇહયં. ૧૯૦.
 સંકંતિ દિવ્વ-પેમા, વિસય-પસત્તા-સમત્ત-કત્તવા.
 અણુહીણમણુય કનજ, નરભવ-મસુહં ન ઇંતિ સુરા. ૧૯૧.
 ચત્તારિ પંચ જ્ઞેયણ, સયાઈ ગંધો ચ મણુય લોગસ્સ,
 ઉટ્ઠં વચ્ચઈ જ્ઞેણં, ન હુ દેવા તેણ આવન્તિ. ૧૯૨.
 દોકપ્પ પઠમ પુઠ્ઠવિં. દો દો દો ખીય તથયગં ચઉત્થિં,
 ચઉ ઉવરિમ ઓહીએ, પાસન્તિ પંચમં પુઠ્ઠવિં. ૧૯૩.
 છટ્ઠિ છ ગેવિન્ન, સત્તમીયરે અણુત્તર સુરા ઉ,
 કિંચૂણ લોગનાલિં, અસંખ દીણુદહિ તિરિયં તુ. ૧૯૪.
 બહુઅરગં ઉવરિમગા, ઉટ્ઠં સવિમાણ ચૂલિય ધયાઈ,
 ઊણુક્ક સાગરે સંખ, જ્ઞેયણા તપ્પર-મસંખા. ૧૯૫.
 પણુવીસ જ્ઞેયણ લહુ, નારય ભવણ વણ જોઈ કપ્પાણં,
 ગેવિન્ન-ણુત્તરાણુ ચ, જહસંખં ઓહિ આગારા. ૧૯૬.
 તપ્પાગારે પલ્લગ, પડહગ જલ્લરિ મુહંગ પુષ્ક જવે,
 તિરિય મણુએસુ ઓહિ, નાણુવિહ સંઠિઓ ભણિઓ. ૧૯૭.
 ઉટ્ઠં ભવણ વણાણં, બહુગો વેમાણિયાણ હો ઓહી,
 નારય જોઈસ તિરિયં, નર તિરિયાણં અણેગવિહો. ૧૯૮.

ઈય દેવાણુ ભણિય, ઠિંઈ પમુહ નારયાણુ લુચ્છામિ,
 ઇમ તિનિ સત્ત દસ સત્તર, અયર બાવીસ તિત્તોસા ૧૯૯.
 સત્ત ય પુઠવીસુ ઠિંઈ, જિદ્દો-વરિમાઈ હિંઈ પુઠવાયે,
 હોઈ કમેણુ કણિંઈ, દસવાસ મહસ્સ પઠમાયે ૨૦૦.
 નવઈ સમ સહસ લક્ષ્મા, પુઠવાણુ કોડી અયર દસ ભાગ,
 ઇક્કિ ભાગ લુટ્ટી, જા અયર તેરસે પયરે ૨૦૧
 ઇઅ જિદ્દ જહન્ના પુણુ, દસ વાસ મહસ્સ લક્ષ્મ પયર દુગે,
 સેસેસુ ઉનરિ જિદ્દા, અહો કણિંઈઉ પઠ પુઠવિ. ૨૦૨
 ઉવરિ ખિંઈ ઠિંઈ વિસેસો,

સગ પયર વિહતુ ઇચ્છ સ ગુણિઓ,
 ઉનરિમ ખિંઈ ઠિંઈ સહિઓ,

ઇચ્છિય પયર મિ ઉક્તોસા ૨૦૩

બધણુ ગર્જ સઠાણુ, ભેયા વન્ના ય ગધ ગમ નાસા,
 અગુડ લહુ સદ્ દસહા, અમુહા વિય પુગ્ગલા નિરયે ૨૦૪.
 નરયા દસનિહ વેય ગુ, સી ઊસિ ગુ ખુહ પિનામ ક દૂહિ,
 પરવસ્સ જર દાહ, ભય સોગ ચેવ વેય તિ ૨૦૫.
 સત્તસુ ખિત્તજ વિયણુ, અન્નન્ન કયાવિ પહરણેહિ વિણુ,
 પહરણુ કયા વિ પચસુ, તિસુ પરમાહમિય કયાવિ ૨૦૬.
 રયણુપ્પહ સક્કરપહ, વાલુયપહ પ કપહ ય દૂમપહા,
 તમપહા તમતમપહા, કમેણુ પુઠવીણુ ગોત્તોઈ ૨૦૭.
 ધમ્મા વસા સેના, અજ્જલુ રિદ્દા મવા ય માનવઈ,
 નામેહિ પુઠવીઓ, છતાઈછત્ત સઠાણુ ૨૦૮

અસીય બત્તીસ અડવીસ, વીસા અઢાર સોલ અડસહસા,
લક્ષ્મુવરિ પુઢવિ પિંડો. ઘણુદહિ ઘણુવાય તણુવાયા. ૨૦૬.

ગયણું ચ પઠદૂણું, વીસ સહસ્સાઈ ઘણુદહી પિંડો,
ઘણુતણુ વાયાગાસા, અસંખ જોયણ જુયા પિંડો. ૨૧૦.

ન પુસંતિ અલોગં, ચઉદિસં પિ પુઢવી ચ વલય સંગહિયા.
ચણુણ્યે વલયાણું, છદ્ધ પંચમ જોયણું સહં. ૨૧૧.

વિક્ષંભો ઘણુદિદહી, ઘણુ તણુવાયાણ હોઈ જહમંખં,
સતિભાગ ગાઝિયં, ગાઝિયં ચ તહ ગાઝિય તિભાગો. ૨૧૨.

પઢમ મહીવલ્યેસુ, ખિવિજ્જ એયં કમેણ ખીયાએ,
દુ તિચઉ પંચ છગુણું, તઈયાઈસુ તં પિ ખિવ કમસો. ૨૧૩.

મજ્જેચિય પુઢવી અહે, ઘણુદહિ પમુહાણ પિંડ પરિમાણું,
ભણિયં તથો કમેણું, હાયઈ જ વલય પરિમાણું. ૨૧૪.

તીસ પણુવીસ પન્નરસ, દસ તિન્નિ પણુણ એગ લક્ષ્ખાઈ,
પંચ ચ નરયા કમસો, ચુલ્લસો લક્ષ્ખાઈ સત્તમુ વિ. ૨૧૫.

તેરિક્કારસ નવ સગ, પણુ તિન્નિગ પચર સન્નિવગુણુવન્ના,
સીમંતાઈ અપ્પઈ-હાણુંતા ઈદિયા મજ્જે. ૨૧૬.

તેહિંતો દિસિ વિદિસિં, વિણિગગયા અદુનિરય આવલીયા,
પઢમે પચરે દિસિ ગુણુ-વન્ન વિદિસાસુ અડયાલા. ૨૧૭.

ખીયાઈસુ પચરેસુ, ઇગ ઇગ હીણા ઉ હુન્તિ પંતીઓ,
જ સત્તમી મહી પચરે, દિસિ ઇક્કિલ્લે વિદિસિ નત્થિ. ૨૧૮.

ઘટ્ટ પયરેગ દિસિ, સ ખ અડગુણા ચઉવિણા સદગિસ ખા,
 જહ સીમ તય પયરે, એગુણનઉયા સયા તિનિ. ૨૧૯
 અપયદ્દાણે પચ ઉ, પઢમો મુહ-મ તિમો હવઘ ભૂમી,
 મુહભૂમી સમાસદ્ધ, પયરગુણ હોધ સંવધાણ ૨૨૦
 છત્રવઘ સય તિવન્ના, સત્તસુ પુઢવીસુ આવલી નિગ્યા,
 સેસ તિયાસીલક્ષા, તિસય સિયાલા નવઘ સહસા ૨૨૧
 તિ સહસ્સુચ્યા સંવે, સ ખ-મસખિજજ વિત્થાયામા,
 પણ્યાલ લક્ષ ખ સીમ તયો ચ લક્ષ અપધદ્દાણો ૨૨૨
 છમુ હિટ્ટોવરિ જોયણ, સહસ્સ ખાવન્ન સદ્ધ ચરિમાએ,
 પુઢવીએ નરય રહિય, નરયા મેસ મિ સંવાસુ ૨૨૩
 ખિસહસ્સુણા પુઢવો તિસહસ ગુણિએહિ નિયય પયરેહિ,
 ઊણા રૂવૂણ નિય પયગ, ભાધયા પત્થડ તગ્ય ૨૨૪
 પહિણદ્ધ ધણુ છ અ ગુલ, રયણાએ દેહમાણ-મુક્કેસ,
 સેમાસુ દુગુણ દુગુણ, પણુ ધણુ સય જાવ ચરમાએ ૨૨૫
 રયણાએ પઢમ પયરે, હત્થતિય દેહમાણ-મણુપયગ,
 છપ્પન્ન ગુલસદ્ધા, વુટ્ટી જા તેરસે પુન્ન ૨૨૬
 જ દેહ પમાણ ઉવરિમાએ, પુઢવીધ અ તિમે પયરે,
 ત ચિય હિટ્ટિમ પુઢવો, પઢમ પયગ મિ ખોધવ્વ ૨૨૭
 ત એગુણગ સગ પયર, ભધય ખીયાધ પયર વુટ્ટિ ભવે,
 તિકર તિ અ ગુલ કરસત્ત, અ ગુલા સદ્ધિ ગુણવીમ ૨૨૮.

પણ ધણ અંગુલ વીસં, પત્રસ ધણ દુન્નિહત્ય સદ્દા ય,
 આસદ્ધિ ધણહ સદ્દા, પણ પુઠવી પયર લુટ્ટિ ધમા. ૨૨૯.
 ધન સાહાવિય દેહો, ઉત્તર વેડિવિવ્યો ય તદ્દુગુણો,
 દુવિહોવિ જહન કમા, અંગુલે અસંખ સંખસો. ૨૩૦.

સત્તસુ ચડિવીસ મુહૂ, સગ પત્રર દિણેગ દુ ચડિ છમ્માસા,
 ઉવવાય ચવણ વિરદો, યોહે બારસ મુહુત્ત ગુરુ. ૨૩૧.

લહુઓ દુહાવિ સમઓ, સંખા પુણ સુર સમા મુણેયન્વા,
 સંખાઉ પજ્જત પણિંદિ, તિરિ નરા જંતિ નરએસુ. ૨૩૨.

મિચ્છદિટ્ઠિ મહારંભ, પરિગ્ગહો તિચ્છકોહ નિસ્સીસો,
 નરયાઉચ્ચં નિખંધઈ, પાવમઈ રૂદ પરિણામો. ૨૩૩.

અસન્નિ સરિસિવ પદ્ધી. સીહ ઉરગિત્થિ જન્તિ જ્ઞ છટ્ઠિં,
 કમસો ઉક્કોસેણં, સત્તમ પુઠવિં મણુય મચ્છા. ૨૩૪.

વાલા દાઢી પદ્ધી, જલયર નરયા-ગયા ઉ અઈક્રા,
 જંતિ પુણો નરએસુ, બાહુલ્લેણંન દિણ નિયમો. ૨૩૫.

દો પદમ પુઠવિ ગમણં, છેવટે કોલિયાઈ સંધયણે,
 ઇક્કિલ્લ પુઠવિ લુટ્ટી, આઈ તિલેસ્સાઉ નરએસુ. ૨૩૬.

દુસુ કાઝી તઈયાએ, કાઝી નીલાય નીલ પંકાએ,
 ધૂમાએ નીલ કિણ્હા, દુસુ કિણ્હા હુન્તિ લેસ્સાઓ. ૨૩૭.

સુર-નારયાણ તાઓ, દોવલેસા અવટ્ઠિઆ ભણિયા,
 ભાવ પરાવત્તીએ, પુણ એસિં હુન્તિ છલ્લેસા. ૨૩૮.

નિરઉન્વદા ગજમય, પજ્જત સંખાઉ લક્ષિ એએસિ,
અક્ષિ હરિ જુઅલ અરિહા

જિણુ જઈ તિસિ સમ્મ પુહવિ કમા ૨૩૯

રયણાએ ઓહિ ગાઉઅ, ચતારિ અર્હુ ગુરુ લહુ કમેણુ,
યઈ પુહવિ ગાઉયઈ, હાયઈ જા સત્તમિ ઇગિહ ૨૪૦.

ગજમ નર તિ પલિયાગિ, તિ ગાઉ ઉક્કોમ તે જહનેણુ,
મુચ્છિમ દુહાવિ અ તમુહ, અ ગુન અસ ખ ભાગતણુ. ૨૪૧

ખારસ મુહુત્ત ગજમે, ઇયરે ચઉત્તીસ વિરહ ઉક્કોસો
જમ્મ-મરણેમુ સમથો, જહન સ ખા સુર સમાણા ૨૪૨.

સત્તમિ મહિ નેરઘએ, નેગિ વાગિ અસ ખ નર તિરિએ,
મુત્તણુ સેસ જીવા, ઉપ્પજ્જ તિ નરભવમિ. ૨૪૩

સુર નેરઘએહિ ચિય, હવ તિ હરિ અરિહ અક્ષિ બલદેવા,
ચગિવિહ સુર અક્ષિ બલા, વેમાણિય હુન્તિ હરિ અરિહા

હરિણો મણુસ્સ રયણાઈ, હુન્તિ નાણુત્તરેહિ દેવેહિ,
જહ સ ભવ-મુવવાઓ, હય ગય એગિ દિ રયણાણુ. ૨૪૫.

વામ પમાણુ અક્ષ, છત્ત દદ દુહત્થય અમ્મ,

બત્તીસ ગુલ ખગ્ગો, મુવલ્લકાગિણિ ચઉર ગુવિયા ૨૪૬

ચઉર ગુવો દુ અ ગુન-પિહુવો ય મણિ પુરોહિ ગય તુગ્યા,
સેણાવઈ ગાહાવઈ, વડ્ઠુ ઇત્થી અક્ષિ રયણાઈ ૨૪૭

અક્ષ ધણુહ ખગ્ગો, મણી ગયા તહ ય હોઈ વણુમાલા,
સ ખો સત્ત ઇમાઈ, રયણાઈ વાસુદેવસ્સ ૨૪૮.

સંખ નરા ચઉસુ ગઠસુ, જંતિ પંચસુવિ પદમ સંધયણે,
 ધગ દુ તિન્ન અદ્દસયં, ધગસમએ જંતિ તે સિદ્ધિઃ. ૨૪૯.
 વીસિત્થિ દસ નપુંસગ, પુરિસ-દ્દસયં તુ એગસમએણું,
 સિન્નઝઠ ગિહિ અન્ન સલિગ, ચઉ દસ અદ્દાહિય સયં ચ. ૨૫૦.
 ગુરૂલહુ મન્નિઝમ દો ચઉ. અદ્દસયં ઉદ્દહો તિરિયલોએ,
 ચઉ ખાવીસ-દ્દસયં, દુ સમુદ્દે તિન્નિ સેસ જલે. ૨૫૧.
 નરય તિરિયા-ગયા દસ, નરદેવ ગઠઉ વીસ અદ્દસયં,
 દસ રયણા સક્કર વાલુયાઉ, ચઉ પંક ભૂ દગએ. ૨૫૨.
 છચ્ચ વણુસ્સઠ દસ તિરિ.

તિરિત્થી દસ મણુય વીસ નારીઓ,
 અસુરાઠ વંતરા દસ, પણ તદેવિઉ પત્તેયં. ૨૫૩.
 જોઈ દસ દેવિ વીસં, વેમાણિય-દ્દસય વીસ દેવીઓ,
 તહ પુવેએહિંતો, પુરિસો હોઊણુ અદ્દસયં. ૨૫૪.
 સેસદ્દ ભંગએસુ, દસ દસ સિન્નઝન્તિ એગ સમએણું,
 વિરહો છમાસ ગુરૂઓ, લહુ સમઓ ચવણુમિહ નત્થિ.
 અડ સગ છ પંચ ચઉ તિન્નિ, દુન્નિ ઇક્કે ય સિન્નજમાણેસુ,
 ખત્તીસાઠસુ સમયા, નિરંતરં અંતરં ઉવરિં. ૨૫૬.
 ખત્તીસા અડયાલા, સદ્દી ખાવત્તરી ય ખોધંવા,
 ચુલસીઠ છન્નવઠ, દુરહિય-મદ્દહુત્તર સયં ચ. ૨૫૭.
 પણ્યાલ લક્ખ જોયણુ, વિક્ખંભા સિદ્ધસિલ ઇલિહિવિમલા,
 તદુવરિગ જોયણુતે, લોગંતો તત્થ સિદ્ધ-ઈધ. ૨૫૮.

આવીસ સગ તિ દસ વાસ, સહસ ગણિ તિદિણુ ખેદદિયાઈસુ,
 આરસ વાસુણુ પણ દિણુ, છમ્માસ તિપલિય ઠિંધ જિદ્દા ૨૫૯
 સપ્પહા ય સુદ્ધ વાલુય, મણોસિલા સક્કરાય ખગ પુઢવી,
 ધગ આર ચઉદ સોલસ, દ્વારસ આવીસ સમ સહસા ૨૬૦
 ગખલ ભુય જલયરો-ભય, ગખભોરગ પુન્વ કોડિ ઉકુકોમા,
 મખલ ચઉપ્પય પકિંખસુ, તિપલિય પલિયા અસખમો ૨૬૧
 પુન્વસ્સ ઉ પરિમાણુ, સયરિ ખલુ વામ કોડિ લક્ખાઓ,
 છપ્પન ચ સહસ્સા, ખોધન્વા વાસ કોડીણુ ૨૬૨
 સમુચ્છિ પણિ દિ થલ ખયગ, ઉરગ ભુયગ જિદ્દા ઠિંધ કમસો,
 વાસ સહસ્સા ચુલમી, ખિસત્તરિ તિપન્ન આયાલા ૨૬૩
 એસા પુઢવાઈણુ, ભવઠિંધ સ પય તુ કાયઠિંધ,
 ચઉ એગિ દિસુ છેયા, ઉસ્સપ્પણિઓ અસ ખિજ્જન ૨૬૪
 તાઓ વણુ મિ અણુ તા, સ ખિજ્જન વાસ સહસ વિગલેમુ,
 પચિ દિ તિરિ નરેસુ, સત્તઠુ ભવા ઉ ઉકુકોસા ૨૬૫
 સન્વેસિ પિ જહના, અ તમુહુત્ત ભવે ય કાયે ય,
 નેયણુ સહસ્સ-મહિય, એગિ દિય દેહ-મુકુકોસ ૨૬૬
 ખિ તિ ચઉરિ દિસરીર, આરસ નેયણુ તિકોસ ચઉકોમ,
 નેયણુ સહસ પણિ દિય, ઓહે વુચ્છ વિસેસ તુ. ૨૬૭
 અ ગુલ ચાસ ખ ભાગો, સુહુમ નિગોઓ અસ ખ ગુણુવાઠિ,
 તો અગણિ તઓ આઠિ, તત્તો સુહુમા ભવે પુઢવી ૨૬૮.

તો ખાયર વાઉ ગણી, આડી પુઠવો નિગોય અણુક્રમસો,
પત્તેઅવણ સરીરં, અહિયં જ્ઞેયણ સહસ્સં તુ. ૨૬૮.

ઉસ્મેહંગુલ જ્ઞેયણ, સહસ્સમાણે જ્ઞાસએ નેયં,
તં વહ્નિ પઉમ પમુહં, અઓ પરં પુઠવીરુવં તુ. ૨૭૦.

ખારસ જ્ઞેયણ સંખો, તિક્રસ ગુમ્મીય જ્ઞેયણં ભમરો,
મુચ્છિમ અઉપય ભુય, ગુરગગાડી ધણુ-જ્ઞેયણ-પુહુત્તં. ૨૭૧

ગખ્ભ અઉપ્પય છગ્ગાડિયાઇ ભુયગાઉ ગાડિય પુહુત્તં,
જ્ઞેયણ સહસ્સ-મુરગા, મચ્છા ઊભયે વિ ય સહસ્સં. ૨૭૨.

પટ્ઠિખ દુગધણુ પુહુત્તં, સંવાણં-ગુલ્લ અસંખ ભાગ લહૂ,
વિરહો વિગજ્ઞાસનીણ, જમ્મ મરણેસુ અંતમુહૂ. ૨૭૩.

ગખ્ભે મુહુત્ત ખારસ, ગુરુઓ લહુ સમય સંખ સુર તુક્રો,
અણુસમય-મસંખિજ્ઞ, એગિંદ્રિય હુંતિ ય ચવંતિ. ૨૭૪.

વણુદાઇઓ અણુંતા, ઇક્કિક્કાઓ વિ જં નિગોયાઓ,
નિચ્ચ-મસંખો ભાગો, અણુંત જીવો ચયઇ એઇ. ૨૭૫.

ગોત્રા ય અસંખિજ્ઞ, અસંખ નિગોયઓ હવઇ ગોલો,
ઇક્કિક્કમિ નિગોએ, અણુંત જીવા મુણેયન્વા. ૨૭૬.

અત્થિ અણુંતા જીવા, જેહિં ન પત્તો તસાઇ પરિણામો,
ઉપ્પજ્જંતિ ચયંતિ ય, પુણો વિ તત્થેવ તત્થેવ. ૨૭૭.

સન્વોવિ કિસલઓ ખલુ, ઉગ્ગમમાણો અણુંતઓ ભણિઓ,
સો ચેવ વિવટ્ટન્તો, હોઇ પરિત્તો અણુંતો વા. ૨૭૮.

જયા મોહોદયો તિવો, અન્નાણુ ખુ મહાજલય,
 પેલવ વેયણીય તુ, તયા એગિ દિયતણ ૨૭૯
 તિરિએમુ જ તિ સ ખાઉ, તિરિ નરા જ દુકપ દેવાઓ,
 પન્નજત મ ખ ગખલય, ખાયગ ભૂ દગ પરિતેસુ ૨૮૦.
 તો સહસાગ ત મુરા, નિરયા પન્નજત મખ ગખલેસુ,
 સખ પણિ દિય તિગિયા, મરિઉં ચઉસુવિ ગઈમુ જન્તિ ૨૮૧
 થાવર વિગલા નિયમા, મ ખાઉ ય તિરિ નરેમુ ગચ્છન્તિ,
 વિગલા લખિલજજ વિરઈ, સમ્મ પિ નતેઉવાઉ ચુયા ૨૮૨.
 પુહવી દગ પરિતવણા, ખાયગ પન્નજત હુન્તિ ચઉલેસા,
 ગખલય તિગિય નગણ, છલેસા તિનિ સેમાણ ૨૮૩
 અ તમુહુત્તમિ ગએ, અ તમુહુત્તમિ સેસએ એવ,
 લેસાહિ પરિણયાહિ, હવા વચ્ચતિ પરલોય ૨૮૪
 તિરિ નર આગામિ ભવ, લેસ્સાએ અઈગયે મુરા નિરયા,
 પુવ ભવ લેસ્સ સેમે, અ તમુહુત્તે મગણમિ તિ ૨૮૫
 અ તમુહુત્ત ઠિઈઓ, તિરિય નગણ હવન્તિ લેસ્સાઓ,
 ચરિમા નરાણ પુણુ નવ, વામુણા પુવકોડી વિ ૨૮૬
 તિગિયાણુ વિ ઠિઈપમુહ, ભણિય-મસેમ પિ સ પછ વુચ્છ,
 અભિહિય દાર ખભહિય, ચઉગઈ હવાણુ મામન ૨૮૭.
 દેવા અસ ખ નર તિરિ, ઈત્થી પુવેય ગખલ નર તિગિયા,
 સ ખાઉયા તિ વેયા, નપુમગા નારયાઈઆ ૨૮૮.

આયંગુલેણ વત્થુ, સરીર-મુસ્સેહ-અંગુલેણ તહા,
 નગ-પુઢવિ-વિમાણાઈ, મિણસુ પમાણું-ગુલેણુંતુ. ૨૮૯.
 સત્થેણ સુતિક્ખેણ વિ, છિત્તું ભિત્તું ચ જ' કિર ન સક્કા,
 તં પરમાણું સિદ્ધા, વય તિ આઈ પમાણાણું. ૨૯૦.

પરમાણ તસરેણ, રહરેણ વાલઅગ્ગ સિક્ખા ય,
 જૂય જયો અદુગુણો, કમેણ ઉસ્સેહ-અંગુલયં. ૨૯૧.

અંગુલ છક્કં પાઓ, સો દુગુણ વિહત્થિ સા દુગુણ હત્થે,
 ચઉહત્થં ધણુ દુસહસ, કોસો તે જ્ઞેયણું ચઉરો. ૨૯૨.

ચઉસયગુણું પમાણું, ગુલ મુસ્સેહ-ગુલાઉ યોધવ્વં,
 ઉસ્સેહ-ગુલ દુગુણું, વીરસ્સાય-ગુલં ભણિયં. ૨૯૩.

પુઢવાઈસુ પત્તેયં, સગ વણ પત્તેય ણંત દસ ચઉદ,
 વિગલે દુદુ સુર નારય, તિરિ ચઉ ચઉ ચઉદસ નરેસુ. ૨૯૪.

એગિંદિએસુ પંચસુ, ખાર સગ તિ સત્ત અદુવીસા ય,
 વિગલેસુ સત્ત અડ નવ, જલ ખહ ચઉપય ઉરગ ભુયગે. ૨૯૫

અદ્ધ તેરસ ખારસ, દસ દસ નવગં નરામરે નિરએ,
 ખારસ છવ્વીસ પણવીસ, હુન્તિ કુલ કોડિ લક્ખાઈ. ૨૯૬.

છગ કોડિ સત્ત નવઈ, લક્ખા સઠ્ઠા કુસાણ કોડોણું,
 સંવુડજેણિ સુરેગિંદિ, નારયા વિયડ વિગલ ગખ્ખભયારદ્ધ

અત્થિત્ત જ્ઞેણિ સુર નિરય, મીસ ગખ્ખે તિભેય સેસાણું,
 સી ઉસિણ નિરય સુર ગખ્ખ, મીસ તેઉસિણ સેસ તિહા. ૨૯૮

હયગબ્ધ મ ખવત્તા, જોણી કુમુતયાઈ જાયતિ,
 અરિહ હરિ ચક્રિ રામા, વસી પત્તાઈ સેસ નરા ૨૯૯
 આઉસ્મ ખ ૫ કાલો, અખાહકાલો ચ અતમમચો ય,
 અપવત્તાણુ-ણુપવત્તાણુ, ઉવક્કમ-ણુવક્કમાભણિયા ૩૦૦
 ખમ્મન્તિ દેવ નારય, અસ ખ નર તિગિ છમાસ સેસાગિ,
 પગ્ભવિયાગિ મેસા, નિગ્ગવક્કમ તિભાણ સેસાગિ ૩૦૧.
 સોવક્કમાગિયા પુણુ, મેમ તિભાગે અહવ નવમ ભાગે,
 મત્તાવીસઇમે વા, અતમુહુત્ત-તિમે વા વિ ૩૦૨
 જઇમે ભાગે ખધો, આઉસ્સ ભવે અખાહ કાલો મો
 અ તે ઉ-જ્જુગઇ ઇગિ, સમય વક્ક ચઉ પચ મમયતા ૩૦૩
 ઉજ્જુગઇ પદમ મમચો, પગ્ભવિય આઉય તહા-હારો,
 વદકા ૭ ખીય સમચો, પગ્ભવિયાઈ ઉદય-મેઇ ૩૦૪
 ઇગ દુ તિ ચઉ વક્કામુ, દુગાઇસમચોમુ પરભવાહારો,
 દુગ વક્કાઇસુ મમયા, ઇગ દો તિનિય અણાહારા ૩૦૫
 ખાપુકાવ વેયણિ-૪, કમ્મ અખોણુ જમિહ કાલેણ,
 વેજ્જજ્જઇ જુગવ ચિય, ઉઇજ્જ મન્વ-પચેસગ્ગ. ૩૦૬
 અપવત્તાગિજ્જ-મેય, આઉ અહવા અસેમ-કમ્મ પિ,
 ખધ મમચો વિ ખદ્ધ, મિદ્ધિસ ચિય તજહા જોગ. ૩૦૭.
 જ પુણુ ગાહ નિકાયણુ, ખધેણુ પુન્નમેવ કિલ્લ ખદ્ધ,
 ત દોઝ અણુપવત્તાણુ, જુગ્ગ કમ વેયણિ-૪ કલ્લ ૩૦૮.

ઉત્તમ ચરમ સરીરા, સુર નેરઘયા અસંખ નર તિરિયા,
 હુન્તિ નિરુવક્કમાયો, દુહાવિ સેસા મુણેયંવા. ૩૦૬.
 જોણાઉ-મુવક્કમિજ્જઈ, અપ્પ સમુત્થેણ ધરિરોણાવિ,
 સો અજ્ઞવસાણાઈ, ઉવક્કમ-ણુવક્કમો ધરિરો. ૩૧૦.
 અજ્ઞવસાણ નિમિત્તે, આહારે વેયણા પરાધાએ,
 કાસે આણાપાણૂ, સત્તવિહં ઝિજ્જયે આઉં. ૩૧૧.
 આહાર સરીર ઈદિય, પજ્જત્તી આણુપાણુ ભાસ મણે.
 ચઉ પંચ પંચ છપ્પિય, ધગ વિગલા-સન્નિ સન્નીણું. ૩૧૨.
 આહાર સરીર ઈદિય, ઊસાસ વઉ મણો-ભિનિવત્તી,
 હોઈ જયો દલિયાઊ, કરણું પછ સાઉ પજ્જત્તી. ૩૧૩.
 પણિંદિય તિબ્બસા-સાઉ દસપાણુ ચઉ છ સગ અટ્ઠ,
 ધગદ્વતિ ચઉરિંદીણું, અસન્નિસન્નીણુ નવ દસય. ૩૧૪.
 સંખિત્તા સંઘયણી, ગુરુતર સંઘયણિ મજ્જયો એસા,
 સિરિ સિરિ ચંદમુણિંદેણ, નિમ્મિયા અપ્પ પઢણુદ્દા. ૩૧૫.
 સંખિત્તયરી ઉ ઇમા, સરીર-મોગાહણા ય સંઘયણા,
 સન્ના સંઠાણુ કસાય, લેસિંદિય દુ સમુગ્ધાયા. ૩૧૬.
 દિટ્ઠી દંસણુ નાણે, જોગુ-પ્પોગો-વવાય ચવણુ ઠિઈ,
 પજ્જત્તિ કિમાહારે, સન્નિ ગઘ આગઈ વેએ. ૩૧૭.
 મલહારિ હેમ સૂરીણુ, સીસ લેસેણુ વિરઘયં સમ્મં,
 સંઘયણિ રયણ-મેયં, ~~વંદિત્ત સરીરજિણુ~~ તિત્થં. ૩૧૮.

